

EHMEDE XANI • MEM U ZIN

E H M E D E X A N I

MEM U ZIN

3. BASKI

HASAT
YAYINLARI

ÇEVİREN M. EMİN BOZARSLAN

HASAT
YAYINLARI

MEM Û ZÎN

HASAT YAYINLARI 2
YAYINA HAZIRLAYAN: Hüseyin Kıvanç

İlk Yazılışı
1695

Türkçe İlk Basım
Gün Yayınları 1968

2. Baskı
Koral Yayınları 1973

3. Baskı
**Hasat Yayınları
1990 İstanbul**

Kapak:
Savaş ÇEKİÇ

Baskı:
Metinler Matbaacılık

Yazışma Adresi:
**P.K. 1384
Sirkeci-İST.**

Genel Dağıtım:
**TÜM-DA
Cağaloğlu Yokuşu Evren Han K.1
No:29/30 Cağaloğlu-İST.
Tel: 511 79 16**

EHMEDÊ XANÎ

MEM Û ZÎN

Türkçesi
M.EMİN BOZARSLAN

hasat yayınları

PÊŞGOTIN

ÖNSÖZ

MEM Û ZÎN, dı nava pirtûkên bêjeyîyên dinyayê en nemırda lı qora pêşın cih girtiye. Ev pirtûka gewre bı babetê xwe hevtayê ROMEO Û JÜLİYET'a Şekspîr û LEYLA Û MECNÛN'a Fızûlî'ye.

Hem bı babetê xwe, hem jî bı fesahet û rûmeta xweye bêjeyî ev pirtûk, dilê her xwendevanî bı alî xweda dı kêşe û hêjayîya xwe bı her kesî dı de qebûlkırın.

Xasma lı Rohelatê welatê me dı nava gelên xelkêda ev pirtûk pîr û pîr hatîye naskırın. Bı wî qasî ku, gelek mîrovên nexwendî jî lı gorî xwe hınêk perçên wê jiber dı kın û carna ku mınasebet tê, jı dev dı xwînın.

Lê mîxabın ku xwendevanên welatê me, en ku bı zarê Kurdî û Tirkî dı peyîvın tev, jı xwendına vê pirtûka hêja heta nuha bê par mane. Lewra pirtûk bı herfên Erebi hatîye nivîsın û bı zarê Tirkî ne hatîye wergerandın. Jı ber vî, tenê kesên ku bı zarê Kurdî û herfên Erebi tev dı zanın, dı karın wê bı xwînın. Eşkeraye ku hejmaraya vana jî pîr û pîr hındike.

Jıbo vê ihtîyaca han, me MEM Û ZÎN hem wer gerand bı herfên Latîni, hem jî wer gerand bı zarê Tirkî. Bı vî awayî fersenda xwendına wê, jı xwendevanên ku bı zarê Kurdî û Tirkî dı peyîvın tevra çê dı be.

Jıbo ku mîqayesekırına eslê wê û wergerîmka wêya bı zarê Tirkî jı xwendevananra hêsan be, me rûpelên Kurdî û Tirkî lı hember hevdû, rûpelên Kurdî lı alî çepê, en Tirkî jî lı alî rastê danî. Dı her rûpelekêda bı qasê hevdû ferd hatın rêzkırın.

Jı ber ku ev pirtûk dı dawîya sedsala XVII.'da hatîye nivîsın, wek pirtûkên hevdemêd wê gışt, dı wêda jî kîşîk pîrsên Erebi û Farisî hene. Tabîî dı wergerîmka Tirkî ne ev pîrs jî wek en Kurdî wer gerandın. Lê dı eslê

MEM Ū ZİN dünyanın ölmez edebî eserleri arasında ön safta yer almıştır. Bu dev eser konusuyla Şekspir'in ROMEO VE JULİYET'inin, Fuzulî'nin LEYLA İLE MECNUN'unun bir dengidir.

Gerek konusu ve gerekse edebî değeriyle bu eser, her okuyucunun gönlünü kendine çekmekte, değerini herkese kabul ettirmektedir.

Özellikle ülkemizin Doğu bölgesinde bu kitap halk arasında hayli tanınmıştır. O kadar ki birçok okumamış kimseler dahi kendilerine göre kitabın bazı pasajlarını ezberler ve ara sıra münasebet gelince ezbere okumaktadırlar.

Ne yazık ki ülkemizin Kürtçe ve Türkçe konuşan okuyucuları bugünc kadar bu değerli eseri okumaktan yoksun kalmışlardır. Çünkü eser Arap harfleriyle yazılmış, Türkçe'ye de çevirilmemiştir. Bunun için, hem Kürtçe'yi, hem de Arap harfleriyle okumayı bilen kimseler ancak okuyabilmektedirler. Bunların sayısının çok az olduğu aşikârdır.

İşte bu ihtiyacı karşılamak için MEM Ū ZİN'i hem Lâtin harflerine, hem de Türkçe'ye çevirdik. Böylece Kürtçe de konuşan, Türkçe de konuşan okuyucular için bu kitabı okuma fırsatı doğmaktadır.

Orijinaliyle Türkçe çevirisinin karşılaştırılmasını kolaylaştırmak için Kürtçe ve Türkçe sayfaları karşılıklı, Kürtçe sayfaları sol, Türkçe sayfaları da sağ tarafa koyduk. Ayrıca her sayfa da aynı miktarda, mısra mısra dizildi.

Bu eser XVII. yüzyılın sonlarında yazıldığı için, çağdaşı olan diğer bütün eserler gibi onda da birçok Arapça ve Farsça kelime vardır. Tabîî Türkçe çevirisinde bu ke-

pirtûkêda me ev pîrs ne guhartin û lî ser halêd wan nivîsîn. Jî ber ku her kes bî mana vana nî zane, me dî dawîya pirtûkêda ferhengekî jî van pîrsanra çê kir û mana wan dî wê ferhengêda bî zarê Kurdî û Tirkî tev nivîsî.

Çîroka Mem û Zîn'ê bî navê «Memê Alan» dî nava xelkê Kurddi gelek belavbûyîye û gelek kevne. Ev çîrok jî berî Miladêve dî nava xelkêda tê gotin û bûye destanekî mîtolojîk.

Hozanê mezîn Ehmedê Xanî jî, jî çîroka «Memê Alan» îlhama xwe girtîye û bî wê îlhamê ew çîrok lî gorî jîna dema xwe xistîye kirasekî mîşexxes, bî awakî hevde-mî û modern nivîsîye. Bî vê yekê hem çîrok jî windabûnê rîzgar kirîye, hem jî jî bêjeyê Kurdî'ra eserek nemir dîyarî kirîye.

Xanî dî vê pirtûkêda lî dora evîna Mem û Zînê, jîna dema xwe û wezîyeta wêya komelî, zanîyarî û îdarî jî bî hunermendiyekî xurt teswîr kirîye û anîye ber çavan. Başî, rastî, bê gunehî, jarî û bindestî dî şexsê Memê û Zînê'da cîvandîye û nîşandaye. Xîrabî, şalûzî, fesadî û durûtî jî dî şexsê Bekîr'da kirîye qalîkekî mîşexxes û lî ber çavan ra xistîye.

Jî bîl vana zîhnîyeta ku wê demê lî ser karbîdestên dewletê û çerxa îdarî û siyasî hakimbûye jî bî terzekî hostayî daye famkîrîn; ev zîhnîyeta paşdamayî, sitemkar, çewt û kufîkî helanîye û lî erdê xistîye; tevger û zîhnîyeta karbîdestan, xasma rabûn û rûniştina wan bî gotinên kesên dilreş, kîndar, mefaperest û şalûz anîye rastê, teqbîh kirîye û adeta lî dijê vê sazûmana rîzî û sitemkar ra bûye.

limeleri de Kürtçe kelimeler ve cümleler gibi aynen çevirdik. Fakat kitabın orijinalindeki bu yabancı kelimeleri değiştirmedik, olduğu gibi yazdık. Ancak herkes bunların anlamını bilmemektedir. Bunun için kitabın sonuna bir Sözlük ekledik ve bu kelimelerin açıklamasını o sözlükte Kürtçe ve Türkçe olarak yazdık.

Mem û Zîn'in hikâyesi «Memê Alan» adıyla Kürt halkı arasında hayli yaygın ve eskidir. Bu hikâye Milâttan önceden bu yana halk arasında söylenen ve mitolojik bir nitelik kazanan bir destandır.

Büyük Ozan Ahmed-i Hânî de «Memê Alan» destanından ilham alarak o hikâyeyi kendi çağının yaşantısına göre somut bir kalıba dökmüş, çağdaş ve modern bir üslûpla yazmıştır. Bu suretle hem destanı kaybolmaktan kurtarmış, hem de Kürt edebiyatına ölmez bir eser armağan etmiştir.

Hânî bu eserde Memo ve Zîn'in aşkı etrafında çağının yaşantısını, o zamanın sosyal, kültürel ve idarî durumunu da güçlü bir meharetle tasvir etmiş gözler önüne sermiştir. İyiliği, doğruluğu, suçsuzluğu, zayıflığı ve çaresizliği Memo ve Zîn'in şahsında toplayarak; kötülüğü, dalkavukluğu, fitneciliği ve ikiyeüzlülüğü de Bekir'de somutlaştırarak gözler önüne sermiştir.

Bundan başka o çağda yöneticilere, devletin siyasî ve idarî çarkına hâkim olan anlayışı usta bir üslûpla anlatmış; bu geri, zalim, çarpık ve küflü anlayışı yerden yere vurmuş; yöneticilerin davranış ve anlayışını, özellikle onların kötü niyetli, kinci, çıkarıcı ve dalkavuk kimselerin sözüyle oturup kalkmalarını ortaya koyarak kötülemiş, bu çürük ve haksız düzene karşı âdeta isyan etmiştir.

MEM Û ZÎN berî nuha sê caran hatîye çapkırin:

1 — Sala 1919 lı Stenbol'ê, bı herfên Erebi.

2 — Sala 1958 lı Şam'ê bı herfên Erebi.

3 — Sala 1962 lı Moskowa'yê bı herfên Latîni.

Jı bıl vî, gıştê pirtûkê bı zarê Rusî û çend pişkên wê jî bı zarê Elmanî hatîye wergerandm. Hema hema dı hemî ansîklopediyên dinyayêda qala wê û mvîskarê wê tê kırım. Lı welatê me navê wê û jînenîgarîya mvîskarê wê bı kurtî dı ANSÎKLOPEDÎYA ÎSLAM, fasikula 68, rûpela 1113.'da derbas dı be.

Amanca me jı wergerandin û belavkirina vê pirtûka hêja eve ku, em vê pirtûka nemıra kılasîkî jı xwendevanên welatê xwera bı dın karkırin û bı wan bı dın naskırin. Em bawer dı kın ku ev wergerandm û belavkirina me, dê hem jı zêdebûna zanîyarîya xwendevananra, hem jı jı dewlemendbûna pirtûkxana welatê mera bı be xızmetckî. Eger ev bawerîya me bı cih bê, em dê xwe gelek bextewer bı hesibîn.

Jı bıl vî, jıbo ku wergerandina vê pirtûka nemır bı herfên Latîni û bı zarê Tırkî jı mera bû nesîb, em gelek kêfxweşin.

20/10/1968

M. Emin Bozarslan

MEM Ü ZİN bundan önce üç defa basılmıştır

1 — 1919 yılında İstanbul'da Arap harfleriyle.

2 — 1958 yılında Şam'da Arap harfleriyle.

3 — 1962 yılında Moskova'da Lâtin harfleriyle.

Bundan başka kitabın tamamı Rusça'ya, bazı bölümleri de Almanca'ya çevrilmiştir. Hemen hemen bütün dünya Ansiklopedilerinde kitaptan ve yazarından bahsedilmektedir. Ülkemizde İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ'nin 68. fasikül 1113. sayfasında kitabın adı ve yazarının biyografisi kısaca geçmektedir.

Bu kitabı çevirmekte ve yayınlamaktaki amacımız, bu ölmez klâsik eseri ülkemizin okuyucularına kazandırmak ve tanıtmaktır. Bu kitabı çevirip yayınlamakla, hem okuyucuların kültürünün artmasına, hem de ülkemizin kitaplığının zenginleşmesine hizmet ettiğimize inanıyoruz. Bu inancımız gerçekleşirse kendimizi mutlu sayacağız.

Ayrıca bu ölmez eseri Lâtin harflerine ve Türkçeye çevirmek bize nasibolduğu için çok sevinçliyiz.

20/10/1968

M. Emin Bozarslan

JÎNENÎGARÎYA XANÎ

Ehmedê Xanî sala 1651'ê lî hêla Hekkarî'yê lî gundê Xan'ê hatiye dinê. Dî demekî kurtda bî zanîn û zanîyariya xwe nav û deng daye, dî vê rastêda gelek pêşda çûye. Dî 14 saliya xweda ketiye jîna mvîskariyê.

Xanî lî Bayezîda Rohelat wefat kiriye û lî wir hatiye definkirin. Lê mîxabm ku tarîxa wefata wî ne kîfşe. Meqbera wî lî Bayezîda Rohelat zîyaretgaha xelkêye.

Xanî jî bêjeyê Kurdîra xîzmetekî pîr hêja kiriye û gelek şê'r û eserên qedîrbîlind dîyarî kirîne. Şahaserê eserêd wî MEM Û ZÎN'e. Hozan ev pîrtûk sala 1695 temam kiriye. Der heq destpêkîrîna wêda tu wesîqe tunnîn. Tê gotin ku sala 1690 dest bî nivîsîna wê kiriye.

NÛBARA BIÇÛKAN jî pîrtûkekî wîyê hêjaye. Ev pîrtûk Ferhenga Erebi-Kurdiye, ew jî wek MEM Û ZÎN'ê tev menzûme. Dî serê her pişkekî wêda jî şîreteki der heq mefa xwendinê, xebatê, rastîyê û karên weha yên kome-lîda nivîsiye. Tarîxa nivîsîna NÛBARA BIÇÛKAN 1684'ê.

Jî bîl vana EQÎDA ÎMANÊ jî bî nezîm nivîsiye. Ev û NÛBARA BIÇÛKAN bî hevdûra çend caran lî Stenbol'ê hatme çapkîrîn.

Xanî dî dema xweda gelekî pêşdakarbûye; çawa ku jî MEM Û ZÎN'ê jî tê famkîrîn lî dijê neheqîyê, sîtemê, şûndakarîyê û sazûmana feodal cephe girtîye, dî vê rêda pîr tîkoşîn kiriye; alîkarîya rebenan, xîzanan, bîndestan û bersîteman kiriye. Wek hînek zanayên hevdemêd xwe jî karbîdestanra û sîtemkaranra şalûzî ne kiriye, lî dû mefayê ne beziye. Kurta gotinê: Tîm û tîm lî alî xelkêbûye. Mesela dî pêşgotîna NÛBARA BIÇÛKAN'da gotîye ku:

HÂNÎ'NİN BİYOGRAFİSİ

Ahmcd-i Hânî 1651 yılında Hakkâri bölgesinin Hân köyünde dünyaya gelmiştir. Kısa bir sürede ilim ve kültürde ün salmış, bu alanda hayli ilerlemiştir, 14 yaşlarında yazarlık hayatına atılmıştır.

Hânî Doğubayezit'de vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Fakat yazık ki vefat tarihi belli değildir. Türbesi Doğubayezit'te halkın ziyaretgâhıdır.

Hânî Kürt edebiyatına çok değerli hizmetler yapmış, birçok nefis şiir ve eser armağan etmiştir. Eserlerinin şaheseri MEM Ū ZÎN'dir. Ozan bu kitabı 1695 yılında tamamlamıştır. Hangi tarihte bu eseri yazmaya başladığı hakkında hiçbir belge yoktur. 1690 yılında başladığı söylenmektedir.

NÛBARA BİÇÛKAN (Küçüklerin Turfandası) da değerli bir eseridir. Bu kitap Arapça - Kürtçe sözlüktür, o da MEM Ū ZÎN gibi manzumdur. Her bölümünün başında da okuma, çalışma, doğruluk ve bunlara benzer sosyal konular hakkında bir öğüt yazmıştır. Bu eserin yazılış tarihi 1684'tür.

Bunlardan başka EQÎDA ÎMANÊ (İnanç Yolu) adlı küçük ve manzum bir eser yazmıştır. Bu eser NÛBARA BİÇÛKAN'la birlikte İstanbul'da birkaç defa basılmıştır.

Hânî, çağında çok ileri görüşlüydü; MEM Ū ZÎN'den de anlaşılacağı gibi haksızlığa, zulme, gericiliğe, feodal düzene karşı cephe almış, bu yolda hayli mücadele etmiştir; zavallıların, yoksulların, çaresizlerin ve haksızlığa uğrayanların yardımcısı olmuştur. Çağdaşı olan bazı bilginler gibi yöneticilere ve zalimlere dalkavukluk etmemiş, çıkar peşinde koşmamıştır. Kısacası: Her zaman halktan

«Mm ev nivîsî ne jibo sahîb rewacan
Belkî jibo biçûkêd Kurmancan»

Jî vî jî bî eşkerayî tê zanîn ku xizmeta wî jî kesên
xwedî rewac û xwedî meqamra, jî hendikên bextewerra
ne bûye; jî pîranîya xelkêra, jî zarûkên xelkêra xizmet û
xebat kiriye.

Hozanê mezî dî fıkra xweda serbestbûye, bawerîyêd
xwe bî wêrîn gotine û nivîsîne, dî vê yekêda jî tu tistekî
fıkar ne kiriye û jî gotin û nivîsîna rastîyê qet û qet paş-
da ne maye.

Xanî lî dû moda wê demê ya arîstokratîk ne çûye û
wek zanayên dm pirtûkên xwe bî zarê Erebî û Farisî ne
nivîsîne. Eserên xwe gişt bî zarê xelkê, bî zarê xweyê dê,
bî zarê Kurdî nivîsîne û bûye yek jî pêşrewên bêjeyê
Kurdî.

Hozanê nemîr, dî meydana bêjeda çawa hunermend-
bûye, dî meydana felsefê û zanîyarîyêda jî wisa dî pêpî-
lûkekî bilinddabûye. Dî vê yekêda jî zanayên Rohelatî
hevtayê Fîrdewsî, Sadî, Fîzûlî û yên wek wanbûye. Çawa
ku jî pirtûka wî jî tê famkirm xwedîyê felsefekî pîr kûr
û zanîyarîyekî pîr ferebûye.

Jî bî zarê xweyê dê Kurdî, bî zarê Tirkî, Erebî û
Farisî jî baş dî zanibûye.

Gelek mîxabî ku der heq jîna wîda zanînekî bî sı-
partek û wesîqe dî destê meda tunne. Lê ev yek tesellî dî
de me ku, eserêd wî navê wî xistîne nava qora mirovên
nemîr û wî tîmzîndî kirîne.

yana olmuştur. Örneğin, NÛBARA BIÇÛKAN'ın önsözünde şöyle demiştir

«Ben bunu revaçtakiler için değil,
Kürt çocukları için yazdım.»

Bundan da açıkça anlaşılıyor ki revaçtakiler ve makam sahipleri için mutlu azınlık için çalışmamış; halk çoğunluğu için, halk çocukları için çalışmış ve hizmet etmiştir.

Büyük Ozan düşüncesinde özgürdü, inandığını cesaretle anlatmış ve yazmış, bu hususta hiçbir şeyden endişe etmemiş, doğruyu söylemekten ve yazmaktan hiç ama hiç geri durmamıştır.

Hânî o çağın aristokratik modasına uymamış ve diğer bilginler gibi eserlerini Arapça ve Farsça yazmamıştır. Eserlerinin hepsini halk diliyle, kendi ana diliyle, Kürtçe olarak yazmış ve Kürt edebiyatının öncülerinden biri olmuştur.

Ölümsüz Ozan, edebiyat alanında nasıl mahir idiyse, felsefe ve kültür alanında da öylece yüksek bir mevki-deydi. Bu hususta Doğulu bilginlerden Firdevsi'nin, Sadi'nin, Fuzulî'nin ve benzerlerinin dengiydi. Eserinden de anlaşılacağı gibi derin bir felsefeye ve geniş bir kültüre sahipti.

Ana dili Kürtçe'den başka Türkçe'yi, Arapça'yı ve Farsça'yı da iyi bilirdi.

Ne yazık ki hayatı hakkında elimizde, belgelere dayanan bir bilgi yoktur. Fakat şurası bize teselli veriyor ki eserleri adını ölmez insanların safına katmış ve onu ebedileştirmiştir.

I

PESNÊ XWEDÊ

Sernameê name namê Ellah
Bê namê wî matemame, wellah

Ey metleê hısnê işqebazî,
Mehbûbê heqîqî-yû mecazî

Namê teye lewhê nameya işq
İsmê teyc neqşê xameya işq

Bê neqşê te neqşê xame, xame
Bê namê te name, matemame

Namê teye şahê beytê meqsûd
Fihristê mikatebatê mehmûd

Mazmûnê mirasetatê «lareyb»
Meşhûdê mikaşefatê bîlkeyb

Mehbûbê qulûbê men lehul-qelb!
Qelban tu dî kî bî bal xweve celb

Maşûq-ı tu'yî, bî fexr û nazî!
Aşîq tu'yî, lêk-î bê nîyazî!

I

ALLAHA ÖVGÜ

Kitabın baş yazısı Allahın adı
Vallahi eksik demektir kitap, olmazsa onun adı
Ey aşk güzelliğinin doğuş ufku olan Allah!
Ey «aşk-ı hakikî» ile «aşk-ı mecazî»nin sevgilisi
Allah!

Senin adın üzerine yazılır aşk yazısı,
Aşk kaleminin nakşı da yine senin adındır.
Senin nakşın olmadan kalemin nakşı çiğdir
Senin adın olmazsa yazı da eksik kalır,
Amaç edinilen Kâbe'nin şahı senin adındır,
Bütün kutsal yazılar da senin adında toplu hâlde durur,
Senin adındır tüm vahiylerin özü
Görünmeyip de keşfedilen varlıklar senin adında
görünür.

Ey gönül sahiplerinin gönüllerinin sevgilisi,
Sensin gönülleri kendine doğru çeken!
Övünen ve nazlanan sevgili sensin!
Âşık da sensin, fakat dileksizsin.

Mitleq tu mîfîd û mîstefadî
Bê şîbhe mîrîd û ~~hem~~ mîradî!

Nûrî tu dî hîsnê rûyê dîldar
Narî tu dî qelbê aşîqê zar! (1)

Şem'î, ne jî qîsmê nûr û narî
Şemsî, jî eyan tu perdedarî!

Gencî tu dî nêv tîlîsmê alem
Kenî tu eyan jî îsmê adem

Ev alem û ademî-yû meşhûd
Ev mîmkun û masîwayê mewcûd

Hemyan bî teye mîdare û debr
Feyyazê rîyazê xelqê wel-emr!

Emrê te bî lefzê «kun» du alem
Mewcûd-î kîrîn, xerez çî adem

Adem bî xwe yek jî herduyane
Yek herfe jî emrê «kun», fekanê

Ew herfe heqîqeta mîheqqeq
Hem emre bî qudreta te hem xelq
Eşbah-î mîressemîn jî nasût
Erwah-î mîwessemîn bî lahût

Ev rûh û cesed bî cebr û îkrah
Tezwîc-î bûyîn bî emrê Ellah

Nasût-î eger çî rengsefale
Lahût-î jî pertewa cemale

Herfa ku me gotî, neqşê hûre
Lê meqsed û maneya wê kûre

Zahîr te eger numaye suxra
Batîn ewe neqşê xame kubra

(1) Aşîqê zar: Evîndarê rebenê qelsê perîşan.. Dî be ku ev kelîme dî eslê xweda «Jar» be, lê bî şaşbûn «Zar» hatîbe nivîsîn.

Fayda veren de, kendisinden yararlanan da sensin!
Şüphesiz hem isteyen, hem de istenensin!

Sensin sevgilinin yüzündeki aydınlık!

Zavallı âşıkın gönlündeki ateş yine sensin!

Mumsun ama ateş ve ışık çeşidinden değilsin,
Güneşsin ama perdelenmişsin gözlerden!

Evren tılsımının içinde definesin sen!

İnsan adından keşfedilen hazinesin sen!

Bu evren, bu insan ve görünen bu varlıklar,
Bu yaratılan, senden gayrı bütün yaratıklar,

Hepsinin yönetimi ve geçimi seninledir,

Ey yaratışın ve emrin bahçesine feyiz yağdıran

Allah!

Senin emrin «Ol» sözcüğüyle iki âlemi birden
Varlığa getirdi; gerçi amaç insandı.

Bu iki âlemden biridir insanın kendisi,

«Ol» ve «Oldu» emrinin bir harfidir (1).

İşte gerçekten gerçek olan, o harftir;

Hem o emir, hem de yaratış senin kudretine bağlıdır.

Cisimler maddeden resmedilmişler,

Ruhlar ise kutsallıkla nişanlanmışlar.

Bu ruhlarla cisimler cebirle, zorla

Çiftleştirilmişler Allahın emriyle.

Maddenin değeri gerçi düşüktür

Ama kutsallık, güzelliğin ışığındandır.

İşte bu harf, işlemesi ince bir nakıştır;

Gel gör ki amacıyla anlamı derin mi derin.

Gerçi görünüşte, sen onu en küçük olarak

göstermişsin

Ama aslında o, en büyük kalemin nakşıdır.

(1) Şu anlamdaki âyete işaret ediyor: «Allah bir şeyi yaratmak istediği zaman, ona «Ol» der, o da hemen olur.»

Mewcûde dı wê, şehadet û xeyb
 Meşhûde dı wê, sîyadet û eyb
 İnsan bı xwe hem zelame, hem nûr
 Adem ji te hem qerîbe, hem dûr
 Hindî weku cmsê alemîne
 Ew tabîê new'ê ademîne
 Ev renga felek hemî mîezzem
 Ev çende melek hemî mîkerrem
 Ev karîgeha ezîm û dewwar
 Ev barîgeha bedî'û seyyar
 Ev çende zemîn digel enasır
 Ev renga arez digel cewahır
 Ev çende he nî'met û nefais
 Ev renga he me'kel û melabıs
 Ev çende he mîddea û metlûb
 Ev renga he mîşteha û mehbûb
 Heywan û meadın û nebatal
 Metlûb û meqasîd û mîradat
 Bîlcımle jibo mera lı karın
 Fîlcımle jibo me ber dı barın
 Heqqa, ku te xweş nîzam û rewneq
 Tertîb-ı kîrın jibo me, elheq!
 Em xafıl û atıl û gunehkar
 Mayîne dı qeydê nefsê emniar
 Nînin me dı qelbê fîkr û zîkrek
 Na kın bı zîmanê hemd û şîkrek (1)
 Xanî ku nehın bı qelbê zakır
 Barî! Bı de wî zîmanê şakır!

(1) Zîmanê: Dı vê rêzê û rêza pey veyada «Zebanê» bî, me lı şûna wan «Zîmanê» nivîsî.

Görünen ve görünmeyen hep onda mevcuttur;
Erdem de, kusur da hep onda gözüktür.

İnsanın kendisi hem karanlıktır, hem ılık;

İnsan hem yakındır sana, hem uzak.

Ne kadar evren çeşidi varsa,

Hepsi insan çeşidine tâbidir.

Hepsi muazzam bunca felek,

Hepsi muhterem bunca melek,

Dönüp dolaşan bu muazzam çark,

Bu göz kamaştırıcı gezgin saray,

Bunca yerler ve unsurları,

Bunca ârazlar ve cevherleri,

Bunca doyulmaz nimet ve değer,

Ve bütün yiyeceklerle giyecekler,

Bunca aranan ve istenenler,

Bunca arzu edilen ve sevilenler,

Hayvanlar, madenler ve bitkiler,

Arananlar, amaç edinilenler ve muradlar;

Hepsi bizler için işler hâldedir,

Hepsi bizler için yük altındadır.

Gerçekten güzel ve parlak bir düzen

Düzenledin bizler için doğrusu sen!

Biz gafiller, tenbeller, günahkârlar,

Kötülük isteyen nefsimizle kayıtlıyız.

Gönlümüzde taşımıyoruz senin fikrini ve de zikrini,

Dilimizle de ödemiyoruz senin hamdini ve de şükrünü.

Hânî, gönülden anmıyorsa eğer seni,

Allahım! Ona şükredici bir dil ver!

II

GAZÎ Û LAVAYÎ JI XWEDÊRA

Ey şîkrê te cewhera zebanê!
Wey zîkrê te seyqela cenanê!
 Ey Wahîdê bê şerîkê yekta!
 Wey Wacîdê bê nezîr û hemta!
Ey Baqîyê bê zewalê daîm!
Wey Hadîyê bê fenayê qaîm!
 Ey xalîqê erd û asîmanan!
 Wey xalîqê cîmle îns û canan!
Mîlk û melek û felek bî carek
Bîlcîmle te çê kîrîn, tebarek!
 Subhaneke, kullema xeleqte!
 Ehsente fe keyfe ma feleqte '1)
Herçî ku te çê kîr, ey nîkûkar!
Heryek dî hecîc xweda sezawar

(1) Ev beyt gîşt bî zarê Erebiye, mana wê eve: Çi qas tîştên ku te aferandîne, ez jîbo wan te pak u paqîj dî dêrîm, ez hemîyan dî ecîbînîm. Herçî tîştê ku te jî tunneyîyê anîyeheyîyê, jî tarîtiyê anîye ronahiyê; bî çî awayî te çê kîrîbe te xweş çê kîrîye, karên te hemî xweşîn.

II

ALLAHA ÇAĞRI VE YAKARIŞ

Ey şükrü dilin cevheri olan Allah!

Ey anması gönlü parıldatan Allah!

Ey eşsiz, ortaksız, bir olan Allah!

Ey emsâlsiz, benzersiz var olan Allah!

Ey zevâli olmayan, daima var olan bakî Allah!

Ey fâni olmayan, kendi kendine var olan, doğru yolu
gösteren Allah!

Ey yerlerin ve göklerin yaratıcısı!

Ey bütün insanların ve cinlerin yaratıcısı!

Ülkelerin, meleklerin, feleklerin hepsini,

Maşallah, sen yarattın hepsini.

Her neyi yarattınsa güzel yarattın,

Her nasıl varlığa getirdinse güzel yaptın.

Ey işi güzel olan! Her neyi yarattımsa sen,

Her biri kendi yerindedir ve yerine lâyıktır.

Ev neh sedefêd-ı pır mırarî
 Durrêd-ı sefîd, şefaf û tarî
 Heftêd-ı mîsalê durrê xelten
 Her şeş cîhet û çîhar-ı erkan
 Her sê weledêd-ı pır mewalîd:
 Xezra û sema, dıgel meqalîd
 Lewh û qelem û sewabît û erş
 Heywan û nebat û maden û ferş
 Zahir kırım ev qeder sanayî'
 Peyda kırım ev qeder bedayî'
 Heryek jî edem kırım te peyda!
 Îbda'ı kırım te bê heyûla
 Fîlcımle: çı ewwel û çı axır
 Elqisse: çı mi'mın û çı kafır,
 Her yek jî tera we bûnc mezher!
 Ew renge dı wan tu bûyî muzmer!
 Bê hısnê te nîne wan wicûdek!
 Bê nûrê te nîne wan nımûdek!
 Hîkmet ewe batınî û zahir!
 Qudret ewe xalbî û hazır!
 Nînin te tecezzî-yû temekkun
 Emma we dı van dı kî tewettun
 Goya hemî cîsmekın, tu canî!
 Goya hemî şehrekın, tu xanî!
 Hısna teye zîneta hebîban!
 Reşka teye xeyreta reqîban!
 Meyla teye aşiqan dı kêşit!
 Derdê teye dıl jî ber dı êşit!

Dolu inci olan bu dokuz sedef,
 Ak ve parlak inciler ve de siyahlar (1),
 Birbirine katılmış inciler gibi olan yedili (2),
 Her altı yön ve dört köşeler,
 Doğmuş olup da çok doğurgan olan üçler:
 Yani toprak, gök ve anahtarları,
 Levh, Kalem, arş ve sabit yıldızlar,
 Toprak, hayvanlar, bitkiler ve madenler;
 İşte bu kadar sanat gösterdin sen,
 Bunca güzel şey icadettin sen.
 Bunların hepsini yokluktan sen var ettin,
 İlk maddeleri yokken nakşedip süsledin.
 Hulâsa: İster başlangıç, ister son olsun;
 Kısaca: İster inanan, ister inanmayanlar olsun;
 Hepsi sana öylece ayna olmuş,
 Sen de öylece onlarda gizlenmişsin.
 Güzelliğin olmasa, bir varlığı olmaz hiçbirinin,
 Işığın olmasa görünmezler bile.
 Hem gizli, hem de açık oluşunun işte budur hikmeti;
 Hem kayıp, hem de hazır oluşunun işte budur kudreti.
 Parçalanmak ve yer almak yoktur senin için,
 Fakat bunları kendine yer edinmişsin.
 Sanki hepsi bir vücut, sen de can;
 Sanki hepsi bir şehir, sen de han.
 Senin güzelliğinle süslenir sevgililer,
 Senden imrenerek rakipler gayrete gelir.
 Aşıkları çeken, senin çekimindir;
 Gönülleri sızlatan, senin derdindir.

(1) Sedeflerden maksat ,herhalde, güneşin çevresinde dönen dokuz gezegenin yörüngeleridir; incilerden maksat da. gezegenler.

(2) Yedili'den maksat, herhalde, «Büyük Ayı» yada «Küçük Ayı» takımıdır.

Şêrîn te kîre şekîr lî Perwîz!
 Ferhad-î jî rengê eşkê xûnrîz!
 Leyla te kîre bela lî Qeys-î!
 Ramîn bî tî ram-î bû lî Wecysî!
 Yûsif te çîra numa Zîleyxa?
 Wamîq te kusa gîhande Ezra?
 Şêxê weku pênce hec bîjarî,
 Dîn kîr te jîbo keça kufarî! (1)
 Nîlûferê nazeperwerî kîr!
 Ew jî te lî mîhrê mîşterî kîr!
 Balayê bîlînd te daye serwan!
 Pabendê bela te da tezerwan!
 Bîlbîl te kîrîn hezar-î şeyda!
 Sorgul te kîrîn jî xarê peyda!
 Xweş rengê te da gîyayê sorgul!
 Xweş dengê te da newayê bîlbîl!
 Ronahî te da serê şemalan!
 Perwane kîrîn bî şewqê talan!
 Mehbûb-î te çê kîrîn dî dîlkeş!
 Meczûb-î te pê kîrîn mîşewweş!
 Ev îşq û mehebbeta dî dîlda
 Ev zîlf û selasilê dî mîlda,
 Aya, ne te çê kîrîn mîqabîl!
 Her yek te bî hev kîrîn mîadîl!
 Ayîne te çê kîrîn mîkerrîr!
 Hîsna xwe dî wan te kîr mîsewwer!
 Ayîne lî pêşê tûtîyan gîrt!
 Davek te lî pêşê kûvîyan gîrt!
 Ayîne, jî wan weye ku ave
 Ew eksê, jî wan weye ku tave

(1) Şêx: Şêxê Sen'anî ku lî du keça Padîşahê Ermenîstan'ê
 û jîbo wê çû dêrê, mey ve xwar, gaveniya berazan kîr, paşê
 jî keçîk kîr mîsîlman u revand anî. Feqîyê Teyran çîroka wî bî
 şê'r nivîsiye.

Şirin'i Perviz'e şeker yapan sendin;
 Ferhad'a kanlı gözyaşları döktüren de sen.
 Leylâ'yı Mecnûn'a sen belâ ettin;
 Ramin'i Veysi'ye sen râm ettin.
 Yusuf'u nasıl Züleyha'ya gösterdin?
 Vâmık'ı neden Azra'ya kavuşturdun?
 Elli hac edâ eden o şeyhi de,
 Gâvur kızı için sen delirttin (1).
 Nilüfer'i nazlı büyüten de sensin,
 Büyütüp güncşe müşteri eden de sen.
 Servilere o uzun boyu veren sensin,
 Sülünlerin ayağını bağlayan da sen.
 Kırmızı gülü dikenlerden çekip çıkaran sensin,
 Ve sensin bülbülü bin deliye döndüren.
 Gül bitkisine güzel rengini,
 Bülbüle o güzel sesini veren de sen.
 Mumların ucuna ışığı yerleştirensin,
 Pervaneyi sevdâ ile talan edensin.
 Dilberleri gönül çekici yaratıp yaratıp
 Meczup âşıkları sersemletensin.
 Gönülleri dolduran sevgi ve aşk,
 Omuzlardan dökülen zülûf ve örgüler,
 Seninle var olup yüzyüze durdu,
 Seninle birbirlerine uygun düştüler.
 Kendi güzelliğin yansıdın diye,
 Ardarda aynaları yaratan sensin,
 Aynaları Tûtî'lerin önünde tutan da sen,
 Canavarların yolunda tuzak kuran da.
 Onlar aynayı su sanırlar,
 O yansıyı da güneş ışığı.

(1) San'an Şeyhinin hikâyesini kasdediyor.

Neqşê te dî bînî ew dî avê
 Na kîn hezerê jî av û davê
 Lebteşne teleb dî kîn zelalê
 Wî dane û damê zîlf û xalê
 Meqsûd-ı ku bû jî pêşve hazır
 Dê qesd-ı bî kîn cemîê nazır
 Tûtî bî xwe, ma şekır dî rêjîn?
 Herçî dî bîhên, ewî dî bêjîn
 Wê meqsedê mîxteser dî bînî
 Pabende dî bîn, gelek dî mînî
 Meqsûd û mîradê dîl tu şa'yî!
 Emma tu «Tudıllu men teşa» yî!
 Herçî te dî vê bî bî dalalê
 Pabende dî kî bî zîlf û xalê
 Herçî ku tu bînî ser hîdayet
 Vêra bî girî, bî kî îneyet,
 Hazır wî dî bî meqamê malûm
 Ger xadımc wî dî gêrî mexdûm
 Bê secde te cy cenabê Mabûd!
 Adem kîre qıblegah û mescûd
 Îsa te kusa gîhande ewcan?
 Aya bî çî te hebandî ew can?
 Dersa ku bî xcf te gote İdrîs
 Elbette dî çû meqamê teqdîs
 İblîs'ê feqîrê bê cîneyet
 Hîndî te hebû dıgel îneyet
 Her rojê dî kîr hezar-ı taet
 Lewra ku te da wî îstîtaet
 Wî secde ne kîr lî xeyrê Mabûd
 Gêra te jî ber derê xwe merdûd
 Yek secde ne bîr lî pêşê exyar
 Qchra te kîre mîxelledun-nar
 Elqîsse: jî hîkmeta te agah
 Ferdek me ne dî, tebarekellah!

Suda görürler senin nakşını,
 Ve ne sudan sakınırlar kendilerini, ne güneşten.
 Dudağı kuruyanlar duru su arar elbet,
 Gel gör ki o benle zülûf tuzak ve yemdir.

Amac önde hazır olunca,
 Amaca yönelecek elbet her gören.
 Tûtî'lerin şeker dili kendiliğinden mi?
 Hayır... Ne duyarlarsa, onu söylerler.

Onlar o amacı yakın görür,
 Ve bağlanır ayakları, takılıp kalırlar.
 Gönlün amacı ve muradı sen şahsın,
 Gel gör ki sen de saptırırsın dilediğini yolundan.
 Ve yolundan saptırmak istediğin kimsenin
 Ayağını zülûf ve benle bağlarsın.

Doğru yola getirmek istediğin,
 Desteklemek, yardım etmek istediğin kimseyi de
 Derhal bilinen makama götürürsün,
 Ve hizmetçi bile olsa efendileştirirsin.

Ey tapınılan Allah! Sen, sana secde etmeden önce
 Âdem'i kıblegâh yaptın, ona secde ettirdin.
 Nasıl ulaştırdın yücelere İsa'yı!

Acaba o canı sen neden sevdin?
 Gizlice İdris'e verdiği ders,
 Onu kutsal makamlara götürecekti elbet.

Zavallı günahsız Şeytan,
 Sen kendisine o denli yardımcıydın ki,
 Günde bin ibadet ediyordu:
 Çünkü sen güç vermiştin ona.

O, Tanrıdan başkasına secde etmedi;
 Sen de onu tardettin kapından.

Bir defa olsun secde etmedi başkasının önünde;
 Kahrın, onu ebediyyen ateşe çarptırdı.

Hulâsa: Senin hikmetinden anlayan
 Bir tek fert görmedik, maşallah!

Îrfantelebêd-ı sahıb îdrak
Der heqqê te gotî: «Ma crefnak»
Xanî bî nezaniya xwe der heq
Gumrah-ı bî bît, ne dûre, elheq
Îlla ku meger mîin Xweda bît
Ya raheberê wî Mustefa bît
Yareb! Tu bî heqqê Mustefa kî,
Xanî bî xwera tu aşîna kî!

İdrâk sahibi olup da irfan arıyanlar,
Senin hakkında, «Tanımadık» dediler.
Hâni, şu bilgisizliğiyle senin hakkında
Sapıklığa düşerse çok değil, inan.
Meğer yardımcısı Allah ola
Ya da rehberi Mustafa!
Allahım! Mustafa'nın hakkı için,
Hâni'yi kendine âşına kıl!

III

PESNÊ PÊXEMBER

Eşya bî heseb delîl û bîrhan
Na bîn çu meger wicûb û îmkan
Wacib yeke, zatê Kibrîya'ye
Mîmkun pîre, cem'ê masîwaye
Wî Wacibê mîmkînat-ı berqe'
Mîmkun wî jîbo xwe kîrne metle'
Yanî ewî, vî bî bit mîberhen
Hîsna wî bî der kevî jî mekmen (1)
Gencîneyê cewherê bî bit faş
Sabit bî bitî jî neqşê, neqqaş
Lê sen'etê wî Hekîmê zana (2)
Neqşê ewî Qadîrê Tewana
Ne'dbû ku bî bit ewî rîsûmek
Layîq ewî dê hebî rîqûmek
Herçî weku bûne, bê reqembû
Lew ewwelê ma xeleq qelêmbû

(1) Ewî vî bî bit mîberhen: Ew Xweda bî van tîştan bî be bî dellî, van tîştan jî heyîya wîra bî bîn delîl.

(2) Zana: «Dana» bû, me lî şûnê «Zana» nivîsî.

III

PEYGAMBERE ÖVGÜ

Varlıklar, deliller ve kanıtlara göre,
Asla zorunlu ve zorunsuz olmazlar.

Varlığı zorunlu olan birdir, o da Zat-ı Kibriyadır.
Varlığı zorunsuz olanlarsa tüm yaratıklardır.

Yaratıklarla perdelenen o varlığı zorunlu,
Kıldı yaratıkları kendine doğuş ufku.

Ki varlığı bunlarla ispat edilsin,
Ve gizlenen güzelliği çıksın ortaya,

Faş olsun cevher definesi; meydana çıksın,
Nakşın varlığından varlığı nakışçının.

Fakat o bilgili Hakîmin sanatı,
O güçlü ve kudretli nakışçının hüneri,

Kalabilir miydi tek bir resimle?
Ona lâayık bir yazı gerekliydi.

Var olanların hepsi yazısızdı,
Bunun için kalem oldu ilk yarattığı.

Ev ewwel û rûh û aqlê ewwel
 Her sêne bî ewwelî mewwel (1)
 Emma me ke wan jî hev tu tefrîq
 Ev renga ewan bî gêre tewfîq:
 Bê: «Şey'ekî wahîdîn bî carek»
 Te'dad û teeddud î'tîbarek (2)
 Ewwel bîrîqî jî hîsnê sermed
 Nûrek bûye maneya Muhammed
 Ew nûr-î bî emrê Alîmul-keşîd
 Bû menşec feyzê alema keşîd
 Erwah-î jî maneya Pêxember
 Çê bûn, mesela nebat û şeker
 Bû eslê esilê cîmle nefsan
 Nefsa sueda û nefse nêhsan
 Hemyan jî wî girtine teferru'
 Hemyan bî wî girtine temettu'
 Hêja ne zemîn, ne ev semabû
 Ew serwerê cîmle enbîyabû
 Xelqa felekan jîbo wîra bû
 Secda melekan jîbo wîrabû
 Ew rehmetê cîmle alemînbû
 Adem dî meyanê ma'û tînbû
 Pêxemberê cem'ê cuz'û kul'bû
 Adem bî xwe hêj-î av û gîlbû
 Ew pencereya cemalet Barî
 Şemsa feleka dîlêd-î tarî
 Gava kete suretê cîhanê
 Pêxemberê axirê zemanê,
 Wî berzexê mîmkînat û Wacîb
 Wî padişehê lî şîklê hacîb,

(1) Ev ewwel: Yanî qelem. Bî ewvelî: Bî çêbûna berî tûştên dîn.

(2) î'tîbarek: Ev î'tîbarekiye, wîsa hatiye qebûlkirin. Yanî vana dî eslê xweda yekîn, lê cîhê hatine têwkirin.

İşte bu ilk, ruh ve aklievvel,
 Bunların üçüdür ki «İlkler» kabul edilir.
 Fakat onları birbirinden ayırdetme,
 Şöylece onları bağdaştır:
 De ki: Hep birden bir tek şeydir,
 Sayılmaları ve sayılır olmaları itibarîdir.
 Ebedî güzellikten ilk defa parlayan,
 Bir ışıktı; onun anlamı da Muhammed'di.
 İşte nurdur ki görünmeyenleri bilen Allahın emriyle,
 Görünmeyen evrenin feyzine kaynak oldu.
 Ruhlar, Peygamberin anlamından,
 Yaratıldılar; örneğin şeker ve bitki.
 Oldu tüm canlıların ilk kökü,
 Hem mutluların, hem günahkârların canlarının kökü.
 Hepsi ondan dallanma bulmuşlar,
 Hepsi onunla zevke ermişler.
 Henüz ne bu yer, ne bu gök vardı.
 Serveriydi o tüm Peygamberlerin.
 Onun içindi feleklerin yaratılışı,
 Meleklerin secdesi yine onun için.
 Âdem henüz su ve çamur içindeyken,
 O, bütün âlemler için rahmetti.
 Bütün cüz'lerin ve küllerin Peygamberiyken o,
 Henüz su ve çamurdu Âdem'in kendisi.
 Allahın güzelliğinin o penceresi,
 Karanlık gönüllerin feleğini aydınlatan o güncş.
 Dünyalı şekline girdiği an,
 Oluverdi son zamanlar Peygamberi.
 Varlığı zorunlu olanla olmayanları ayırdeden o sınır,
 O vezir kılığındaki Padişah,

Mensûx-ı kırın wî dîn û mîllet
 Ma'lûl-ı kırın elîl û îllet
 Fıkrî ku cîhan cemî'ı kufre
 Kêşa ji nîbîwweta xwe sıfrc
 Xelqê ku hebûn lı rûyê erdan
 Teklîf-ı kırın hemî bî merdan
 Xaqan bî xwe Hîndûyê kemînû
 Fexfûr-ı ji xwanê kase, çînbû
 Qeyser bî qusûrîya xwe qasır
 Hazır gerîya bî eynê basır
 Şahê Erebi elem ku ra kır
 Kîsraîyê Ecem, eceb duta kır
 Rom û Hebeş û Fîreng û Tatar
 Herçî ku ne kır bî 'dîn-ı îqrar,
 Naçar-ı gelek bî şûr fena bûn
 Hetta ku hînek bî dîn teba bûn
 Pûtxane bî agirê dî şuştin
 Ateşgede cımlêkî ve kuştin
 Gava ewî dîn kır aşîkara
 Dawûdî-yû Sıbtî-yû Nesara,
 Tewratê ewan ji bîr kır ekser
 Încîl û Zebûr-ı çûn ji ezber
 Îsa'yı dema dî xwendî Încîl
 Behsa wî dî kır bî wehy-û tenzîl
 Go: «Mijde dî dîm, Resûlê Emced
 Dê paşê me bê, bî navê Ehmed»
 Da'wa xwe dî kır bî dest û ezman
 Destê wî bî şûr, û dev bî qur'an
 Xweşxîlqete, hem Resûle, hem Mîr
 Pîrhîkmete, hem kîtabe, hem şîr
 Naxwende sebeq, mîderrîsê am
 Bê mal û menale, sahîb-în'am
 Bê xeyl û heşem, bî xwe cîhangîr
 Bê tebl û elem, cîhan sedagîr

İptal etti tüm dinleri ve de kitapları

Gösterdi herşeyin kanıt ve nedenini.

Baktı ki dünya küfürle dolu,

Çekti peygamberliğinden bir sofrayı,

Yer yüzünde bulunan bütün halkları,

Cömertçe o sofraya buyur etti.

Hâkan, pusuya yatmış bir Hindu idi.

İkâf da kâseden içişinden iki bükümdü.

Kayser kendi kusuruyla kısa kalmıştı,

Derhal gözüyle gören oldu.

Arap şahı bayrağı kaldırıncaya

Acem Kışra'sını da iki büküm yaptı... Şaşılacak şey

Rumlardan, Habeşlerden, Frenk ve Tatarlardan,

Dini kabul etmeyen kimselerin,

Çaresiz çoğu kılıçla yok oldular.

Tâ ki bir kısmı dine katılınca dek.

Puthaneleri ateşle yıkardı,

Tapınaklarını yok etti tüm ateşperestlerin.

O, dini açıkladığı zaman.

Davut dininden olanların, Yahudî ve Hristiyanların,

Tevrat'ı unuttu çoğu,

İncil ve Zebur da çıktı hatırlarından.

İsa İnoil'i okuduğu zaman,

Vahiyle ve Allahın emriyle bahsederdi ondan.

Dedi ki: «Müjde veriyorum şanlı bir Peygamber,

Bizden sonra gelecek, adı Ahmed'dir»

Dâvasını elle ve dille yürütürdü o,

Elinde kılıç, dilinde Kur'an vardı.

Güzel yaratılışıydı, hem Peygamber, hem Hükümdardı,

Hikmetliydi serâpa, hem kitabı, hem de kılıcı vardı.

Kamu öğreticişiydi, daha önce okumadan;

Malk mülk sahibi değil, iyilik sahibiydi.

Atsız ve maiyetsiz, oldu cihangir,

Doldurdu sesi dünyayı, davulsuz ve bayraksız.

Herçî te dî dî meger her ewbû
 Leşger jî cînûdê «Lem terew»bû (1)
 Bê xeyme û barîgah û eywan
 Ewran ve dî da lî ser wî seywan
 Hindî ku jî pêşve baxeberbû
 Ew çende jî pîştve babeserbû
 Sihdan ne dî ket jî wî lî erdan
 Vêkra dî bihîstî sed xeberdan
 Goyende dî bûn dîgel, cemadat
 Peywende dî bûn dîgel, nebatat
 Yek new'ê nema jî cînsê heywan
 Nîna bî nîbîwweta wî îman
 Îlla ku hînek jî îbnê Adem
 Bûn derxurê agirê cehennem (2)
 Elqîsse: Dî erd û asîmanan
 Hasıl: Dî cemî'ê îns û canan
 Nayên bî şerafeta wî tîşteke
 Nînin jî mera jî bîl wî pîşteke
 Ev bê mededêd-î ummeta xwe
 Mîmtaz-î kîrîn bî hîmmeta xwe
 Wer'a wî we rengî dîn qewî kîr
 Şer'a wî sıratê mîstewî kîr
 Alîm hemî şîbhê enbîyane
 Abîd hemî pêkve ewliyane
 Ferdek jî sehabeyêd-î kubbar
 Pênsed jî delawerêd-î kuffar,
 Ew cîmle dîgel yekê seraser
 Ne'dbû bî mehabetê beraber

(1) «Lem terew»: Ev parçekî jî ayetekiye, mana wê «We ne dî dîtîn»; Xwdê dî vê ayetêda qala Şerê Huneyn'ê dî ke û dî bêje: «Mê jîbo alikariya Pêxember'ê xwe sıpahn şandî nî ku we ew ne dî dîtîn».

(2) Agirê: «Ateşê»bû, me lî şûnê «Agirê» nivîsi

Gördüğün herşey meğer O'ydu,
Ordusu görünmez askerlerdendi. (1)

Çadırsız, hansız, saraysızdı o,
Gölgeliği bulutlardı.

Önden haberdar olduğu kadar
Arkadan da görürdü.

Ondan, gölge düşmezdi yerlere.
İşitirdi bir arada yüz konuşmayı.

Cansızlar da konuşurdu onunla.
Filizlenirdi bitkiler onunla.

Onun peygamberliğine inanmayan,
Kalmadı bir tek çeşit hayvan.

Yalnız Adem oğullarından bazıları,
Yem oldular Cehennem ateşine.

Kısacası: Yerlerde ve göklerde,
Hulâsa: Bütün insanlar ve cinlerde,
Onun şerefine denk gelecek birşey yok,
Ondan gayrı bize arka olacak kimse de yok.

Şu arkasız, çaresiz ümmetini
Seçkin kıldı kendi himmetiyle
Doğruluğuyla güçlendi din,
Şeriatıyla doğruldu yol.

Bilginlerin hepsi peygamber gibidir,
Abidlerin hepsi evliyalar gibidir.
Onun büyük sahabelerinin tek bir ferdi,
Gâvurlardan beşyüz yiğit sayılır.

Tüm gâvurlar bir araya gelsin, heybetçe
Bir tek sahabeye eşit değildir.

(1) Hüneyn savaşından bahseden «Allah! yardımınıza, görmediğiniz askerler gönderdi» anlamındaki âyete işaret ediyor

Xelqê heye şibheyek dı dinê
 Behsê bı cedel bı ket jı dinê,
 Qur'an û xeber çı mı'cizatın!
 Ayat û sıwer çı beyyînatın!
 Bûbekr û Umer çı xweş qerînın!
 Usman û Elî eceb guzînın!

Ey Padîşehê bılîndepaye!
 Xurşîdê felek nışîn û saye! (1)
 Ne'tê te bı ılmê mın mihale
 Meddah-ı jıbo te Zılcelal'e
 Ez dê çı bı bêjım ey Şehînşah!
 Wessafê teye kelimê Ellah
 Şaha! jı tera xweş îsme «Yasîn»
 Taha! jı tera tılısme «Tasîn» (2)
 Her ev bese, ey Hebîbê Muxtar!:
 Barî jı tera bı jı te sond xwar (3)
 Sed carî bı jı te, ey keremkar!:
 Ger dê me hebın guneh du sed bar,
 Sed mertebe ger çı em xırabîn,
 Emma jı te naumîd-ı na bîn
 Hetta bı gihîte Xanî'yê jar
 Napak û Pelîd û wacîbun-nar

(1) Saye: Sî. Yanî roja felekê bı qedrê xwe û bı rûmeta xwe jı te pır kêmtîre, lı bın teye, wek ku tu lı serê rûnî û ew wek siya teye.

(2) Yasîn û Taha: Du navên Pêxemberın her yek dı qur'anêda dı serê sûrekîda hatiye. «Tasîn»: Ev du herfên Erebi'ne, weha tên nıvısın. لس û «Tasîn» tên xwendın, dı serê sûrekî qur'anêda hatine, lê kes bı mana wan nı zane.

(3) Bı jı te: Bı jına te, bı umrê te. Ev îşarete bı alî ayeteki qur'anêve ku Xwedê têda bı umrê Pêxember sond xwarîye.

Onun dininden şüphe edenler için,
 Dinini tartışıp eleştirenler için,
 Kur'an ve hadisler ne güçlü mucizelerdir!
 Âyetler ve sureler ne açık delillerdir!
 Ebubekir ve Ömer ne iyi arkadaşlarıydı onun!
 Osman ve Ali ne seçkin yakınlarıydı onun!

Ey yüksek payeli Padişah!
 Ey tahtı felek güneşi olan Padişah!
 Benim bilgimle ne mümkün seni övmek!
 Büyük güç sahibi Allahtır seni öven.
 Ben ne diyeyim; ey Şehinşah!
 Seni Allahın sözleri övdükten sonra?
 Şahım! Senin için güzel addır «Yasîn» (1)
 Tâha! Senin tılsımındır «Tasîn» (2)
 Ey seçkin sevgili! Senin için şu yeter ki:
 Allah senin hayatına andıçti. (3)
 Yüz defa hayatına andolsun ki, ey işi iyilik olan!
 Bizim ikiyüz yük çekse de günahlarımız,
 Ve şu yüz derecelik kötülüğümüzle,
 Yine senden ümitsiz olmayız bizler.
 Hattâ şu zayıf Hânî bile,
 Şu paklıktan uzak, kem kişi, ateşe müstahak olan
 Hânî,

(1) Yasîn: Peygamberin bir adıdır, Kur'anın bir suresinin başında gelmiştir.

(2) Tahâ: Peygamberin bir adı olup, bir surenin başında gelmiştir. Tasîn iki Arap harfidir. Şöyle yazılır: ve Ta-sîn» okunur. Bir surenin başında gelmiştir, anlamı bilinmemektedir.

(3) «Hayatına andolsun ki onlar sarhoşluklarında bocalıyorlar» anlamındaki âyete işaret ediyor.

Ew jî bî xırabî-yû seyînî
Da'wa dî ketîn bî ummetînî
Wî bed'emelê wekî kîlaban
Barî bî ke peyrewê sehaban

O da kötülüğü ve köpekliğiyle,
Ümmetten olduğunu iddia ediyor.
Köpeklerden farksız o kötü-işliyi de,
Allah sahabelerin yolunda götürsün.

IV

DAXWAZA MEHDERÊ JI PÊXEMBER Û DAXWAZA EFWÊ JÎ XWEDÊ

Ey wasîteyê wicûdê kewneyn!
Şayesteyê qurbê «Qabe qewseyn» (1)
Şahînşehê textekê Medîne!
Mî'cîz jî te ew qeder me dîne
Seyra felekan lî nîk te gavek
Fexra melekan jî te sîlavek
Şeqqel-qemera te yek îşaret
Zaxel-besera te yek îbaret (2)

(1) Qurbê qabe qewseyn: Nêzîkiya bî qasê du kevanan; ev îşaret dî ke bî alî vê ayetêve: «Dî mî'racêde Pêxember bî qasê du kevanan nêzê Xwedê bû..»

(2) Şeqqel-qemer: Qetkırîna Hivê; ev îşarete bî alî mî'cîza Pêxember ku wî bî îşarettekî hîv kûrîye du qet. Zaxel - beser; Şîmîtîna çav; ev îşarete bî alî vê ayetêve: «Pêxember şeva mî'racê Xwdê dît çavê wî ne şîmîtî.» Yek îbaret: Yek gotînekî, ku ew jî dî qur'anêdaye.

IV

PEYGAMBERDEN ŞEFAAT, ALLAHTAN DA AF DİLEĞİ

Ey iki âlemin varlığına yol açan!
«İki yay kadar» yaklaştırmaya lâyık olan! (1)

Medine tahtının Şehinşahı!
Senden o kadar mucize görmüştük ki...

Senin için bir anlık ıştır feleklerde yürümek
Ve senden bir selâmdır meleklerin kıvancı.

Ayı ikiye bölmek için bir işaretin yeter,
Ve bir sözcük yeter gözlerinin yanılmadığını
ispatlamaya (2)

(1) İki yay kadar: Peygamberin miraçta Allaha yaklaştığı mesafedir.

(2) Peygamberin gözlerinin yanılmadığı, söylediklerini gerçekten miraçta gördüğü hakkındaki âyete işaret ediyor.

Ey Padişehê serîrê «Lewlak»! (1)
 Ra be herc asîmanê, çalak!
 Hazır jî têra Buraq û Refref
 Şatır bî tera Fırîşte ref ref
 Da ref'î bî bin jî ber te perde
 Bê perde dıgel Xwedê xeber de!
 Bêjê: «Tu Qedîr û Zılcelal'î»
 Bêjê: «Tu Qedîm û Layezal'î»
 Em fanî-yû jar û mîştexakîn
 Hadî ne tu bî, xwe em hclakîn
 Ewwel te jîbo çî da me tazîm,
 Danî lî serê me tacê tekrim, (2)
 Teşrîfê xîlafetê te da me? (3)
 Gava te emanêtê xwe da me,
 Mâlûmê tebû ku em nezanîn
 Qedre wî emanetî nî zanîn
 Herçî te jîbo me kîr îrade
 Yek zerre me lê ne kîr zîyade
 Haşa jî kemalê re'feta te,
 Dûre jî celal û rchmeta te
 Kufr û gunehan bî kî behane
 Laîq te bî tîn... Eve şehane!
 Yekrûne lî nîk te kufr û îman
 Yeksîne lî nîk te xuld û nîran
 Qehra xwe bî kî eger tu zahîr
 Cennet lî me dê bî bîte agir

(1) «Lewlak»: Ev serê gotînekî Xwedêye, mana wê «Eger ne tu bûya»; Xwedê jî Pêxember'ra gotiye: «Eger ne tu bûya mîn felek ne dî aferandî».

(2) Tekrim: Qedîrbilindî; ev îşarete bî alî wê ayeta ku dî bêje: «Me kurên Adem qedîrbilind kîrîn».

(3) Xîlafet: Wekîliya Xwedê; ev îşarete bî alî wê ayeta ku dî bêje: Xwedê soz da mîsîl manên karbaş, ku dê wan lî erdê bî ke weklî».

Ey «Levlâk» tahtının padişahı! (1)

Kalk da çabucak göklere çık.

Emrine amadedir burak ve kanatlar,
Maiyetinde gelir saf-saf melekler.

Kalkıversin önünde tüm perdeler,
Perdesiz olarak konuş Allahla.

De ki: «Sen kudret ve azamet sahibisin»

De ki: «Hep vardın sen, hep var olacaksın.»

Bizler fâniyiz, zayıfız, toprak seviyesindeyiz,
Helâk oluruz hepten, sen doğru yola götürmezsen.

Önce bizlere niye azamet verdin

Başımızın üzerine koydun şeref tacım, (2)

Vekillik şerefini verdin bizlere? (3)

Oysa sen bize emanetini verdiğin zaman,

Sence biliniyordu bilgisizliğimiz,

Ve o emanetin kadrini bilmiyöceğimiz.

Her neyi irade ettinse sen bizim için,

Ona bir zerre olsun eklemedik biz.

Hâşa senin sonsuz şefkatinden,

Uzaktır senin büyüklüğünden, rahmetinden,

Küfür ve günahları bahane etmek,

Ve sana lâyük olsun bu... Bu mu padişahlık?

Bir yüzlüdür senin katında küfürle iman

Eşittir senin katında cennetle cehennem.

Sen kahrını gösterirsen eğer,

Ateş olacak bizlere cennet.

(1) «Levlâk»: Allahın Peygambere yönelttiği bir hitabın başıdır. Bu hitabın tamamı şudur: «sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım.»

(2) «Biz insanoğlunu şerefli yarattık» diyen âyete işarettir.

(3) Şu âyete işarettir: «Allah, inanıp iyilik eden kullarını yeryüzünde kendine vekil yapacağına söz verdi».

Wer feyz-ı bî ket sehabê rehmet
 Dozex lî me dê bî bîte cennet
 Ger kafır û ger gunahekarın
 Bîlcıme jî te umîdewarm
 Kes nîne jî kafır û usatan
 Mezher ne bîtin jîbo sıfatan
 Kafır bûyîn em bî îsmê «Qehhar»
 «Xeffer»e ku em kîrîn gunehkar
 Kufrê tu meger ne şî bî bexşî!
 Ger dê gunehan bî me bî nexşî,
 Dê şad-ı bî bîn lî me şeyatîn
 Mesrûr-ı bî bîn gelek melaîn»

Qet xîrete cy penahê alem!
 Qet laîqe, ey şîvanê adem!
 Ev gurgê leînê bed, serencam
 Jêkra bî ketın me şîbhê exnam?
 Elqîsse: Bî kî ku dêwê serkeş
 Tenha û tenê bî çîte ateş
 Fîlcıme: Me cıme xas û aman
 Asî-yû şeqî-yû natemaman,
 Têkra bî şefaeta xwe xas ke
 Vêkra me jî agîrê xilas ke

Ve feyiz yağdırırsa bulutları rahmetinin,
 Cehennem bizler için cennete dönecektir.
 Gerek gâvurlar, gerek günahkârlar,
 Hepsi senden umutludurlar.
 Gâvurlardan ve günahkârlardan kimse yoktur ki,
 Senin sıfatlarına ayna olmasın.
 Bizler «Kahredici» adınla gâvur olduk,
 «Bağışlayıcı» adındır ki günahkâr kıldı bizleri.
 Sen küfrü de bağışlıyamaz mısın ki!
 Günahları üzerimizde nakşedecek olursan,
 Şeytanlar var sevinecek halimize,
 Ve sevinecek sayısız mel'un var.»

Hiç hamiyet kârı mı ey âlemin dayanağı!
 Hiç yakışık alır mı ey insanların çobanı!
 Bu pis mel'unun, sonunda,
 Bizleri koyunlar gibi darmadağın etmesi?
 Kısacası: Öyle yap ki o serkeş dev,
 Yalnız ve tek başına gitsin ateşe.
 Hulâsa: Yakın ve uzak olan hepimizi,
 Günahkârları, bedbahtları ve kem kişileri,
 Şefaatinin içine al hepsini,
 Bizleri hep beraber ateşten kurtar.

V

DERDÊ ME

Saqî! Tu jîbo Xwedê kerem ke
Yek cîr'e meyê dî camê Cem ke (1)
Da cam-î bî mey cîhannuma bî
Herçî me îradeye xuya bî
Da keşf-î bî bî lî ber me ehwal
Kanê dî bîtm mîyesser iqbal?
Îdbarê me wa gîha kemalê
Aya bûye qabilê zewalê?
Ya her wehe dê lî îstîwa bî,
Hetta weku dewrê mînteha bî?
Qet mîmkune ev jî çerxê lewleb:
Talî' bî bîtin jîbo me kewkeb,
Bextê me jîbo mera bî bîş yar
Carek bî bîtin jî xwabê heşyar

(1) Camê Cem: Qedeha Padîşahê Îran'ê Cîmşîd, ku têda ge-
lek tiştên dîr dî xuyan; wek telesqop'ê bûye. Hozan qedeha xwe
jî dîrûbandîye bî wê qedehe.

V

DERDİMİZ

Sâki! Allah için lûtfet,
Cem kadehine koy bir yudum şarap. (1)
Kadeh şarapla dünyayı göstere sin,
Görünsün dilediğimize ne varsa.
Aydınlığa kavuşsun önümüzdeki durumlar,
Gelecek bizim için başarılı olacak mı, bilelim.
İşte kemale erdi talihsizliğimiz,
Acaba zevale yüz tuttu mu dersin?
Yoksa hep böyle olduğu yerde mi kalacak,
Son devir gelip çatmıca ya dek?
Mümkün mü acep felek çarkından,
Bizim için de çıksın bir yıldız,
Bize yar olsun bahtımız,
Bir defada uykudan uyanıversin,

(1) Cem: Eski İran İmparatoru Cemşit. Kadehi teleskop gibi yıldızları gösterirmiş. Ozan kendi kadehini de onunkine benzetmiş.

Şûrê hunera me bête danîn
 Qedrê qelema me bête zanîn
 Derdê me bî bînitin îlacê
 Îlmê me bî bînitin rewacê?
 Ger dê hebûya me serfîrazek
 Sahîbkeremek suxennuwazek,
 Neqdê me dî bû bî sîkke meskûk (1)
 Ne'dma wehe bê rewac û meşkûk
 —Her çendî ku xalîs û temizîn
 Neqdern-î bî sîkkeyê czîzîn—

Xemxwarî dî kîr lî me yetîman
 Tînane derê jî dest leîman

Herçî bire şûrê destê hîmmet
 Zebt kîr jî xwera bî mîrî dewlet

(1) Neqd: Zêr û zîv Lî vir bî mecazî dî mana bêjeda hatiye gotin.

Kılıcı ortaya konsun gücümüzün,
 Bilinsin kadri kalemimizin,

Derdimiz deva bulsun,
 İlmimiz revaca girsin?

Olsaydı eğer bir başıyükseğimiz,
 İvilik sahibi bir şiir istiyenimiz

Bizim de külçemiz sikkeyle basılır, (1)

Bu denli revaçsız ve şüpheli kalmazdı

—Ne kadar safî ve temiz olsalar da,
 Altın ve gümüş sikkeyle değer kazanırlar—

Biz öksüzlere acır,
 Namertlerin elinden kurtarırdı bizi,

Her kim ki himmet elini kılıca götürdüyse,
 Kendisi için devleti zabtetti erkekçe.

(1) Külçe, altın ve gümüş, aşağıdaki bölümden de anlaşılacağı gibi mecazî olarak edebiyat anlamında kullanılmış.

Lewra ku cîhan wekî erûse
 Wê hukmê dî destê şûrê rûse
 Lê eqd û sîdaq û mehr û kabîn:
 Lutf û kerem û eta û bexşîn (1)
 Pîrsî jî dinê min ev bî hîkmet:
 «Mehra te çî?», gote min ku: «Hîmmet»
 Hasıl Ku: Dînê, bî şûr û îhsan
 Tesxîr-î dî bî jiboyê însan
 Ez mame dî hîkmeta Xwedê'da
 Kurmanc-î dî dewleta dînêda
 Aya bî çî wechî mane mehrûm?
 Bîlcîmle jîbo çî bûne mehkûm?
 Wan girtî bî şûr-î şehre şuhret
 Tesxîr-î kîrîn bîladê himmet
 Her mîrekî wan bî bezlê Hatem
 Her mêrekî wan bî rezmê Rîstem
 Bî'fkrî jî Ereb heta ve Gurcan
 Kurmancîye bûye şîbhê bîrcan
 Ev Rûm û Ecem bî wan hesarîn
 Kurmanc-î hemî lî çar kenarîn
 Herdu terefan qebîlê Kurmanc
 Bo tîrê qeza kîrîne amanc
 Goya ku lî serhedan kîlîdîn
 Her taîfe seddekin sedîdîn

(1) Mana vê rêzê û a berî wê eve: Dînê wekî bûke, huk-
 mê wê jî dî destê şûrê tûjdaye, kî xwedîyê wî şûrî be ew jî
 xwera bûkê dî be; lê qenci û camêrî û bexşîn jî û qelen u heqê
 mehrbîrîn û Kabîn'a bûkêne.. Nexu dî vê berê mirov bûkê bîne û
 bî ke malê xwe, paşê qenciya xwe bî ke.

Çünkü dünya bir gelin gibidir,

Keskin kılıcın elindedir onun hükmü de.

Fakat başlığı, çeyizleri, düğün hediyeleri;

İyilik, cömertlik, lûtuftur ve bağıştır.

Ben hikmetle dünyaya sordum ki:

«Başlığın ne senin?» Bana dedi ki: «Himmət»

Kısacası: Dünya kılıçla ve iyilikle

İnsana ram olur, boyun eğer.

Ben Allahın hikmetinde şaşakaldım:

Kürtler dünya devletinde,

Acep ne sebeple kalmışlar boynubükük,

Hepsi birden niçin olmuş mahkûm?

Onlar kılıçla şöhrət şehrini fethetmişler,

Himmət ülkesine boyun eğdirmişler.

Onların her bir beyi Hâtem cömertliğinde,

Ve Rüstem cengâverliğindedir her bir erkeği.

Bak, Arabistan'dan Gürcistan'a kadar

Kürtlüktür olmuş kaleler gibi.

Bu Rumlarla Acemler onlarla hisar olmuş,

Kürtlerin hepsi dört kenarda yer tutmuş.

Her iki taraf, Kürt kabilelerini,

İmha oklarına hedef yapmışlar.

Sanki Kürtler sınır başlarında kilitmişler,

Her kabile sağlam bir set gibidir.

Cıwamêrî-yû hîmmet û sexawet
 Mîrînî-yû xîret û celadet,
 Ew xetme jibo qebîlê Ekrad
 Wan dane bî şûr û hîmmetê dad
 Hîndî jî şecaetê xeyûrîn
 Ew çende jî mînnetê nefûrîn
 Ev xîret û ev ulûwwê hîmmet
 Bû manîê hemlê barê mînnet
 Lew pêkve hemîşe bê tıfaqîn
 Daîm bî temerrîd û şıraqîn
 Ger dê hebuwa me îttîfaqek
 Vêkra bî kira me înkıyadek

 Tekmîl-ı dî kîr me dîn û dewlet
 Tehsîl-ı dî kîr me ılm û hîkmet
 Temyîz-ı dî bûn jî hev meqalat
 Mîmtaz-ı dî bûn xwedan kemalat

Cömertlik, himmet, mertlik,
Beylik, hamîyyet ve yiğitlik,
Hep Kürt kabileleri için onaylanmıştır,
Onlar kılıçla ve himmetle ün salmıştır.
Cesarettin hamîyyetli oldukları kadar,
Minnetten de nefret ederler.
Bu hamîyyet ve yüksek himmettir ki,
Engel oldu minnet yükünü yüklenmelerine.
Bunun içindir ki hepsi her zaman ittifaksızdır,
Her zaman birbirlerine karşıdır ve parçalanırlar.
Olsaydı eğer bir ittifakımız bizim,
Hep birlikte bir birimize itaat etseydik,

O zaman dini de, devleti de ikmal eder,
İlmi de, hikmeti de elde ederdik.
Sözler o zaman birbirinden ayırılmaz,
Gerçek hüner sahipleri çıkardı ortaya.

VI

SEBEBÊ NIVÎSÎNA PIRTÛKÊ BI ZARÊ KURDÎ

Xanî jî kemalê bê kemalî
Meydanê kemalê dîtî xalî

Yanî ne jî qabil û xebîrî
Belkî bî teessîb û eşîrî

Hasıl: jî înad, eger jî bêdad
Ev bîd'ete kîr xîlafê mu'tad:

Safî şemîrand, ve xwarî durdî
Manendê durê lisanê Kurdî,

Înaye nîzam û întîzamê
Kêşaye cefa jîboyê amê

Da xelq-ı ne bêjîtın ku: «Ekrad
Bê ma'rîfetın, bê esl û bînyad

Enwaê mîlel xwedan kîtêbın
Kurmanc-ı tenê dî bê hesêbın»

Hem ehlê nezer ne bên ku: «Kurmanc
Îşqê ne kîrın jîbo xwe amanc

VI

KİTABIN KÜRTÇE YAZILIŞ SEBEBİ

Hânî kemalsizliğin kemale ermesinden dolayı,
Kemal meydanını boş buldu.

Yani kabiliyetinden ve ehliyetinden değil,
Sadece hamiyet ve aşiret tutkunluğundan,
Kısacası: İnattan ya da çaresizlikten,
Mutat hilâfı olarak bu bit'atı işledi. (1)

Duruyu bir yana itip içti tortuyu,
İnci gibi olan Kürt dilini
Düzene koydu, intizama getirdi,
Böylece amme için çekti cefa,
Ki el demesin «Kürtler,
İrfansız, asılsız ve temelsizdirler.

Çeşitli milletler kitap sahibidir,
Sadece Kürtler nasipsizdirler»

Hem düşünce adamları demesin ki «Kürtler,
Amaç edinmediler aşkı.

(1) Yani herkesin tersine, bu kitabı Kürtçe olarak yazdı.
Çünkü o zaman herkes Arapça ve Farsçaya meraklıydı, kitaplar
o dillerle yazılırdı.

Têkda ne dî talıbın, ne metlûb
Vêkra ne mihîbbın ew, ne mehbûb

Bê behrene ew jî îşqebazî
Farîx jî heqîqî-yû mecazî»

Kurmanc-ı ne pır dî bê kemalın
Emma dî yetîm û bê mecalın

Fîlcımle ne cahıl û nezanın
Belkî dî sefîl û bê xwedanın

Ger dê hebûya me jî xwedanek
Alîkeremek, letîfedanek,

İlm û huner û kemal û îz'an
Şê'r û xezel û kîtab û dîwan,

Ev cıns bî bûya lî ba wî mamûl
Ev neqd-ı bî ba lî nîk wî meqbûl,
Mm dê elema kelimê mewzûn
Alî bî kıra lî banê gerdûn

Bîna ve rîha Melê Cızîrî
Pê hey bî kıra Elî Herîrî

Keyfek we bî da Feqîhê Teyran,
Hetta bî ebed bî mayî heyran

Çı'bkım ku qewî kesade bazar
Nînin jî qumaşêra xerîdar

Xasma dî vê esrêda ku hımyan
Maşûq û hebîbe bo me hemyan

Yanî j'tımayê dırav û dînar
—Her yek jî mera we bûne dıldar —

Ger ılmê tamam bî dî bî pûlek
Bî'froşî tu hikmetê bî solek,

Hep birlikte ne isterler, ne de istenirler
Hep beraber ne severler, ne de sevilirler.

Onlar aşkın tadından yana hepten nasipsiz,

Hakîkî ve mecazî aşktan da boştur»

Hayır... Kürtler o kadar kemalsiz değil,

Fakat öksüz ve mecalsizdir.

Hep birden bilgisiz ve cahil değil,

Sadece sefil ve sahipsizdir.

Olsaydı bizim bir sahibimiz,

Yüksek himmetli, incelikleri bilen bir sahibimiz,

İlim, kabiliyet, kemal, iz'an,

Şiir, gazel, kitap, divan,

Bu çeşitler onun yanında geçerli,

Bu paralar onun yanında makbul olsaydı;

Ben o zaman manzum sözlerin bayrağını,

Dünya damının üstüne asardım.

Geri getirirdim Cizreli Mela'nın ruhunu, (1)

Ve diriltirdim onunla Harirli Ali'yi. (2)

Fakî-yi Tayran'a öyle bir sevinç verirdim ki,

Ebediyete kadar hayran kalırdı.

N'eyleyim ki pazar hayli kesattır,

Alıcısı yoktur kumaşın.

Özellikle bu çağda şu para kesesi,

Olmuş hepimizin dostu ve sevgilisi.

Yani para ve altın hırsından,

—Bunların her biri bize o kadar yar olmuş ki—

İlmin tamamını bir mangıra satsan,

Felsefeyi bir ayakkabı karşılığında versen,

(1) XVI. yüzyılda yaşamış ünlü bir Kürt ozanıdır. «Divan» adlı çok değerli bir şiir kitabı vardır. Kürt edebiyatının şaheseri sayılan bu şiirler İstanbul'da, Suriye'de, Almanya'da ve Rusya'da basılmıştır.

(2) XI. yüzyılda yaşamış bir Kürt ozanıdır. Bir Divan yazmıştır.

Kes na kete mîterê xwe camê (1)
 Ra na gırıtın kesek nîzamê
 Weqtê ku me dî zemanê ev reng
 Filcımle lı ser dıravê bû ceng,
 Hez kır me bı bîne kîmîyager.
 Gava ku me dî ne bû mıyesser,
 Nısfıyye me pêlekî amel kır
 Tesfîyyeê cewherê dixel kır
 Qelbê me ne kır qebûlê hîle
 Qet bo xerezê ne bû wesîle
 Dîn çû, û ne ket bı dest me dînar
 Paşê jı neçarî bûyne seffar
 Sıfrê xweyê xef me eşkara kır
 Qırtasıyebû, me lê dua kır
 Da'wet gerîya bu sıdîq îcabet
 Bû wasıteyê qezayê hacet.
 Ev pûl-ı eger çı bê buhane
 Yekrûne û saf û bêbuhane
 Bê hîle û xurde, û temamın
 Meqbûlê mîamela ewamın
 Kurmancîye sırfe, bê gumane
 Zêr nîne, bı bîn «sıpîde mane»
 Sıfrê meyê sore aşîkare
 Ziv nîne bı bîn ku «kêm'eyare»
 Neqdê me me bêje «kêm buhayê»
 Bê sîkkeyê şahê şehrewaye
 Ger dê bı bûya bı derbê menqûş
 Ne'dma wehe bê rewac û mexşûş
 Mehbûbe, bı kes ne nam-îzade
 Lew bextesîyah û namırade

(1) Mîter: Ronahî, roj; yanî kesekî ılmê ku wek camêye jı xwera nake roj û lı pey ronahîya wî na çe.

Kimse o kadehi kendine ıfık öncüsü yapmaz,
Kimse düzene girmeye yanaşmaz.

Devrin böyle olduğunu gördüğümüz vakit,
Hep para için savaşıldığını gördüğümüz vakit,
Biz de kimyager olmaya heveslendik,
Ve mümkün olmadığını görünce de bunun,
Bir süre insafla hareket ettik,
Sahte olan cevheri temizledik.

Gönlümüz hileye razı gelmedi,
Aracılık etmedi garaz için aslâ.

Din gitti, altın da geçmedi elimize,
Sonunda çaresizlikten bakırcı olduk.
Çıkardık gizli bakırımızı açığa,
Boş sayfalardı, üzerinde dua ettik.

Duamız doğru olarak kabul edildi,
İşimizin görülmesine vasıta oldu.
Bu mangırlar gerçi değersizdir,
Ama sade, temiz ve pahabiçilmezdir.

Hilesiz, hurdasız ve tamamdır,
Ve halkın alış-verişi için elverişlidir.
Hâlis Kürtçedir, şüphe götürmez,
Altın değil ki «Soluk kaldı» desinler.

Bizim kırmızı bakırımızdır, aşikâr
Gümüş değil ki «Eksik ayarlı» desinler.
Bu paramıza «Değersizdir» deme,
O şahlar öncüsünün sikkesinden yoksundur.

Eğer basılarak nakşedilseydi,
Böyle revaçsız ve karışık kalmazdı.

O, kimsenin adına mensup olmayan bir sevgilidir,
Onun için karabahtlı ve muratsızdır.

MEM Û ZİN

Qırtasıyeya me bê penahan
Bê derbê qebûlê padişahan,
Ma'lûle h ba gelek elîman
Meqbûle h ba gelek hekîman
Lê hakîmê weqtê marîfetnak
Mesmû'î ne kîr bî sem'ê îdrak
Mîrê ku bî navê Mîrîza'ye
—Mehza nezera wî kîmîyaye
Qelbêd-ı zexel dîket belorî
Pûlêd-ı dexel dî ket filorî
Sed bar-ı hebîn filûsê ehmer
Derhal-ı dî ket bî yek nezer zer
Î'layî dî ket bî qehrê, edna
Ednayî dî ket bî lutfê, e'la
Paşan dî gırît wekî esîran
Âza dî ketîn wekî feqîran
Her rojê hezarê bê newayan,
Her lehze bî lutfê, sed gedayan,
Zengîn dî ketîn bî destê hîmnet.
Hikmet ewe na ketîn çu mmnet—
Ger dê wî nezer bî da me carek
Îksîrê tewecciha mîbarek,
Ev qewl-ı hemî dî kîrne eş'ar
Ev pûl-ı hemî dî bûne dînar
Emma nezera wî zêde ame
Lew xasê nezer jî dîl ne da me
Ew rehmetê xase bo ewamê
Yareb! Tu bî dî wî her dewamê

Biz arkasız insanların sayfaları,
 Padişahların sikkesiyle kabul edilmeden,
 Birçok bilginler nezdinde çürüktür,
 Birçok filozoflarca da makbûldür.
 Fakat zamanın hükümdarı, bilgili insan,
 Bizi dinlemedi idrak kulağıyla,
 Adı Mirza olan Bcy, (1)
 —Ki bakışı sade kimyadır.
 Sahte gönlü billûra çevirir,
 Sahte mangırları da saf altına.
 Yüz yük kırmızı mangır olsa,
 Derhal sarıya çevirir bir bakışla,
 En yükseği, kahıryla en alçak yapar,
 En alçağı da lûtfuyla en yüksek.
 Paşaları tutuklar esirler gibi,
 Sonra azadeder fakirler gibi.
 Her gün binlerce yoksul ve çaresizi,
 Her an lûtfuyla yüzlerce dilenciye,
 Zenginleştirir himmetinin eliyle
 Bunun için minnet de yapmaz—
 Bir kez bize baksaydı eğer o,
 Mübarek teveccühünün iksîrini çevirseydi bize,
 Bütün bu mangırlar altına dönerdi.
 Bütün bu sözler şiir olur,
 Fakat bakışı çok umûmîdir onun,
 Bu yüzden, gönülden özel bakış vermedi bize.
 O, amme için özel bir rahmettir,
 Sen ona devamlılık ver Allahım!

(1) Hakkârî beylerinden olsa gerek.

VII

MEYGER! MEY TÊ KE QEDEHÊ

Saqîl B1 ke camê asîmanî
Raha wekû rûhê cawîdanî

Da em b1 kîrîn dîmaxê can ter
Yek lehze b1 rahê rûheperwer

Saqîl Tu b1 rêje camê mîna
Ava ku dîkez zemîrê bîna

Şadab-1 bigêre qelbê mehzûn
Medhoş-1 bigêre aqlê mecnûn

Şaqî! B1 ke kaseya mîcewher
Wê şîreyê ma'sera mîtehher

Yaqûtê mîzab û la'lê seyyal
Wî durrê xweşab û xemrê tellal

—Durdaneyê xwe b1 rêje navê—
Yanî ereqa wekî gulavê,

Dem dem b1 de destê meyperestan
Xêlqê ku hûnêk jî dîl dî destan

VII

SAKÎ, ŞARABI KADEHE DOLDUR

Sakî! Gök rengi kadehe doldur,

O, ebedî ruh gibi olan şarabı.

Ruh dimağını tazeliyelim biz,

Bir an, ruhu besleyen o şarapla.

Sakî! Mine rengi kadehe doldur

Gönlülleri aydınlatıp gözlü yapan o suyu (1)

Mahzun gönlü sevinçli kıl onunla,

Deli aklı sersemleştir onunla.

Sakî! Cevher kâseye **doldur**

Temiz ma'serden çıkan o suyu. (2)

Eritilmiş yakutlu, seyyal la'lı

O inci hoşafı, çiğ taneleri gibi şarabı,

—Kendi dürdanelerini de içine dökerek—

O gül suyu gibi olan şarabı,

Zaman zaman meyperestlerin eline ver

Gönlünün bir parçası sevgililerin elinde olanlara.

(1) Yani onlara görme kabiliyeti veren, görmelerini sağla-
yan.

(2) Ma'ser: Üzümün sıkılıp şirasının çıkarıldığı yer.

Da camê dılan bî bit miresse'
 Bezma terebê bî bit mîsenne'
 Vî meclîsê meyxuran mîdamî
 Mestane bî ke jî nû mîdamî
 Mîmkun ku jî feyzê bê nîhayet
 Yek qetre bî bit lî mîn îneyet
 Neş'a qedeha meya mîrewweq
 Keyfa îneba rezê bî rewneq
 Ew renga bî ket dî nefesê te'sîr
 Hasıl bî bitîn dî qelbê teşwîr
 Yanî bî kevîte canê, şewqek
 Hetta bî gîhîte qelbê, zewqek
 Te'sîrê nefes bî bit jîbo mî
 Teşrîhê qefes bî bit jîbo mîn
 Tesfîyyeê dîl bî bit me hasıl
 Hevdeng-î bî bîm dîgel enadıl
 Mîrxê dîlê mîrde, bête perwaz
 Bê perde bî bit terane perdaz
 Dem şîbhetê bîlbîlan bî nalît
 Geh şîbhê enadılan bî kalît
 Ahan ku verê bî ket sehergah
 Hemware dîgel nesîmê hemrah
 Sed xunçeyê dîl jî ber bî ker bîn
 Sosın bî zıman û baxeber bîn
 Bîşkoj-î bî bîşkivîn jî xaran
 Xwîn-rêj-î bî bîn demê hezaran
 Sorgul bî gırîn bî çşkê şebnem
 Bîlbıl bî kenîn h rexmê hemdem
 Saqî! Bî de mîn şerabê gulgûn
 Bê dengê ref û sedayê Qanûn
 Da şehne û mîhtesîb ne bînm
 Şahî bî cıvîn, çu xem ne mînin
 Teşwîş-î bî çîn jî qelbê mehzûn
 Dîsan bî bîmez jî nû dîgergûn

Gönüller kadehi nakışlansın onunla,
Meclisin coşkunluğu süslensin onunla.

Devamlı şarap içenlerin bu meclisini,
Her zaman yeniden mest eyle onunla.
Belki o zaman o sonsuz feyizden,
Benim de yardımına gelir bir damla.

O berrak şarabın kadchinin neş'esi
Şen bağın üzümünün verdiği keyif,
Öyle etki yapsın ki nefsime,
Gönlüme bir güzellik, tatlılık yayılsın.
Yani canımı şevk ile dolsun,
Ve de gönlüm zevk ile.

Olsun benim de nefesimin bir etkisi.
Benim için inşirah mümkün olsun
Hasıl olsun gönlümün temizliği,
Bülbüllerle ses arkadaşı olayım ben de.
Şu ölü gönlümün kuşu uçabilsin
Nağmelerin sesi perdesiz olarak süslensin.
Bazan bülbüller gibi inlesin gönlüm.
Sızlasın bazan da andelipler misali.

Öyle ki, seherlerde «Ah»ları yollayınca
Her zaman, yoldaşı olan yel ile,
Bu «Ah»lardan açsın yüzlerce gönül goncası,
Zerrinler dile gelsin, konuşsun hepsi.

Goncalar çözülüversin dikenlerden,
Her zaman binlercesi kan rengi saçsın.
Gözyaşı döksün kırmızı güller çiğ damlalarından,
Arkadaşların inadına gülsün bülbüller.

Sakî! Ver bana gül rengi şaraptan,
Davul sesi ve Kanun sadası olmaksızın.
Kâhya ve muhasip görmesinler,
Dağılsın gamlar, toplansın tüm sevinçler.
Tereddütler çıkıversin mahzun gönülden,
Ve yeniden bambaşka olayım ben.

Mexmûr-ı bı bım, bı kırme lafan
 Serxoş-ı bı bım, bı kım guzafan
Bê keyf-ı ne şım çu ez bı bêjım
 Diwane bı bım, duran bı rêjım
 Bedhal-ı bı bım sıran bı der dım
 Bê qal-ı jı batınê xeber dım
Teşbîhê Neyê bı kım terennım
Tûtî sıfet ez bı kım tekellım
 Da keşf-ı bı bın jı mın keramat
 Meşhûd-ı bı bın lı mm meqamat
 Şu'be jı meqamê dıl bı awaz
 Gulşen bı ketin guweşt û şehnaz
 Neyrengê jı xewrê dıl bı aheng
 Sed rengê seda bı dım wekî Çeng
 Manendê Rubabê, bê kemançe
 Deng bê jı defa me bê tıbançe
 Zuhre bı bîhêt newayê uşşaq
 Reqqase bı bit lı ewcê neh taq
 Sazê dılê kul bı zêr û bem bıt
 Sazendeyê ısqê Zîn û Mem bıt
 Şerha xemê dıl bı kım fesane
 Zînê û Memê bı kım behane
 Nexmê we jı perdeyê derînım
 Zînê û Memê jı nû vejînım
 Ma'lûl-ı bûyîn hebîb û aşiq
 Îro he wekî tebîbê hazıq,
 Derman bı kım ez ewan dewa kım
 Wan bê mededan jı nûve ra kım
 Derdê dı dılê Memê cegerrîş
 Zîn'a jı derûnê dıl cefakêş
 Wê perdegeya efife, mestûr
 Wî bê gunehê jı tuhmetê dûr,

Sarhoş olayım, lâflar edeyim,
 Serмест olayım, gûzaflar söyleyim
 Çünkü keyifsiz olarak söyleyemem.
 Divane olayım ki inciler döktüreyim.
 Bedhal olayım, sırları açığa vurayım,
 Söz söylemeksizin içimden konuşayım.

Ney gibi mırıldanayım,
 Tûtî misâli dile geleyim.

Benden âşikâr olsun kerametler,
 Görünsün bana makamlar.
 Gönlümden çıkan makamlı ses dalları,
 Gülbahçesini Şehnaz makamıyla şenlendirsın.

Ney gibi, ahenkle gönlümün derinliğinden,
 Çeng gibi yüz çeşit sada vereyim ben. (1)

Rubab gibi Kemançesiz olarak,
 Çıksın davulumuzdan ses, tokmaksız olarak.

Âşıkların sesini dinlesin Zühre yıldızı,
 Ve raksetsin dokuzuncu kubbenin zirvesinde.
 Yaralı gönlün sazı kâh yumuşak, kâh gür sesli olsun,
 Çalsın türküsünü Zin ve Memo'nun

Gönüldeki derdin şerhini kılayım efsane.
 Zin ve Memo'yu ederek bahane.

Perdeden öyle nağmeler çıkarayım ki ben,
 Zin'i ve Memo'yu dirilteyim yeniden.

Yar ve âşık hastalıklı olmuşlar.
 Bugün mütehassıs bir doktor gibi,
 İlâç getireyim, onları tedavi edeyim,
 O çaresizleri yeniden ayağa kaldırayım.

Ciğerinden yaralanmış Memo'yu,
 Gönlünün derinliğinden ıstırap çeken Zin'i,
) perdeli, örtülü masum kızı,
) töhmetten uzak Memo'yu, o günahsız,

(1) Çeng: Bir sazın adıdır.

Meşhûr-ı bî kım bî terz û uslûb
 Mımtaz-ı bî bın muhîbb-û mehbûb
 Ew renga bî kım jî nû serefraz
 Da bêne temaşeyê nezerbaz
 Dîlber lî Memê bî km girînê
 Aşiq bî kenın bî derdê Zînê
 Hemderd-ı bî kın bî wan sefayê
 Bê derd-ı bî kevne helwelayê
 Xelqê ku jî sîne û jî dıl saf
 Pakîzesırışt û ehlê însaf
 Bîlcımle bî kın jîbo me tehsîn
 Bêjin ku: «Bî qencî hate tedwîn»
 Xelqê jî «Yuhîbbuhum», dîgergûn
 Herçî jî ezel bûyî «Yuhîbbûn» (1)
 Da bîn û bî km hikaye:ê gûş
 Hîndek bî kırın xwe pê feramûş
 Hîndek bî kırın bî can semaê
 Hm pê bî kırın jî dıl wedaê
 Lê hêvî dî kım jî mîsteîdan
 Herfan ne gırın lî mîstefîdan
 Ev name eger xırabe, ger qenc
 Kêşaye dıgel wê, mm dused renc
 Nûbareye, tıfle, nûresîde
 Her çendî nehın qewî guzîde,
 Lê mm jî rezan ne kır temettu'
 Manendê dızan bî kın tetebbu'
 Nûrestê hedîqeyê fuade
 Masûme, efîfe, xanezade
 Nûbare eger şêrîn, eger tal
 Metbûe jî rengê new'ê etfal

(1) «Yuhîbbuhum»: Ev kelîmekîye jî ayetekî, mana wê
 «Xwdê wan dî evîne»; yanî kesên qencê ku Xwedê jî wan razî-
 ye, «Yuhîbbûn»: Ew Xwedê dî evînın; ev jî kelîmekîye jî wê
 ayetê.

Öyle bir tarz ve üslûpla meşhur edeyim ki,
Seçilsin birbirinden sevilenler ve sevenler.

Yeniden onları öylesine yücelteyim ki,
Şahin bakışlılar temaşaya gelsinler.

Memo için ağlasın dilberler,
Zin'in derdine gülsün âşıklar.

Dertli kimseler onlarla sefa sürsün.

Dertsiz olanlar girsin kedere.

Göğüsten ve gönülden temiz olanlar,

Pak huylu ve insaf sahibi insanlar,

Hep bizi tasvibetsin,

Herkes «Güzelce yazıldı» desin.

Bambaşka olan seven kimseler,

Ezelden beri sevenlerden olanlar,

Gelip dinlesinler hikâyeyi,

Onunla oyalansınlar bir zaman.

Bazıları candan dinlesin,

Bazıları da onunla gönülden veda etsin.

Yalnız bilginlerden rica ediyorum:

Öğrencilerin yanlışlıklarını açığa vurmasınlar

Bu kitap ister kötü, ister iyi olsun,

Biz onunla ikiyüz ıstırap çektik.

Bu kitap turfandadır, yavrudur, yeni yetişmedir.

Gerçi çok seçkin olmasa bile.

Ben onu bağlardan derlemedim ki,

Hırsızlar gibi yanlışlıklarımı araştırsınlar.

Bu, gönül bahçesinin turfandasıdır,

Günahsızdır, masum ve asîldir.

İster tatlı, ister acı olsun turfandadır,

Çocuk çeşidi gibidir, o huydandır.

Mın hêvî heye jî ehlê halan

Teqbîh-ı ne kın evan tefalan

Ev meywe eger ne abîdare

Kurmancîye, ew qeder lî kare

Ev tifle eger ne nazenîne

Nûbare, bî mm qewî şêrîne

Ev meywe eger ne pîr lezîze

Ev tifle bî mm qewî ezîze

Mehbûbe, libas û goşware

Milkêd-ı mının, ne mîsteare

Elfaz û meanî-yû îbarat

Înşa'û mebanî-yû îşarat,

Mewzû'û meqasîd û hîkayet

Mermûz û menaqîb û dîrayet

Uslûb û sıfat û mane û lefz

Esla ne kîrîn me yek jî wan qerz

Bîlcîmle netaîcêd-ı fîkrîn

Dûşîze û nûerûs û bîkrîn

Yareb! Me de destê xelqê nasaz

Vê şahîdê dîlrevayê tennaz (1)

Ummîd-ı ewe jî ehlê îrfan:

Ew dê ne gîrîn lî mîn çu herfan

Teşnî'ı ne kın, wekî xeyûran

Islah-ı bî kın lî mîn qusuran

Eshabê kemalê perdepoşîn

Erbabê xerez dî pîr xuroşîn

Me'mûl-ı ewe jî ehlê razan:

Ew dê ne kîrîn bî mm tînazan

Ez pêlewerim, ne gewherîme

Xudresteme ez, ne perwerîme

(1) Şahîd: Rind, mextsed jê ev pirtûke. Dilreva: «Dîlruba» bû me lî şûnê «Dilreva» nivîsî.

Rıcam şudur hal sahiplerinden:

Kötülemesınler bu yavruyu.

Bu meyve sulu olmasa bile,

Kürtçedir, o kadarı yeter.

Nazenin değilse bile bu yavru,

Turfandadır, bana çok tatlı gelir.

Bu meyve çok lezzetli olmasa bile,

Bu yavru benim için çok azıdır.

Sevimlidir o, elbiseleri ve küpeleri

Benim mallarımdır, emanet değil.

Sözcükler, anlamlar, deyimler,

Şiir yapısı, cümle kuruluşu ve işaretler,

Konular, amaçlar, hikâyeler.

İşaretler, hayat hikâyeleri ve düşünceler,

Üslûp, sıfatlar, mâna ve kelimeler:

Bunların hiçbirini aslâ ödünç almadık.

Bunların hepsi fikrimin ürünleri.

Hepsi el değmedik gelinlik kızlardır.

Allahım! Sapık kimselerin eline verme

Bu nazlı, gönül kapalı güzeli.

İrfan sahiplerinden umarım ki;

Hiçbir yanlışlığımlı çıkarmıyacaklar,

Teşni' etmiyecekler; hamiyetli insanlar gibi

Düzeltecekler kusurlarımı.

Kemal sahipleri kusurları perdeler,

Kin sahipleri ise coşkundur.

Sır sahiplerinden umudum şudur ki:

Alay etmiyecekler benimle

Ben gezgin satıcıyım, cevher satıcısı değil,

Kendi kendime yetişmişim, yetiştirilmiş değil.

Kurmancım û kohî-yû kenarî
 Van çend xeberêd-ı girdewarî,
 Îmza bî kırım bî hîsnê eltaf
 Isxa bî kın ew bî sem'ê însaf
 Eshabê xerez ku guh bî dêrın,
 Eyban bî kırım, lî mın veşêrın
 Ava rûyê şairî ne rêjın
 Ger mîmkune, yêkî qenc bî bêjın
 Sehw-û xeletan ne km teeccıb
 Tc'wîl-ı bî km jıbo teessıb

Ben Kürdüm, dağlıyım, kenardanım,
Derlediğim şu birkaç sözü,
İyiliklerinden, lûtuflarından imzalasınlar,
Ve dinlesinler insaf kulağıyla.
Garaz sahipleri de dinlesinler,
Varsa kusurlarım örtsünler.
Ozanın yüzü suyunu dökmesinler.
Mümkünse bir iyisini söylesinler.
Yanlışlara ve unutkanlıklara şaşmasınlar.
Hamiyet için doğruya yorumlasınlar.

VIII

PESNÊ MÎRÊ BOTAN Û HERDU XUŞKÊD WÎ SITÎ Û ZÎN

Neqqaşê sehîfeyê hikayet
Neqqadê sebîkeyê rîwayet
 Kêşa bî vî terhî resmî û ayîn
 Lê da bî vî terzî derbî û tezyîn:
Go: Padişehk zemanê sabîq
Ra bû dî hikûmeta xwe faîq
 Ecnasê mîlêl mîtî'û mînqad
 Nesla wî Ereb, Emîrê Ekrad
Textê wî Cîzîr û bextî mes'ûd
Talî' qewî-yû meqamî mehmûd
 Rom û Ereb û Ecem dî ferman
 Meşhûre bî navê «Mîrê Botan»
Abaê ızam û cedd-û walîd
Mensûb û mîselselêd-î Xalîd

VIII

BOTAN BEYİNİ VE İKİ KIZKARDEŞİ ZİN İLE SİTİ'Yİ TANITMA

Hikâye sayfasının yazıcısı,
Rivayet tablosunun eleştiricisi,
 Şu plânla resim ve tablo çizdi,
 Şu tarzda kalıbı bastı ve süsledi:
Dedi ki: Geçmiş zamanda bir padişah,
Çıktı, hükümdarlığında üstün olarak.
 Çeşitli halklar ona itaat eder, boyun eğdi.
 Soyu Arap, kendisi Kürt beyiydi.
Tahtı Cizre'deydi onun, bahtı da mutlu,
Makamı yüceydi onun, talihi güçlü.
 Rumlar, Araplar ve Acemler emrindeydi,
 «Botan Beyi» adıyla ün salmıştı.
Ulu ataları, dedesi ve babası,
Zincirleme olarak Halid'e mensuptular.

Cebbarê felek jî wî hezerkar
 Meslûle jî sellê seyfê Cebbar (1)
 Zîbendeyê mîlk û zeynê dînbû
 Navê wî Emîrî «Zeynîdîn» bû
 Mîrî jî wîra bî zîn-î mewsûf (2)
 Zînet jî wîra bî dîn-î ma'rûf
 Asarê şecaeta wî şahî
 Da girtî jî mahê ta bî mahî
 Mahîyyetê wî medarê dinya
 Şahîyyetê wî şîarê uqba
 Mîhtacê sexaweta wî Hatem
 Mexlûbê şecaeta wî Rîstem
 Hatem jî kemalê hîmmeta wey
 Tomarê sexaweta xwe kîr tey
 Aql û huner û sexa û meydan
 Zeft û neseq û nîzam û dîwan,
 Dîndarî-yû dewlet û dîyanet
 Serdarî-yû sewlet û sıyanet,
 Meşhûne jî her yekê xezînek
 Meknûne jî her yekê defînek
 Bê usr-î jîbo wîra mîyesser
 Bê xusr-î jîbo wîra mîqedder,
 Enwaê newadîr û cewahîr
 Elwanê nefîs û zewahîr
 Mecmûeyê mîmkînatê meqsûd
 Wacîb kîrîbûn lî nîk wî mewcûd
 Hasîl bî wî mîddea û metlûb
 Wâsîl bî wî mîşteha û mehbûb

(1) Meslûle jî sellê seyfê Cebbar: Jî kêşana şûrê Xwedê hatîbû kêşan: dî vê ferdêda du mana hene ku jêra dî bêjîn «Tevriye». Manakî ewbû ku me nivîsî, ya dîn jî mexsed têda jî şûrê Xwedê, Xalîd'e; ev jî jî nesla wiye.

(2) Bî zîn: Bî nivê navê wî ku «Zeyn»e, jîbo rastkîrîna qafiyê «Zîn» hatiye nivîsin.

Ceberrut felek bile sakınırdı kendisinden,
Çekilmişti Allahın kılıcının çekilişinden. (1)
Hükümdarlığın ve de dinin süsüydü,

O beyin adı «Zeyn» idi.

Beylik ona «Zeyn» ile vasıflanmıştı. (2)

Zinet de ona «Din» ile tanınmıştı.

O Padişahın yiğitliğinin izleri,
Aydan aya kadar, kaplamıştı heryeri.

Dünyanın akseniydi kendisi,
Padişahlığı ise ahret sembolü.

Onun cömertliğine muhtaçtı Hâtem,
Onun yiğitliğine yenilirdi Rüstem.

Hâtem onun cömertliğinin büyüklüğünden,
Kendi cömertliğinin evrakım toplayıp kaldırdı.

Akıl, hüner, cömertlik ve meydan,
Disiplin, birlik, düzen ve divan,
Dindarlık, diyanet ve de devlet,

Komutanlık, koruyuculuk ve de heybet:

Bunların her birinden doluydu bir hazinesi,
Bunların her birinden gizliydi bir definesi.

Onun için zahmetsizce başarılmıştı,
Ona zararsızca mukadder olmuştu.

Her çeşit mücevher ve bulunmaz nesneler,
Her renkten nefis ve parlak değerler,
Mümkün olan dileklerin hepsini,
Allah mevcut kılmıştı onun yanında.

Onun sayesinde kavuşulurdu arzulara, dileklere,
Onun sayesinde kavuşulurdu hasretlere, sevilenlere.

(1) Burada «Tevriye» var. Çünkü Halid'e «Allahın Kılıcı» denirdi.

(2) «Zeyn» süs anlamınadır ,beyin adının yarısıdır.

Sehna heremê jî nazenînan
 Cennet tîjîbû jî horîînan
 Horî wî dî cennetê gelek bûn
 Xilman wî dî hezretê melek bûn
 Lê zadeyê dûdemanê dewlet
 Nûbadeyê bositanê iffet,
 Şehzade dubûn lî nîk wî şahî
 Xurşîd-î dubûn lî nîk wî mahî
 Yanî ku jî wî nejadê alî
 Hemşîre dubûn dî laubalî
 Yek serwê rîyazê rasîtîbû
 Wê navê bî rasîtî Sîtî'bû
 Ya dî jî dîl û hînavê Mîr'bû
 Wê navê jî nîsfê navê Mîr'bû (1)
 Rawî wehe gote mm mîemma:
 Ew horî bî navê Zîn mîsemma
 Yek zêde şêrîn, zîyade mehbûb
 Yek rûhê qulûb û horî meqlûb
 Yek esmer û ya dîwî zerîbû
 Yek horî-yû ya dîwî perîbû
 Ew hor û perî dî bêbedelbûn
 Lewra ku jî nûrê Lemyezel'bûn
 Hîsna ruxê wan çu kes ne dîbû
 Zêra jî cemalê sermedîbû
 Lêvla'l-û semen'îzar û gulrux
 Rewneq şîkenê bî tanê xullux
 Zîlfeyn-î mîsalê tayê Sînbîl
 Xeddeyn-î jî rengê rûyê sorgul
 Ew sorgul û sînbîlêd-î azad
 Bîşkiftî lî qeddê serwê şîmşad

(1) Navê Mîr «Zeynîdîn» bûye, ev bî herfê Erebi weha tê
 nivîsîn: « زَيْنُ الدِّينِ », gava em nivê wiyê pêşîn jê bi qetînin
 dî be « زَيْن », ev jî navê Zînê'ye.

Haremin sahanlığı nazeninlerden,
 Hurilerle dolu olan bir cennetti.
 Cennetinde huriler çoktu onun.
 Huzurundaki hizmetçileri de meleklerdi onun.
 Fakat devlet soyunun iki evlâdı vardı ki,
 İffet bahçesinin iki turfandasıydı.
 O şahın yanında iki sultan vardı.
 O mehtabın yanında iki güneş vardı.
 Yani o yüce soydan olan,
 İki kızkardeşi vardı, nazlı büyüdülen.
 Biri doğruluk bağının selvisiydi,
 Adı da gerçek olarak «Sıtı»ydı.
 Öbürü Beyin can ve ciğeri idi,
 Beyin adının yarısıydı adı. (1)
 Hikâyeci bana muamma olarak şöyle dedi:
 O huri de «Zin» adıyla tanınırdı.
 Biri fazlasıyla şirin, son derece sevimli,
 Öbürü gönüllerin ruhuydu, hurilerden dönmeydi.
 Biri esmer, sarışındı öbürü,
 Biri huri, periydı öbürü.
 O huriyle periye paha biçilmezdi,
 Çünkü Allahın nurundandılar.
 Kimse eş görmemişti yüzlerinin güzelliğine,
 Çünkü ebedî güzelliktendi o güzellik.
 Dudakları la'l, şakakları yasemin, yanakları gül,
 Parlaklığı utandırır ince ipekten elbiseleri.
 İki zülûf sünbül çiçeğine benzerdi,
 İki yanaksa kırmızı gül yüzünün renginden.
 O serbest kırmızı güller ve sünbüller,
 Açmıştı boylarında selvi ve şimşir gibi.

(1) Beyin adı Arapça olarak şöyle yazılır: زین الدین Bu-
 nun yarısını aldığımız zaman زین çıkar, Bu Zin'in adıdır.

Sorgul ji xweda lî ser rehîstî
 Sînbîl bî xwe pêkve da herîstî
 Hîsna xetê rux jî xettê yaqût
 Çaha zîqenê jî sîhrê Harût
 Goya kırıbû jî mîskê bîzî
 Remmalê felek nîqat-ı rîzî
 Xal û nuqet û beyaz û humre
 Beyt û Hecer û tewaf û umre
 Ebrû jî kevanê qewsê eflak (1)
 Mîjgan bê guman jî sehmê semmak
 Sermayeyê wehşeta cînûnan
 Mermûze dî dehşeta uyûnan
 Mebhût-ı dî bûn dî tîrfetil-eyn
 Keşşafê rîmûzê hîkmetil-eyn
 Cebhet dî numa jî terfê îklîl
 Goya lî ufuq cenahê Cîbrîl
 Westayî lî îstîwayê daîm
 Xurşîd-ı dî xîzmeta wî qaîm
 Herçî bî dîya rux û benagoş
 Fîlhal-ı bî der dî da jîbo hoş
 Gerden, te dî go dî destê saqî
 Qarûreye, pîrşerabê baqî
 Yan şîbhetê şûşeya nebatê (2)
 Yan menbeê kanîya heyatê
 Serpence û naxunê mîhenna
 Rencîdeyê xatîrê mîhenna
 Xelqê ku dî dîtin ew kemergah
 Hazîr dî kîrîn jî xewrê dîl «Ah»

(1) Kevanê: «Kemanê» bû, me lî şûnê «Kevanê» nivîsî.

(2) Şûşeya: «Şişeya» bû, me lî şûnê «Şûşeya» nivîsî.

Kırmızı gül kendiliğinden yüzlerinde kök salmıştı,
Sünbüller de sarmaşık olarak boylardan sarkmıştı.

Yüz hatlarının güzelliği Yakut yazısından, (1)

Çene çukuru ise Hârut sihrindendi, (2)

Sanki ceylânın gerdanındaki misk kesesinden,
Feleğin falcısı yüzlerine noktalar serpmişti.

Benler, noktalar, ak ve kırmızı renkler,

Kâbe, Hacer-Esved, Tavaf ve Umre'ydi. (3)

Kaşlar felek yayının kemanından,

Kirpikler ise şüphesiz dik oklardandı.

Delilik vahşetinin sermayesi,

Gözlerin dehşetinde işaret buluyordu.

Varlıkların hikmetinin inceliklerini keşfedenler,

Bir anda şaşkına dönerdi gözlerinin dehşetinden,

Alın, tacın bir yanı gibi gözükür,

Ufukta Cebraîl'in bir kanadı gibiydi.

Gök ortasında durmuş daima,

Onun hizmetinde bulunur güneş.

Yüzlerini gören, kulak memelerine bakan herkes,

Olurdu derhal akıl ve şuurdan.

Gerdan, sanırdın sakînin elindeki

Ebedî şarapla dolu olan şişedir.

Ya da Nebat şekerinin şerbeti gibi

Veya Hayat Çeşmesinin kaynağı gibi.

Kınalı parmak uçları ve tırnaklar,

Neş'eli gönüllerin ıstırabıydı.

Kemerin sarıldığı o belleri görenler,

Derhal çekerlerdi yüreklerinin derinliğinden «Ah»

(1) Yakut: Bir çeşit Arap yazısıdır.

(2) Çene çukurundan maksat, çeneyle alt dudak arasındaki çukurdur.

(3) Hacer - Esved: Kâbenin duvarındaki taş. Tavaf ve Umre: Haccın iki ibadetidir.

MEM Û ZÎN

Zahir dı kırın ku zend û bazın
Êdî ne dıman gılî û gazın
Her çendî ku herdu şibhê canbûn
Ew herdu bî hısnê, tew'emanbûn
Her çendî Sîtî we nazenînbû
Lê Zîn jî mîsalê horîînbû
Her çendî Sîtî sîtêre weşbû
Lê Zîn bî ruxan heyîve geşbû
Her çendî Sîtî wekî qemberbû
Zîn Mîhre sıfet, zîyade terbû
Ev herdu wekî du şevçiraxan
Gava dı meşîne bax û raxan,
Nalan dı kırın cemad û heywan
Talan dı kırın nebat û însan
Kofî jî cewahıran mîkellel
Koter jî netrîkan mîselsel
Serbendê qeseb dı dan cebînê
Aşiq dı mırın jî dest evînê
Ev zînet û xeml û qışt û mendel
Ez pêş û pes û yemîn û qenbel,
Gava dı meşîn, perî dıgel wan
Walîh dı kırın welî dı xelwan

Ger şêxın û ger mela û mîrın
Derwêş û xenî û ger feqîrın
Kes nîne ne talibê cemalê
Kes nîne ne raxibê wîsalê
Hın raxibê hısnê Layezal'ın
Hın talibê qalibê betalın
Lêkîn hemîyan yeke yeqîn dost
Ferqa ku heye jî mexzê ta post

Bilekleri ve bilezikleri gösterdikleri zaman,
Artık yer kalmazdı konuşmaya ve de serzenişe.

Her ikisi de ruh gibiydi gerçi.

Güzellik bakımından ikizdi ikisi.

Sıtı gerçi çok nazenindi.

Fakat Zin de cennet hurilerine benzerdi.

Gerçi Sıtı yıldız misâliydi,

Ama Zin'in yüzü parlak bir aydı.

Gerçi mehtap gibiydi Sıtî,

Fakat Zin de güneş gibiydi, daha tazeydi.

Gecelerin çıralarına benzeyen bu ikisi,

Bağlara ve bahçelere yürüdükleri zaman,

Hayvanları ve cansızları bile inletirler,

İnsanları ve bitkileri talan ederlerdi.

Kofileri mücevherlerle donatılmıştı. (1)

Kolyeler altınlarla zincirlenmişti.

Kofi kaytanlarının uçlarını şakaklarına getirirlerken,

Âşıklar ölürdü sevginin elinden.

Bu zinetler, süsler, zülüfler ve puşular,

Önden, arkadan, sağdan ve soldan sarkar.

O periler bu süslerle yürüdükleri zaman,

Tapınaklardaki evliyalrı bile sersemletirlerdi.

İster şeyhler, ister hocalar, beyler olsun,

İster dervişler ister zenginler, fakirler olsun.

Güzelliğe talip olmayan kimse yoktur,

Kavuşmayı arzu etmeyen kimse yoktur.

Kimisi tükenmeyen güzelliği arzu eder,

Kimi de boş vücudun talibi.

Fakat şüphesiz hepsinin dostu birdir,

Bütün fark, deriyle beyin arasındaki fark gibidir.

(1) Kofi: Kürt kadın ve kızlarının başlarına giydikleri fesin etrafında bağladıkları kuşaktır.

IX

RINDÎ Û EVÎN

Hindî ku dî qeyserê dî dinya
Vêk dane Xwedê meta'û kala
Mecmûê xezainêd-î Qeyser
Hetta vîgî duxmeya Sîkender,
Durrêd-î defainêd-î Xaqan
La'la ku dî xatema Sîlêman,
Her çendî zîyade têrbuhabin
Bîlcimle bî cuz'ê hîsnê na bîn

Hîsna lî ruxê Sîtî û Zînê
Bû behrekî agirê evînê (1)
Pêla ku dî girte pêl û mewcan
Roja dî kete hadîd û ewcan
Sed can û dîl û ceger dî sotin
Xelqê bî mesel jî wan dî gotin
Şems û qemeran qîrane pêkve
Lew mîşterî ev cîhane pêkve

(1) Agirê: «Ateşê»bû, me lî şûnê «Agirê» nivîsi.

IX

GÜZELLİK VE AŞK

Dünyada ne kadar hükümdar varsa,
Hepsine Allahın verdiği metahlar, servetler,
Kayser'in bütün hazineleri,
İskender'in radarına varıncaya dek,
Hâkanın definelerindeki inciler,
Süleyman'ın yüzüğündeki la'l,
Ne kadar fazlasıyla pahalı olsa da,
Hepsi birden güzelliğin bir parçasına bile değincez.

Sıtî ve Zîn'in yüzündeki güzellik,
Aşk ateşinin bir deryasına dönmüştü.
Dalgaları yükseldiği zaman,
Enginlere inip zirvelere çıkan o güneş,
Yüzlerce can, gönül ve ciğer yakardı,
Masal gibi anlatırdı onları halk.
Güneş ve ay bir araya gelmişti,
Bütün dünyanın alıcı olması bundan.

Seyyadê cernalê wan xezalan
 Seyyatê sedayê wan delalan
 Dellal-ı sıfet, gelek sıfet şêr
 J'efxan û jî naleyan ne bûn têr
 Rojan û şevan gelek dî nalîn
 Hetta ku dîgel, inelek dî kalîn

 Hısna ne bîtin çu hedd-û xayet
 Na bît jî xwe aşiqan nîhayet
 Lê aşîq û bulhewes cudane
 Hîn faîdexwaz û hîn fîdane
 Canantelebîn hînek jîbo can
 Hîn cantelebîn jîboyê canan
 Hîn weslehêbîn jî rengê Tacdîn
 Hîn derdeguzîn wekî Mem û Zîn

O ceylânların güzelliğinin avcıları,
O güzelliğin sadalarımın şarkıcıları.
Çoğu tellal gibi, kimi de arslan gibi,
Figanlara ve iniltilere doymadılar.
Gündüzleri ve geceleri çok inlerlerdi,
Öyle ki onlarla birlikte sızlanırdı melekler.

Sonu olmayan sınırsız güzelliğin,
Zaten sonu gelmez âşıklarının.
Fakat âşıklarla arzu sahipleri ayrıdır,
Bir kısmı faydalanmak ister, öteki feda olmak.
Bazıları canları için ister cânanı,
Bazıları da cânanları için verir canı.
Kimisi kavuşmak ister, Tacdin gibi,
Kimi de derdi seçer, Memo ve Zin gibi.

X

SALIXDANA MEMÊ Û TACDÎN

Da bêne bî ser hîkayeta pêş:
Xelqê ku jî derdê ısqê dîlrîş,
Her çendî ku bê hed û qıyasbûn
Amî-yû Xewadım û xewasbûn
Lêkîn jî xewadımêd-ı mımtaz
Sed lawê sehêqed û serefraz
Her yek dî meqamê hısnê, rojek
Her yek bî kelâmê, sînesojek
Her yek bî kemalê, bedremahek
Her yek bî cemalê, sedrê şahek
Ew jî hemî aşiqın dî talıb
Ew jî hemî talıbın dî raxiû
Lêkîn ne bî dîtın û şehadet
Belkî bî bîhîstın û rîwayet.
Bîlcımle dî xızmeta Emîr'bûn
Fîlcımle jî sırrê hev xebîrbûn

X

MEMO VE TACDİN'İ TANITMA

Dönelim biz hikâyenin başına:
Aşkları derdinden gönlü yaralı olanlar, (1)
Gerçi sayısız ve ölçüsüzdüler,
Sıradan adamlar, hizmetçiler ve seçkindiler.
Fakat seçkin hizmetçilerden,
Yüzlerce fidan boylu ve açık alınlı genç vardı.
Güzellik yönünden her biri bir güneş,
Her biri konuşmasıyla göğüsleri yakardı.
Her biri kemaliyle bir dolunay,
Her biri güzelliğiyle padişah göğsü.
Onlar da hep âşık ve istekliydi,
Onlar da hep hevesli ve arzuluydu.
Fakat görerek ve tanık olarak değil,
Ancak duymakla ve rivayetle bilirlerdi onları,
Hepsi Beyin hizmetindeydi,
Hepsi bir birinin sırrından haberdar.

(1) Sıti ve Zin'in aşkları derdinden.

MEM Û ZÎN

Serhelqeyê wan perîmîsalan

Sertacê ewan melexîsalan

Tacdîn-ı dı gotinê cıwanek

Guhderz'ê zemanê pehlewane

Nesl û neseb û hesêb eyanbû

Serdefter û serwerê kuranbû

Babê wî dı gotinê Sîkender

Lêkin Ereban dı go Xezender

Lewra ku bî şêrî şîbhê şêrbû

Roja şerê ew hezar-ı mêrbû

Tacdîn du bîra hebûn dı qellaş

Manendê du şahîbazê cemmaş

Daîm dilê dijminan dı sotin

Yek Arîf, û yek Çeko dı gotin

Emma wî jî cımlê xas û aman

J'ew çende bîra û bab û maman,

Lawek kırıbû bîra jîbo xwe

Nê... Ez xeletim... Çîra jîbo xwe

Roja ku ewî bîra ne dîta

Teşbîhê şeva çîra ne dîta

Dinya lı wî têk dı bûye tarî

Rojbû ku lı wî dı kır tewarî

Enbazê fereh, şerîkê xembû

Sergeşteyê xem bî navê Mem'bû

Mem jî lı wî aşîqek temambû

Ne şîbhê bîra û bab û mambû

Her çendî birayê axıretbû

Te d'go ku dinê û axıretbû

Tacdîn weledê Wezîrê Dîwan

Mem jî xelefê Debîrê Dîwan

Ew herdu cıwan, we lêkî aşîq

Ew herdu bîra, we pêkve sadîq

O peri gibi gençlerin ön sıralarında,
 O melek huyluların baştacı olan,
 Tacdin adında bir genç vardı,
 Kahramanlıkta zamanın Guhderz'iydi. (1)
 Soyu, nesebi, asaleti belli,
 Delikanlıların baştacı ve önderiydi.
 Babasma derlerdi İskender,
 Fakat Araplar ona Gazenfer der.
 Çünkü kılıç kullanmakta arslan gibi,
 Savaş günü bin erkeğe bedeldi.
 Tacdin'in iki kardeşi vardı, ikisi de kurnaz.
 Kuşları kapıp uçan şahinler gibi.
 Her zaman düşmanların gönlünü yakarlardı,
 Birinin Arif, diğerinin Çeko idi adı.
 Fakat Tacdin herkesten ve bütün yakınlarından
 O kadar kardeş, baba ve amcalarından,
 Bir genci kendine kardeş yapmıştı,
 Hayır... Yanılıyorum ben... Çıra yapmıştı kendine.
 Kardeşini görmediği gün,
 Çıra görmeyen geceye döner,
 Dünya ona karanlık olurdu hepten,
 Güneşti çünkü kardeşi, uzaklaşmıştı ondan.
 O, Tacdin'in sevinç arkadaşı ve gam ortağıydı,
 Başı dertli bir gençti, adı da Memo.
 Memo da ona tam tutkun,
 Kardeş, baba ve amca gibi bile değildi.
 Gerçi ahret kardeşiydi ikisi,
 Ama sanırdın ki dünya ve ahrettir ikisi.
 Tacdin Divan Vezirinin oğluydu,
 Memo da Divan Kâtibinin.
 O iki genç, fakat birbirine tutkun kardeş,
 O iki kardeş ve birbirine bağlı dost,

(1) Gohderz: Eski bir Kürt kahramanıdır.

Yek Qeys'ê zemanê, yêk-1 Leyla
 Yek Wamîq'ê asrê, yêk-1 Ezra
 Ew yarê jî dîl, ne serserîbû
 Reh şîbhetê mîhr û Mîşterî'bû

Yarî û bîrayî û muwaxat
 Na bîr bî rîyaî-yû meqalat
 Yarî ne hêsaniye, cefaye
 Meqsûd-1 jî yarîyê wefaye
 Axir tu eger ne kî wefayê,
 Ewwel me de ber xwe wê cefayê

Zamanın Mecnunu ve Leylâ'sıydı,
Biri çağın Vamık'ı, diğeri Azra'sıydı.
Onlar gönülden dosttular, başıboş değil,
Aynen güneş ve Müşteri yıldızı gibi.

Dostluk, ahbablık ve kardeşlik,
İkiyüzlülükle ve lâfla olmaz,
Dostluk kolay değil, zordur,
Dostluktan maksat da vefadır.
Sonunda vefa göstermiyeceksen eğer,
Başlangıçta göze alma o cefalı işi.

XI

PÎROZKIRINA NEWROZ Û SERSALÊ

Xellaqê cihan jî feyzê fîret
Hey'atê felek bî wechê qudret
 Bê qalib û bê mihîr û mîqyas
 Bê alet û bê mîşîr û mîqras
Ev çende mîezzem û mîdewwer
Ev renga mîsennê'û mîkerrer
 Înane bî me'reza wîcûdê
 Kêşane bî menzera şîhûdê
Hikmet ewe ev hemî lî karin
Hîndek dî peya û hîn sîwarin
 Hîndek dî betî'û hîn serîin
 Hîndek dî mîin û hm menîin
Hîn mîdbîrîn ew, hînek mîdebber
Hm mîqbîlm ew, hînek mîqedder
 Bîn katîbm ew, hmek dî ustad
 Hm mîtrîbm ew, hînek dî cellad
Hîn Rojeperest û hîn şebefrûz
Hîn xusserevîn û hm xemendûz

XI

YILBAŞI VE NEVRUZUN KUTLANIŞI

Dünyanın yaratıcısı, tabiat feyzinden,
Felek çarkını güçlü bir şekilde,
 Kalıpsız, ölçeksiz ve pergelsiz olarak,
 Âletsiz, işaretsiz ve makassız olarak,
Böylesine muazzam ve yuvarlak,
Böylesine süslü ve sıra sıra
 Varlık sergisine getirmiş,
 Seyir sergisine sunmuştur.
Bu hikmetledir ki hepsi iş başında,
Bir kısmı yaya ve bir kısmı süvarî.
 Kimi ağır yürüyüslü, kimi de hızlı,
 Kimi yardımcıdır, kimi de sağlam.
Kimi yönetir, kimi de yönetilir,
Kimi bize doğru gelir, kimi ölçülür.
 Bir kısmı yazıcıdır, bir kısmı öğretici,
 Bir kısmı celâttır, bir kısmı çalgıcı.
Kimi güneşe uyar, kimi de geceyi aydınlatır,
Kimi kederleri dağıtır, kimi gamları toplar.

Hindek dı mîsalê Zîn zerîne
 Hın şîbhê Memê dı mışterîne
 Bîlcımle mîseyqel û minîrın
 Hın padîşehın, hînek wezîrın
 Hmdek jî teherrika tebîî
 Ew têne bî nuqtêya rebîî
 Tecdîd-ı dı km jîbo me salê,
 Gava wekû têne î'tidalê

Zanayê memmerê kuhensal (1)
 Ev renga he go jîbo me ehwal
 Go: Adetê pêşîyê zemanan
 Evbû lı hemî cî-yû mekanan:
 Weqtê wekû şehsîwarê xawer
 Tehwîl-ı dı kır dı mahê Azer (2)
 Yanî ku dı hate bîrcê Sersal
 Qet kes ne dı ma dı mesken û mal
 Bîlcımle dı çûne der jî malan
 Hetta dı gîhîşte pîr û kalan
 Roja ku dı bûye îd û newroz,
 Tazîmê jîbo dema dilefroz,
 Sehra û çîmen dı kırne mesken
 Beyda û dîmen dı kırne gulşen
 Xasma ezeb û keçêd-ı bakır
 Elqîsse: Cewahirêd-ı nadır
 Têkda dı mîzeyyen û mîlebbes
 Vêkra lı teferrîcê mîrexses
 Lêkîn ne bî tuhmet û bî mînnet
 Belkî bî terîqê şer'û sunnet

(1) Zana: «Dana» bû, me lı şûnê «Zana» nivîsî.

(2) Mahê Azer: Hîva Adarê. Roja 21'ê Adarê roj ve dı go roj Newroz'e.

Bir kısmı Zin gibi güzeldir,
 Bir kısmı Memo gibi alıcı.
 Hepsi parlak ve aydınlatıcı,
 Kimisi padişaktır, kimi de vezir.
 Bır kısmı tabîî hareketten,
 Bahar noktasına gelir.
 Bizim için tazelerler yılı,
 Bilinen yerlerine geldiklerinde.

Yılları eskimiş yaşlı bilgin,
 Bize şöyle anlattı durumu:
 Dedi ki: Eski zamanların geleneği
 Şuydu her yerde ve her zaman.
 Doğu şehsüvarı olan güneş.
 Mart ayında döndüğü vakit,
 Yani yılbaşı burcuna girdiği zaman,
 Hiç kimse kalmazdı evlerde, meskenlerde.
 Hepsi çıkardı evlerden dışarı,
 Yaşlı erkek ve kadınlara varıncaya dek.
 Bayram ve Nevruz günü gelince,
 Gönülleri aydınlatan o ânın saygısı için.
 Halk kırları ve çimenlikleri mesken edinir,
 Ovaları ve tarlaları gülşene çevirirdi.
 Özellikle bekârlar ve bâkire kızlar,
 Kısacası o nâdide cevherler,
 Hepsi süslenmiş ve güzel giyinmiş,
 Hepsi seyretmeye izinli olarak,
 Fakat töhmetle ve minnetle değil,
 Din yolunda ve sünnete uygun olarak,

Lewra ku ewan xerez jî geştê
Meqsûd-î jî çûniya bî deştê,
ewbû ku: Çî talib û çî metlûb
Yanî du teref, mihîbb-û mehbûb
Ev her du celeb ku hev bî bînîn
Kufwêd-î xwe ew jîbo xwe bînîn

Çünkü kıra çıkmaktan maksatları,
Ovaya inmekten amaçları,
Şuydu ki: Gerek istiyen, gerekse istenenler,
Yani sevenler ve sevilenler,
Birbirlerini görsün,
Vc seçsin her biri kendi dengini.

XII

DERKETINA BAJARÎYAN BÎ DEŞTÊ, JIBO SERSAL Û GEŞTÊ

Dewra felckê jî bextê feyroz
Dîsan ku numa jî nûve Newroz
 Mebnî lî wî adetê mîbarek
 Şehrî û sipahîyan bî carek
Bajêr û kelat û xanî ber dan
Teşbihê bî nejdîyan û cerdan
 Sef sef dî meşîne koh û deştan
 Ref ref dî xuşîne seyr û geştan
Esnafê umem, sıxar û kubbar
Qet'a ve ne ma dî şehrê deyyar
 Hindek bî peyayî çûne baxan
 Hindek bî sıwarî çûne raxan
Hindek bî tebaî-yû bî kesret
Hindek bî hevalî-yû bî wehdet
 Ra bûne ve xanım û xewatîn
 Wan jî tîjî gul kırın besatîn
Horan kîre meskenê xwe cennet
Bê perde û bê melal û mînnet

XII

ŞEHİRLİLER YILBAŞINDA KIRLARA ÇIKIYORLAR

Feleğin dönüşü mavî bahttan,
Gösterince yeniden Nevruzu,
 O kutlu geleneğe uygun olarak,
 Şehirlilerin ve askerlerin hepsi,
Terketti şehri, kaleleri ve evleri.
Avcılar ve talancılar gibi,
 Saf saf tepelere ve ovalara yürüdüler,
 Kafile kafile gezmeye ve seyretmeye döktüldüler
Her çeşit insan, küçükler ve büyükler,
Hep gitti, şehirde kalmadı hiç kimsecikler
 Bir kısmı bağlara gitti, yürüyerek.
 Kimi de dağ eteklerine yöneldi, atlı olarak.
Bir kısmı birlikte ve çoklukça,
Kimisi arkadaşlarla, kimi yalnızca.
 Kalktı hanımlar ve de hatunlar,
 Onlar da güller gibi bahçelere doldular
Huriler cenneti kendilerine mesken edindi.
Perdesiz, minnetsiz ve üzüntüsüz olarak.

Dûşîze û duxter û ruwalan
 Pakîzeîzar û zîlf û xalan
 Etrab û kewaibêd-ı ezra
 Mîrdan û mîrahîqêd-ı zîba
 Eshabê qumaşê lutfê ruxsar
 Erbabê metaê hîsnê dîdar
 Wan lêk dî kîrîn metaê yek erz
 Texmîn dî kîrîn bî tûlê wel-erz
 Sewdakîrê îşqêbûn dî bazar
 Hem bayîê hîsn û hem xerîdar
 Sersalî û bakîr û ruwalan
 Sedsalî-w cîwan û pîr û kalan
 Sersalê lî resm û rahê mahûd
 Gêrane dî çû meqamê mehmûd

Bâkire kızlar ve delikanlılar,
Zülfileri, benleri ve şakakları temiz olanlar,
Delikanlılara yaşıt tombul memeli kızlar,
Erginlik çağma yeni gelen güzel, tiysüz delikanlılar,
Yüz güzelliğinin kumaşına sahip olanlar,
Güzellik metainın sahipleri,
Birbirlerine metalarını gösterirlerdi,
Enine ve boyuna gözden geçirirlerdi.
Bunlar aşk pazarındaki sevdalılardı,
Güzelliğin hem satıcıları, hem de alıcılarıydı.
Yılbaşılılar, bâkireler, delikanlılar,
Yüz yaşındakiler, gençler, ihtiyarlar ve kocakarılar,
Yılbaşını geleneksel yol ve yöntemle,
Kutladılar, göklere kadar yükselterek seslerini.

XIII

MÎR DESTÛRA XORTAN DÎ DE JIBO ÇÛYINA GEŞTA NEWROZÊ

Qendilê mmirê dêrê ezreq
Mişkatê Hemel ku kîr mirewweq
 Sersal-ı ku bû jî nûve ma'mûr
 Mîr daye kurêd-ı taze destûr
Destûr-ı ku bû jibo wişaqar
Ra bûn hemî şibhetê uşaqar
 Têk çûne bî ma'reza mezadê
 Dildadeyê meqsed û miradê
Îlla ku tenê Memê û Tacdîn
Wan dane xwe duxterane tezyîn
 Yanî dî dema ku bûye tehwîl
 Ew herdu bîra dî cametebdîl
Istebreq û sundusîn dî berda
Çend mî'ciz û meqreme bî serda

XIII

BEY, DELİKANLILARA NEVRUZ EĞLENCELERİNE GİTME İZNİ VERİYOR

Mavi kubbenin o parlak kandili,
Koç Fenerini aydınlatınca, (1)
Yılbaşı kutlamaları yeniden başlayınca,
Bey de delikanlılara izin verdi.
Hizmetçilere izin çıkınca,
Kalktılar hepsi âşıklar gibi.
Hepsi arttırma sergisine gitti,
Çünkü amaç ve murat peşinde olan âşıklardı.
Yalnız Memo ile Tacdîn.
Kendilerine kızlar gibi süs verdiler.
Yani gün döndüğü zaman,
O iki kardeş değişik kıyafette,
Sırmalı ipek elbiseler içinde,
Pırkaç pahalı mücevher başlarında,

(1) Yani Koç Burcuna girince.

Kagul kırıbûne turre her sû
Perçem kırıbûne zılf û gêsû
Wan lew kırıbû libasê tesrîf,
Da qet ne bîtin lî wan çu teklîf
Pûşîde libasê dîlberanî
Seyran dî kırın bî sergıranî

Kâküleri her tarafa halka halka yayılmış,
Alın saçlarını ziilüf ve örgü yapmışlardı.
Onlar kıyafetlerini değiştirdiler ki,
Hiç bir güçlük gelmesin başlarına.
Dilberler elbisesine bürünüp,
Gittiler ağır ağır yürüyerek.

XIV

MEM Û TACDÎN RASTÊ ZÎNÊ Û SITÎYÊ TÊN Û DI XEMIN

Wan herdu kurêd-î cametebdîl
Weqtê dî kîrîn dî şehre tehwl
Nagah-î ecaîbek numa wan
Yek cuz'î jî aqlê qet ne ma wan
Dîtin dî mehelle û zîkakan
Her kuçe û xurfe û şîbakan
Sed taze cîwan jî rengê serwan
Dîba û herîr û xez dî ber wan
Pênsed jî keç û kur û ruwalan (1)
Ew çende jî qîsmê pîr û kalan
Enwaê mîzekker û mîcnnes
Hîndek dî birehne, hîn mîlebbes
Hîndek dî ealî-yû ekabîr
Hîndek dî edanî-yû esaxîr
Pêxwas-î hînek, hînek dî serkol
Kaşo jî pîyan, û ser wekî hol

(1) **Pênsed**: «Pansed» bû, me li gûnê «Pênsed» nivîst.

XIV

MEMO İLE TACDİN ZİN VE SİTİ'YE RASTLIYOR VE BAYILIYORLAR

O değişik kıyafetli iki genç,
Şehirde dolaştıkları zaman,
Birden onlara acayip birşey göründü,
Bir parça olsun kalmadı şuuruları.
Gördüler ki mahalle ve sokaklarda,
Her sokakta, her oda ve pencerede,
Taze selviler gibi yüzlerce genç,
İpekliler, çeşitli değerli elbiseler içinde,
Beşyüz kadar kız, delikanlı ve çocuk,
Yaşlı erkek ve kadınlardan da bir o kadar.
Her çeşit dişi ve erkek,
Bir kısmı çıplak, bir kısmı giyinik,
Bir kısmı büyük ve ekâbir,
Bir kısmı da sıradan ve küçük insan,
Kimi yalınayak, kimi başıkabak,
Ayakları Kaşo, başları top gibi. (1)

(1) Kaşo: Ucu eğri, kılıç biçiminde bir sopadır. Topa vurulur.

Sermest-ı hınek, hınek dı serxweş
 Dembeste hınek, hınek dı demgeş
 Goyende hınek, hınek dı xamûş
 Poyende hınek, hınek dı medhûş
 Hın camedırîde, hın dı serxweş
Hın aqlê remîde, hın mîşewweş
 Hından dı kırın fîxan û feryad
 Hm bûyî jî qeydê aqlê azad
 Her yek dı meqamekî dîgergûn
 Her yek bî cefayekî cegerxûn
 Ew her du demek veman teheyîr
 Bûn xerqeyê lucceyê tefekkîr
 Tacdîn sekînî û pîrsîyar kîr
 Pîrsa xwe bî yêkê extîyar kîr
 Go: «Ey Xızırê rehê hîdayet!
 Bêj, ev çî belaye bê nîhayet?»
 Wî gotî: «Du şehlewendê şeddad
 Îro lî vî xelqî bûne cellad
 Herçî ku dı bînin ew du serxweş
 Fîlhal-ı dı kîn weha mîşewweş»
 Wan go: «Te ne dî, ku ew çî rengîn?»
 Wî go: «Du kurîn, zîyade şengîn»
 Wan go ku: «Bî şûrê şeşperîn ew?
 Ya ne bî xedeng û xîncerîn ew?»
 Wî go ku: «Bî xemze û bî awîr
 Xelqê dı kujîn wekî bî kêbîr»
 Wan pîrsê dı kîr ku, ger bî bînin
 Da bo xwe bî merdî dest helînin
 Herdu dı wî karîbûn ku, nagah
 Dîtin ku jî mehzê qudretullah
 Ew her du puser wekî du peyker
 Tabende bî şıklê şahê exter
 Yekhey'et û şıkl û yeqlîbasî
 Emma dı wî şehîrî rengnenasîn

Kimisi sarhoş, kimisi sermest,
Kiminin soluğu tutulmuş, kiminin serbest.

Bir kısmı konuşur, bir kısmı sessiz,

Bir kısmı telâşlı, bir kısmı şuarsuz,

Kiminin elbisesi yırtık, kimi sarhoş,

Kimisi perişan, kiminin aklı uçmuş,

Bir kısmı figan ve feryadeder.

Bir kısmı da akıl zincirinden olmuş azad.

Her biri bir yerde bambaşka olmuş,

Her birinin ciğeri bir cefayla kan dolmuş.

İkisi de bir zaman şaşakaldılar,

Düşünce dalgasına hemen daldılar.

Derken Tacdin durdu ve sordu,

Sorusunu yaşlı bir adama yöneltti.

Dedi ki: «Ey doğru yolun Hızır'ı,

Söyle, bu ne sonsuz belâdır?»

İhtiyar dedi ki: «İki güçlü şehlevend,

Bugün bu halka olmuşlar cellât.

Kimi görürlerse o iki sarhoş,

Böyle yapıyorlar perişan»

Dediler ki görmedin mi sen, niceydi onlar?»

Dedi ki: «İki delikanlıdır, fazlasıyla taze»

Dediler ki: «Altı uçlu kılıçlı mıdır onlar?

Yoksa oklu ve hançerli midir onlar?»

Dedi ki: «Hayır gamzeyle, bakışla,

Halkı öldürüyorlar, okla öldürür gibi»

Onların, sormaktan maksadı,

Görüp te mertçe karşı koymaktı.

İkisi o işi düşünürlerken, aniden

Baktılar ki sade Allahın kudretinden,

O iki delikanlı iki mızrak gibi.

Yıldızların şahı gibi parlayarak

Geldiler... Şekilleri, elbiseleri ve giyinışleri bir,

Fakat o şehirde tanınmayan kimselerdir.

Sîretmelekın, suwerperîne
 Ne bayım ew, ne mîşterîne
 Van her du bîran ku ew du ewbaş
 Dîtın, dıl û can we dan bî şabaş
 Ew reng gerîyan cînûn waleh
 Êdî qe ne bûn jî aqlê ageh
 Ne felım û xîred, ne aql û ne hoş
 Gêr bûne lî ser zemînê, medhoş
 Fîlcımle jî aql û canê têr bûn
 Fîlhal-ı jî dûrve herdu gêr bûn
 Wan her du firîşteyêd-ı kubbar,
 Dîtın du melek zîyade dîldar
 Mehparenc, lêkîn afitabın
 Dîldarene, lê cegerkebabın
 Teşbîhê bî seydê nîvebısmıl
 Bê şîbhe gîhane halê mîşkıl
 Naçar'ı bezîne ser şikaran
 Fıkrînc ruxêd-ı wan nîgaran
 Zanîn ku ne seydê serserînc
 Serxcylê sıpahê dîlberîne
 Westan û nezer kîrın bî dîqet
 Wan hate bî qelbê rehm û rîqet
 Elqîsse: Jî hîsnê van xezalan
 Rehmetê kete qelbê wan ruwalan
 Sırra dîlê kîr bî hev teclîq
 Nûra ruxê wan bî hev teşşîq
 Mekşûfe terîqê aşînayî
 Rûhan qe ne kîr jî hev cûdayî

Melek huylu ve peri yüzlüydüler,
Ne satıcı, ne de alıcıydılar.

Bu iki kardeş görünce iki karışık halli delikanlıyı,
Gönlü ve canı bahşış verdiler.

Öylesine deliye ve şaşkına döndüler ki,
Şuurlarından haberleri bile kalmadı.

Ne duyu, ne şuur, ne akıl, ne hafıza kaldı.

Yuvarlandılar toprak üzerinde sersem olarak.

Cana ve akla doydular hepten,
Yuvarlanıverdiler daha uzaktayken.

O iki büyük melek,

Baktılar ki çok sevimli iki melek,

Ay parçası, fakat güneştirler,
Sevimli, ama yanık ciğerlidirler.

Tıpkı yarım besmeleli av gibi, (1)

Şüphesiz perişan bir duruma düştüler.

İki yiğit avlarının üzerine koştular hemen,

Baktılar o dilberlerin yüzüne,

Anladılar ki başıboş av değil onlar.

Güzellik ordusunun öncüsü onlar.

Durdular ve baktılar, kesilerek dikkat,

Gönüllerine geldi yumuşaklık ve de merhamet.

Kısacası: Bu ceylânların güzelliğinden,

O delikanlıların gönlüne düştü bir acıma.

Bağlandı birbirine sırrı gönüllerinin,

Sevdi birbirini yüzlerinin nuru.

Sevmenin yolu açıktır, bu yüzden,

Ayrılmadı hiç ruhları, birbirinden

(1) Yarım besmeleli: Boynunun yarısı kesilip öbür yarısı kesilmeden bırakılan ve çırpınıp duran hayvandır. Yarım kesildiği için ona böyle denir. Sanki kesicisi, boynunu keserken yarım besmele getirmiş gibi,

Yek regekî sırfê alemê xeyb
Zahır dı kır ittîhadê lareyb
 Hubbê we kîrîn bî hev gırîftar,
 Hisnê we kîrîn bî hev telebkar,
 Te d'go ku, çî qalib û çî meqlûb,
 Her çar-ı, çî talib û çî metlûb,
 Bê şıbbe yekın; çî ten, çî erwah
 Ew mittehdın; çî can, çî eşbah

Hubba dı dılan û ger helawet
 Buxza dı dılan û ger edawet,
 Nîsbet bî me hadısın, edîmın
Lêkîn jî heqîqeta qedîmın
 Lewra ku cînûdê can, mıcenned
 Çê bûne dı ılmê Heq mixelled
 Hın mî'telifın, hınek mixelif
 Hm mixelifın, hınek mixelif

Wan mî'telifan-ı pêkve ulfet
 Axır we kîrîn, ne ma çu kulfet
 Yanî ku ewan kurêd-ı xwînxwar
 Gava wehe dîtin ew bîrîndar,
 Ew herdu bî sed dılan hebandın
 Rûnîştın û herdu wer gerandın
 Gavek scyırîn lı bejn û balan
 Pêlek heyırîn lı zılf û xalan
 Gotin: «Eceb ev keçêd-ı kêncê?
 Yan herdu melaikêd Xwedê'ne?
 Ev meywe lı kî cihî gîhane?
 Ev gul dı çî gulşenî numane?
 Serwêd-ı çî cûyebarekîne?
 Teyrêd-ı çî mûxîzarekîne?»

Görünmeyen âlemin bir rengi
 Açığa çıkarıyordu muhakkak birleşmeyi.
 Sevgi öylesine bağladı ki onları birbirine.
 Güzellik öylesine istekli kıldı ki onları.
 Sanırdın hepsi ruh ve cisimdir,
 Dördü de birbirini hem ister, hem de istenir.
 Şüphesiz birdir ruhlar ve tenler,
 Birleşiktir ruhlarla cisimler.

Gerek gönüllerdeki sevgi, gerek şirinlik,
 Gerek gönüllerdeki öfke, gerek düşmanlık,
 Bizim gibi onlar da fanî yaratıklardır.
 Fakat ezelin gerçeklerindendir.
 Çünkü ruhlar ordusu toplanmış olarak,
 Allahın ilminde yaratılmış ölümsüz olarak.
 Kimisi bağlanır, kimi de karşıdır birbirine,
 Kimisi çeşitlidir, kimileri bağlı birbirine.

İşte o bağlananlar, birbirleriyle öyle ısındılar ki,
 Artık kalmadı onlar için bir zorluk.
 Yani o hunhar delikanlılar,
 O iki yaralıyı bu halde gördükleri ân,
 Yüz gönülle sevdiler ikisini,
 Oturup çevirdiler ikisinin de yüzünü.
 Bir süre boylarını, boslarını seyretiler,
 Bir süre zülûflerine ve benlerine hayran kaldılar.
 Dediler ki: «Acep bunlar kimin kızları?
 Yoksa ikisi de Tanrı meleği midir?
 Hangi yerde yetişmiş bu meyveler?
 Hangi güllükte gelişmiş bu güller?
 Bunlar hangi derenin selvileri?
 Hangi çimenliğin kuşları bunlar?»

Ma-werdê jî hîstîrêd-î gulgûn
 Rêhtin lî ruxêd-î wan dî pîrxûn
 Îşqê kîrîbû wîsa neheşyar,
 Qet'a ne dî bû jî xwe xeberdar
 Axîr ku kîrîn bî xameya eşq
 Hîsna xetê wan lî lewhê dîl meşq
 Wan vê ku bî zanîn ew çî eslîn
 Lewra ku nî zanîn ew çî neslîn
 Engûşterîyêd-î wan cîwanan
 Kêşan jî esabîêd xwedanan
 Xatem jî enamîlêd xwe kêşan
 Danîne cîyan, jîboyê nîşan
 Yaqût-î bî mohrîyan guhorîn
 Elmas-î bî şûşeyêd belorîn
 Sersal û xweşî jî dest bî der dan
 Eysê xwe bedel kîrîn bî derdan
 Nagah-î ccanîbîn xuya bûn
 Nakam-î kîrîn weda'û ra bûn
 Man her du bîra wekî du seydan
 Pabestê selasîlan û qeydan
 Ra bûn ku şevêk sîyah û tarî
 Şems û qemeran kîrî tewarî
 Reh şîbhetê mîrxê nîvebîsmîl
 Bê quwwet û bê tewan û bê dîl
 Sersem û dewar û ser'û mecrûr
 Sewda û fuad û xebl û mexmûr
 Sed carî dî ketne asîtanan
 Hetta ku gîhane aşîvanan
 Her çendî gîhîştîne meqaman
 Emma ku lî wan du telxekaman.
 Roj û şev û weqt û sîbh û êvar
 Yeksan dî numa lî wan bî yek car

Gültrengi gözyaşlarından gülsuyu
 Döktüler kanlı yanaklarının üzerine.
 Aşk öylesine şuursuz kılmıştı ki onları,
 Aslâ kendilerinden yoktu haberleri.
 Sonunda aşk kalemiyle yazınca,
 Yüzlerinin güzelliğini gönül tablosuna,
 İstediler ki anlasınlar hangi soydan olduklarını;
 Çünkü bilmiyorlardı hangi nesilden geldiklerini.
 Eunun için gençlerin yüzüklerini,
 Çektiler sahiplerinin parmaklarından;
 Kendi parmaklarından da çekip kendi yüzüklerini,
 Nişan için taktılar yerlerine.
 Yakutlarını boncuklarla,
 Elmaslarını billûr şişelerle değiştirdiler.
 Yılbaşını ve sevincini bıraktılar elden,
 Eğlencelerini değiştirdiler dertlerle.
 Aniden bazı yabancılar göründü,
 İstemiyerek veda edip kalktılar.
 Kaldı iki kardeş iki av gibi,
 Ayakları zincirli ve pırangalı olarak.
 Ayılınca baktılar ki, karanlık bir gece,
 Güneş ve ay uzaklaşmışlar çoktan.
 Yola düştüler yarım besmeleli kuşlar gibi.
 Güçsüz, takatsız ve gönülsüzce.
 Sersem, hayvanlar ve sar'alılar gibi, gönülleri çekilmiş,
 Sevdalı, perişan ve sarhoş olarak.
 Yüzlerce defa bahçelere, avlulara düştüler
 Tâ ki yuvalarına varıncaya dek.
 Gerçi vardılar yerlerine,
 Fakat o acı muratlara,
 Gündüz, gece, sabah, akşam ve her zaman
 Hep aynı şekilde görünürdü karanlık artık.

XV

MEM Û TACDÎN JI MESELÊ HAYDAR DI BIN

Ew doxiteçeşmê herdu şahîn
Ew soxîteper Memo û Tacdîn
Xweş çûne şîkarê kebk û qazan,
Nagah-ı bî serve şîbhê bazan,
Nûrek fitilî lî wan jî nageh
Êdî qe ne ma ewan çu ageh.
Hîndî ku dî hefteya Hemel'bûn
Ew zêde dî wehşî-yû xebelbûn
Ew hefte lî wan ku bûye salîf
Xokerdeyê îşqê bûn mîalîf
Ra bûne ve rojekî pêkve (1)
Fîkrîne bî reng û rûyê yêkve
Îşqê kîrîbû wîsa mîbeddel
Wan yêk û dû nas ne kîr jî ewwel
Ewwel dî kîrîn jî hev texerrîb
Paşê ku kîrîn bî hev teqerrîb,

(1) Dî vê ferdêda kêmayîkî heye, lewra wezna wê şîkandiye.

XV

MEMO VE TACDİN MESELEYİ ANLIYORLAR

O kız gözlü iki şahin,
O iki yanık, Memo ve Tacdin,
 Sevinerek gitmişlerdi keklik ve kaz avına,
 Aniden şahin gibi, üzerlerine
Bir ışık dönmüştü âniden,
Artık kalmamıştı haberleri hiçbir şeyden.
 Koç Burcu haftası süresince,
 Çok perişan ve habersizdiler.
O hafta geçince üzerlerinden,
Kendilerini aşka atan iki genç birbirine ısındı.
 Bir gün beraber kalktılar,
 Birbirilerinin yüzüne, rengine baktılar.
Aşk öyle değiştirmişti ki onları,
Önce tanımadılar birbirlerini.
 Önce birbirlerine yabancılaştılar,
 Sonra birbirlerine yakınlık gösterince,

Dîtin xwe bî paçebend û zengıl
 Perwaz û fırîn mihal û mışkıl
 Uskûfeke zılmetê bî serda
 Cılûyeke ulfetê bî berda
 Bê ta'me û bê şerab û bê çav
 Bê meqsed û bê mırad û bê gav
 Mestane jî rengê çeşmê dıldar
 Mexmûr û sıyah û mest û bîmar
 Manendê dehanê yarê, dilteng
 Nalîn jî reha dılê, wekî Çeng
 Gotın: «Eceb em ku bûne bîmar?
 Ya bûne dî kî şerî bîrîndar?
 Ya ne wehe em çira nî karîn?
 Mecrûh û zcîf û dîlfıkarîn?»
 Ev renga he wan dî kır tefehhıs
 Mahîyyetê halê xwe tecessıs
 Tacdîn fıkrî dî dest bırayê
 Tîsıt guherck wekî çırayê
 Yaquteke mîslê daneyê nar
 Meş'el sıfete jıbo şeva tar
 Manendê şemalê ew tîsî
 Hekkak-ı bî navê «Zîn» nıvîsî
 Destê xwe dırêj kırê ku bînit
 Da qenc-ı nezer bî ket, bî bînit
 Mem jî fıkrî, dî destê Tacdîn
 Elmascke bêbuha û texmîn,
 Lê îsmê «Sıtî» kırî kîtabet,
 Ustadekî sahibê mehareet,
 Serref-ı eger bî bîte Buqrat
 Texmîn bî ketın bî wezn û qîrat,
 Bazar-ı bî ket jıbo Felatûn
 Mecmûê xezamêd-ı Qarûn,
 Sımna semenêd-ı wan nıgînan
 Na bît bî wıqûfê dûrebînan.

Buldular kendilerini pırangalı ve zilli
Uçmak, uçmaya kalkmak müşkül ve imkânsızdı.

Karanlık bir örtü başlarındaydı sanki,

Ülfet seli de önlerindeydi sanki

Gıdasız, susuz ve gözsüzdüler,

Amaçsız, arzusuz ve takatsızdılar.

Dilberlerin gözleri gibi mesttiler,

Hasta, sarhoş ve karanlıktaydılar.

Sevgililerin ağızları gibi dardı gönülleri,

Gönül damarından inlediler Çeng gibi

Dediler ki: «Acep nerede hastalandık biz?

Ya da hangi savaşta yaralandık biz?

Yoksa biz neden böyle güçsüzüz?

Yaralı, zayıf ve ürkek gönüllüyüz?»

Böylece onlar araştırıyorlardı,

Hallerinin ne idiğini anlamak için.

Tacdin baktı ki kardeşinin elinde,

Bir mücevher parlıyor çıra gibi

Bir yakut ki nar tanesi gibi

Karanlık gecede yakılan meşale gibi,

Ve de mum gibi parlıyor,

Hakkak «Zin» adını yazmış üzerine.

Elini uzattı ki getirip,

İyice bakıp görsün diye,

Memo da baktı ki Tacdin'in elinde,

Pahabiçilmez bir elmas var.

Üzerine «Siti» adını yazmış

Meharet sahibi bir üstad.

Hipokrates sarraf olsa eğer,

Tartıyla ve kıratla tahmin etse,

Eflâtun için pazarlık yapsa,

Karun'un bütün hazineleri,

O yüzük taşlarının pahasının sekizde birini,

Karşılayamazdı, uzak görüşlülerin bilgisiyle.

Mayın dı teeccıb û teheyyır
 Da man û gelek kırın tefekkır
 Zanîn ku sewahıbê nigînan
 Herçî kırî, kır Sîtî û Zîn'an
 Roja weku bûyî îd û tehwl
 Ew jî gerîyane cametebdîl
 Çawa xemilîne ev, keçanî
 Ew jî gerîyane cîlkuranî
 Ewbûn ku me go: Dı rojê Newroz
 Mîslê meh û mîhrê alemefroz
 Ew her dune êd-ı dest vemıştın
 Ew her dune êd-ı xel dı kuştın
 Ewbûne dı şehre bûyî cellad
 Ewbûne ku xel jî dest bî feryad
 Ewbûne ku ev jî dîl evandın
 Ewbûne lı van ceger kewandın
 Wan herdu bîran bî aql û texmîn
 Bê şaibe qatîlê xwe zanîn
 Tacdîn-ı, lı nık hebû şûrek
 İşqê dı wî hîştîbû qusûrek
 Go: «Ra be bîra! jî nav nîvînan
 Bes ah-ı bî ke jî ber bîrînan
 Em şêrîn, û ew dı xwe xezalın
 Pîr eybe ku em jî dest bî nalın»
 Mem puxteyê işqêbû temamî
 Gotî ku: «Bîra! Meger tu xamî
 Da zen ne birî mîcessemım ez
 Ser ta bî pîyan mîqessemım ez
 Ev cîsm-ı lı mın buye mîxettet
 Ew xet hemî bûyîne mîneqqet,
 Te'sîr-ı we rengî işq û wemqen
 Bît-tûlî dı tûl û erz û umqan,
 Yek nuqte nehın jî derdê xalî
 Hêja tu dı bê: Çıra dı nalî?

Kaldılar şaşkın ve hayretler içinde,
 Daldılar ve uzun uzun düşündüler.
 Anladılar ki kendilerine ne yapmışsa
 Yüzük sahipleri Sıti ve Zin yapmış.
 Bayram ve gündönümü olduğu gün,
 Onlar da kıyafet değiştirmişler.
 Bunlar nasıl kız gibi süslendilerse,
 Onlar da delikanlı kıyafetine girmişler.
 Onlardı ki, dedik biz: Nevruz gününde,
 Ay ve güneş gibi âlemi aydınlattılar.
 O ikisiydi ki kolları sıvamış,
 O ikisiydi ki halkı öldürüyorlardı.
 Onlardı ki şehirde olmuş iki cellâd,
 Onlardı ki halk ellerinden ederdi feryad.
 Onlardı ki bunları gönülden sevdiler.
 Onlardı ki bunların ciğerlerini yaktılar.
 Böylece o iki kardeş düşünce ve tahminle,
 Şüphesiz kaatillerini bildiler.
 Tacdin'de vardı azıcık şuur,
 Aşk onda bırakmıştı bir parça kusur.
 Dedi ki: «Kalk kardeş! Yatağın içinden,
 Yeter alı çektiğin yaraların elinden.
 Bizler arslanız, onlarsa ceylân,
 Onların elinden inlememiz çok ayıp.»
 Memo aşkla pişmişti tamamiyle,
 Dedi ki: «Kardeş! Meğer sen çiğsin.
 Sanma ki sağlamım ben,
 Baştan ayağa kadar parçalanmışım ben,
 Benim bu vücudum dilim dilim olmuş.
 O dilimlerin hepsi de nokta nokta olmuş.
 Aşkın ve sevdanın üzerimdeki etkisi öyledir ki,
 Uzunlamasına, enine, boyuna ve derinliğine,
 Hiç bir nokta boş kalmamış dertten
 Hâlâ diyorsun ki: Niye inliyorsun sen?

Dıl bûye mehellê ısqê hala
 Vî halî dı vî mehellê vala
 Nîne eceb cr bı bêm hılûlê
 Mm maye ji sûretê heyûlê
 Şahinşehê ısqê bê xerez hat
 Cewher veşırî, dema arez hat
 Ev hal û mehell-û cîsm û cewher
 Işqê ji xwera kırım mîsexxer
 Can û ceger û dîl û hınavan
 Dest û ser û pê û pîşt û çavan,
 Wcllahî yekê ne maye rahet
 Billahî yekê ne maye taqet
 Bızdandîne wan ji mîn elaiq
 Bîlcımle dı bîn ku: Nehnu aşiq
 Na pîrsî lî halê mîn, tu zalım!
 Hêja tu dı bêjî ez ne nalım»
 Ev renga he wî ku kır tezellım
 Tacdîn qe ne ma jibo tekellım
 Ew mane dîgel evan bîrînan
 Behsa me lî ser Sîtî û Zînan

Gönül, içine dolan aşkın yeri olmuş,
O dolan, bu boş yerin içindedir.

Bu doluşun, bana heyûlâ şeklinden (1)

Kaldığını söylersem şaşma.

Aşk şchinşahı garazsız geldi,
Cevher gizlendi, araz gelince (2)

Gönliime giren bu aşk, onun yeri olan gönliim, cisim
ve cevher, (3)

Hepsini kendine ram etti aşk.

Can, ciğer, yürek ve bütün iç varlığım,
El, baş, ayak, sırt ve gözlerim,

Valiahi hiç birinin kalmamış rahatı,

Billahi hiç birinin kalmamış takatı.

Koparmış onlar bütün ilgilerini,

Hep birden diyorlar ki: Âşıkız biz.

Hey zalim! Halimi sormuyorsun sen

Hâlâ bana inleme diyorsun sen»

Bu şekilde tazallum edince Memo,

Tacdin için kalmadı artık konuşma.

Onlar kaldılar bu yaralarla,

Biz gelelim Sıti ve Zin bahsine.

(1) Heyûla: Bazı bilginlerce evrenin ilk maddesi olarak kabul edilen madde.

(2) Cevher, kendi başına varlığını gösterebilen madde, taş gibi. Araz ise kendi başına varlığını gösteremiyen, bu hususta cevhere muhtaç olan varlık, renk gibi.

(3) Cisim ve cevherden kendi vücudunu ve maddesini kasdediyor.

XVI

ZÎN Û SITÎ JI SERSALÊ VE DI GERIN Û SERPÊHATINA XWE JI DAYA XWERA DI BÊJIN

Ew jî vegerîn bî wî libasî
Hazır şêliyan ku kes ne nasî
Her çendî kırım libasê tebdîl
Emma ne dî bûn jî halê tehwîl
Îşqê kırîbûn wisan mîbeddel
Êdî ne dî çûne halê ewwel
Qet kes ne dî go Sîtî û Zîn'e
Xelqê we dî zanî, ecnebîne
Dayîneke wan hebû zemanî
Teşbîhê belayê asîmanî
Zala felekê lî ber zebûnbû
Wê navê jî pîrê Heyzebûn'bû
Ew hatî jî xefletê bî serda
Fıkrî ku cîlêd-î wan dî berda
Rûniştme bê mezaq meşreb
Wînda kırîne zîqen dî xebxeb

XVI

ZİN İLE SİTİ EĞLENCEDEN DÖNÜP MACERALARINI DADILARINA ANLATIYORLAR

Onlar da o elbiseyle döndüler,
Kimse tanımasın diye derhal soyundular.
Gerçi elbiselerini değiştirdiler,
Ama değiştiremediler hallerini.
Aşk öylesine değiştirmişti ki onları,
Artık dönemezlerdi önceki durumlarına.
Kimse inanmıyordu Sıtî ve Zin olduklarına
Herkes onları yabancı sanıyordu.
Onların bir dadısı vardı, zamanın kocakarısı,
Öyle yamandı ki, tıpkı göklerin belâsı.
Aksaçlı yaşlı felek bile önünde zebundu,
O kocakarının adı Hayzebûn'du.
Aniden geldi Sıtî ve Zin'in yanına
Baktı ki elbiseleri üzerlerindedir.
Yemeksiz, içmeksiz oturmuşlar,
Çençelerini gerdanlarının içine gömmüşler.

Yanî dî teheyyîr û melalîn
 Mehpare dî haletê webalîn
 Cîlwa buyî cewcemêd-1 taze
 Rengê semenê bî cayê xaze (1)
 Kafûre mîsıl, îzarê qanî
 Sorgul gerîyane za'feranî
 Zanî ku perî dî bê libasîn
 Meclûbê mehebbetê unasin
 Go: «Ey hewesa dîl û hınavan!
 Her yek jî we rohnîya du çavan
 Hafız jî werâ meger Xwedê bî
 Canê me jîbo werâ fîdê bî
 Hun hinde mıqeyyedîn dî qeydê
 Îro bî tenê ku çûne seydê,
 We zû şemîrand jîbo çî sersal?
 Hun rastî bî bân, ku bûye ev hal?
 Bêjîn ku mıqeddîmc çî renga?
 Ev heyrete, ya xıyalê benge?
 Hun bo çî hezînin ey metaya!
 Nînin çu netîce bê qezaya
 Hun bêjine mîn, ku bû qezîyye?
 Kengê lî me xef dî bî xebîyye?
 Ez dê nuhc remlekî bî rîjîm
 Îsmê û zemîrê ez bî bêjîm
 Yan şûşe û mendîla xwe danîm
 Mahîyyetê halê dê bî zanîm»
 Wan gotine dayeê nîhanî:
 «Em sıbhê ku çûne der jî xanî,
 Herçî lî me bû duçar û peyda
 Hazır gerîya cınûn û şeyda

(1) Semen: Kulîlka Yasemîn, Cayê xaze: Cihê sor û kumeyt; yanî dêmên wanêd sor sipî bûbû, bûbû wek Yasemîn'ê.

Yani şaşkın ve üzgün duruyorlar.

O ay parçaları ıstırap içinde kıvranıyorlar.

Taze yüzleri bembeyaz kesilmiş,

Yasemin rengi almış al renklerinin yerini.

Kırmızı şakakları Kâfur gibi sararmış.

Kırmızı gülleri Zaferana dönmüş.

Bazı insanların sevgisiyle sevilmişler.

Anladı ki sevinçsizdir o periler

Dedi ki: «Ey gönlümün ve içimin hevesleri!

Her biriniz iki gözümün nurusunuz.

Koruyucunuz Allah olsun sizin,

Benim canım feda olsun size.

Siz bunca kayıtlarda bağlısınız,

Yalnız bugün ava çıktınız.

Neden bir kenara ittiniz yılbaşı eğlencesini erkenden?

Doğru söyleyin bana ne oldu haliniz?

Anlatın bana nasıl oldu başlangıç?

Bu şaşkınlık mıdır, yoksa sevda hayali mi?

Siz neden üzgünsünüz böyle, inceboylularım!

Hiçbir sonuç meselesiz olmaz.

Söyleyin bana, nasıl oldu mesele?

Gizli şeyler bizden gizli kalabilir mi?

Ben şimdi bir remil dökeceğim,

Adı ve niyeti söyliyeceğim.

Ya da şişemi ve mendilimi koyacağım,

Durumun iç yüzünü anlıyacağım.»

Onlar gizlice dadıya dediler ki

«Biz sabahleyin evden çıkarken,

Bize rastlayan ve bizi gören herkes,

Derhal deliye ve divaneye döndü.

Axır ku ji heddê çûye der cewr
Cewrê lî me aqîbet numa dewr
 Em jî geriyan melûl û mexbûn
 Hatîne ve em xefif û mecnûn»
Dayîn bî teennî-yû tewella
Çû b'alîve, daye wan tesella
 Go: «Hun bî cemalê şehriyarin
 Her yek jî we şah û xundekarîn
Kî bit ku ne bit mitî'û mihîtac?
Kî bit ku ne dit we bê teleb bac?
 Herçî we hebandî, ey perîzad!
 Hîsna we dî ket jîbo we mîmqad
Xasma dî vî şehri bit we dîldar
Ez dê wî bî kîm nuha xerîdar
 Bêjîn kîye? Da bî çîm bî bînim
 Hazîr bî kîrîm, jîbo we bînim»
Wan gotine Heyzebûn'a sahir:
 «Derdê lî me, ey tebîbê mahîr!
 Bê şîbhe dewa jî dest te têtîn,
 Teqrîr-: eger jî dest me bêtîn.
Teqrîr û edakîrîn mîhale
Tedbîr û dewakîrîn betale
 Hîndî hene kêj û kur dî Bohtan
 Belkî dî cemiê bejn û bohtan
Kes nîne bî lutf û hîsnê meşhûr
Îlla ku dî deftera me mestûr
 Yanî hemî, rû bî rû me dîne
 Hîndî dî vî şehri ademîne
Îro he du keç xerîqê şîba
Ser ta bî qedem debîq û dîba
 Zibende jî şîklê şahê xawer
 Tabende jî rengê mahê enwer

Sonunda cevrimiz sınırı aşınca,

O cevır nihayet bize de döndü.

Bizler de üzgüne ve serseme döndük,

Delirmiş olarak hemen geri döndük.»

Dadı yavaşça ve yaklaşıarak,

Onlara doğru gitti, ve teselli vererek

Dedi ki: «Siz padişahlık güzelliğine sahipsınız,

Her biriniz bir şah, bir hünkârsınız.

Size boyun eğmeyen ve muhtaç olmayan kim var ki?

Size, istemeksizin de bağ vermeyen kim var ki?

Ey perizadeler! Sizin sevdikleriniz,

Güzelliğiniz size boyun eğer hale getirecektir.

Özellikle bu şehirdeyse gönül bağladıklarınız,

Ben onları şimdi alıcı kılarım.

Söyleyin, kimdir onlar? Gidip göreyim,

Hazırlıyayım onları da size getireyim.»

Dediler ki sihirbaz Hayzebûn'a:

«Ey mahir Tabip! Derdimizin

Dermanı gelir şüphesiz senin elinden,

Eğer gelebilirse ikrar dilimizden.

Fakat ikrar ve anlatmak imkânsızdır,

Tedbir ve tedavi de faydasızdır.

Botan'da ne kadar kız ve delikanlı varsa,

Hatta Botandaki bütün boy ve boslardan,

İyilik ve güzellikle ün salmış kimse yoktur ki,

Defterimize yazılı olmasın.

Yani hepsini yüzyüze görmüştüzdür,

Bu şehirde ne kadar insanoğlu varsa.

Bugün güzelliğe boğulmuş iki kız,

Baştan ayağa kadar yeşilli ve ipekli elbiseler içinde.

Doğu şahı gibi güzeldi onlar (1)

Parlak av gibi parlardı onlar,

Nageh lı me bûn duçar û zahır
 Gêr bûne jı dûrve her du nadır
 Em çûne bı ser, binên ku kîne
 Fıkrîn, ne wekî me ademîne
 Tehqîq-ı melek weya perîbûn
 Lewra ku jı av û gıl berîbûn
 Gava ku me dîtın ew perîzad
 Em jî gerîyan jı aqlê azad
 Ew herdu wekî du camê Cımşîd
 Em herdu mîsalê mah û xurşîd
 Gava weku pêkve bûn mıqabil,
 Mîsbah û zıccac-ı bûn mıadıl,
 Qarûre jı necmê mın'ekıs bû
 Nûrek me bı qelbê mıqtebıs bû
 Qendîl û fıtîle ger jı wanbû,
 Agır jı ruxê me her duwanbû
 Zeytê me û agirê me d'îsa
 Ber bû me, û dıl me pê eyîsa
 Sohtîn xwe bı xwe, nı zan çı hale
 Heşyarîye, xewne, ya xıyale?»

Âniden görününce ve rastlayınca bize
Yuvarlandılar uzaktan o iki pahabiçilmez.
Gittik üzerlerine, bakalım kimlerdir diye,
Baktık ki bizim gibi insan oğlu değiller.
Mutlaka melek ya da periydi onlar,
Çünkü sudan ve topraktan değildi onlar.
O perizadeleri gördüğümüz zaman
Biz de şuurdan kurtulduk onlar gibi.
Onlar Cemşit'in Kadehi gibiydi,
Biz ikimiz de ay ve güneş gibiydik.
Hep birlikte birbirlerinin karşısına gelince,
Çıra ve fener birbirine denk gelince,
Fener yıldızdan yankı aldı,
Bizim de gönlümüze bir nur parçası girdi.
Gerçi kandil ve fitil onlardandı,
Ama ateş biz ikimizin yüzündendi,
Yine bizim yağımız ve ateşimizdi ki,
Önümüzde yandı ve gönlümüz onunla parladı.
Biz kendi kendimizi yaktık, bilmiyoruz ne haldir,
Uyanık mıyız, rüya mıdır gördüğümüz, yoksa hayal
midir?

XVII

DAYE GUSTÎLÊD MEMÊ Û TACDÎN DI BÎNE

Dayîn heyirî jî macerayê

Go: «Ey rih û qalibêd-î dayê!

Hun çûne teferrîca ruwalan

Farix jî teeşşîqa xezalan

Şıklê ku we dêtî bê mîcale

Meyla we bî qismê jin mîhale

Meyla beşerê beşer dî vêtin

Emma we keçan, puser dî vêtin

Keç qet li keçan dî bin xerîdar ?

Bê neqdê kuran mîhale bazar

Kur ayîneyê cemalê zatın

Keç mezherê pertewa sıfatın

Bê zatê, sıfet crez mîsale

Cewher ne bitın, crez betale

Qam dî bitın erez bî cewher

Bê çerîsê dî bî minewwer?

XVII

DADI MEMO VE TACDİN'İN YÜZÜKLERİNİ GÖRÜYOR

Dadı maceraya şaşakaldı,
Dedi ki: «Ey dadının ruhu ve cam!
Siz delikanlıları seyretmeye gittiniz,
Ceylanların sevgisinden boş olarak.
Sizin gördüğünüz şekil anlamsızdır,
Kadın kısmına meyletmeniz imkânsızdır.
Beşerin meyli beşer ister,
Fakat siz kızlar için oğlanlar ister.
Hiç kızlar kızlara alıcı olur mu?
Oğlan parası olmadan imkânsızdır pazarlık.
Oğlanlar zatın güzelliğinin aynalarıdır
Kızlar da sıfat ışığının mazharlarıdır,
Zatsız ve sıfatsız olarak araz imkânsızdır,
Cevher olmayınca araz olamaz.
Araz cevherle kaim olur,
Ay, güneş olmaksızın aydınlanır mı hiç?

Meyla jî ruxê kuran berî bit
 Sed car-1 ku horî-yû perî bit,
 Ew meyl-1 ku dê bî ket we meftûn?
 Ew Leylê, ku dê bî ket we mecnûn?
 Mecnûn ku ne bit edîlê Leylê,
 Leylê ku dî ket bî leylê meylê?
 Gul qet lî gulan dî bîte aşîq?
 Ezra xwe bî xwe dî bîte Wamîq?
 Xusro ne bûya sıwarê şebdîz
 Şêrîn lî şekîr dî bûye Perwîz?
 Ferhad-1 cûwa sırîşkê pîrxûn
 Nîna, ne dî dî sıwarê gulgûn
 J'ew çende he alema rîcalan
 Begzade û sade û ruwalan,
 Dil qet we ne bit bî kesve mail
 Gêjin dî edanî-yû erazil.
 Bê nam û nîşan dî xeyrê ma'rûf
 Qelbê we bî van ku bûye meşxûf,
 Ev emr-1 bî mm qewî mîhale
 Ev xewne we dîtî, ya xîyale»
 Zînê ku bîhîstin ew meanî
 Ev nexme jî perdeyê deranî,
 Ev renga he gotê: «Dayeya pîr!
 Xalîb te ne maye aql û tedbîr
 Te d'go ku: Bî da'wet û ezîm
 Halê ku xefî bîtin dî zanîm
 Şîklê ku me dî ne bê meale
 Tehqîqe; ne xewne, ne xîyale
 Wan ger melek û eger beşerbûn
 Ger qismê nîsa'û ger puserbûn
 Enguşterîyêd-1 wan evane
 Înane me ew jîbo nîşane
 Remlê tu bî rast eger dî zanî
 Xatemeve, dê bî zan xwedanî»

Oğlanların yüzünden uzak olan sevgi,
 Yüz defa huri ve peri de olsa,
 Sizi nasıl meftun eder o sevgi?
 Sizi nasıl delirtir o karanlık gece?
 Mecnun Leylâ'nın karşısında olmayınca,
 Leylâ karanlık gecceye nasıl meyil verir?
 Gül hiç güle olur mu âşık?
 Azra kendi kendine olur mu Vamık?
 Husrev, Şebdiz'e binmeseydi eğer,
 Şirin Perviz'e şeker olur muydu?
 Perhat kanlı gözyaşlarının oluşunu,
 Akıtmısaydı görmezdi gültrengi atlıyı
 Bunca erkekler âleminden,
 Beyzadeler, sade insanlar ve oğlanlardan,
 Gönlünüz hiç kimseye meyletmezse eğer,
 Sersemsiniz, alçak ve rezillersiniz demek.
 Gönlünüzün kapıldığı kimseler,
 Adsız, nişansız ve tanımadık kimselerdir ha?
 Bu iş bence tamamen imkânsızdır,
 Bu gördüğünüz rüyadır, ya da hayaldir»
 Zin bu şarkıyı dinleyince,
 Ferdeden şu nağmeyi çıkardı;
 Şöyle dedi yaşlı dadıya
 «Galiba aklın ve tedbirin kalmamış senin.
 Diyordun ki sen: Çağrıyla, büyüyle,
 Gizli olan halleri bilirim ben.
 Bizim gördüğümüz şekil anlamsız değildir,
 Şüphesiz ne rüyadır o, ne de hayaldir.
 Onlar ister melek, ister beşer olsun,
 İster kadın kısmından, ister oğlan olsun.
 İşte yüzükleri şuradadır,
 Getirdik nişan için biz onları.
 Eğer gerçekten remil biliyorsan,
 İşte yüzükler, haydi bil sahiplerini.»

MEM Û ZÎN

Wê şehleyê hilekarê cazû
Go: «Bîne jibo me xateman zû
Da îşeve remlekî bî rêjım
Hetta sibe sahiban bî bêjım»
Hazır Sıtiyê nıgîn deranî
Da destê ecûzeyâ zemanî
Zînê wehe gote Heyzebûn'ê:
«Mın dıl bûye werteyek jı xûnê
Gava weku werte tête coşê
Weqtê ku dı ket bı ket xuroşê
Teskîn dı ket ev nıgîn, dılê jar
Dem dem ku dı dım bı çeşmê xwînbar.
Zínhare! eger dı bî mgînê
Zû bîne ve, bo me dılhezînê
Lewra bı wîye me sebr û saman
Ew bo mîne xatema Sılêman

O elâ gözlü hilekâr cadı,

«Getir bana yüzükleri çabuk» dedi.

«Bu gece bir remil döktüreyim ben,

Sabaha kadar sahiplerini söyliyeyim ben»

Sıti hemen yüzüğü çıkardı,

Zamanın kocakarısının eline verdi.

Zin ise şöyle dedi Hayzebûn'a:

«Benim gönlüm bir kan bataklığına dönmüş,

O bataklık coştığı zaman,

Taşmak üzere olduğu zaman,

Bu yüzük zayıf gönlümü yatıştırır,

Bazı bazı kanlı gözlerimin önüne getirdiğim zaman.

Yüzüğü götürecekseñ eğer,

Biz üzgün kalpliye çabuk getir geri.

Çünkü onunladır sabrımız, sâ mânımız

O benim için Süleyman yüzüğüdür.»

XVIII

DAYE DI ÇE CEM FALAVÊJ

Wê delleyê bê fesal û mîhtal
Sîbhê xwe gîhande pêşê Remmal
Zêrek-du bîrîn dî dest xwe bo pîr
Ev renga he kîr zemîrê teqrîr,
Go: «Mîn du kurîk heyîn dî masûn
Bê bab û yetîm û jar û mehrûm
Roja weku bûye îd û sersal
Ew jî bî terîqê teb'ê etfal
Ra bûne ve herdu çûne geştê
Xûlan xelîvandîbûn lî deştê
Îrohe dema ku bûne peyda
Dînin, telesîn, cînûn û şeyda
Hatîne ve bê lîbas û tazî
Geh geh dî kîrîn fixan û gazî
Bêheş dî kevin, gelek dî mînin
Gava weku ra dî bîn, dî dînin
Ev xatemene ewan dî destîn
Goya tu dî bê bî van dî mestîn

XVIII

DADI FALCININ YANINA GİDİYOR

O ölçüsüz çapkın ve hilekâr kocakarı,
Sabahleyin kendini falcının önüne attı.

İhtiyar falcı için elinde bir-iki altın götürmüştü,
Şöylece gönlünün niyetini ikrar eyledi:

Dedi ki: «İki masum oğlancığım var benim,
Babasız, yatım, zayıf ve yoksundur.

Bayram ve yılbaşı olduğu gün,

Onlar da çocuk huyunun yoluna uyarak,
Kalkıp ikisi de gezmeye gittiler,

Cadılar onları ovada şaşırttı.

Bugün çıkageldikleri zaman, gördüm ki

Delidirler, sersem, sevdalı ve sarhoşurlar.

Geri döndüler elbisesiz, çıplak olarak,

Bazı bazı feryadediyorlar bağırarak.

Şuursuz düşüp çokca kalıyorlar,

Kalktıkları zaman da delidirler.

Şu yüzükler vardı ellerinde,

Samrsın ki bunlarla olmuşlar mest.

Ey waqîfê remz û kaşîfê raz!
 Bê çareme ez, tu çareperdaz!
 Îhs n bî ke, qenc-ı jê xeber de
 Kaî ê selîyêd-ı mm çî derde?
 Mecnûniye, ser'e, ya hewaye?
 Çawa mereze, çî bo dewaye?
 Ey lûrîd û pêşewayê mîqbıl!
 Hellalê uqûd û hellê mîşkıl!
 Sırrek heye wê dî van nîgînan
 Peydaye lî nîk we dûrebînan
 Eshabê nîgîn bî bêje, kîne?
 Cinnîne, perîne, ademîne?»

MEMO ZİN

Ey işaretleri bilen, sırları çıkaran!
Çaresizim ben, sen çare bulucusun.
İyilik yap da meseleden iyi konuş
Acep yavrularımın nedir dertleri?
Delilik midir, sar'a mıdır, yoksa aşk mı?
Nasıl hastalıktır bu, nedir ilâcı?
Ey geleceği bilen mürşit ve önder!
Düğümlerin ve meselelerin çözümleyicisi!
Bu yüzüklerde vardır bir sır,
O da, siz uzağı görenlerce bilinir.
Yüzük sahipleri, söyle kimlerdir?
Cinler mi, periler mi, yoksa insanlar mıdır?»

XIX

FALAVÊJ FAL DAVÊJE Û DAYE DI KEVE ŞIKLÊ HEKÎM, LI MEMÊ Û TACDÎN DI GERE

Ew warisê ilmê Daniyal'ê (1)
Gava fıkırî dî şıklê falê
 Fîlhal-ı dî rehmê ummehatan
 Bê wez'ê tewellîda benatan
Lehyan û neqîyyê pêkve dîtın
Tacdîn û Sıî'yê pêkve dîtın
 Şıklê ferehê dıgel xemê dît
 Bê perde wî Zîn dıgel Memê dît
Ev renga he gote qasîda pîr,
Meqsûd-ı bî mekr û kîzb û tezwîr:
 «Ma qet dî bîtin jîbo te hasıl,
 Bê rastî? Rûyê mîhale menzıl (2).
Te d'go ku: kurêd-ı mîn dî dînın,
Na bêjîye mî: Sıî û Zîn'm

(1) Daniyal: Pêxemberekî Cihûdane.

(2) Mana yê eve: Ma bê rastî, rûyê menzıl û daxwazê bî destê te dî keve? Ev ne mîmkune.

XIX

FALCI FALA BAKIYOR VE DADI TABİP KILIĞINA GİRİP TACDİN'LE MEMO'YU ARIYOR

O Danyal ilminin varisi (1),
Falm şekline baktığı zaman,
Derhal anaların rahminde,
Kızların doğuşundan önce
Tarafları ve temizliği birlikte gördü
Tacdin ile Sıti'yi birlikte gördü.
Sevinç şeklini gamla beraber gördü,
Perdesiz olarak Zin'i Memo'yla beraber gördü
O zaman şöyle dedi kocakarı elçiye:
Amacı hile, yalan ve tezvîr olan o elçiye:
«Senin için mümkün olur mu hiç,
Doğruluk olmadan, menzile erişmek? İmkânsız bu..»
Sen çocuklarının deli olduklarını söylüyordun,
Zin ve Sıti olduklarını söylemiyordun.

(1) Danyal bir İsrail Peygamberidir.

Roja weku çûne geşt û seyran
 Wan dîne lî rê du dîdeheyran
 Yanî du kurêd-î serweqamet
 Ra bûye lî wan kuran qıyamet
 Fîlhal-î evan du afitaban
 Dîl çûye ve bal du mahîtaban
 Ew bûne jî îşqê van dî bê hoş
 Ev bûne jî hîsnê wan dî medhoş
 Ev şîfeteyê belayê îşqın
 Ew teşneyê kerbelayê îşqın
 Ev xateme, yêd-î wan kuranın
 Van jî du nîgîn dî destê wanın
 Çawa xemilîne ev kuranî
 Ew jî gerîyane cûlkeçanî»
 Pîrê wehe gote şêxê remmal:
 «Mîn şîbhe nî ma dî keşfê ehwal
 Lêkin tu bî bêje ew çî eslın
 Qenc keşf-î bî ke ku ew çî neslın?»
 Şêx go ku: «Dî dînê îşqebazî
 Bey'ek heye, ew dî bînen «Terazî»
 Bê şertê kefaetê rewaye.
 Şertê miteaqıdan rızaye
 Xasma ku kurêd-î van bîjarî
 Durdane e yek, û yek mîrarî
 Begzadeye yek jî neslê mîran
 Yek jî bî neseb kurê debîran»
 Wê sahîreyê jîbo nîşane
 Dîsan xeberek kîre behane
 Go: «Aşîq û mibtela û dînan
 Meftûnê jîbo Sîtî û Zîn'an
 Ew na bîne qabilê hîsaban
 Na ku enî dî fîter û kîtaban
 Şêxêmi! Ta enî fîter û kîtaban
 Têkda kubera û kerdemîre

Onlar seyre ve gezmeye gittikleri gün,

Yolda gördüler iki hayran gözlüyü.

Yani selvi boylu iki oğlan gördüler,

Başlarına da kıyamet koptu.

Derhal bu iki güneşin,

Gönlü gitmiş o iki mehtaba.

Onlar bunların aşkından şuursuz olmuşlar,

Bunlar onların güzelliğinden dehşete düşmüşler.

Bunlar aşk belâsının hastalarıdır,

Onlar da aşk Kerbelâsının susuzlarıdır.

Bu yüzükler o oğlanların,

Bunların da iki yüzüğü onların elinde.

Nasıl bunlar delikanlı gibi süslenmişlerse,

Onlar da kız kıyafetine girmişler.»

Kocakarı Remilci şeyhe dedi ki:

«Durumun aydınlanmasında şüphem kalmadı.

Fakat de ki sen, onlar hangi soydandır?

İyice keşfet ki onlar hangi nesilden?»

Şeyh dedi ki: «Aşk dininde,

Bir alış-veriş var ki «Karşılıklı kabul» derler ona.

Denk olmak şartı yerine geçmese de aızdır,

Alıcının ve satıcının şartı kabuldür.

Özellikle bunların seçtiği delikanlılar,

Biri dürdanedir, öbürü de inci.

Biri beyzadedir, bey soyundandır,

Öteki de soyca kâtip çocuğu.»

O sihirbaz kocakarı, denemek için,

Yine bir söz bahane ederek,

Dedi ki: «Âşıklar, tutkunlar, deliler,

Zin ve Siti için meftun olarlar,

Sayılmaya ve hesaplanmaya gelmez

Sıgmazlar defterlere ve de kitaplara.

Şeyhim! Bilirsin ki burası Cizre'dir,

Hepsi büyükler ve Kürt beyleridir.

İhsan bı ke, perdeyê helîne
 Ew her du melek, bı bêje Kîne?
 Ehda me we bit: Tenê bı bînım,
 Çıl zêrî bı çım jıbo te bînım»
 Şêx go: «Tu here, bı bîn wîsaqan
 Teftîş-ı bı ke c-yû wîsaqan (1)
 Herçi ku dı bêjın ew elîle
 Ew îlle jıbo tera delîle
 Bın'mê xwe bı sûretê tebîban
 Bê perde dı bînî wan hebîban
 Gava ku te dîtın ew melekwar
 Kıfşe jı qumaşê jî xerîdar
 Xasma ku, dı destê wan nîgînın
 Manqûşe lı wan Sîtî û Zîn'ın»
 Ra bû ve acûze şıbhê Luqman
 Ser ta bı qedem dewa û derman
 Qarûre û huqqe, nîşter û kîs
 Hel girtın ewa xebîse telbîs
 Danî pexıla xwe çend kîtêbek
 Dı numa bı hekîmîyek ecêbek
 Hazır xwe gîhande pêşekaran
 Fîlhal-ı bûye nedîmê yaran
 Wan go: «Tu jı kûve têy, çı pîrî?
 Xalıb tu jı ilmekî xebîrî»
 Go: «Ger çı ku zahırî hekîmım
 Zêde bı du iletan elîmım
 Zail dı kım ez qewî du janan:
 Derdê bedenân û derdê canan»
 Wan go: «Tu jıbo mera xeber de
 Derdê ku lı can-ı bit çı derde?»

(1) Wîsaqan: Ev kelîme dı zarê Erebi'da bı mana «Zexm»e, lê ev mana jı vırna dest na de. Wîsa tê texmînkırın ku «Wetaqan» bûye, bı şaşbûn «Wîsaqan» hatiye nıvîsîn. «Wetaq» bı mana ciyê rûniştına mezmane.

İyilik yap da perdeyi kaldır,

O iki melek, söyle kimlerdir?

Söz olsun ki, onları bir görsem,

Gidip sana kırk altın getiririm.»

Şeyh dedi ki: «Git sen bul uşakları

Araştır yerleri ve otakları.

Hasta dedikleri kimseleri gör

O hastalık senin için delil olur.

Kendini tabip kıyafetinde göster,

Perdesiz olarak görürsün o sevgilileri.

Gördüğün zaman o melek huyluları

Kumaştan da anlaşılır alıcıları

Bilhassa ki parmaklarında yüzük var,

Yazılmış yüzüklere Sıti ve Zin'in adları»

Kocakarı kalktı, Lokman kıyafetine girerek,

Baştan ayağa kadar ilâçlarla donattı kendini,

Şişeler, hokka, neşter ve kese

Aldı o şaşırtıcı habise.

Koynuna koydu birkaç kitap,

Görünüyordu acayip bir hekimlikle.

Derhal baş uşaklara kendini yetiştirdi,

Hemen nedimlerin dostu oluverdi.

Dediler ki: «Nereden geliyorsun, ne kocakarısın sen?

Herhalde bir ilimde mahirsin sen.»

Dedi ki: «Gerçi görünüşte hekimim ben,

Daha çok iki hastalığı iyi bilirim ben

İki hastalığı ben iyi gideririm;

Bedenlerin ve ruhların derdini.»

Dediler ki: «Anlat bizlere,

Ruhlardaki dert hangi derttir?»

Wê gotî ku: «Hun meger ne bînîn
 Wî derdî, elametî nehînin
 Ew derdekî zêde bê mecale
 Sîhhet jî wî derdîra mîhale
 Dûr bî jî we ew, gelî ruwalan!
 Ew berqê dî sûretê şepalan,
 Gava ve dî dît, wekî bîrûske
 Bê şu'le û pêt û bê çîrûske
 Bê cerhe û qerhe û bîrîne
 Navê lî wî derdî her evîne
 Emma we dî sojîtî hînavan
 Xwîna dîl-î tê jî herdu çavan»
 Wan gotîne wê ku: «xeyre meqdem!
 Halen nexweşî jî me du hemdem
 Îhsan bî ke, her duyan dewa ke
 Derman ke, bî new'ekî tu ra ke
 Herçî tu dî bêjî, em wîsa kîn
 Herçî tu dî xwazî, em eda kîn»
 Pîrê xwe gîhande nîk merîzan
 Weqtê fikirî dî wan ezîzan,
 Wî gotî bî hemdem derdî
 «Tenha bî 'îlî, û elîlan
 Da ez bî kîrîm û derdî xîs
 Paşê bî kîm ez dewayî 'îs»
 Hevrê hemî çûne der jî ba wan
 Pîr ma, û tenê dîgel du lawan

Dedi ki «İnşallah görmiyesiniz onu siz,
O derdin alâmetleri gizlidir.
O çok mecalsiz bir derttir,
O dertten sağlığa kavuşmak imkânsızdır.
Uzak olsun o sizlerden, delikanlılar!
Güzellerin yüzündeki o yıldırım,
Parladığı zaman şimşek gibidir,
Alevsiz, ışıksız ve kıvılcımsızdır.
Yarasız, çibansız ve yarıksızdır o,
O derdin adı yalnızca sevgidir.
Ama öylesine yakarki adamın içini,
İki gözden akar yüreğin kanı»
Onlar dediler ki: «Hoş geldin sen,
Halen hastadır iki arkadaş bizden.
İyilik yap da tedavi et ikisini,
İlâc ver, bir çare bul da kaldır onları.
Her ne desen öyle yapalım biz,
Her ne istersen ödiyelim biz.»
Kocakarı kendini yetiştirdi hastaların yanına,
Baktığı zaman o azizlerin durumuna,
Dedi ki arkadaşlara ve kılavuzlara
«Yalnız bırakın bizi, hastalarla.
Önce ben bu derdi teşhis edeyim,
Sonra tedavi çaresini size özetliyeyim»
Arkadaşların hepsi çıktı yanlarından,
Kocakarı kaldı delikanlılarla başbaşa.

XX

DAYE BÎ MEMÊ Û TACDÎN'RA DÎ PEYÎVE

Bîmarê bî derdê işqê bedhal
Nageh fikirîn ku çûne haval
 Rûnîştî jî pêşê wanve Zal'ek
 Qametçivîyayî, rengîlalek
Aheste kelamekî dî bêjît
Dî'grîtm û hîstîran dî rêjît
 Gotin: «Çi kesî tu ey dîlaram!
 Bo çî dî girî weha bî nakam?»
Wê go: «Bî serê Sîtî û Zînê
Mehza, jî wera dî kîm girînê
 Maxsûs-î jî nîk Sîtî û Zîn'an
 Hatim lî we xweş bî kîm bîrînan
Enguşterîyêd-î we evane!
Înane me ew jîbo nîşane
 Hun hel girîn û bî dîn nîgînan
 Bednam-î me kîn Sîtî û Zîn'an
Ez qasîd, û hun jîbo me meqsûd
Hun mm me km ey mîrad-î! Merdûd»

XX

DADI TACDİN VE MEMO'YLA KONUŞUYOR

Aşk derdiyle fena hale düşmüş hastalar,
Aniden baktılar ki gitmiş arkadaşlar.

Önlerinde oturmuş bir kocakarı,

Boyu iki büklüm, rengi bir hilâl misali.

Aheste aheste bir şeyler söylüyor,

Ağlıyor ve gözyaşları döküyor.

Dediler ki: «Kimsin sen ey gönül rahatlığı!?

Niçin ağlıyorsun böyle muratsızca?»

Dedi ki: «Siti ve Zin'in başları hakkı için,

Ağlıyorum ben yalnız sizler için.

Özel olarak Siti ve Zin'in yanından,

Geldim ki iyileştireyim yaralarınızı.

İşte şunlardır yüzükleriniz,

Getirdik onları nişan için biz.

Alın da verin sizdeki yüzükleri,

Kötüye çıkarmayın Siti ve Zin'in adını.

Ben elçiyim, sizleri arıyordum,

Ey muratlar! Eliboş çevirmeyin beni»

Ev mîjde ewan dema kîrîn goş
 Yekcarî jî şahîyan ne ma hoş
 Heşyar-î ku bûn, demek ne westan
 Fîlhal-î bezîne pê û destan
 Tekrar-î lî dest û pê û dawan
 Sed bûse dî dan ewan du lawan
 Dayîn heyirî jî îştîyaqê
 Ber da girîyê jî îltîraqê
 Go: «Xem me xun, ey mîrad û meqsûd!
 Mîzgîn jî wera, bî heqqê Ma'ûd,
 Tewfîq-î refîq-î bît jî Barî,
 Ez dê we bî kîm bî sîhrekari,
 Hun cîmle lî erdekî cema bîn
 Herçar-î bî meqseda xwe şa bîn.
 Nam û neseba xwe hun eyan km
 Sırra dîlê bo mera beyan km
 Da ez ve gerim bî van nîgînan
 Tesxîr-î bî kîm Sîtî û Zîn'an
 Tacîl-î bî kîm jîbo sewabê
 Zû bême ve, ez dîgel cewabê»
 Tacdîn-î nîgîn jî dest deranî
 Da destê ecûzeyâ zemanî
 Mem tê fikirî ku bê nîgînê
 Kengê dî ketin mîdar û jînê?
 Go: «Daye! Tu mm bî dêre mazûr
 Kî can-î dî dît jî dest xwe destûr?
 Ev xateme îsme, ger tîlsme
 Mm can ewe, qalibê me cîsme
 Ey daye! Tu qasîdê hebîbî
 Bê şîbhe lî derdê mîn tebîbî
 Sedqê serê zîlcemalê, Zînê
 Me'stîne jî destê mîn nîgînê
 Gava tu dî çî ve, ey wefadar!
 Ev renga jî mm bî bêje dîldar:

Onlar işittikleri zaman bu müjdeyi,
Sevinçten büsbütün gitti şuurları.

Uyandıkları zaman bir an durmadılar,
Derhal koşarak ellerine ve ayaklarına kapandılar.

Tekrar tekrar ellerine, ayaklarına ve eteklerine,
Yüzlerce öpücük kondurdu iki delikanlı.

Dadı bu sevgiden hayrete düştü,
Ayrılıklarından dolayı ağlamaya başladı.

Dedi ki: «Gam yemeyin, ey muratlar, maksudlar!
Müjde sizlere, Allah hakkı için,

Allahtan başarı yar olursa eğer,
Ben öyle yapacağım ki sihirbazlıkla,
Hepiniz bir yerde toplanırsınız,
Her dördünüz de muradınıza erersiniz.

Adlarınızı ve soylarınızı açıklayın siz,
Gönlünüzün sırrını bize açıklayın siz.

Ben bu yüzüklerle geri döneyim,
Siti ve Zin'i sizlere ram edeyim.

Sevap kazanmak için acele edeyim,
Cevapla birlikte çabucak döneyim.»

Tacdin parmağından yüzüğü çıkardı,
Zamanın kocakarisinin eline verdi.

Memo baktı ki yüzük olmaksızın,
Nasıl idare edebilir, yaşayabilir?

Dedi ki: «Dadı! sen beni mazur gör,
Kim canını elinden izinli bırakır?

Bu yüzük ister isim olsun, ister tılsım,
Odur benim canım, vücudum sadece cisim.

Dadı! Sen yarin elçisisin
Şüphesiz derdimin de hekimisin.

Güzel Zin'in başının sadakası olarak,
Alma elimden bu yüzüğü benim.

Geri döndüğün zaman, ey vefalı
Benden yare şöyle de

Ew şahe, eger çı ez gedame
Eltafê şehînşehane ame
Ez bende ne laiqê wîsalım
Xursendê bi sûretê xıyalım
Razîme jı ew qeder cemaîlê
Mın bîmte xelweta xıyalê
Her gah-ı jı ahê dıl bı tırsıt
Geh gah-ı lı halê mm bı pırsıt»

O şaktır gerçi, ben de dilenci,

Şahların iyilikleri umumîdir.

Ben köle, kavuşmaya lâıık değilim,

Şeklinin hayalinden gıda alıyorum.

O kadar güzellikten razıyım ben,

Beni hayalinin halvetine getirmesine.

Her an dadından umut bekliyerek.

Halimi sorsun bazı bazı»

XXI

DAYE VE DI GERE CEM SITÎ Û ZÎNÊ

Ew her du nîhalê Er'era şeng
Rûniştî mîsalê xunçe dilteng
 Çıvyayî, bî fıkr û sernîşivî
 Her lehze jî dayeyê bî hêvî
Mexmûrê xebûqê bê nîhayet
Mıstaqê sabûhêbûn bî xayet
 Dîtın ku jî nagehî tebîbe
 Wê hatî bî sûretek ecîbe
Zîn û Sîtî'ya jî ısqê medhûş
Wan daye kırım rewan der axûş
 Gotın: «Bî Xwedê kî, cy dılargam!
 Aya te kırîne ew melek, ram?
Remla te çı go? Perî te zanîn?
Yan herdu dî şûşeyê te anîn?
 Tıra lî me kun kırî sıwêda
 Aya te beyan ne kır ku, kê da?»
Wê go: «Bî serê weyê mîbarek
Sed carî qesem dî kım, ne carek

XXI

DADI SİTİ VE ZİN'İN YANINA DÖNÜYOR

O taze Ardıcın iki dalları,
Oturmuşlardı gonca gibi dar gönüllü,
İki büklüm, efkârlı, başları eğik olarak,
Her an dadıdan umut bekliyerek.
Akşam şarabından son derece sarhoştular,
Sabah şarabını sonsuzca arzuluyorlardı.
Baktılar ki aniden bir tabip,
Çıkageldi, kılığı da pek acaip
Aşktan sersem olan Zin ve Sıti,
Koşarak kucakladılar gelen Dadıyı.
Dediler ki: «Allah için söyle, ey gönül rahatlığı!
Acep ram ettin mi sen o melekleri?
Falın ne dedi, perileri bildin mi?
Yoksa şişeye koyup ikisini getirdin mi?
Kalplerimizi delen okları,
Acep açıklamadın mı kim vurdu?
Dedi ki o: «Sizin mübarek başlarınıza,
Yüz defa andıçerim, değil bir defa;

MEM Û ZÎN

Ez hatîme vê demê jî bi wan
Emma guneha me tê bi lawan
Her dem ku «Sîtî» û «Zîn» di bêjîn
Sed rengî sîrîşkê xwîn di rêjîn
Qurbanê we bîm, bi vê kemalê
Ew herdu beşer bi wê cemalê,
Çawa we bijarin ew du mîmtaz
Zîbendeyê weslî ew serefraz
Wellahî qese.n di kîm bi Bari
Ew herdu durêd-î we bi jarî,
Na bîn di çu berr-û behr û kanan
Nînin we, melek di asîmanan
Ew herdu jîbo wera sezanc
Mîrzane eger, we ger gedanc
Ew delle bi dîl we bûye dellal,
Dildade jî pêşve man demek lal
Zîn û Sîtî'yan ne ma di dîl hêş
Gava ku ewan kîr ev xeber goş
Elqîsse: Jî kunhê macerayê
Heşyarî ku dayecê di dayê,
Ağır te di go gîhande neftê
Pêt jê di çu asîmanê heftê

Işq agîrê ten çîyayê Tûr'e
Dîl ew şecera bi nar û nûre
Mişkate qefes, qebes çîraye
Can zeyte, fitîlê wî xefaye
Dîl şûşeyê ew çîra di nave
Sîr euz'e, di kullêda belave

Şimdi geldim ben yanlarından,
 Fakat acıyorum ben oğlanlara.
 Her an «Siti» ve «Zin» dedikçe,
 Yüz çeşit kanlı gözyaşı döküyorlar.
 Kurban olayım sizlere, bu ergenlikle,
 O iki insanı o güzellikle,
 Nasıl seçtiniz o iki seçkini?
 Kavuşmanın süsüdür o iki mutlu.
 Vallahi, Allaha andıçerim ki,
 Seçtiğiniz o iki inci,
 Bulunmazlar hiçbir kara, deniz ve madende,
 Öyle melek de yoktur göklerde.
 Onlar sizlere tam da lâyıktır,
 İster beyzade olsunlar, ister dilenci».

O çapkın, öyle candan tallallık yaptı ki,
 O dilberler, bir süre önünde dilsiz kaldılar.
 Zin ve Siti'nin kalbinde kalmadı şuur,
 Bu haberleri dinledikleri zaman.
 Kısacası: Maceranın içyüzünden,
 Dadı onlara verdikçe uyanıklık,
 Sanardın ki ateşi yağa tuttu,
 Alevleri yükselirdi yedinci göğe.

Aşk ateştir, ten Tur dağıdır,
 Gönül ise, o ateşli ve ışıklı ağaçtır (1)
 Göğüs fenerdir, çıra közdür,
 Vücut yağdır, fitili gizlidir.
 Gönül fenerdir, o çıra içinde,
 Sır cüz'dür, kül'de dağılmış.

(1) Hz. Musa'nın gördüğü ağaç.

Bîlkul jî serî heta bî eqdam
 Sohtin bî wî agirê dîlaram
 Gotin: «Jî mera tu dîlnewazî
 Ey daye! Jîbo me çaresazî
 Dehqan tuyî, em wekî nîhalîn
 Ezman tuyî, em bî xwe dî lalîn
 Ger lehzeyekî ne kî tu guftar
 Ger saetekî ne bî tu xemxwar,
 Em dê weku xar û xes, heba bm
 Em dê weku bergê, berhewa bîn
 Ey Waqîfê waqîatê dêrîn!
 Em xeyrê te mehreman ne dêrîn
 Tacdîn û digel Memê te gotî:
 Perwanene, per lî wan me sohtî
 Ew jî nuhe pîr dî întîzarîn
 Belkî jî me zêdetir neçarîn
 Ra be here zû, bî bêje Tacdîn:
 Ger dê te Sîti bî vê, Memê Zîn,
 Mîzgîn jî wera, me hun qebûlîn
 Em jî jî we zêdetir melûlîn
 Îşqa we celew jî me revaye
 Manî' lî me perdeya heyaye
 Ew perde jîbo wera edîme
 Bêperdeyî bo wera qedîme
 Xwazgîn û wesait û wesîle
 Herçî ku jî ba we bîn, cemîle
 Ev renga bî bêje wan hebîban
 Mecmûê mewalî-yû xetîban
 Hîndek jî wera bî bm rîçaçî
 Hîndek jî mera bî bîn duaçî
 Belkî kırıbt Xwedê mîqedder
 Wesla me û we bî bit mîyesser»

Zin ve Sıti tüm olarak baştan ayaga kadar,
Gönül ilâcı olan o ateşle yandılar.

Dediler ki: «Sen gönlümüzü şenlendiriyorsun,
Dadı! Sen bizim için çare bulucusun.

Sensin bahçıvan, bizler fidan gibiyiz,
Sensin dilimiz, biz kendimiz dilsiziz.

Bir an sen söz söylemezsen eğer,
Bir saat derdimizi paylaşmazsan eğer,
Bizler çer-çöp gibi heba oluruz,
Bizler yaprak gibi berhava oluruz.

Ey geçmiş olayları bilen dadımız!

Senden başka mahrem kimselere sahip değiliz biz.

Dedin ki sen: Tacdin ile Memo

Pervane olmuşlar, kanatlarını da biz yakmışız.

Onlar da şimdi bol yolu gözlüyor,
Belki de bizden çok daha çaresiz.

Kalk da çabuk git, söyle Tacdin'e:

Eğer sen Sıti'ye talipsen, Memo da Zin'e

Müjde sizlere, bizler de sizleri kabulleniyoruz,
Bizler sizlerden fazla dert çekiyoruz.

Aşkınız yuları kaçırmış bizden,

Utanma perdesidir, bizlere engel olan.

Yoktur o perde sizler için,

Perdesizlik eski gelenektir sizler için.

Dünür, aracı ve vesile olarak,

Kim gelirse sizlerden makbuldür.

Böylece söyle o sevgililere,

Bütün dostların ve dünürlerin,

Bir kısmı sizler için olsun ricacı,

Bir kısmı da bizler için olsun duacı,

Belki Allah ta kılmış mukadder,

Bizlerle sizlerin kavuşması kolaylaşır.

XXII

MÎR SITÎYÊ DI DE TACDÎN

Xweş weqte jibo elilê mîştay
Xasma ku jibo qebilê uşşay
 Dermanekî sıhhet û şîfayê
 Mîzgîn û beşareta wefayê
Nageh bî gihîte wan jî durdan
Azade bî ket ewan jî derdan

Ew daye jî reng Erîstetalîs
 Ser ta bî qedem libasê telbîs
Dîsan kete sûretê tebîban
Hazır xwe gîhande nîk hebîban
 Ew mijde, wekî me gotî, gotin
 Ew sohtî, wekî ne sohtî, sohtin
Emma bî wî agirî we geş bûn
Te d'go qe nexweş ne bûn, dî xweşbûn
 Goya ku ewan jî dest Felatûn
 Xwarin bî yeqîn dewa û macûn

XXII

BEY SİT'Yİ TACDİN'E VERİYOR

Arzulu hastalar için güzel bir zamandır ki,
Özellikle âşıklar için güzel bir zamandır ki,
Sağlık ve şifa için bir derman,
Vefa için bir müjde, bir haber,
Aniden yetişsin onlara inci tanelerinden
Kurtarsın onları dertlerinden.

Hace-i Evvel kılığına giren o Dadı,
Baştan ayağı kadar şaşırtıcı
Yine tabip kıyafetine girdi,
Derhal kendini âşıkların yanına yetiştirdi.
O müjdeyi anlattığımız gibi anlattı,
O yakıkları, hiç yanmamış gibi yaktı, yeniden
Fakat o ateşle öyle şenlendiler
E.i, sarırdın hiç hasta değillermiş, öyle iyileştiler.
Onlar sanki Eflâtun'un elinden,
Aldılar ilâç ve macun gerçekten.

Ra bûne ve çûne nîk hevalan
 Çendek jî meharîm û ruwalan
 Agah-ı kırım jî macerayî
 Ra bûn bî teessîb, û tebayî
 Gava ku ewan bîhistî mîzgîn
 Hay dan bî tebayî xelq û xwazgîn
 Hîndek ulema û hîn dî adîl
 Hîndek umera û hîn dî cahîl
 Ra bûnc ve cîmle çûne nîk Mîr
 Ev renga kırım qezîyye teqrîr.
 Kî: «Ey walîyê mîlk û mal û millet!
 Wey hamîyê dad û dîn û dewlet!
 Tu sayeê lutfê Girdîgar'î
 Îro lî me şah û xundekarî
 Şahî, nezera te kîmîyaye
 Mahî, esera te pîrzîyaye
 Herçî te ve xundî, ew ezîze
 Herçî te ne xundî, bê temîze
 Herçî te kîre çîrax û geş kîr,
 Ger halî xîrabe jî te xweş kîr
 Tacdîn-ı eger çî mîrîzaye
 Nîsbet bî te bendeye, gedaye
 Hatın ku bî km jî dîl duayê
 Fîlcîmle dî kîr jî te rîcayê:
 Tacdîn Sîtîyê jî te dî xwazît
 Ew qûl bî çîraxîyê dî nazît
 Ew bendeye, wî bî gêre azad
 Zîbendeye, wî bî dêre damad»
 Mîr go ku: «Heçî we dîtî laîq
 Elbette jîbo meraye faîq

Kalkıp gittiler arkadaşlarının yanına,
Bazı yakınlarını ve bazı delikanlıları,
Maceradan haberdar eylediler,
Hamiyetle hepsi beraber kalktılar.

İşitince onlar bu müjdeyi,
Hep birlikte halka ve dünörlere haber verdiler.
Bazı âlimler, bazı adliyeciler,
Bazı beyler ve bazı cahiller,

Kalkıp hep birlikte Beyin huzuruna çıktılar,
Şu şekilde meseleyi ona arzettiler :

«Ey yurdun, malın ve milletin sahibi!
Ey adaletin, dinin ve devletin koruyucusu!

Sen Allahın lûtfunun gölgesisin,
Bugün başımızda şahsın, hünkârsın.
Şahsın sen, bakışın kimyadır,
Aydın sen, çevren bol ışıklıdır.

Hizmetine aldığın herkes azizdir,
Yüz vermediğin kimseler de değersiz
Hizmetine aldığın kimseleri çıra gibi şenlendirdin,
Halleri fena da olsa sen iyiye çevirdin.

Tacdin gerçi bir beyzadedir,
Fakat sana kıyasla hizmetçi, dilencidir.
Geldik ki gönölden edelim dua,
Hepimiz ediyoruz senden rica:

Tacdin senden Sıti'yi istiyor,
O kulun hizmetçilikle nazlanıyor.

Kulundur o, et onu azad,
Yakışıklıdır o, kıl onu damad»

Bey dedi ki: «Sizin lâıyk gördüğünüz,
Elbette bizim için üstündür.

Herçî ku wekîle bêt û rûnît
 Mewla kîye? xutbeyê bî xûnît (1)
 Eqda Sıtiyê me kîr lî Tacdîn
 Îcabe eve». «Qebûle», «Amîn» (2)
 Fîlhal-ı Çeko bezî, û pê Mîr
 Teqbîl-ı kîr û qebûlê teqrîr
 Mecmûê Mela û Şêx û Mîran
 Axa û ekabîr û feqîran
 Vêkra bî devê xwe wan sena kîr
 Têkda bî dilê xwe wan dua kîr
 Mîr go «Bî qutî def û rebaban
 Bînin hemî şerbet û şeraban
 Da bezmeke şadîmane danîn
 Îro he, ku sıbhê em nîzanîn,
 Dê şîbhetê vê demê dî xweş bîn?
 Ya dê bî mîrîn, weya nexweş bîn?
 Hublaye leyalî, çî mewalî!
 Kanê çî dî zên alettewalî?
 Ev şîwen û şahî tew'emanî
 Ev çerx û felek dî bê emanî
 Geh nûrê numanc, gah-ı mezlem
 Geh sûrê numane, gah-ı matem
 Gava ku dî bînî weqtê îşret
 Da fewt-ı ne kî zemanê fîrset
 Lewra ku zeman mîsalê şîre
 Ne bêjîtin ev melaye, mîre
 Îro he jîbo rîzayê Tacdîn
 Mm jî jî xwe ed bîkî bî xwazgîn
 Ev çende zemanê ew xulame
 Daîm dî xulamîyê temame

(1) Mewla: Mela.

(2) Qebûle: Wekilê Tacdîn vê gotinê dî bêje. Yanî min meh-
 ra Sıtiyê lî Tacdîn qebûl kîr.

Vekil kimse gelip otursun,
 Hoca kimse duayı okusun.
 Sıti'yi biz nikâhladık Tacdin'e,
 Budur benim cevabım», «Kabul», «Amin» (1)
 Çeko derhal koşarak Beyin ayağını,
 Öptü ve kabullendiğini ikrar eyledi.
 Bütün hocalar, şeyhler ve beyler,
 Ağalar, ileri gelenler ve de yoksullar,
 Hep birden ağızlarıyla teşekkür ettiler,
 Hep birlikte gönülden dua ettiler.
 Bey dedi ki: «Çalın davulları rubabları,
 Getirin bütün şerbetleri ve şarapları.
 Sevinçli bir düğün kuralım bugün,
 Çünkü bilmiyoruz nasıl olacak yarın.
 Şimdiki gibi yaşıyacak mıyız?
 Yoksa ölecek, ya da hastalanacak mıyız?
 Gebedir geceler dostlar!
 Bakalım devamlı ne doğururlar.
 Bu matemler ve şenlikler ikizdir,
 Bu çark ve felek amansız.
 Bazan ışık gösterirler, bazan karanlık,
 Bazan matem gösterirler, bazan da şenlik.
 Bulduğun vakit eğlence zamanını,
 Elden kaçırmayasın fırsatı.
 Çünkü zaman kılıç gibidir,
 Demez ki bu hocadır, ya da beydir.
 Bugün Tacdin'in hatırı için,
 Beni de kendinizden dünür sayın.
 Bunca zamandır o hep hizmetçidir,
 Hizmetçilikte de daima tamdır.

(1) «Kabul» Tacdin'in vekilinin sözüdür, «Amin» de hazır olanların.

Ew hinde dı xızmeta medabû
 Umrê wî dı ber meda fena bû
 Şerte dı şerieta wefayê
 Em jî ji wîra bı xun cefayê
 Îro he dı xızmeta wî ra bîn
 Bîzzat-ı dı xızmeta wîda bîn
 Mêrê wehekî bitın, ku canî
 Şabaş ne dîtê bı şadîmanî?
 Ger mın hebitın hezar û yek ser
 Wan cımlê dı rojekî bı defter,
 Ger ez ne kırım fîda bı carek
 Mîrînî lı mın ne bit mîbarek»
 Tacdîn ku dı xızmeta Emîr'bû
 Çeşna wî dı dest, û çeşnegîrbû
 Elqîsse: Bı şewketa xwe ew Mîr
 Ra bû bı xwe bûye çaşinîgîr
 Kêşa wî bı meclîsa xwe xwanek
 Goya kîre ferş-ı asîmanek
 Qursê meh û mîhrê asîmanê
 Înan, te dı go bı cayê nanê
 Ev lengerîyêd-ı zîv û zêrîn
 Şıbhet felekêd-ı jor û jêrîn
 Her sehnê mezin mîsalê bircek
 Serpoşê lı ser jı rengê dırcek
 Her tebsî-yû kascyêd-ı fexfûr
 Yek exterê pîrzîyayê pîrnûr
 Cedy-û Hemel'ê dı asîmanê
 Bıryan û kebabê mêhîmanê
 Her kase û tebsîyek yek enbar
 Serşare, şebîhê nefse emmar
 Enwaê teamê çîrb û şêrîn
 Elwanê xîda û nuqlê rengîn

O kadar kaldı ki hizmetimizde
Ömrü: tükendi bizim yolumuzda

Vefa şeriatinde şarttır ki,

Biz de onun için cefa çekelim,

Bugün onun hizmetinde çalışalım,

Bizzat onun hizmetinde olalım.

Böyle olan bir erkeğe hangi can,

Kendini bahşetmez sevinçle?

Eğer olsa benim bin bir başım,

Onların hepsini belli bir günde,

Bir defada feda etmezsem eğer,

Beylik bana kutlu olmasın.*

Tacdin hep Beyin hizmetinde olduğu için,

Onun sevinci de Beyin elindeydi, hep sevinç yaratırdı

Kısacası: Bütün şevketiyle o Bey,

Kalktı ve bizzat eğlence işiyle ilgilendi.

Mecliste öyle bir sofra çekti ki,

Sanki bir gök tabakasını serdi.

Göklerdeki güneş ve ay yuvarlaklarını,

Sanırdın ki ekmek yerine getirdiler.

Bu altın ve gümüş tabaklar,

Alt ve üst felekler gibiydi.

Birer burç gibi olan o sahanlar,

Kapakları birer mücevher kutusu gibiydi.

Her tepsi ve fağfûr kâse,

Bol ışıklı parlak birer yıldız gibiydi.

Gök yüzündeki oğlak ve koç (1),

Misafirlik kebabı ve büryanı olmuştu.

Her kâse ve tepsi bir anbar gibiydi,

İştahlı nefis gibi başı örtülüydü.

Yağlı ve tatlı yemek çeşitleri,

Her renkten gıda, renkli badem ve fıstık şekerleri,

(1) Oğlak ve Koç burçlarını kasdediyor.

Van meşrebe û eyaxê çînî
 Dewran dı kırım bı nazenînî
 Seyyare sıfet bı geşt û seyran
 Herçi ku dı dî dı mayî heyran
 Narınc û tırınc û nar û leymû
 Newbaweyê şaxîsarê mînû
 Fanîz û nebat û qend û şeker
 Ma-werd û zıbad û mîsk û enber
 Hından dı kırım meîde, xaze
 Hından dı kırım dîmaxê, taze
 Mecmer geriyan bı ûd û enber
 Bûn cımlê meşamê can mîetter
 Rameşger û xweşnewa û xweşdeng
 Şayeste û xweşqumaş û xweşreng
 Hevdeng-ı hınek bı sewtê sazan
 Hemdeng-ı hınek bı fexr û nazan
 Muxnî-yû kemañçe, ûd û tenbûr
 Çeng û def û zûrına û sentûr
 Uşşaq û newairaqî-yû ewc
 Vêkra dı kırım bı rasîtî zewc
 Awaze û şu'be û meqamat
 Bê perde bı mu'cız û keramat
 Zahir ku dı bûn ji Nayê gerdan
 Xaretkerê aql û dîn û îman
 Saqî şewişîn bı abê engûr
 Mıtrıb herişîn bı seytê Sentûr
 Qewwal û mîxennî-yû xezelxwan
 Mexmûr û sîyah û mest û sekran
 Elqisse: Lı rexmê seb'ê şeddad
 Danîn bı wî resmî ursebinyad

Bu çini maşrapalar ve ayağlar (1)

Nazenince dolaşıp dururlardı.

Bunlar yıldızlar gibi gezip dolaştıkça,

Onları her gören kalırdı hayran .

Turunçlar, narenciyeler, nar ve limonlar,

Cennet ağaçlarının dallarında yetişmiş.

Faniz, nebat, kand ve şeker (2)

Gülsuyu, zübad, misk ve anber (3)

Kimisi mideyi al eylerdi,

Kimi de dimağı tazelerdi.

Buhurdanlık ûd ve anberle döndüler,

Ruhların bütün koku alma duyuları neş'elendi.

Oyuncular, terennüm edip türkü söyliyener,

Lâyık ve güzel kumaşlılar, güzel renkler.

Kiminin sesi sazların sesine olmuştu arkadaş,

Kimi de övünmelere ve nazlanmalara olmuştu eş.

Türkücü, keman, ud ve tanbur,

Çeng, davul, zurna ve santur

Âşıklar, incesesliler ve felek,

Hepsi gerçekten karıştılar birbirlerine.

Sesler, çalgı çeşitleri ve makamları,

Perdesiz olarak mucizeler ve kerametler gibi,

Dönüp dolaşan Ney'den çıktıkça,

Aklı, dini ve imanı talan ederdi.

Sakîler üzüm suyuyla seğirttiler,

Çalgıcılar Santur sesiyle sallandılar.

Maskaralar, türkücüler, gazel okuyucuları,

Sarhoş, siyah, sersem ve mesttiler.

Kısacası: Gaddar olan yedi feleğin inadına,

O şekilde kurdular düğünün temelini.

(1) Türkçe olan bu kelime bir kap çeşidi olsa gerek.

(2) Faniz bir içki çeşidi olsa gerek.

(3) Zübad güzel kokulardandır.

Xettatê felek, jî dest qelem ket
 Cellad-î dî kîr ku wî qelem ket
 Nahîd-î bî erdêda dî da çeng
 Meh çû veşîrî dî Bîrcê Xerçeng
 Kêwan-î dî Delw'êda nîhan bû
 Bercîs-î dî Hût'ê bînîşan bû
 Dînya hemî bûye eyş û îşret
 Zala felekê jî kerb û hesret,
 Çû j' dest ne dî hat û maye acîz
 Naçar-î ecûze bûye kadîz
 Şeyxûxeyê çerxê rengsemawî
 Rehwarê semaê kîr reha wî (1)
 Alem hemî bûye îşretabad
 Şehrî, bedewî, ebîd û azad
 Mîstexreqê nî'met û tereb bûn
 Mîstecmeê şahî-yû leeb bûn
 Ra bû ve, ku xwan jî ber xewasan
 Saqî gerîyan bî cam û kasan
 Mîr xundîne pêş Memo û Tacdîn
 Go: «Çerxe lî mîn Memo! Tu şoşbîn»
 Ew herdu kîrîn temamî melbûs
 Ra bûn bî edeb etek kîrîn bûs
 Rûniştî û pêkve wan ve xwarîn
 Ew rojê bî yekve rabuwarîn

(1) Rehwarê semaê: Rewanê govendê. Kîr reha: Ra kîr, bezand. Yanî gôr bû û gerîya.

Feleğin yazıcısının elinden kalem düştü,
Cellâd neredeyse kellesini uçuracaktı.

Zühre yıldızı yerde seğirtti,

Ay gidip gizlendi Yengeç burcunda.

Zühre yıldızı Kova burcunda kayboldu,

Müşteri Balık burcuna girip iz bile bırakmadı.

Bütün dünya oldu sevinç ve eğlence,

Kocakarı felek kederden ve üzüntüden,

Elinden birşey gelmeyip âciz kaldığı için,

Çaresizlikten saman hırsızı oldu.

Gök renginden olan kocakarı çark,

Halayın halkası gibi koyuldu dönmeğe.

Bütün dünya eğlenceyle şenlendi.

Şehirliler, köylüler, köleler ve özgürler,

Nimetlere ve eğlenceye boğuldular,

Şenliğin ve oyunların toplandığı yer oldular. (1)

Sofra, ilerigelenlerin önünden kalkınca,

Sakiler kadehler ve kâselerle döndü.

Bey huzura çağırttı Memo ve Tacdin'i,

Dedi ki: «Memo, geç şöyle, sen ol sağdıçı»

O ikisini baştan ayağa giydirdi,

Kalktılar ve saygıyla etek öptüler.

Oturdular ve hep beraber içtiler,

O günü birlikte ve böyle geçirdiler.

(1) Yani o kadar eğlendiler ki sanki eğlence ve oyunlar onlarda toplanmıştı.

XXIII

DÎLANA SÎTÎYÊ Û TACDÎN

Weqtê wekû nûerûsê xurşîd
Neh qubbe, mîsalê camê Cîmşîd
 Fîlcîmle kîrîn bî rux mîcella
 Goya ku kîrîn bî zêr mîtella
Meşşate û daye û perestar
—Îşqê kîrî cîmle germebazar—
 Çûn zeyn-ı bî kîn Sîtî û Zînan
 Nazende bî kîn du nazenînan
Ewwel fîkîrîn dî zîlf û xalan
Dîtîn ku dîlan dî bîn bî talan
 Gava fîkîrîn dî qewsê ebrû
 Bûn şîbhetê wesme, jê sîyehrû (1)
Fîkrîne ruxêd-ı wan dî taze
Şermende dî bûn bî cayê xaze (2)

(1) Wesme: Boyaxa bîrûyan. Yanî hîngî ku bîrûyêd Zînê û Sîtiyê reşbûn, ew boyax lî ber wan gewr dî ma û vana jî jî ber wêve şerm kîrîn, rûreş bûn.

(2) Bî cayê xaze: Dî şûna rengê sorda. Yanî dîtîn ku rûyêd wan jî rengê sor sortire, jî ber wê yekê, jî ber rengê sorve şerm kîrîn.

XXIII

SİTİ İLE TACDİN'İN DÜĞÜNÜ

Yeni gelin gibi parlayan güneş,
Dokuz kubbeyi Cemşit kadehi gibi,
Hepsini yüzüyle aydınlattığı zaman,
Sanki altınla yaldızlamış gibi parlatınca,
Süsleyici kadın, dadı ve nedimeler,
—Hepsini aşk coşkunu hale getirmişti—
Siti ve Zin'i süslemeye gittiler,
O iki nazenini nazlı kılmaya gittiler.
Önce gözden geçirdiler benleri ve zülüfleri,
Baktılar ki talan ediyorlar gönülleri.
Kaş yaylarına baktıkları zaman,
Rastık için utandılar, onun gibi karardılar (1)
Taze yüzlerini seyrettiler,
Kırmızı renk yerine kendileri utandılar. (2)

(1) Yani kaşları rastıktan daha siyah olduğu için, bunlar rastık hesabına utandılar ve yüzleri rastık gibi karardı.

(2) Yani yüzleri kırmızı renkten daha kırmızı olduğu için, bunlar kırmızı renk hesabına utandılar.

Qadır ne dı bûn, jı sırtmeyê reş
 Ahûyê Xeten bı km mışewweş (1)
 Ser ta bı qedem jı rengê şane
 Sed se'yê kırın jıbo behane
 Mehza jı du ahûyan yek ahû
 Wan sch ne kırın heta serek mû
 Îlla, serê mûyekî meyanbû
 Ew jı bı mesel, ne ten, ne canbû
 Qet'a jı mexafeta şıkestın
 Qet lê kemerek ne hate bestm
 Kes dıl ne dı da çu lê bı bınıt
 Belkî ku jı nazıkî şıkînît (2)
 Ma dest-ı dı da ku dest û pence,
 Henna bı ketın bı rengê rence!
 Neqşê ku Xwedê kırî mıxeyyer
 Kî qadire wî bı ket mıxeyyer!
 Axır gerîyan jı rengê me'yûs
 Ew man û hena û reng, û pabûs (3)
 Zîncet jı qedêd-ı wan hebîban
 Bexşîne zemîn tela û şîban
 Ferxende kırın bı ferqê, efser
 Tabende kırın bı tacê, gewher
 Serlewheyê sefheyê mısenne'
 Zîbende bı zîwerê mîresse'

(1) Bı kın mışewweş: Tevîhev bı kın. Yanî çavêd wanên wek çavên xezalêd Xeten'ê hingî ku reşbûn, xemlînokan ne dı karîn kılê reş bı kêşînê û çavêd wan bı wî kılı tevîhev bı kın, ne xweş bı kın.

(2) Yanî Jı dılê kesê ne dı hat ku kember lı newqêd wan bı bine. Lewra dı tırsîyan ku jı ber nazıkiyê, kember newqêd wan bı şıkîne.

(3) Yanî jı ber ku ihtiyaca keçan bı xemilandına wan tunnebû û hena wan, rengêd wan hemî dı dest wanda tewş man; şer-mî bûn, serêd xwe xwar kırın, serêd wan hat ber lingêd wan wek ku lingê xwe maç bı kın.

Haten ceylânlarının gözlerine benzeyen gözleri,
Siyah sürmeyle bozmaya yetmedi güçleri.
Baştan ayağa kadar tarak gibi,
Taradılar ve bahane için yüz çaba harcadılar.
Fakat iki ceylândan bir tek kusur bile
Bulamadılar, bir kıl ucu kadar olsun,
Hele beller, birer kıl ucu kadar inceydi,
O da ne tene, ne de cana benzerdi,
Kırılır korkusuyla asla,
O ince bellerc hiçbir kemer bağlanamadı.
Hiç kimsenin gönlünden, orada kemeri görmek
gelmiyordu,
Çünkü nazikliğinden, belki kırılır diye.
Ellerine ve parmaklarına zoraki olarak,
Kına yakmalarına var mıydı hiç olanak
Allahın seçmiş olduğu nakışları,
Kimin değiştirmeye gücü yeterdi?
Sonunda ümitsizlerin durumuna düştüler,
Kınalarıyla, renkleriyle başieğik kaldılar.
O sevgililerin boylarından,
Yerlere yaldız ve aydınlık bahşedilmişti.
Onların başıyla taşları mutlu kıldılar,
Mücevherleri taşla aydınlattılar.
Tacın süslü ön tarafı,
Mücevherlerle süslenmişti,

Pîraye jî rewneqa cemalê
 Bû hale lî xermena hîlalê (1)
 Elmas û zimmerred û mîrarî
 Xal û xet û turreyêd-î tarî
 Manendê kîtabê şairane
 Mewzûê bî wez'ê xane-xane
 Ev rewneqê arızî û zatî
 Bû nusxeyê sîhr û mu'cîzatî
 Ebyat-î bî cem'ê bûne dîwan
 Ayat-î bî sun'ê bûne qur'an
 Ew sin'etê osîdadê mîtleq
 Herçî ku dî dî dî go: «Huwel-Heq»
 Tezyîn-î ku bû tamam lî bûkan
 Ayîn kete çarîsî û sûkan
 Enwaê tecemmîl û melabîs
 Elwanê cewahir û nefais
 Sed carîye û dused benî çûn
 Zerbestê lîbas û zerbenî çûn
 Naqe bî qîtar û dur bî qentar
 Yaqût-î bî bar û zêr bî xerwar
 Xarîc jî teeddîda hîsaban
 Xarîq lî teqeyyîda kîtaban
 Ne'dhate teeqqîl ev cîhaze
 Ne'dbûn mîtehemmîl ew cemaze
 Vê debdebeyê we kîrne aşîq
 Bû zelzele, ra kîrîn xelîq
 Şehrî jî mîzekker û mîennes
 Fîlcîmle mîzeyyen û mîlebbes
 Teşbîhê bî behrê pîrtemewwîc
 Cûnbeş dî kîrîn, xerez teferrîc

(1) Yanî rûyêd wan wek hîvêbû, ew xeml û xêz jî lî dorê bû wek bêder û seywana hîvê.

Güzelliğin saçtığı aydınlıktan çıkan süs,
 Hilâl kaşlarının çevresinde hale gibi oldu.
 Elmaslar, zümrütler, inciler,
 Benler, şakaklar ve karanlık gibi siyah saç halkaları,
 Şairlerin kitabı gibiydi,
 Yerli yerine öylece düzgün konulmuştu.
 Aslında mevcut olanla onlara takılan bu güzelliğin rengi,
 Oldu sihrin ve mucizenin bir nüshası.
 Beyitler toplanıp bir divan oldu,
 Ayetler sanatla derlenip kur'an oldu.
 O, mutlak üstadın sanatıydı,
 Kim görürse «Allah haktır» derdi.
 Gelinlerin süslenmesi tamamlanınca,
 Çarşılara ve pazarlara törenler girdi.
 Çeşitli güzellikler ve elbiseler
 Renk renk değerli mücevherler,
 Yüz nedime ve iki yüz hizmetçi gitti,
 Hepsi altın iplikli ve sırmalı elbiseyle gitti.
 Develer sıra sıra, inciler kantarlarlaydı,
 Yakutlar yüklerle, altınlar çuvallarlaydı.
 Hesapların ve sayımların dışına çıkmıştı,
 Kitapların kayıtlarını aşmıştı.
 Akla ve düşünmeye gelmezdi bu çeyizler,
 Artık taşıyamıyordu develer.
 Bu debdebe öyle coşturdu ki halkı,
 Deprem olmuş gibi ayağa kaldırdı.
 Şehirliler, kadınlar ve erkekler,
 Hepsi de süslenmiş ve giymiş güzel elbiseler,
 Çok dalgalı bir deniz gibi,
 Dalgalanıyorlardı, seyretmekti amaçları.

Nageh gerîya bî Cûdî meftûh
 Dergahê kerem lî geştîya Nûh
 Yanî ku îmareta Sîtî tê
 Qesra perîya bî rasîtî tê,
 Her texte jî ûdê sendelûsî
 Textek xetebendê abenûsî
 Erşek jî cewahîran mîresse'
 Belqîs-î celisê wî mîrebbe'
 Dest bestî jî pêşve pêşekaran
 Durrînkemer û guherguharan
 Sed Asefê Berxîya wekî ba
 Hemmalî dî kîr bî erşê, dîlşa
 Hel girtîne ser serê xwe ew mehd
 Dest-dest dî revand jî hev bî sed cehd
 Ew texterewan wekî gemîbû
 Behra ku bî ser ket, ademîbû
 Behrek jî hewa ku hate coşê
 Naçar-î jî dîl dî ket xîroşê
 Xulqî cîhê cîmle aşîqane
 Perwane û şem'ê dermeyane
 Sofî û mela, feqîr û paşa
 Vêkra lî teferrîc û temaşa
 Xelqê ku jî dest xeman bî feryad
 Ferdek qe ne ma nebûyî dîlşad
 Her ber derekî şemateyek lê
 Her mecme'ekî temaşeyek lê
 Te d'go ku erûs-î eynê cane
 Lew bûne bî dîl lî pey rewane
 Sazan mîrî hey kîrîn wekî Sûr
 Kûs û dîf û kerrena û naqûr

Aniden Cûdî dağında açıldı,
 Nuh gemisinin önünde cömertlik kapısı.
 Yani Sîti'nin bulunduğu köşkten,
 O gerçek perinin bulunduğu köşkten,
 Sandal ağacından olan bütün tahtlardan,
 Pervazları abanostan olan bir taht,
 Mücevherlerle donatılmış bir taht,
 Üzerinde oturmuştu Belkıs,
 Önünde el bağlamış hizmetçiler,
 İnci kemerli, mücevher küpeli hizmetçiler,
 Yüzlerce Berhiya oğlu Asaf (1) rüzgâr gibi,
 Gönül hoşluğuyla o tahta hamallık ederdi.
 Başlarının üstüne kaldırdılar o beşiği,
 Elden ele yüz çabayla kaçırırlardı birbirinden.
 O tahtaraval bir gemi gibiydi,
 Üzerinde yüzdüğü deniz ise insan denizi.
 Sevgiden bir deniz coştugu zaman,
 Çaresiz gönülden taşar.
 Yaratıldı bütün âşıkların yeri,
 Pervaneler de, mumlar da içindeydi.
 Sofular, hocalar, yoksullar ve paşalar,
 Hepsi temâşaya ve seyre dalmıştı.
 Gamların elinden feryad eden insanlardan,
 Kalmadı bir ferd, şen gönüllü olmayan.
 Her kapının önünde bir gürültü vardı,
 Her toplulukta bir seyretme vardı.
 Sanırdın ki gelin ruhtur aynen,
 Onun için vücutlar böyle koşardı peşinden.
 Sazlar Sûr gibi, ölüleri diriltti, (2)
 Davul, dümbelek, Kurrena ve Nakûr, (3)

(1) Hz. Süleyman'ın veziri.

(2) Sûr: İsrâfil Meleğin kıyamette üfliyeceği boru. Ölüleri diriltir.

(3) Kurrena ve Nakûr birer çalgı âletidir.

Şabaş û seda û gaze-gazan
 Gohdar-ı xenî kırın jı sazan
 Vêkra ku seda jı wan bı der ket
 Qesra felekê seda bı ser ket
 Ev eyş û neşatê şadîmanî
 Na dîde bı dîdeyan zamanî
 Fılka feleka melek dı navê
 Mewcan ku reva dı weqt û gavê,
 Ev tentene û şîar û ayîn
 Çûn lehzeyekî gîhane Tacdîn
 Tacdîn bı xwe bûye padîshahek
 Mem jî lı tenîştê şîbhê mahek
 Rûniştî dı şehneşînê alî
 Cem'ek jı ekabıran hewalî
 Ra bûn lı teferricê ve westan
 Wan cımlê, tebeq dı herdu destan
 Manendê tıbaqê esîmanê
 Yaqût û zimmerredê dı kanê
 Rêhtın tebeqê durê nîsarê
 Jorda lı îmareya nîgarê
 Emma tebeqêd-ı wan hemî pır
 Zêr û werîq û cewahir û dur
 Yexmakerê gencê bûne maşa
 Xızan hemî bûne mîr û paşa
 Sed carî lı hêvîya herîsan (1)
 Xaric jı cıvandına xesîsan,
 Fazıl jı kerameta kerîman
 Zaid jı xudanîya leîman (2)

(1) Herisan: Dilbîjokên dırawan; yanî ew zêr û zîv û gewherên ku hatın rêhtın, sed car zêdeturbûn jı wî qasê ku wan dilbîjokan hêvî dı kırın.

(2) Xudanîya leîman: Pıştanına çıkûdan

Bahşış sesleri, sadalar ve uğultular,
Dinleyicileri sazlardan zenginleştirdiler.

Hepsinden ses çıktığı zaman birden,
O ses felek sarayının üstüne çıkardı.

Bu şenlikler, sevinç ve eğlenceleri,
Zaman göstermez bir daha gözlere.

İçinde, o meleğin oturduğu o felek gemisi,
O sıralarda dalgalar tarafından boyuna kaçırılırdı.

Bu tantanalar, bağrıışmalar ve törenler,
Bir an geldi ki Tacdin'in önüne vardılar.

Tacdin'in kendisi de olmuştu bir padişah,
Memo da yanında bir ay gibiydi.

Oturmuşlardı yüksek konakta,

İleri gelenlerden bir topluluk vardı çevresinde.

Kalkıp onlar da seyretmeye durdular,

Hepsinin iki ellerinde vardı tabaklar.

Gök tabaklar gibiydi bunlar,

Madenden çıkan yakutları ve zümrütleri,

Döktüler o tabaklardan serpererek,

Yukarıdan o nigârın tahtı üzerine.

Fakat onların bütün tabakları,

Doluydu altından, inciden, cevher ve gümüşten.

Hazine yağmacıları birbirlerine girdiler,

Yoksulların hepsi bey ve paşa oldular.

Eli sıkı olanların umduklarından yüz kat fazlaydı,

Hasislerin baş eğmelerinin dışındaydı.

Cömertlerin iyiliğinden fazlaydı,

Pintilerin baş eğmelerinden çoktu.

Xızan û geda we bûne mun'em
 Mıflıs bûye jinperest û muxlem (1)
 Xızan û geda, xenî û zengîn
 Şadan û hezîn û şa û xemgîn,
 Êdî ne dî bûn ji hev nuşexxes
 Te d'go hemî mîrekın, mîrexxes
 Tékda dî minasıb û mîwafıq
 Vêkra dî mısafih û mianıq
 Hasıl ku jî meqseda seraniest
 Bûn ew der û ban û ew sêra mest
 Hın mest û hınek dî kırdebengî
 Xwanende û bezlego û çengî
 Her bengî-yû serxweşêd-ı Bohtan
 Têk hatme çerx û baz û lotan
 Bêrîte, sema û saz û govend
 Şêrîn û şekerleb û şekerxend
 Ezra û ruwal û bîkr û mîrdan
 Hor û melek û perî û wîldan
 Gulpîrehen û semenqebayan
 Şekkerdehenan û qendexayan
 Zêrînkemeran û keckulahan
 Tel'etqemeran û xetsîyahan
 Zîvînbeden û semen'îzaran (2)
 Sêvînzıqen û memıkhınaran
 Ev mûyemeyan û maregêşû
 Ev çarîdesale, çareebrû
 Mîrdan û mîrahıq û mîcerred
 Lawê we ku xet wekî zımerred

(1) Mana vê rêzê eve: xızan û parsek wisa têdîrav bûn ku, jibo têrkırına zikê xwe ihtiyaca wan bi fırotına namûsa wan ne ma; jî ber vê yekê kesên jinperest û tolaz mıflıs bûn, êdî ne dî karîn namûsa kesekî bi diravan jê bi kırın.

(2) Zîvînbeden: «Simînbeden» bû, me li şûnê «Zîvînbeden» nivîst.

Yoksullar, dilenciler öyle nimet sahibi oldular ki,
 Kadınperestler ve hovardalar iflâs ettiler.
 Yoksul, dilenci, zengin ve paralı,
 Sevinçli, üzüntülü, gamlı ve ferahlı,
 Artık seçilmezlerdi birbirlerinden,
 Sanırdın ki hepsi şecereli beylerdir.
 Hepsi bir birine denk ve emsal,
 Bir birleriyle el sıkıştır ve kucaklaşırlardı.
 Kısacası: Kafaları mest eden murattan (1),
 Köşkler, evler ve her yer mest oldu,
 Kimisi mest olmuş kimi de sevdalı,
 Türkücüler, komikler ve Çeng çalgıcıları,
 Botan'ın bütün sevdalıları ve sarhoşları,
 Hepsi oyuna, halaya ve sıçramaya kalktılar.
 Berite, sema, saz ve halay,
 Şirinler, şeker dudaklılar ve şeker gülüşlüler,
 Genç kızlar, bekârlar, oğlanlar ve tüysüzler,
 Huriler, periler, cennet çocukları ve melekler,
 Gül gömlekliler ve ipek kuşaklılar,
 Şeker ağızlılar ve şeker sözlüler,
 Altın kemerliler ve eğik taçlılar,
 Mehtap yüzlüler, siyah şakaklılar,
 Gümüş bedenliler ve Yasemin şakaklılar,
 Elma çeneliler ve nar memeliler,
 Bu kıl belliler, yılan örgülüler,
 Bu ondört yaşındaki karakaşlılar,
 Tüysüzler, delikanlılar, bıyıksızlar,
 Şakakları zümrüt gibi olan oğlanlar,

(1) Paraları kastediyor.

Xweşdeng-ı hınek, hınek dı xweşreng
 Hın cergebezî, û hın dıger leng
 Bılcımle lı rexmê vê ecûzê
 Yanî lı xîlafê pıştekuşê
 Kêjêd-ı sıvık, kurêd-ı lawîn
 Manendê benat û mîslê Perwîn (1)
 Hm daîrebend û hın dı dewwar
 Hm sîlsîlebend û hın dı seyyad
 Encım sıfet encımên firozan
 Heft şev dı temam û heft-ı rozan
 Bezma Sıtiyê û cem'ê Tacdîn
 Gêran bı vî rengî zîb û tezyîn

(1) Manendê Benat: Wek stêrên «Termê Maxîrê».

Kimi güzel sesli, kimi güzel benizli,
Kimi koşardı, kimi de topallıyarak,
Bunların hepsi bu kocakarı feleğin inadına,
Yani hepsi kambur sırtlı feleğin zıddına
Çevik kızlar ve taze delikanlılar,
Ayı, yıldızları ve Süreyya yıldızı gibi,
Kimi daire bağlamış, kimi yuvarlanarak,
Kimi zincirleme, kimi de gezerek,
Parlak kümeleri yıldız kümeleri gibi ışıklı,
Tam yedi gün ve yedi gece,
Siti'nin meclisi ve Tacdin'in çevresini,
Bu şekilde süslediler ve şenlendirdiler.

XXIV

FIND TACDÎN DI XÛNE CEM SITÎYÊ

Damanê erûsê pakê gerdûn (1)
Damadı ku kır bî mîhrê gulgûn
Tarîtî bî rohnîye ku ra kır
Xem şîbhetê zılmîlê fena kır
Weqtê seherê jî rojê heftê
Ağır te dî go gîhîşte ncftê
Germîyyetê narê qurbê meqsûd (2)
Ra kır jî wîcûdê aşiqan dûd
Cem'îyyetê xasê ağır û bad (3)
Elbette dî ket mîrov-ı berbad
Ev îşq û hewa ku bûnê dîldaş
Can û dîlê ciê bî dîn bî şabaş
Sebrê şevîrandî îftîraqê
Têk sohtê qîran û îhtîraqê

(1) Dawa bûka pak, ku ew jî gerdûne; dawa gerdûnê ku wek bûkekî pak û paqîje.

(2) Germîya agirê nêzbûna daxwazê.

(3) Ağır: «Ateş» bû, me lî şûnê ağır nivîsî. Bad: Ba. Yanî cîvîna ağır û bayê dî cîyekî xîsûsî û tenhada.

XXIV

MUM TACDİN'İ SİTİ'NİN YANINA ÇAĞIRIYOR

Pak etekli gelin olan âlem,
Düğünü sevgiyle gülrengine çevirince,
Karanlığı aydınlıkla kaldırıncı,
Karanlık gibi gamları da yok etti.
Yedinci günün seher vaktinde,
Sanırdın ki ateş yetiştı yağa.
Muradın yaklaşma ateşinin verdiğı sıcaklık,
Âşıkların teninden duman kaldırdı.
Ateş ve rüzgârın özel birleşmesi,
Elbette berbat eder adamı.
Bu aşk ve sevgi gönül arkadaşı olunca,
Canı ve gönlü bahşış verecekler.
Ayrılık sabrı yakmıştı,
İkisi de o yangından ve kavuşma hasretinden yanmıştı.

Deryayê mehebbet uştulum kır
 Aram û şekîb û sebrê gum kır
 Mehbûb û mihîb jî fertê teşwîr
 Hatın ku bî bîn bî şewqê teqdîr (1)
 Meşşate û mihreban û dayîn
 Şoşbîn û meharîmêd-ı Tacdîn
 Mistewcîbê weqtê dîn mîlaqat
 Bermûcîb û mîqtezayê adat,
 Mecmûê mîbexxerat û mî'tîr
 Memzûcê mîferrihat û mîskîr
 Cam û qedeh û eyax û mexmer
 Ev mîsk û zîbad û îd û enber
 Ma-werd û gulab û îtrê şahî
 Elqîsse: Jî mahê ta bî mahî
 Esbabê neşat û eyş û îşret
 Alatê sefa û zewq û sîlibet
 Ew çende kîrîn ewan mîheyya
 Mehza mîrî pê dî bûn mîheyya
 Arasîte bû erûsexane
 Dîwar û der û urûşê xane
 Ra bûne ve xasekî û xadîm
 Hîndek dî eqarîb û meharîm
 Şem'ek bî temainê û nîttella
 Şemsek bî cemale û nîttella
 Hel gîrtîne ser serê xwe reqqas
 Înane meyanê meclîsa xas
 Şem'ê bî zîmanê halê bê qal
 Ev renga he kîr beyanê ehwal
 Kî: «Ey aşîqê bê qerar û bê tab
 Ger şîbhê minî xwedan teb û tab,
 Ra be here hecleya erûsê
 Pabende bî be bî payebûsê

(1) Yanî kîrîn ku bî şewqê bî mîrîn.

Aşk deryası dolup taşı,
 Rahatlığı, sabrı ve oturmayı yok etti.
 Sevilen ve seven, aşk ateşinin yükselmesinden,
 Az daha şevkle ölürlerdİ.
 Süsleyici kadın, nine, dadı,
 Sağdıç ve Tacdin'in yakınları,
 Kavuşma zamanı gereğince,
 Geleneklerin icabı ve gereğince,
 Buhurların ve güzel kokuların topluluğunu,
 Ferahlatıcı ve sarhoş edicilerin karışımını,
 Kadeh, kâse, ayağ ve şarap kaplarını,
 Misk, zübad, üd ve buhurluğu,
 Gülsuyunu ve düğünlere mahsus güzel kokuları,
 Kısacası mehtaptan mehtaba kadar (1),
 Eğlence, işaret ve keyif vasıtalarını,
 Safa, zevk ve sohbet âletlerini,
 O kadar hazırladılar ki,
 Ölü bile dirilirdi onlarla.
 Süslendi bunlarla gelin odası,
 Duvarlar, kapılar, tahtlar ve bütün oda.
 Hasekiler ve hizmetçiler kalktılar,
 Birkaç da yakın ve akraba
 Tamamen yaldızlı olan bir mum,
 Güzellikle aydınlanan bir güneş gibi,
 Koydular başlarının üstüne, oynayarak
 Getirdiler has odanın içine.
 Mum, konuşmaksızın, hal diliyle
 Durumu şöylece açıkladı Tacdin'e:
 «Ey bitab ve kararsız âşk!
 Eğer benim gibi sıtmal ve ateşliysen,
 Kalk gelinin odasına git,
 Ayak öpmekle ayaklarını bağla.

(1) Yani herşeyi.

Şem'a te wekî te întîzare
 Şewqa te lî can û cîsmê nare
 Sohtin te bese mîsâlê şem'an
 Bes şîbhetê mîn bî barc dem'an
 Ger aşîqî, ra be şîbhê ferraş
 Canê xwe bî de nîsar û şabaş
 Ey saiyê meqseda tewafê!
 Wey salîkê menheca metafê!
 Ew qible û Kabeya te meqsûd
 Nêzîgê te bûye emrê Mabûd
 Beyt û Hecer û Meqam û Hîcre
 Se'y û Teleb û Tewaf û Umre
 Barî jî tera kîrîn mîqedder
 Ha bûne jîbo tera mîyesser!
 Avî, tu rewan be pêşê selwê
 Şêrî, tu heman kerem ke xelwê»
 Tacdîn-î jî sûretê şemalê
 Manayê mehebbeta şepalê
 Zanî bî teemmîl û bî îdrak
 Ra bû jî cîhê xwe çest û çalak
 Yarê xem û şahîyan Memê jar
 Vêra bûye sahib û sîlehdar
 Destê wî dî dest, û dîl dî dîlbû
 Bû hacîbê derge, şûr h mîlbû
 Tacdîn bî vî terzî çû serayê
 Mem ma h derî digel duayê
 Lewra ku mexûfbû ew mîlaqat
 Melzûme lî aşîqan mîadat

Senin mumun da senin gibi bekliyor,
 Senin sevgin onun tenine ve canına ateştir.
 Mumlar gibi bunca yandığın yeter,
 Benim gibi gözyaşları döktüğün yeter.
 Aşıksan eğer, kalk pervane gibi,
 Canını ver dökülen paralar ve bahşiş gibi.
 Ey amacı tavaf olan hacı!
 Ey tavaf yolunun yolcusu!
 Sana amaç olan kible ve Kâbe,
 Allahın emriyle sana yakın olmuştur.
 Kâbeyi, taşı, makamı, hücreyi, (1)
 Sa'yı tavaflı, dua ve umreyi (2),
 Allah sana mukadder kıldı,
 İşte hepsi sana nasib oldu.
 Eğer su isen yürü selvinin önüne,
 Eğer aslansan hemen kerem eyle halvete.
 Tacdin mumun şeklinden,
 O güzelin aşkının anlamını,
 Anladı düşünce ve idrakla,
 Kalktı yerinden hemen çabucak,
 Gamların ve sevinçlerin dostu olan zavallı Memo,
 Onunla arkadaş oldu silâhlı olarak.
 Eli elinde, gönlü gönlündeydi,
 Kapıda nöbetçi oldu, kılıç belindeydi.
 Tacdin bu tarzla gitti saraya,
 Memo bekledi kapıda, başladı duaya.
 Çünkü korkuluydu o karşılaşma,
 Aşıklardan ayrılmıyor düşmanlıklar.

(1) Taş: Kâbenin duvarındaki taş. Makam: Kâbenin karşı-
 sındaki Hz. İbrahim yeri. Hücre: Kâbenin yanındaki Hz. İsmail
 yeri.

(2) Sa'y ve umre: Hacda iki vazife.

Ger qısmê mihıbb-û ger hebîbın
Elbette bı dıjın û reqîbın
Hın dêw û hınek jı wan perîne
Hındekek dı mınafıq ademîne

Gerek sevenler, gerekse sevilenlerin,
Elbette vardır düşman ve rakipleri
Düşmanların kimi dev, kimi de peridir,
Bir kısmı da münafık insanlardır.

XXV

BÛK Û ZAVA DÎ GÎJIN HEVDÛ

Zava bî edeb ku çû jî der'dan
Şem'a ku lî pişt hîcab û perdan
Ra bû ku jî pêşve çû, xeraman
Kêşa lî zemîn bî naz-î daman
Zîlfêd-î xwe kîrne paye endaz
Destêd-î xwe kîrne ferqê perdaz
Dêma ku bî nûrê, Beytîl-eqsa
Qendîlê felek bî wê dî îsa
Mexmûrê xebûqê derdê hicran
Mıstaqê sebûhê weslê canan
J'ewwelve lî adetê mîbahî
Destê xwe dirêj kîre sırahî
Noşî jî sırahîya şekerleb
Noşîn qedehek jî mey lebaleb (1)
Mexmûrî ku def'ê kîr meya nab
Bêhn kîr gul û sînbîlêd-î têrab (2)

(1) Lebaleb: Lêv bî lêv, tîjî. Yan jî jî lêvên hevdu ve xwarin.

(2) Gul: Mexsed jê dêmên bûkêne. Sînbîl: Mexsed jê bîsk û zîlfêd wêne.

XXV

GELİN İLE GÜVEYİ BİRBİRİNE KAVUŞUYOR

Damad edeble kapıdan içeri girince,
Perdelerin ve örtülerin arkasındaki o mum,
Kalktı ve eda ile salınarak ona doğru gitti,
Eteklerini nazla yerlerde sürüdü.
Zülüflerini yüzüne serpiştirmişti.
Ellerini perdeden çıkarmıştı.
Aydınlık yönünden Beytül'aksa idi yanağı (1),
Felek kandili onun sayesinde parlıyordu.
Dünkü hicran derdinin şarabından sarhoş olan âşık,
Yare kavuşmak şarabına hasret çeken âşık,
Önce helâl âdet gereğince,
Elini surahiye uzattı.
İçti şeker dudaklı surahiden,
Dudak dudağa içtiler bir kadeh şarap
O berrak şarap, mahmurluğu giderince,
Kokladı bol sulanmış gülleri ve sünbülleri.

(1) Beytül'aksa: Kudüs'teki cami, eskiden kibleydi.

Geh nêrgız û lale, gah-ı sorgul
 Reyhan û bînefşe, gah-ı sînbıl,
 Têk têkve dı dan û têk dı bestın
 Hm bûse dı dan û hın dı gestin
 Ew çende bı yekve radımûsan
 Newbet ne dı dane hev lı bûsan
 Elmas û guher cebîn û dından
 Tebdîl-ı bûyîn bı la'l û mîrcan
 Deryayê mehebbetê we kîr coş
 Dest gerden û leb bı leb, hemaxûş
 Medhoş-ı bûyîn bı wê mîdamê
 Bê heş we ketın jı ser qıyamê
 Qadîr ne dı bûn bı kın quûdê
 Gêr bûne bı yekve bo sîcûdê
 Tekrar-ı jı secdeyê ku ra bûn
 Ew çende bı yekve herdu şa bûn
 Şekkır jı lebêd-ı yek revandın
 Sorgul jı ruxêd-ı yek cıvandın
 Terkîb-ı kırın jıbo xwe gulqend
 Tezwîc-ı ku bûn bı yekve dîlbend
 Sê roj û şevan bı dîl peyapey
 Wan teşneleban ve xwarın ew mey
 Mîstesqîyê şerbeta meya nab
 Axır ku nebûn bı şîrbê têrab
 Keyfiyyetê neş'eya şerabê
 Kêşane kemalê ıstîrabê
 Safîzîqen û bedenşefafê
 Kır meyl û mehebbeta zîfafê
 Sermest-ı bı destê têk herîstın (1)
 Bû kelte û gelc, û da herîstın
 Dem lêk pîçîyan û dem cuda bûn
 Geh têk hejîyan û geh dı ba bûn

(1) Bı destê têk: Bı destê hevdû.

Kâh nergis ve lâle, kâh kırmızı gül,
 Kâh reyhan ve menekşe, kâh sümbül,
 Birbirine karıştırdı... ve kucaklaşırlardı,
 Kâh öpüşürlerdi, kâh ısırılırdı.

O kadar öperlerdi ki birbirlerini,
 Öpme sırası vermezlerdi birbirlerine.

Elmaslar, mücevherler, alınlar ve dişler,
 Hepsi değişip la'l ve mercan oldular.

Sevgi deryası o kadar coşturdu ki onları,
 Elleri birbirlerinin boynunda, dudak dudağa ve kucak
 kucağa oldular.

O şarabı çok içince sarhoş düştüler,
 Ve şuursuz olarak ayaktan düştüler.

Artık oturmaya da güçleri yetmiyordu,
 Yuvarlandılar birlikte secde için.

Yeniden secdeden kalktıkları zaman,
 O kadar seviştiler ki birbirleriyle...

Birbirlerinin dudaklarından şeker kaçırdılar,
 Birbirlerinin yanaklarından kırmızı gül derdiler.

Evlenip gönüllerini birbirlerine bağlayınca,
 Kendileri için gül şerbeti karışımını yaptılar.

Üç gün ve üç gece ard arda gönülünden,
 O susuz dudaklılar içtiler o şarabı.

Berrak şarabın şerbetini içenler,
 Sonunda içmeye kanmayınca,

Şarabın neş'esinin verdiği keyif,
 İstirabın son haddine çekti onları.

Parlak çeneli ve şeffaf tenli gelin,
 Zıfayı arzuladı ve ona meyletti.

Sarhoş ve elele olarak sarıldılar birbirlerine
 Oldu bir itişme ve birlikte yere düştüler.

Bazan birbirlerine sarıldılar, bazan da ayrıldılar,
 Kâh birlikte sallandılar, kâh titrediler.

Dem ew dîbubûn û gah-ı yekbûn
 Geh cot û bî yekve, gah-ı tekbûn
 Tîra ku jî acê, berhedef bû (1)
 Amac-ı bî sefweta sedefbû
 Amac-ı ku bû mehellê peykan
 Durdane bedel kîrîn bî mîrcan
 Nebl hatî ve, nesl-ı ma dî wêda
 Nesla xwe jî can û dîl bî wê da
 Peyweste bî roj eger bî şevbû
 Wan ber jî mehebbetê bî hevbû
 Hemware du serxweşêd-ı serkeş
 Vala dî kîrîn lî yekdû tîrkeş
 Ger roj û eger şevêd-ı reşbûn
 Ew herdu melek we pêk dî xweş bûn
 Goya te dî go du kîmîyager
 Meşxûl-ı bûyîn bî eqdê cewher
 Ew rûh û cesed bî yekve mînzem
 Nefseyî-ı bî yekve bûne mîdxem
 Înzalê legen nîzûle îbrîq
 Tes'îd-ı kîrîn bî qer'û enbîq (2)
 Memzûcê şebîhê şîr û şekker
 Mexlûtê wekî heyat û kewser
 Qet'a çunebû ne xur, ne xwabek
 Wan bîr ne dî hatî nan û abek
 Ew hefte temam-ı bûye gerdek
 Agah-ı ne bûn jî halê ferdek
 Xalîb gerîya lî derdê sıhhet
 Xem çûn vaşîrîn jî kerbê weslet

(1) Jî acê: Jî dîranê fil, wek wî sîpî. Berhedef bû: Lî amancê rast bû, berê xwe da amancê.

(2) Mexsed bergîtîna bûkê jî zavêye.

Kâh birdi onlar, kâh ikiydiler,
 Kâh tekti onlar, kâh yapışık ve çifttiler.
 Fil dışından olan ok, hedefe yöneldi,
 Hedef ise sedef berraklığındaydı.
 Hedef oktan isabet alınca,
 İnci tanesini mercana çevirdiler.
 Ok geri döndü izi kaldı orada,
 Soyunu canı gönülden verdi ona.
 Her zaman, gerek gündüz, gerekse gece,
 Sevgiden önleri birbirine dönüktü.
 O iki serkeş sarhoş, iki arkadaş,
 Birbirine karşı boşaltırlardı ok torbalarını.
 Gerek gündüzleri, gerek karanlık gecelerde,
 O iki melek öylece sevdiler birbirlerini.
 Sanırdın ki iki kimyager,
 Sanki mücevherleri ipliğe takmaya uğraşmaktadır.
 O ruh ve cesed birbiriyle yapışık,
 İki vücut birbirinde kayboldu.
 Leğen ve ibrikten akıtılanı
 Yükselttiler iterek ve saplayarak.
 Karışım, süt ve şeker gibi oldu,
 Hayat suyu ve kevser gibi karıştı.
 Onlara yoktu asla, ne yemek ne de uyumak,
 Hatırlarına gelmezdi su ya da ekmek.
 O hafta tamamen oldu gerdek,
 Durumdan haberdar olmadı bir tek ferd bile.
 Nihayet mutluluk derde galip geldi,
 Kavuşmanın derdinden, gamlar gidip gizlendi.

Nageh seherê jî rojê heştê
 Rıdwan meşîya jî nêv bîhuştê (1)
Mem hê jî wîsa lî ber derîbû
 Daîm ewî ser lî ser berîbû
 Hêja ewî mesken asîtanbû
 Rojan û şevan we pasîpanbû
 Tacdîn ku jî gerdekê bî der ket
 Rojek te dî go Memê bî ser ket
 Fîlhal-î we reng-î şadîman bû
 Hem'efscrê ewcê asîman bû

Yarck te hebit, meger we bîtin
 Ger dê we ne bît, meger ne bîtin
 Yarê bî tera bîtin mîwafîq
 Sed xîzmêd-î xain û mînafîq,
 Qurban bî ke, qet me bê mîxabîn
 Çî d'kî bî kesan ku bê wefa bîn!
 Qurban bî ke, qet me bêje kêne
 Bê kêne bîra! eger bî kêne (2)
 Yarê te jîbo tera bîraye
 Hem çave jîbo te, hem çîraye

(1) Rıdwan: Serekfırîştê Bîhuştê. Mexsed zavêye.

(2) Bê kêne: Bê kêrîn. Bî kêne: Bî kêrîn.

Nihayet sekizinci günün seher vaktinde,
Rıdvan cennetin içinden çıktı (1).

Memo hâlâ öylece kapının önündeydi,
Onun başı da hep taşın üstündeydi.

Hâlâ onun meskeni avlu idi,
Geceleri ve gündüzleri öyle nöbetçiydi.

Tacdin gerdekten çıktığı zaman,
Sanırdın ki Memo'nun üzerine bir güneş doğdu.
Derhal öyle sevinç duydu ki,
Başı gök kubbelerine yükseldi sanki.

Bir dostun olursa eğer, böyle olsun,
Böyle olmazsa eğer, hiç olmasın.
Seninle birlik olan bir dosta,
Yüz hain ve münafık akrabayı,
Kurban et de hiç deme yazık,
Yakınları ne yapacaksın vefasız olduktan sonra?
Kurban et de hiç deme kimlerdir,
İster becerikli olsunlar, ister beceriksiz, kardeşim!
Senin dostun senin için kardeşdir,
Hem gözdür senin için, hem de çıradır.

(1) Rıdvan cennetteki meleklerin başıdır, burada maksat Tacdin'dir.

XXVI

BEKIR LI CEM MÎR FESADÎYA TACDÎN Û MEMÊ DI KE

Gava ji edem Xwedê kîr îcad
Ev kewn û mekan ji nûve bînyad
 Mecmûê mîkewwenatê alem
 Hetta ve xulase new'ê adem
Eşya bî heseb sîfat û ef'al
Înane wicûdê mîxtelîf hal
 Mewcûd-1 kîrîn bî hev mîeyyen
 Ezdad-1 kîrîn bî zîd mîbeyyen
Ev erd û sema betî'û daîr
Ev mîlk û melek mîqîm û saîr
 Ev nûr û zelam û kufr û îman
 Ev xuld û seqer, bîhuşt û nîran
Ev barîd û harr-û retb û yabîs
Ev mîr û geda, xenî-yû baîs
 Ev ax û hewa û agir û av
 Ev leyl û nehar û sî-yû sîtav
Ev hîcr û wîsal û şahî-yû xem
Ev mewt û heyat û sûr û matem

XXVI

BEKİR TACDİN VE MEMO'YU BEYE GAMMAZLIYOR

Allah yokluktan var edince,
Bu evreni, yerleri yeni yaratınca,
 Âlemdeki bütün varlıkları,
 Kısacası: İnsan cinsine varıncaya dek,
Varlıkları sıfat ve fiillerine göre,
Çeşitli hallerle yarattı.
 Varlıkları birbirleriyle belli etti,
 Zıtları zıtlarla açıklığa kavuşturdu.
Bu ağır yürüyüştü ve yuvarlanan yerlerle gökler,
Bu topraklar, duran ve yürüyenler ve de melekler, \n Bu aydınlık, karanlık, küfür ve iman,
 Bu cennet, cehennem, bahçe ve ateş,
Bu soğuk, sıcak, yaş ve kurular,
Bu beyler, dilenciler, zengin ve yoksullar,
 Bu toprak, hava, su ve ateş,
 Bu gece, gündüz, gölge ve güneş,
Bu ayrılıklar, kavuşmalar, sevinç ve gamlar,
Bu ölüm, diriliş, şenlik ve matemler,

—Hm nûremîsal û hın wekî nar
 Hindek dı helîm û hm dı dıjwar—
 Van sadıq û rast û xêrexbawan
 Van qemsî-yû xwar û rûsîyahan
 Van ehlê cehennem û ezaban
 Van laîqê cennet û sewaban
 Na bînî ku Pêkve cımlê zıddın?
 Hîkmet çîye, bo çî pêkve nıddın?
 Lewra ku ne bît eger texalîf
 Temyîz-ı mihale, hem tearîf

Elqîsse: Bı ıqtızayê xılqet
 Mîrê bı kemal û îzz-û rîf'et
 Ra girtî jibo xwe dergewanek
 Fettanê zemanê, sey-pîsanek
 Daîm lı derê wî qapûcîbû
 Qella'û qelaş û qehwecîbû
 Emma bı neseb ne merdê Bohtan
 Belkî mîtewellîdê jı buhtan (1)
 Estê wî dı bîn jı Mergever'bû
 Mehza wî beşer bı şor û şerbû
 Navê wî mînafîqî Bekîr'bû
 Belkî jı Belûqîya betîrbû
 Menna'û mîzebezbîn û îblîs
 Xedda'û xeberbezîn û telbîs
 Şagîrdê şeameta wî şeytan
 Şermende jı gotîna wî Bohtan
 Bedçehre jı rengê dêwê kabûs
 Bedfî'l û sıtîzekar û salûs

(1) Mîtewellîdê jı buhtan: Jı derewan welîdibû, piçbû.

—Ki kimi nur gibidir, kimi ateş gibi,
 Kimi uysaldır kimi de yaman—
 Bu doğru olan, doğru söyleyen iyilikseverler,
 Bu yalancılar, eğriler ve siyah yüzlüler,
 Bu cehenneme ve azaba müstahak olanlar,
 Bu cennet ve sevaba lââyık olanlar;
 Görmüyor musun ki hepsi zıttır birbirlerine?
 Hikmet nedir, neden karşıdır birbirlerine?
 Çünkü olmazsa eğer karşıtlık,
 Ayırdetmek imkânsızlaşır, hem de tanışmak.

Kısacası: Yaradılışın gereği olarak,
 Kemal, izzet sahibi olan o yüce Bey,
 Kendine bir kapıcı tutmuştu,
 Zamanın fitnecisi bir it oğlu itti.
 Her zaman Beyin kapısında kapıcıydı,
 Kaleci, kurnaz ve kavukçuydu.
 Fakat soyca Botan'lı değildi,
 O bühtandan doğan biriydi (1)
 Aslen dediklerine göre Mergever'dendi,
 Sırf şirret ve fitneci bir insandı.
 O münafıkın adı Bekir'di,
 Belki Belukîya'dan beterdi (2)
 İyiliğe karşı, ikiyüzlü bir iblisti o,
 Aldatıcı, söz götürücü ve şaşırtıcıydı o.
 Şeytan onun uğursuzluğunun çömeziydi,
 Botan onun sözünün mahcubuydu.
 Kâbus dev gibi çirkin yüzlüydü,
 Çirkef işli, kavgâ körükleyici ve ikiyüzlüydü.

(1) Yani piçti.

(2) Belûkiya İsrailoğullarındandı.

Tacdîn-ı dı gote Mîr eyanî:
 «Mîrım! Bı ke der vî dergevanî
 Ev laiqê dergehê te nîne
 Ev kelbe, nehîndere, bı kîne
 Her çend se û dergevan bırane
 Ekser se bı mıhr û bawefane»
 Ev renga he Mîr dı gote Tacdîn:
 «Fî'lêd-ı Bekır meger nı zanîn?
 Em qısmê emîr-ı qısmê aşîn
 Pır fetl û gerîn, û pêş û paşîn
 Naçare jıbo me aşıvanek
 Labıdde jıbo me dergevanek
 Hındî bı hıkûmetê dıkîn dewr
 Geh edle jıbo me kar, û geh cewr
 Her çendî Bekır weled zınyaye
 Aşê me jı wî bı fetl û baye
 Ev zımre ku zalım û ewanın
 Sûbaşî-yû şehne-w dergevanın
 Aşêd-ı me zalıman dı gêrın
 Dexlêd-ı mezalıman dı hêrın
 Aşê me eger çı weqfê ame
 Gewrî tîjî garısê herame
 Wî garısî harısek dı çînit
 Ew harıse bo me dê helînit
 Ev adete nîne xasê mîran
 Na bînî lı ber derê faqîran,
 Wan jî hemî pasîpan jı sanın?
 Ew jî hemî qısmê dergevanm
 Sultanê serîrê bê niyazî (1)
 Na bînî jıboyê karesazî,

(1) Padişahê textê bê lava; yanî Xwedê.

Tacdin derdi ki Beye açıkça:

«Beyim! Kov bu kapıcıyı,

Bu senin kapına lâıyk değildir.

Bu köpeğın dışı içindedir, kincidir o.

Gerçi köpeklerle kapıcılar kardeşirler,

Ama köpeklerin çoğı sevimli ve vefalıdırılar»

Bey ise şöyle derdi Tacdin'e:

«Bekir'in yaptıklarını sanki bilmiyor muyuz?

Biz beyler kısmı değirmene benzeriz,

Çok dönüşlü ve dolambaçlıyız, ileri ve geriyiz.

Zorunludur bizim için bir değirmenci,

Şarttır bizim için bir kapıcı.

Hükümet işlerini o kadar yönetiyoruz ki,

Bazan adalettir işimiz, bazan da zulüm.

Gerçi Bekir zina çocuğudur,

Ama değirmenimiz onunla dönüp yelleniyor.

Zalim olan bu avene zümresi

Subaşılar, kâhyalar, kapıcılar,

Biz zalimlerin değirmenini döndürüyorlar,

Zulüm tahılını öğütüyorlar.

Değirmenimiz gerçi kamunun vakfıdır,

Boğazı haram darıyla doludur. (1)

O darıyı bir çiftçi ekiyor,

O çiftçi bizim için kaldıracak da onu.

Bu âdet yalnız beylere özgü değildir,

Görmüyor musun, fakirlerin kapısında da var?

Onların da nöbetçileri hep köpeklerdir,

Onlar da kapıcı kısıınındandır.

Hiç ihtiyacı olmayan tahtın sultanı da, (2)

Görmüyor musun, işlerin yürütülmesi için,

(1) Boğaz «Gewrîn»nin karşılığı olarak yazılmıştır ki, taneler değirmen deposundan düşerken onun içinden geçip değirmen taşının deliğine girerler, oluk biçimindedir.

(2) Allahı kastediyor.

Hındî ewî ra kırın selatîn
 Deh çend ewî çê kırın şeyatîn!»
 Hasıl: Dı seyê xwe Mîr ne bûrî
 Ta'lîl-ı dı dane ber zerûrî
 Mîrın hene ew seyêd-ı tazî
 Na dın bı edaleyêd-ı tazî (1)
 Ew kînewer û xebîs û mıdbır
 Yanî Bekır'ê bı dıl mızewwır
 Xewfa wî hebû bı xef jî Tacdın
 Daîm dı dîlê wîda hebû kîn
 Weqtê ku bı dewlet û seadet
 Ev dawete bû bı resm û adet
 Xef j'ademîyan, wekî Ezazîl
 —Mehza xereza wî kîzb û teswîl—
 Tenha wehe gote Mîr, dı xefda:
 «Mîrım! Te Sıtî qewî telef da
 “Ew cewherê tac û tacê cewher
 Ew efserê zîb û zîbê efser
 Ew renga sezayê text, û ew reng
 Ferzane bı eql û ferr-û ferheng,
 Kîsra bı keser jiboyê dînê
 Fexfûr-ı bı xewre bo evînê (2)
 Qeyser jî kurê xwera bı xwesta
 Xaqan-ı jî pêşve dest bı besta
 Hêja ne dı bû bı wî tu erzan
 Ev renga he ser serî bı dî wan»
 Mîr go: «Qe dı dım, eya bedexter!
 Tacdîn û Memê, bı textê Qeyser!
 Roja weku bûye ceng û purxaş
 Tacdîn û Memê, dused qızılbaş

(1) Edaleyêd tazî: Hespên Erebi, Kehêl.

(2) Bı xewre: Bı heşdane, dı de heşê xwe, tîne bîra xwe.

Ne kadar yaratmışsa sultan,
 On misli de yaratmıştır şeytan!»
 Hulasa: Bey köpeğinden vazgeçmezdi
 Her zarurinin karşısına bir sebep çıkarırdı.
 Bazı beyler var ki tazı köpekleri,
 Arap atlarına değişmezler
 O kinci, habis ve hilekâr,
 Yani gönülden tezvirci olan Bekir,
 İçinden korkuyordu Tacdin'den,
 Her zaman gönlünde vardı ona karşı kin.
 Bu düğün geleneksel törenlerle,
 Devlet ve mutlulukla yapıldıktan sonra,
 İnsanlardan gizli olarak şeytan gibi,
 —Maksadı sadece yalan ve aldatmaydı—
 Gizlice ve tenha yerde şöyle dedi Beye:
 «Beyim! Sen Sıti'yi çok telef verdin.
 O, tacın mücevheri ve mücevherin tacıydı,
 O, tacın güzelliği ve güzelliğin tacıydı.
 Tahta o kadar lâıyk ve o kadar,
 Akıllı, bilgili ve güzeldir ki,
 Kısra onu görmek için merak içindeydi,
 Fağfur onu sevmeyi candan isterdi.
 Kayser isteseydi onu oğlu için,
 Hâkan önünde el bağlasaydı,
 Yine de böylesine ucuz ve
 Böylesine çarçabuk vermezdin onlara»
 Bey dedi ki: «Hiç değişir miyim, ey bedbaht!
 Tacdin ve Memo'yu Kayser'in tahtına?
 Cenk ve savaş olduğu gün,
 Tacdin ve Memo iki yüz düşman,

Bîlcımle bı zırx û zend û bınper

Înan jî mera bı şûr û şeşper

Xaqan kîye? Ez çî kım bı Fexfûr?

Na dım ez ewan bı rıb'ê ma'mûr»

Mel'ûn-ı ku dî ne bû çu te'sîr

Ew mes'ele wer gerande tezwîr

Go: «Qence heqîqeta humaman

Hemsenge sedaqeta xulamân:

Roja ve dî xûn şerabê belwa

Gava ku dî xun kebab û selwa,

Çawane dî şahî-yû sefayê

Ew renga dî tengî-yû cefayê,

Arız ne bitin lî wan tebeddîl

Zahîr ne bitin jî wan tehewwîl.

Mehza ne km ev qusûrê xızmet

Qet'a ne km ew fitûrê hîmmet

Ev zewq û cefa bı bîn mîqabîl

Ew sıdîq û wefa bı bîn mîadîl

Lê zayîe hîmmeta kerîman

Derheqqê nelaiq û leîman

Nakes ne sezayê genc û male

Nûres ne mmasîbê celale

Menzûrîyê nûresan şerabe

Memûrîyê serxweşan xırabe

Pîr aql-ı dî vêt û pîr tehemmîl

Nûres bı meyê ne ket tehewwîl

Mîrîm! Te ne dî, Kurê Sîkender,

Dayê te nezer, jî heddê çû der?

Roja ku Sîtî te daye Tacdîn

Wî j'alî xwe dayîye Memê, Zîn»

Mîr go: «Çî eceb bı mîn ne kîr pîrs?

Ya ne, wî ne mayîye jî mîn tîrs?»

Hepsini zırhları, bileklikleri ve kalkanlarıyla
Altılıkları ve kılıçlarıyla getirdiler bize.

Hâkan kimdir? Ne yapayım ben Fağfur'u?

Tacdin ve Memo'yu dünyanın dörtte birine

değişmem».

Mel'un baktı ki hiçbir etki yapmadı sözleri,
O meseleyi bu sefer çevirdi tezvire.

Dedi ki: «Himmet sahiplerinin mahiyyeti iyidir,
Hizmetçilerin de bağlılığı onun karşılığında olmalı.

Tecrübe şarabını içtikleri gün,
Bal ve kebabı yedikleri an,

Sevinç ve şenlikte nasıllarsa,

Darlık ve cefada da öylesine,

Onlarda değişiklik peydah olmamalı,

Onlardan dönüş hiç görünmemeli.

Özellikle hizmette kusur etmemeliler,

Asla himmette fütur etmemeliler.

Bu sevinç ve cefa karşılıklı olmalı,

O doğruluk ve vefa eşit olmalı.

Fakat boşa gider iyilik sahiplerinin himmeti,

Lâyık olmayan nankörlere yapılırsa.

Ehil olmayanlar mal ve hazinelere lââyık değiller,

Yeni türediler büyötmeye münasip değiller.

Yeni görmüşlerin görme ölçüsü şaraptır,

Sarhoşların mahmurluğu fenadır.

Yeni görmüşlerin şarapla değişmemeleri için,

Çok akıl ister ve çok tahammöl.

Beyim! Görmedin mi sen İskender'in oğlunu?

Sen ona yakınlık gösterdin, aştı haddini

Sen Sıtı'yi Tacdin'e verdiğin gün,

O da kendi yönünden Memo'ya vermiş Zin'i».

Bey dedi ki: «Neden bana sormadı acaba?

Yoksa benden kalmamış mı korkusu?»

Go: «Ma tu nî zanî ew kusane?
 Mîrzaye, cîwane, pehlewane
 Meydan diye wî, celew revaye
 Herçî weku ew bî ket rewaye
 Tîrsa mm ewe: Bî kîbr û kinê
 Tuxyan bî ketîn jî paşê Zînê
 Da'wa nesebê bî ket bî Xalîd
 Qesda hesebê bî ket zewaid»
 Mîr go: «Me jî dîl hebû bî daxwaz
 Zînê bî Memê bî kîm serefraz
 Sondê dî xum ez bî rûhê walîd
 Hetta bî gîhîte ceddê Xalîd
 Mehza bî zîkûrê neslê Adem
 Zînê bî jînîti ez qe ne dem
 Herçî jî serê xwe bûyc bêzar
 Ha Zîn! û bîla bî bîr xerîdar
 Merdê jî ser û rîha xwe têre
 Bê xewf-î bî xwazîtin, ku mêre»

 Hukkam-î bî batîn û bî zahîr
 Bê şîbhe mîşabîhîn bî ağır
 Zahîr dî sîpahî-yû bî nûrîn
 Batîn jî mîdareyê dî dûrîn
 Rehmê ku dî km jî rengê dojîn
 Qehrê ku dî km cîhan dî sojîn
 Zînhare, bî wan ne kî tu bawer!
 Ger bab û pîsî û ger bîrader!
 Xasma ku mîqerrebêd-î bedxwah
 Nêzîkî bî bîn, neûzu billah!

Bekir dedi ki: «Bilmiyor musun ki orası öyledir?
Yiğittir o, gençtir, beyzadedir.

Meydan bulmuş, yuları kaçırmış o,
O ne yaparsa hep revâdır.

Korkarım ki kin ve kibirle,
Zin'in de ötesine gidip isyan etsin,
Halid'in soyundan geldiğini iddia etsin,
Fazlasıyla asalete gözünü diksin».

Bey dedi ki: «Gönlümde vardı gerçekten,
Ki Zin'i Memo'yla şereflendireyim ben,
Halit ceddime varıncaya kadar,
Pederin ve ataların ruhlarına andıçerim ki:

Âdem soyundan olan erkek cinsine,
Zin'i karı olarak asla vermiyeceğim.

Başından bezmiş olan varsa,
İşte Zin... Olsun bakalım istekli.

Başına ve canına doymuş olan kimse,
Korkusuzca istesin onu erkekse»

Beyler içleriyle ve dışlarıyla
Şüphesiz ateşe benzerler.

Görünüşte güzel yüzlü ve nurludurlar,
Aslında ise idare etmekten uzaktırlar.

Merhamet edince güneşe benzerler,
Kahredince de dünyayı yakarlar.

Sakın ha, inanmayasın onlara sen!
Baba, evlât ve kardeş bile olsa.

Özellikle bedhah yakınlar,
Onlara yaklaşırlarsa... Allaha sığınırız.

XXVII

ZÎN BÎ AGİRÊ EVÎNÊ DÎ ŞEWITE

Tacdîn û Sîtî ku bûn bî hev şad
Weslê kîrîn ew jî hîcrê azad
 Mem mayî dî kuncê wehdetê ferd
 Ne yar û ne hemnîşîn, ne hemderd
Hemdem ku ne bîn jîbo demanra
Hemderd-î ne bîn jîbo xemanra,
 Xemgîn bî çî dê bî km tehemmîl!
 Şahîn bî çî dê bî km tewessîl!
Şahîn û xeman dî vête enbaz
Derdan û deman dî vête demsaz
 Unsîyyetê aşîqan sıkûne
 Sermayeyê wehşetê cînûnc
Asûde dî bîn bî yekdû, hemqal
Xasma ku hebîn bî yekve hemhal
 Zîn û Sîtî-yû Memo û Tacdîn
 Vêkra dî kîrîn mîdar û teskîn
Zîn'ê ku dî kîr jî derdê, efxan
Dengê Sîtîyê dî bûye derman

XXVII

ZİN AŞK ATEŞİYLE YANIYOR

Tacdin'le Sıti birbirlerine kavuşunca,
Kavuşma, onları hicrandan kurtarınca,
 Memo yalnızlık köşesinde yalnız kaldı,
 Ne yârı, ne arkadaşı, ne de dert ortağı vardı.
Güzel vakitler için arkadaş olmayınca,
Dertler için ortak bulunmayınca,
 Dertliler neyle tahammül ederler?
 Sevinçler neyle tevessül ederler?
Sevinçler ve dertler için arkadaş gerek,
Gamlar ve güzel vakitler için arkadaş gerek.
 Âşıkların ünsiyeti sükûnettir,
 Yalnızlığın sermayesi ise deliliktir.
Birbiriyle konuşanlar, birbiriyle dinlenirler,
Özellikle birbirinin sırdaşı olurlarsa.
 Zin'le Sıti, Memo'yla Tacdin,
 Birbirleriyle geçinirler, sükûnet bulurlardı.
Zin dertlerden feryad ettiği zaman,
Sıti'nin sesi olurdu kendisine derman.

Gava weku Mem bî dîl dî nalî
 Tacdîn dî bûye hekîm lî alî
 Ev her du jî her duyan cuda bûn
 Çûn her du bî meqseda xwe şa bûn
 Man Zîn û Memê dî bê serencam
 Bê meqsed û bê mîrad û bê kam
 Çîl rojî ne xur ne xwabê Zînê
 Ser ra ne dî bû jî ser girînê
 Xwîna dîlê bû xîda ûxwarîn
 Hîstîr bî xwe şerbet û vexwarîn
 Hemware bî roj, eger bî şevbû
 Wê halî jî fîrquetê her evbû
 Rojan dî girî, bî şev dî kîr ah
 Ew reng gerîya zeîf-î ew mah,
 Bedra rûyê wê bûyê hîlalek
 Tel'et dî numa wekî xîyalek
 Hemzad û heval û hemnîşînan
 Hemraz û emîn û nazenînan,
 Her lehze dî gotînê bî rîqqet
 Kî: «Ey serwê rîyazê baxê rîf'et!
 Sersebze û berkê cûyebârî!
 Ev çende çî hîstîran dî barî?
 Hemşîre eger jî te cuda bû
 Xweş çû û bî hemserê xwe şa bû
 Wê girtîye bo xwe sebr û temkîn
 Ew şaye lî wê, tu l'êre xemgîn (1)
 Mîn be'dî, xeman jî qelbê ra ke (2)
 Teşbihê bî zîlfê ber vî ba ke
 Çîn çîn bî ke turreyêd-î şebreng
 Gul gul ve ke arîzêd-î gulreng

(1) L'êre: Lî êre, lî vîr.

(2) Mîn be'dî: Jî nuha pêda, pîştî vê gavê.

Memo da gönlünden inlediği anda,
 Tacdin olurdu tabib yanında.
 Bu ikisi o ikisinden ayrıldılar,
 Gidip ikisi muratlarına kavuştular.
 Kaldı Zin ile Memo sonuçsuz,
 Mutsuz, muratsız ve amaçsız.
 Kırk gün Zin'in ne yemek yediği, ne de uyuduğu vardı,
 Ağlamanın üstünden başı kalkmazdı.
 Gönlünün kanı oldu gıda ve yiyecek,
 Gözyaşları da oldu şerbet ve içecek.
 Gerek gündüzleri, gerekse geceleri,
 Ayrılıktan hep buydu hali.
 Gündüzleri ağlar, geceleri ah çekerdi,
 O kadar zayıfladı ki o mehtap,
 Yüzünün dolunayı oldu bir hilâl gibi,
 Siması görünürdü bir hayal gibi.
 Yemek ve oturma arkadaşları, nedimeleri,
 Bütün nazenin sırdaşları ve güvendikleri,
 Her an derlerdi ki ona acıyarak:
 «Ey iffet bahçesinin selvisi!
 Ey su kanalındaki yeşil sebze ve yaprakcık!
 Neden bu kadar gözyaşları döküyorsun?
 Ablan gerçi senden ayrıldı,
 Gidip de o eşine kavuştu.
 O tutmuş kendine yer ve edinmiş sabır,
 O sevinçlidir orada, sen burada üzgün.
 Artık gönlünden çıkar bu gamları,
 Zülfün gibi havaya savur onları.
 Gece renginden olan saç halkalarını kıvrım kıvrım
 yap,
 Gül gibi aç, gül renginden olan yanaklarını.

Zulfan ve ke da bî bin miselsel
İklîl-ı lî cebhetê mîkellel (1)

Bîskan tu jî xemrîyan cuda ke
Zulfan şe ke, pêkve berhewa ke

Da sînbîl û sorgul aşîna bîn

Reyhan û bînefşe ta bî ta bîn

Bîskan bî werîne ser hîlalan

Sewda ke dî Bekke'yê Bîlal'an

Dîsan bî ke xemrîyan qedehnûş

Ce'dan ve ke, Kabe bî sîyehpûş

Ta xelq-ı jî xerb û şerqê, ta Şam

Huccac-ı sîfet bî bestîn îhram

Peywend bî ke pêkve bîsk û xalê

Şîraze ke mîshefa cemalê

Serlewheyê dêm bî bî mîzehheb

Ayatê Xwedê bî bîn mîretteb

Da fîrçeyê kafîr û mîsîlman

Tesdîq-ı bî kîn bî nessê qur'an

Van xemze û awîrêd-ı xwînxwar

Wan xîncer û keyberêd-ı dîjwar

Zînhare, me dê cewaz û ruxset!

Wan nîne bî kes çu rîfîq û rehmet

Me'zûn bî ke turreyêd-ı terrar

Da hukm-ı bî kîn lî şah û xundkar

Perdê tu jî ber gulân helîne

Bê sebrîyê bîlbîlan bî bîne

Xendan bî ke xunçeya dehanê

Nalan ke hezarê dasîtanê (2)

(1) İklîl-ı lî cebhetê mîkellel: Desteyên kulîlkan lî enîyê bî xemîlîn; yanî bîla zîlfên te wek kulîlkan lî enîya te belev bî bîn.

(2) Yanî bîla kena devê te îlham bî de çîrokvanan, ew jî bî wê îlhamê hezar çîrok bî nîvîsîn.

Zülûflerini aç zincir olsunlar,
 Alnında süslü taç gibi dursunlar.
 Zülûflerini örgülerinden ayır,
 Zülûfleri tara, hepsini havaya savur
 Sünbüllerle kırmızı güller aşına olsunlar
 Reyhanlar ve menekşeler tel tel olsunlar.
 Zülûfleri hilâllerin üzerine serpiştir,
 Sevdalı kıl Mekke'de Bilâlleri.
 Yine örgülerinle sarhoş et halkı,
 Örgülerini çöz de kâbe olsun siyah örtülü.
 İnsanlar batıdan, güneyden, tâ Şam'dan,
 Hacılar gibi giysinler ihramları.
 Zülûflerini ve benlerini birlikte süsle,
 Güzellik Kur'anını şiraze eyle.
 Yanağının resmi olsun altın yaldızlı,
 Allahın âyetleri olsun düzenli.
 Gâvur ve müslüman toplulukları,
 Kur'an metnini tasdik etsinler.
 Bu hunhar gamzeler ve bakışlara,
 Bu yaman hançerler ve de oklara,
 Sakın verme izin ve ruhsat,
 Yoktur çünkü onlarda kimseye acıma ve merhamet.
 Gönülleri kapan saç halkalarına izin ver,
 Hükmetsinler şahlara ve hünkârlara.
 Güllerinin önünden kaldır perdeleri,
 Gör bülbüllerin sabırsızlığını.
 Ağzının goncasını gülümset,
 Onunla binlerce destanı inlet.

Serxweş ke lı gerdenê guharan
 Sersem ke cınûn û dîn û haran
 Meyxur ke melan bı xenc û nazan
 Şêxan bı şeyîne ber berazan
 Destûr bı de bîsk û zılf û xalan
 Agah-ı bı gêre ehlê halan
 Da mırşîdê bê terîqê haîm
 Sergeşte ne bit wekî behaîm
 Înkâr-ı bı ket dalalê mitleq
 Îqrar-ı bı ket bı sûretê heq
 Farîx jı tecellîya celalê
 Qanî' bı tesewwıra cemaîlê
 Fanî bı ketın ewê wicûdê
 Baqî bı bitın bı vê şîhûdê»
 Ev çende ewan dı gotın ev pend
 Zîn pê ne dîbû sebûr û xursend
 Belkî bı nesîhet û bı pendan
 Yekcar dı kete bela û bendan
 Îşq agırc, nefheye nesîhet
 Sırperdeye, lewmeye fezîhet
 Hındî ku ewan dı kır melamet
 Wê zêde dı bû jı wan nedamet
 Eşkan ne dîdane çavê fîrset
 Ahan ne dîda dehanê mihlet
 Da ew bı kelamekî xeber dıt
 Ya ew bı meqamekî nezer dıt
 Nasîh fıkırın ku we'z û teqrîr
 Na kın bı çu rengî nef'û te'sîr
 Mayîn dı teeccîbê ku ew mah
 Ev çende jıbo çıra dı ket ah?
 Wan her we kıyas dı kır ku Zîn'ê
 Her bo Sîtîyê dı ket girînê
 Dîtın ku xeber hemî hewa bûn
 Naçar-ı kırın sıkût û ra bûn

Sarhoş et, gerdana saldırt küpeleri

Sersem eyle delileri ve kudurmuşları.

Cilveler ve nazlarla şarap içir hocalara,

Domuz gütmeye gönder şeyhleri.

Zülüflere ve benlere izin ver,

Âşıklara da gönder bir haber,

Yolunu bulamamış amaçsız mürşit,

Hayvanlar gibi başıboş olmasın,

Mutlak dalâleti inkâr eylesin,

Doğruluğun şeklini itiraf etsin,

İlâhi tecelliden boş olarak,

Güzellik tasavvuruna inanarak,

Fani etsin o vücudu,

Bakî olsun bu görüşle.»

Onlar bu kadar öğüt verirlerdi,

Fakat Zin bunlarla teselli olmazdı, gıda almazdı.

Bilâkis öğütlerle ve nasihatlerle,

Büsbütün düşerdi belâlara ve zincirlere.

Aşk ateştir, öğüt ise ona üfürmektir.

Perde altındaki bir sırdır o, serzeniştir onu açığa vuran.

Onlar ne kadar serzeniş ederlerse,

Onun da onlardan bıkkınlığı o kadar artardı.

Gözyaşları vermezdi gözlere fırsat,

«Ah»lar ağzına vermezdi mühlet,

Ki birkaç söz söylesin,

Ya da bir yere bakabilsin.

Öğütçüler baktılar ki vaazlar ve sözler,

Hiçbir şekilde fayda ve etki yapmaz.

Şaşıp kaldılar ki o mehtap,

Bu kadar neden çekiyor ah.

Onlar hep öyle sanırlardı ki Zin,

Ağlayıp sızlıyor, hep Sıti için.

Baktılar ki sözleri hep heba oldu,

Çaresiz sükût ettiler ve kalktılar.

XXVIII

ZÎN BÎ XEMANRA DÎ PEYÎVE

Zîn ma bî tenê dıgel xeman cot
Xem lê cıvîyan, jıbo xeman got:
 Kî: «Ey hemnefesêd-ı bê newayan
 Feryaderesêd-ı pırcefayan
Hemderdê dılêd-ı derdemendan
Hemperdeyê sırrê mistemendan!
 Hemrazê dılêd-ı dılbırînan!
 Hemxwabeyê xatırê hezînan!
Hemkaseyê xwanê bê teaman!
Hemmeşrebê rahê telxekaman!
 Aşîq bî we wasılê cemalın
 Salık bî we nailê Celalın
Wêraneyê dıl we maye xalî
Qet xeyrê we kes nehın hewalî
 Çawa dı kırın jıbo xwe ma'mûr
 Mitleq jı wera me daye destûr
Dewlet bî weye dı darê dınya
Rıf'et jı weye serayê uqba

XXVIII

ZİN GAMLARA SESLENİYOR

Zin yalnız gamlarla çift kaldı,
Gamlar üşüştüler başına, o da gamlara seslendi
 «Ey çaresizlerin soluk arkadaşları!
 Cefakeşlerin feryadına koşanlar!
Dertlilerin gönlüne dert ortağı olan gamlar!
Zavallıların sırlarının perde arkadaşları!
 Gönlü yaralı olanların sırdaşları!
 Üzgiin hatırların yatak arkadaşları!
Yiyeceksizlerin sofrasında kadeh arkadaşları!
Acı muratlıların şarap arkadaşları!
 Âşıklar sizlerle güzelliğe kavuşur,
 Yolcular sizlerle tanıya kavuşur.
Virane gönül öylesine boş kalmış ki,
Sizlerden başka yok etrafında kimsecikler.
 Onu nasıl edinirseniz kendinize yuva,
 Mutlak izin vermişiz biz sizlere.
Darı dünyada devlet sizlerledir,
Ahret köşkünün yüksekliği sizlerdendir.

Xem lew me dı vên, ku bawefane
 Na bên eve tehlî-yû cefane
 Roja reşîyane yarê canî
 Yarê xweşîyane şadîmanî
 Kewneyn-ı çı acıl û çı acıl
 Xemxwarî ne bît, ku têne hasil!
 Hasil: Bî we xweş dı bît lî mîn dîl
 Bê gencê xeman, jî dîl çı hasil!»

Biz gamları severiz, çünkü vefalıdır onlar,
«Bu acıklıdır, şu cefalıdır» demezler onlar.

Kara günlerin candan dostlarıdır,
Sevinçli günlerin sevinçli yarleridir.

Her iki âlem; gerek şimdiki, gerek sonraki,
Gam yemeksizin, nasıl elde edilirler!

Kısacası: Sizlerle hoş olur benim gönlüm,
Güm hazinesi olmazsa, gönülden ne elde edilir!»

XXIX

ZÎN JI SITÎYÊ GAZÎN DÎ KE

Geh gahî-1 Sîtî dî kîr mîxateb
Ev renga he ew melek mîateb:
 Kî: «Ey rûh û rewanê qelbê Zînê!
 Nûra beserê dîyar û dînê!
Hemşadî-yû hemcefa û hemdem!
Hem lehm û îzam û cîld û hem dem!
 Hemşîre û hem cenah û hemser!
 Hembîze, hemaşîyan û hem per!
Wey teb'ê bî teb'ê mîn mîtabîq!
Îlla ku bî bext-1 na mîwafîq
 Sed şîkr-1, te bext-1 bûye yawer
 Çawa te dî vê, we da te Dawer
Sed şîkr-1, te bext-1 bû mîsaîd
Talî' gerîya jîbo te saîd
 Bextê mm eger çî zêde reş hat
 Ev qîsmete bo me zêde xweş hat
Teqşîmê xeman jîbo mîra bû
Teqdirê ezel, yeqîn wîsa bû

XXIX

ZİN SİTİ'YE SİTEM EDİYOR

Bazı bazı da Sıtı'yi muhatap alırdı,
Şöylece o meleğe serzenişler ederdi:

«Ey Zin'in gönlünün ruhu ve canı!
Görüşün, görmenin ve gözün nuru!

Sevinç ve cefa arkadaşım!

Etim, kemiğim, cildim ve kanım!

Bacım, kanatlarım ve de başım

Kanatlarım, rahim ve yuva arkadaşım!

Ey huyu huyuma uygun olan bacım!

Bahtı bahtıma zıt olan bacım!

Yüzlerce şükür ki bahtın yaver oldu senin,

Nasıl istediysen öyle verdi sana Allah.

Yüzlerce şükür ki bahtın elverdi senin,

Talihin iyice yükseldi senin.

Benim bahtım gerçi çok kara geldi,

Fakat bu taksim bizi çok sevindirdi.

Gamların taksimi benim için oldu,

Ezelin takdiri herhalde böyle oldu.

Şahî jî tera, û xem jîbo mîn
Tacdîn jî tera, û Mem jîbo mîn
Xem çun ku lî sûretê Memê'ne (1)
Lew xem jî mîra lî ser xemêne»

(1) Çun ku: Lewra. Lî sûretê Memê'ne: Lî şıklê wine, yan jî lî rûyê wine.

Sevinçler senin, gamlar benim olsun,
Tacdin senin, Memo da benim olsun.
Gamlar Memo'nun yüzünde toplanmışlar,
Bundandır ki gamlarımız gam üstünedir.»

XXX

ZÎN BI FINDÊRA DI PEYÎVE

Dem, şem'ê dî kîr jîbo xwe demsaz
Kî: «Ey hemser û hemnişîn û hemraz
Herçendî bî sohtinê wekî mîn
Emma ne bî gotinê wekî mîn
Ger şîbhetê mm te jî bî gota
Dê mm bî xwe dîl qewî ne sohta
Derdê mm û te jî yek bî ferqe
Ew ferqe jî xerbê ta bî şerqe
Meşrîq tuyî, agirê te zahîr
Mexrîb ez, û batînê mm agir
Daîm dî sojît me rîşteyê can
Te na sojîtî bî xeyrê ezman (1)
Pêhtî me lî ser, dî dîl perenge
Canê me dîgel perengê cenge
Şewqek te lî ser serî dîyarê
Sewdayekî serserî dî bare
Ew şewq-î jîbo tera zîmane
Ev pêhtî jîbo mera zîyane

(1) Jî bîl hînek zemanan. Yanî hînek wextan bî tanê dî şewite.

XXX

ZİN MUMA SESLENİYOR

Bazan mumu ederdi kendine muhatap:

«Ey sır ve oturma arkadaşım, baş arkadaşım!

Gerçi yanmak yönünden benim gibisin **sen**,

Fakat konuşmak yönünden benim gibi değilsin.

Eğer sen de benim gibi söyleseydin,

Benim de gönlüm fazla yanmazdı.

Benimle senin derdin farklıdır,

O fark doğudan batıya kadardır.

Sen doğusun, ateşin görünüştedir,

Batı da benim, içim ateştir.

Her zaman yanıyor canımızın damarı,

Senin ise bazı vakitlerden başka yanmaz.

Benim başımda alevler, gönlümde köz var,

Canım o közle savaşa tutuşmuş.

Senin başının tepesinde bir ışık var,

Ondan serseri bir sevda yağıyor.

O ışık senin için dildir,

Benim başımdaki alev ise bana zararlı.

Pêhta jî dilê me dayî ser ser
 Hukmê dî ketm h bayê Serser (1)
 Her çendî bî şev dî minî bîdar
 Sîbhan dî nivî heta vî êvar (2)
 Êvar û seher bî roj, eger şev
 Ez her dî sojîm wîsa h ser hev»

(1) Bayê Serser: Bagêr, bapûk, bayê pîr guzîm.

(2) Dî nivî: Dî kevî nava nivînan, hêsa dî bî, ra dî zêyî.

Benim gönlümden başıma vuran alev,
Şiddetli rüzgâra hükmeder.

Gerçi geceleri uyanık kalırsın sen,
Fakat sabahtan akşama kadar da uyursun sen.

Ben ise hep yanarım devamlı olarak,
Akşam. sabah gündüz ve gece».

ZÎN BÎ FIRFIROKÊRA DÎ PEYÎVE

Geh gah-ı jî dest dilê bîrîndar
 Naçar-ı dî bû jî canê bêzer
 Perwa ne dî kîr bî agirê xem (1)
 Perwane dî kîr jîbo xwe hemdem
 Kî: «Ey tairê aşîyanê firqet!
 Wey bîlbîlê bosîtanê hîrqet!
 Ey hîccetê aşîqêd-ı saîb!
 Wey mîbîlê mîddeayê kazîb! (2)
 Mîrdane dî bexşî canê erzan
 Heyfa! Ku bî mîr geranî lerzan (3)
 Na westî demek lî ber hewayê
 Napuxte teleb dî kî fenayê
 Ew lez jî tera gelck qusûre
 Ew lerze jîbo tera fîtûre
 Bê sebrî û bê sîkûn û bê tab
 Lewra xwe dî kî bî zûyî pîrtab

-
- (1) Agîrê: «Ateşê» bû, me lî şûnê «Agîrê» nivîsi.
 (2) Ê ku doza evînê ya derewin betal dî ke.
 (3) Bî mîrmê tu gerîyeyî bî lerz, tu dî lerzî.

XXXI

ZİN PERVANEYE SESLENİYOR

Bazan da yaralı gönlünün elinden,
Çaresiz kalır, bezerdi candan.

Gam ateşinden etmezdi perva,

Pervaneyi ederdi kendine arkadaş:

•Ey ayrılık yuvasının kuşu!

Ey yanma bahçesinin bülbülü!

Ey gerçek âşıkların delili!

Ey yalancı iddiaların çürütücüsü!

Erkekçe canını ucuz verirsin,

Yazık ki ölümle titrek olursun.

Durmazsın bir an aşkın önünde,

Çiğken yok olmayı arzu edersin.

Bu acelecilik senin için çok kusurdur,

O titreme senin için zaafıdır.

Sabırsızsın, sükûnetsiz ve bitabsın.

Bundadır ki kendini çabucak yorarsın.

Napuxteyî eybekî temame
 Metbûx-ı dî bêjînê ku xame
 Puxte dî sojin, meger çu caran
 Fanî qe dî bîn bî nûr û naran!
 Baqî dî gerin wekî semender
 Wan cîsmê dî bîte canê enwer»
 Wê cîsmemînewwera wekî rûh
 Beyza qemera mîqabilêt yûn (1).
 Yek zerre jî asîman û erdan
 Ne'dma ku neket dîgel xeberdan
 J'ev ademîyêd-ı sahîb exraz
 Mehza dî kîr îhtîraz û î'raz
 Fıkra xwe dî kîr jî îns û canan (2)
 Sırra xwa dî gote bê zîmanan (3)
 Ser ta bî qedem xerîqê xembû
 Neqşê dîl û can xîyalê Mem'bû

1) Yanî a ku wek hîva hemberê rojê sîpî bû.

Fıkra xwe dî kîr: Dî tîrsî, fîkar dî kîr.

2) Zîmanan: «Zebanan» bû, me li şûnê «Zîmanan» nivîst

Çiğ kalmak büyük bir ayıptır,
Pişkinler ona derler ki «Hamdır».

Pişkinler de yanarlar, fakat hiç bir zaman
Yok olurlar mı ışıkla ve ateşle?

Bakî kalırlar kertenkele gibi,
Onların cismi aydın bir ruh olur».

O nur cisimli, melek ruhlu Zin,
Güneşin karşısındaki ayın mehtabı Zin,

Yerlerden ve göklerden bir tek zerre,
Kalmazdı ki kendisine seslenmesin.

Yalnız bu garaz sahibi insanlardan,
Özellikle sakınırdı ve yüz çevirirdi.

İnsanlardan ve cinlerden çekinirdi o,
Sırrını dilsiz yaratıklara söylerdi o.

Baştan ayaklara kadar gamlara dalmıştı,
Gönlünün ve ruhunun nakşı hep Memo'nun hayaliydi.

XXXII

PERÎŞANÎYA MEMÊ

Mem jî ji xıyalê rûyê dıldar
Yanî ku jî arezûyê dıdar
 Bû dînekî dılpezîr û sewda
 Mecnûnekî bê nezîrê şeyda
Xalib gerîya h aqlê dehşet
Mûnis gerîya lı gelbê wehşet
 Ne qabilê hemlê dax û derdan
 Ne nailê seyrê baxê werdan
Hasıl ku ne bû wîsalê Zînê
Rahet çunebû ji ber bîrînê
 Lewra ku du teşneleb dı bê gav
 Bê tab-ı bı bın jıbo fırek av,
Nageh bı rıjıt ji asîmanî
Serçeşmeyê abê zendeganî,
 Yek teşne mîradê dıl helînit,
 Yek soxîte her wîsa bı mînit,
Yek kesb-ı bı ket heyatê sermed,
Ê dı dı çıte mematê mîmted
 Tacdîn-ı ku cw wîsal-ı dest da
 Ew reng lı Memê melal-ı dest da

XXXII

MEMO'NUN PERİŞANLIĞI

Memo da sevgilinin yüzünün hayalinden,
Yani onu görmek arzusundan,
Tamamen deliye döndü, sevdalı oldu,
Emsalsiz bir deliye döndü sersem oldu.
Dehşet onun şuuruna galip geldi,
Yalnızlık onun kalbinin dostu oldu.

Ne dağlamaların derdini yüklenmeye kabiliyeti vardı,
Ne de güller bahçesini seyretmekte nasibi vardı.
Zin'e kavuşması hasıl olmadığı için,
Bu yaradan rahatı da yoktu.
Çünkü dudakları kurumuş iki kişi aniden,
Bir yudum su için bitab düşerlerse,
Aniden göklerden dökülüverirse,
Hayat suyunun baş pınarı;

Ve susayanlardan biri gönlünün muradına erer de,
Öbür bağı yanık hep böyle kalırsa,
Biri ebedî hayat kazanırsa,
Öbürü de sonsuz bir ölüme gider.
İşte Tacdin muradına erince,
Memo da bu şekilde derthlere düştü.

Esla jî xemañ ne bûye hêsa
 Mehza bî kesañ nebû mîwasa
 Qet'a wî ne bû h cîh qerarek
 Esla wî ne bû bî kes mîdarek
 Ew weqtê wekû dî çûye pêş Mîr
 Te d'go ku du saxe pê dî zîncîr (1)
 Her lehze jî derd û ah û wahê
 Ağır dî gîhande barîgahê
 Gava ku dî çûye pêşê Tacdîn
 Ew jar-ı dîgel dîlê bî nalîn,
 Ne'dşî bî ketîñ mîdar û sıhbet
 Ne'dbû bî kîrît qerar û ulfet

(1) Saxe: Em: rastê mana vê kelimê ne hatin. Lî gorî texmîna me ev kelîme û a dû wê lî ser hevdu «Saqepê» ne, yanî çaqên lingêd wî. Eger wehabe, kalîma «Saq» bî şaşbûn «Sax» hatiye rûvisîn.

Gamların elinden aslâ dinlenemezdi,
İnsanlarla asla hemdert olamazdı.

Hiçbir yerde yoktu onun için karar,
Hiçbir kimseyle geçinemezdi o.

Beyin huzuruna da gittiği zamanlarda,
Sanırdın ki iki bacağı zincirdedir.

Her an dertlerden ah-vah edince,
Ateş yayardı odalarda.

Tacdin'in yanına gittiği zaman,
O zavallı yaralı gönlüyle,

Geçinemezdi, sohbet etmeye gücü yetmezdi,
Karar kılmak, ülfet edinmek yoktu onun için.

XXXIII

MEM BI DÎCLE'RA DI PEYÎVE

Naçar-ı jî heyşetê dî çû dûr
Hemderd-ı dî bû dîgel şetê kûr
 Kî: «Ey şibhetê eşkê min rewane!
 Bê sebr û sıkûnî, aşiqane
Bê sebr û qerar û bê sıkûnî
Yan şibhetê mm tu jî cînûnî?
 Qet nîne jibo tera qerarek
 Xalib dî dilê teda neyarck (1)
Her lehze te jî çî têtê bîrê?
Sergeşte dî bî lî rex Cızîr'ê
 Ev şehreye ger jibo te mehbûb
 Hasıl gerîyaye bo te metlûb
Daîm dî dilê tedane menzîl
Destê te lî gerdanê hemaîl
 Hêja jî Xwedê tu fîkrê na kî
 Her rojî hezarê şîkrê na kî

(1) Mana ferda diduwan lî gorî babet nîne. Bî texmîna me dê rastê wê wehabe: «Xalib dî dilê tedaye yarek».

XXXIII

MEMO DİCLE'YE SESLENİYOR

Çaresiz kalıp insanlardan ~~uz~~ğa giderdi,
Derin nehirle hemdert olurdu:

«Ey benim gözyaşlarım gibi dökülen nehir!

Ey âşıklar gibi sabırsız ve sükûnetsiz nehir!

Sabırsız, kararsız ve sükûnetsizsin,

Yoksa benim gibi sen de deli misin?

Senin için hiç bir karar kılmak yok,

Galiba senin gönlünde de bir yar var.

Her an senin de hatırına ne gelir?

Ki böyle Cizrenin yanbaşında coşuyorsun?

Eğer bu şehirse senin sevgilin,

İşte elde etmişsin sen arzunu.

Her zaman koynundadır bu konaklar,

Kolların çapraz şekilde onların gerdanına dolanmıştır.

Hâlâ Allahtan korkmuyorsun da,

Her gün binlerce şükretmiyorsun da,

Ev çende dî kî hewar û gazî
 Êdî çî miradekî dî xwazî?
 Bêhûde çîra dî kî tu feryed?
 Aware dî çî dîyarê Bexdad?
 Ger ez bî girîm we ger bî nalîm
 Wer ez bî mîrûn we ger bî kalîm,
 Herçî weku ez bî kîm rewaye
 Maqûlî jîbo mera fenaye
 Carek ın dîlê mî jî guzer ke
 Serçeşmeyê çeşmê mî nî nezer ke
 Derdê dîlê mî ku bê dewaye?
 Çeşmê terê mî çîma ceraye?
 Dîwaneme, mî perî bî der da
 Ez Dicle'me, zenberê me ber da (1)
 Westanî û Nêrgizî û Seqlan
 Derwaze û Omerî Meydan (2)
 Van seyrehên tu lê dî kî geşt
 Ez nîme, jîbo mîra der û deşt»

(1) Zenber: Em rastê nîma kelîmê ne hatin. Qey zembereke.

(2) Ev gîştîk nîma derwazê ku Dicle dî wanra derbas dî be.

Bunca feryad ve figan ediyorsun,
Artık ne murad istiyorsun?

Beyhude yere niye feryad ediyorsun?

Avare avare Bağdat diyarına gidiyorsun?

Ben ağlarsam ve inlersem eğer,

Ben ölürsem ve sızlarsam eğer,

Her ne yaparsam ben revadır,

Benim için en makul yol, yok olmaktır

Benim gönlümün içinden de geç bir kez

Gözlerimin baş pınarına bak bir kez.

Gönlümün derdi neden dermansızdır

Yaş gözlerimin macerası nedir?

Divane oldum ben, periyi elde bırakırdın,

Dicle'yim, ben, zenbereği bırakırdım.

Vastani, Nergizî ve Saklar

Dervaze, Ömeri ve Meydan, (1)

Sen bu güzergâhlarda dolaşıyorsun,

Ben kaldım tek başıma bu yerlerde ve ovalarda.

(1) Bu iki mısra'daki kelimeler hep yer adıdır.

XXXIV

MEM BI BAYÊRA DI PEYÎVE

Geh behsê dî kîr dîgel Seba'yê
Şerha xemê dîl dî gote bayê
Kî: «Ey cîsmê letîfê şîbhetê rûh!
Dergahê beden lî ber te meftûh
Ez hêvî dî kîm ku bê teweqqîf
Rencîdeqedem bî bê tekellîf
Carek here suddet'us—seadet (1)
Gavek here sîdret'un—nîhayet (2)
Ewwel tu bî pose asîtanê
Paşê here pêşê dîlsîtanê
Emma bî tewazî'û bî tazîm
Sed mertebe ihtîram û tekrîm
Aheste jîbo bî ke duayê
Wabesteyê wê bî ke senayê
Şayeste bî ke tu ihtîramê
Destbeste vewest, bî ke selamê

(1) Suddet'us — seade: Navdera bextîyariyê; yanî koşka Zîn'ê.

(2) Sidret'un — nihayet: Cîhê ku Pêxember têda bî Xwedê'ra peyîvîye; mexsed jê oda Zînê'ye.

XXXIV

MEMO RÜZGÂRA SESLENİYOR

Bazan Saba yeline seslenirdi
Gönlündeki dertlerin şerhini rüzgâra söylerdi
«Ey ruh gibi lâtif cisim!
Beden kapısı senin önünde açıktır.
Rica ediyorum: Hiç durmadan,
Tekellüfsüz, ayaklarını yormadan,
Bir defa mutluluk eşiğine git (1),
Bir an son sidreye git (2),
Önce eşiği öperek ziyaret et,
Sonra gönlümü kapan yarın huzuruna git,
Fakat tevazu ile ve tazim ile,
Yüz mertebe hürmetle, edeple.
Aheste aheste kendisine dua et,
Hakkında methiyeler söyle.
Lâyıkıyla kendisine saygı göster,
El bağlayıp dur ve selâm ver.

(1) Mutluluk eşiğinden maksat Zin'in köşkünün eşiğidir.

(2) Son sidre Peygamberin miraca giderken Allahla konuştuğu yerdir. Maksat Zin'in odasıdır.

Paşê hareket ke pêşve çapik
 Sıqlet ne girî lî teb'ê nazîk
 Ev name ku xwînê dîl mîdade
 Ev sefhe ku merdîmek sewade,
 Perdê me livîn jî ber cemalê
 Tenha bî de destî erzîhalê
 Zînhare! dî ba ne kî nîqabê
 Gava ku dî xwîmtî kitabê
 Bêjê jî meda ku: «Padişahîm!»
 Benden ana soyle: «Qiblegahîm! (1)
 Lew metle'ê nûrê Zîlcelal'î
 Lew menbeê kewsera zelalî
 Lew menzer û mezhera ilahî
 Em bûne geda, tu padişahî
 Da bo me bî heqqê mittesîf bî
 Der heqqê me edl û mintesîf bî
 Der dîde jî dîdeyê tewella
 Geh gah-î bî kî lî dîl tecella
 Ev de'bê qedîme padişahan
 Wan ame nezer lî pîrgunahan
 Wellah gunehê xwe ez nî zanîm
 Emma me dilek hebû, dî zanîm
 Ew dîl, perîyan jî mm revaye
 Ev pêleke ew jî mm cudaye
 weqtê ku dîgel mm ew tebabû
 Sahîb hewes û xwedan hewabû
 Belkî kırıbt xeta û îsyan
 —İnsan xulîqîn bî neqs û nîsyan—
 Sed carî ku zêde pîrgunahe
 Lê sayeyê zîlfê te penahe

(1) Benden ana soyle: Jî devê min jêra bêje. Ev bî zarê Tır-kiye.

Sonra ona doğru çabucak git,
 O nazik yaradılışına ağırlık vermeden.
 Mürekkebi gönül kanı olan bu mektubu,
 Bir siyah göz bebeği olan şu sayfayı,
 Cemalinin önündeki perdeyi titretmeden,
 Bir arzuhal gibi تنها olarak ver eline.
 Sakın ha! Perdeyi yellendirmeyesin,
 Yar mektubu okuduğu zaman.

Bizden ona de ki: «Ey padişahım!»,
 Benden ana söyle: «Kıblegâhım! (1)
 Sen ilâhi nurun doğuş ufku olduğun için,
 Sen duru Kevser'in kaynağı olduğun için,
 Sen ilâhi görünüşün ufku olduğun için,
 Biz dilenci olmuşuz, sen de padişahsın.
 Bizim için hakkaniyetle vasıflanasın,
 Bizim hakkımızda âdil ve insafî olasın,
 Gözlerinin önüne, dostluk gözüyle,
 Bazı bazı gönlüme görünesin.
 Bu, padişahların eski geleneğidir,
 Onların günahkârlara bakışları umumîdir.
 Vallahi ben günahımı bilmiyorum,
 Fakat bir gönlümüz vardı, onu biliyorum.
 O gönlü, periler benden kaçırdı,
 Bir süredir o benden ayırdır.
 Benimle birlikte olduğu zaman,
 Heves ve sevgi sahibiydi o.
 Belki hata ve günah işlemiştir,
 —Zaten insanlar eksik ve unutkan yaratılmışlar—
 Gerçi yüz defadan da çok günahkârdır,
 Fakat dayanağı, senin zülfünün gölgesidir.

(1) Ozan bu mısralı Türkçe olarak yazmıştır.

Ger qehr-ı bî kî lî wî cezaye
 Wer efw-ı bî kî eceb etaye»
 Ev renga bî bêje, ey Seba tîz!
 W'an gah-ı zemîn bî pos û berxîz (1)
 Ey badê Seba! Bî heqqê Mabûd
 Gava weku têy jî pêşê meqsûd,
 Zînhare! Hinek jî xakê dergah
 Bîne jî mîra dîgel xwe hemrah
 Toza ku jî rengê tûtîyaye
 Bîne bî xwera ku kîmiyaye»

(1) W'an gah: Û an gah: Yanî wê demê, wê gavê.

Eğer ona kahretsen bu cezadır,
Yok affetsen onu, büyük bir iyiliktir.»
Böylece söyle ey keskin Saba!
Zemini o anda öp ve kalk.
Ey saba yeli! Allah aşkına,
Yarin huzurundan döndüğün zaman,
Onun dergâhının toprağından,
Bize beraberinde getir, sakın unutma.
Tutiya gibi olan o tozu, (1)
Beraberinde getir, çünkü kimyadır o»

(1) Tutiya: Gözleri aydınlatmak için kullanılan bir ilaçtır

XXXV

MEM GAZIN JI DILÊ XWE DI KE

Geh ceng-ı dı kır dıgel dilê jar

Kî: «Ey xainê şermesarê xeddar!

Kan qewl û qerar û ehd û peywend,

Peyman û qesem, yemîn û sewgend?

Te d'go ku: Dıgel te sadıqım ez,

Te d'go: Bı tera mıwafıqım ez

Te d'go ku: Dıgel te yekdılım ez

Te d'go ku: Xweden tehemmılım ez

Heyfa! Ku zıyade bê wefayî

Weyla! Ku ne qabilê cefayî

Qelbê dexeli, bı dıl neyarî!

Pır çıl û çep û xırab û xwarî

Ey tûtîyê perwereş şêrînî!

Wey tıflê tıfeylê nezeninî!

Yarê xweşîyan bûyî meger tu

Qelbê reşîyan bûyî meger tu (1)

(1) Qelbê reşîyan: Sıst û zexelê rojên reş.

XXXV

MEMO GÖNLÜNE SİTEM EDİYOR

Bazan zavallı gönliyle savaşırdı;

«Ey gaddar, utandırıcı, hain!

Hani söziin, kararın, ahdin ve andın?

Hani yeminin, sözlerin ve bahtın?

Derdin ki: Sana sadakatle bağıyım ben,

Derdin ki: Seninle beraberim ben.

Derdin ki: Gönlüm seninle beraberdir,

Derdin ki: Tahammül sahibiyim ben.

Yazık ki fazlasıyla vefasızmışsın,

Eyvah ki cefa çekmeye kabiliyetli değilmişsin.

Sahte kalpmişsin meğer, candan düşmanmışsın,

Çok döneke, insafsız, kötü ve eğriymişsin.

Ey Tûtî gibi nazla büyütilen kalp!

Ey nazenin, asalak çocuk!

Sevinçli günlerin dostuymuşsun meğer

Dar günlerde kalpmişsin.

Dilhayê! kusan derûnê ten ha (1)

Însafe tenê bî hêlî tenha?

Ev bîlbîlê can dî mehbese ten

Maye bî tenê mîsalê bêjen

Însafe bî kî tu canê bedrûd? (2)

Derwazeyê ten bî gêrî mesdûd?

Sırra dî teda, jî feyzê cane

Nûra dî zemîn jî asîmane

Ey dîl! Me çê bê çîraxê canî

Zulmate, tu korî rê nî zanî

Meqsûde eger jîbo te canan

Canan te dî canêdane pînhan

Lewra tu nîmûnedarê zatî

Ayîneyê sûretê sîfatî

Zînhare! Me çê lî dû tewella

Da can ne ketin jî te teberra

Çûna te dî bîte xaricîyyet

Terka te dî bîte rafîzîyyet

Xaric me be da bî bî tu daxil

Terkê me ke da bî bî tu wasîl

Refzê me ke tu, bî dîl be sinnî

Ma Baluke? Weynek, ente mînnî! (3)

Sabît be ku da ne naxelef bî

Da waqîfê sîrrê «Men eref» bî (4)

Her çendî tu çûyî ber derê dost

Lê dost-î lî nîk mîne, lî wê post

(1) Dîlha: Ey dîl. Derûnê tenha. Hundirê cesedê hanê, vi
laşî.

(2) Tu xatîr jî gan bî xwazî, wî terk bî kî.

(3) Ev ferd gîş bî zarê Erebi'ye, mîna... eve: Çû bû
Mala te... keve, tu jî laşê minî!

(4) «Men eref» Kî ku nas bî ke;... edîsekî.
temamê... «Kî... xwe nas bî ke... yê... nî...
dî ke».

Ey gönül! Bu vücudun içini böyle
Yalnız başına bırakman insaf hakkı mıdır?

Şu can bülbülü ten hapishanesinde,
Kalmış yalnız, kalbur gibi delik deşik.

İnsafa sığar mı, cana veda etmen,
Ve vücut kapısını kitleyip kapaman
Sendeki sır, canın feyzindendir,
Yerdeki ılık göklerdenidir

Ey gönül! Canın çırası olmadan gitme,
Karanlıktır, sen de körsün, yolu bilmezsin.

Eğer amacın canansa senin,
Canan canında saklıdır senin

Çünkü sen zatın örneğisin,
Sıfatların suretinin aynasıdır.

Sakın aşkın peşinde gitme,
Ki can senden teberri etmesin.

Gidişin, isyancılık olur,
Canı terketmen, başkaldırmak olur.

İsyancı olma ki dahil olasın,
Terketme ki muradına erişesin.

Terketme, gönülden sünni ol,
Sana ne oldu, yazıklar olsun, sen benim bir parçamsın.

Metin ol ki, geride kalmıyasın,
Ve «Kim tanır» sırrını öğrenesin. (1)

Gerçi sen dost kapısının önüne gitmişsin,
Ama dost benim yanımdadır, orada post vardır.

(1) «Kim tanır» sözü bir hadisın başıdır, hepsi şöyledir
«Kim nefsinı tanır» Tanrısını da tanır».

Qedda te hebandî bo te dare
 Zılfa tu çivandî ew qinare
 Cezba tu revayî can lı bale
 Sırta tu fîdayî ew xwemale
 Bawer te neyê lı zılf û xalan
 Malê me de Hindîyan bı talan
 Pabende me be bı tarê gêsû
 Sergeşte me be bı qewsê ebrû
 Her çendî Xelil'î, ey belakeş! (1)
 Gulzar-ı lı te dı bîte ateş
 Teşbîhê te sed hezar-ı bılıl
 Sed carî bı km fîxan û xulxul
 Perwane sıfet lı pêşê werdan
 Her dem dı sojin bı dax û derdan
 Ey dıl! Te xwe daye ber hewayê
 Qesda te ewe bı kî sefayê
 Emma jı tebîbê ışqê sadıq
 Mın zaniye bo tera mîwafıq:
 Perhîze jı qismê mîştehatan
 Teqwaye jı van mîlezzezaten
 Herçî ku mîxalîfê hewaye
 Eynê wî jıbo tera şifaye
 Mın pirsîye bê guman jı Luqman
 Xasîyyetê şerbetan û luqman
 Herçî ku şêrine eynê daye
 Herçî weku tale ew dewaye»
 Ew çende ewî digel dılî got,
 Naçar-ı dîlê dılî bı wî sot
 Dûkel jı herareta sıweyda
 Ra bû tîjî bû mehellê sewda
 Ra bû ve jı dıl duxan û yehmûm
 Reş kır lı serî dîmaxê xeyşûm

(1) Xelil: Bîrahîm Pêxember.

Senin sevdiğin yarin boyu, senin için darağacıdır,
 Seni kanburlaştıran zülûf, etin asıldığı çengeldir.
 Seni benden kaçıran cezbenin yanında can vardır,
 Senin feda olduğun sır, ev sahibidir.

Sakın zülüflere ve benlere inanmıyasın,
 Malını Hindulara talan ettirmeyesin.
 Saç örgüsünün halkasına ayağını bağlama,
 Kaş yayı ile sergeşte olma.

Gerçi sen de İbrahim'sin ey cefakeş!
 Fakat sana gül bahçesi olur ateş.
 Senin gibi yüz bin tane bülbül,
 Yüzlerce defa figan ve uğultu etse,
 Güllerin önünde pervane gibi,
 Her an yanarlar dağlamalardan ve dertlerden.

Ey gönül! Sen kendini sevgiye vermişsin,
 Senin amacın safa sürmektir.

Fakat gerçek aşkın tabibinden,
 Senin için uygun ilâcı öğrendim ben:
 Gönlü çekenlerden sakınmaktır,
 Lezzet verenlerden de kaçınmaktır.

Senin arzuna uymayan ne varsa,
 O aynen senin için şifadır.
 Lokmaların ve şerbetlerin özelliğini,
 Lokman'a sormuşum ben, buna inan.

Tatlı olanlar aynen hastalıktır,
 Acı olan şeyler ise ilâttır»
 Memo gönlüne o kadar söyledi ki,
 Çaresiz gönlün gönlü ona yandı.

Kalbinin ateşinden kaynar bir duman
 Yükseldi, hep sevda yeri ydi o.
 Gönülden yükseldi kara bir duman,
 Başındaki dimağı da kararttı.

Neynîkê xıyalê bû mîkedder
 Ayîneyê aqlê bû mîxebber
 Ewrek te dî go jî erdê ra bû
 Evraz-ı, lî asîman cema bû
 Wî ewrî jî nîvîka hınavan
 Xwînbarî dî kîr bî herdu çavan
 Seyla cegerê wîsa lî gur hat
 Goya ku bî ser, Erez ve gur hat (1)
 Elqîsse: Jî îlleta dî dîlda
 Seylek we dî çû Memê bî mîlda
 Şettîl - Erebb û Ferat û Ceyhûn
 Hersê te dî go bî yekve ra bûn
 Her çendî jî hîstîrê Mem'ê jar
 Şîn bûn lî rexê şetê, Sîpîndar
 Sehra hemî bûye sehnê bustan
 Sahîl bûye gulşen û gulîstan
 Wî bê dilî her lî wê mekan gîrt
 Wî bîlbîlî bo xwe aşîyan gîrt
 Ew bîlbîl eger çî pîrhewesbû
 Zîndanê beden lî wî qefesbû
 Vêkra werîyan lî wî per û bal
 Têkda weşîyan jî wî xet û xal
 Qedda wîyê şîbhetê Senewber
 Xem bû, çîvîya mîsalê Er'er
 Ruyêd-ı wî ger çî her dî terbûn
 Manendê xîzamê, lêkî zerbûn
 Arîz qewimî lî neynîkê jeng
 Rêwneq çû nema lî neqşê Erjeng (2)
 Îşqê we nexweş kîr ew belakeş
 Hubbê we teles kîr ew mîşewweş,

(1) Ve hat: Bî gur hat.

(2) Erjeng: La wîha - xîzamê Çînî - bî nav û deng Manî'ye;
 mîxsed Memê'we.

Hafızasının aynası bulanık oldu,
 Şuurunun aynası da dumanlandı.
 Sanırdın ki yerden bir bulut kalktı,
 Ve yükselerek göklerde toplandı.
 O bulut Memo'nun içinden, ta içinden,
 Yağdırdığı kanları dökerdi iki göziinden.
 Ciğerinin seli öylesine şiddetli geldi ki,
 Sanırdın Aras, üzerine şiddetle geldi.
 Kısacası: Gönliindeki hastalıktan,
 Memo'nun omuzundan öyle bir sel akıyordu ki,
 Şattüil-Arap, Fırat ve Ceyhun,
 Sanırdın ki üçü birden taştilar.
 Gerçi Zavallı Memo'nun gözyaşlarından,
 Nehrin kenarında kavaklar yeşerdi,
 Fakat sahra tamamen bostana döndü,
 Sahil de güllük ve gülistan oldu.
 O gönülsüz hep orayı mekân edindi,
 O bülbül orayı kendine yuva edindi.
 O bülbül gerçi çok hevesliydi,
 Fakat bedeninin zindanı ona kafes olmuştu.
 Kolları ve kanatları hep birlikte serildiler,
 Şakakları ve benleri de hep döküldü.
 Çam ağacına benzeyen boyu,
 Ardiç gibi yamuldu, iki büklüm oldu.
 Yüzü gerçi her zaman taze idi
 Lâle gibi, fakat sararmıştı.
 Aynasma pas oturunca,
 Erjeng nakşını andıran yüzünde hiç berraklık kalmadı (1)
 Aşk o cefakeşi öylesine hastalandırdı ki,
 Sevgi o zayıfı öylesine sersemletti ki,

(1) Erjeng ünlü Çin Ressamı Mani'nin tablosunun adıdır.

Dêma wî ne ma çu ab û renek
Nîtqa wî ne ma cewab û dengek
J'ewwelve lî rex şetê nexwçş ket
Çîl rojî temamî şîbhê leş ket
Aql û xîred û şîûrê însan
Hîss-û hareket, quwayê heywan,
Qet'a qe ne ma jî van çu asar
Yek cuz'î lî nîk Mem'ê bîrîndar

Yanağında kalmadı hiçbir tazelik ve de renk,
Konuşmasında kalmadı hiçbir cevap ve de ses.
Önce nehrin kenarında hastalandı,
Kırk gün tamamen, ölü gibi düştü.
İnsanlık akıl, şuuru ve hafızasından,
Yaşama hareketinden, gücünden ve duygusundan,
Bunlardan asla kalmadı hiçbir eser,
Yaralı Memo'nun yanında bir tek parça.

XXXVI

MÎR DI ÇE NÊÇÎRÊ

Seyyadê şîkarê hîsnê exbar (1)
Kır bo me ku serguzeştê îzhar
 Go: Rojekî xweş bî fesl û eyyam
 Dewra feleka fena serencam
Ferraşê qeza bî sun'ê qudret
Xebra kırîbû mîsalê cennet
 Meşşate sıfet, cîhanê dêrîn
 Tezyîn kırîbû erûse ayîn
Her yek jî newal û koh û deştan
Reh şîbhetê goşeyêd bîhuştan
 Her rewze, rıyazê Xuldê ekber
 Her çeşme jî eynê abê kewser
Her koh-î jî rengê Tûrê Mûsa
J'enwarê tecellîyê dî îsa
 Her nehr-î jî rengê ejdehabûn
 Her sebze bî mu'cızan Esa'bûn
Her dar-î jî feyzê nûbuharî
Têk şu'le dî da jî nûrê Barî

(1) Nêçîrvanê nêçîra rındîya peyvan. Yani dirokvan.

XXXVI

BEY AVA GİDİYOR

Güzel habelerinin avının avcısı, (1)

Macerayı bize şu şekilde açıkladı:

Dedi ki: Güzel mevsimin güzel bir gününde,

Kötü maceralı feleğin dönüşü,

Kaderin sergicisi kudret sanatıyla,

Yeri cennet misâli yapmıştı.

Süsleyici kadın gibi, köhne cihanı,

Bir gelin gibi süslemişti.

Her dere, her tepe ve her ova,

Cennetin birer köşesi gibi olmuştu.

Her bahçe, ebedi büyük cennetin bir bahçesi,

Her çeşme aynen Kevser suyu gibi olmuştu.

Her tepe Musa'nın Turu gibi,

Tecellinin ışığından parılıyordu.

Her nehir bir ejderha gibiydi,

Her yeşil ot, Musa'nın asası gibi mucizeliydi.

İlkbaharın feyzinden, her ağaç,

Allahın nurundan hep parlıyordu.

(1) Bu hikâyeyi rivayet eden şahsı kastediyor.

Her gul jî mîsalê ateşê Tûr
 Yek meş'elê bê qusûrê pîrnûr
 Her mîrxê seher bî xwe kelîmek
 Her tûtî-yû qumrîyek nedîmek
 Her nexl-î nîdakunende her gah
 Teşbihê Şecer dî go: «Enellah» (1)
 Xergoş û xezal û gur û ahû
 Ev qaz û quling û kebk û têhû
 Ker ker dî çerîn lî koh û deştan
 Ref ref dî firîn dî nêv bîhiştan
 Elqîsse: Bî ıqtîza zemanî
 Bû fîrsetê eyş û kameranî
 Fesla bî gerîn lî geşt û seyrân
 Nêçîr-î bî kîn jî wehş û teyrân

Mîrê ku felek mîtîc ferman
 Go: «Sîbhe nebûyî, qewmê Bohtan,
 Ra bestî sîlah û gurz û şîmşîr
 Bîlcumle dîgel me bêne nêçîr
 Hazîr ne bîtin kesek dî seydê
 Ew dê bî mîrît dî bend û qeydê»
 Xelqê ku heta bî sîbhê kazîb
 Hazîr kîrîbûn bîsat û ratîb,
 Fecrê ku numaye wan elamet
 Ra bû dî wî şehîrde qîyamet
 Mîran ve kîrîn uqab û bazî
 Şêran dî bîrîn, pîlîng û tazî
 Derrende û adem û beham
 Ferdek qe nema dî şehîr-î qam

(1) Teşbihê Şecer: Wek dara çiyayê Tûr ku dengê Xwedê jê hat got «Enellah» yanî ez Xwedê'me.

Her gül Tur ateşi misâli,
 Kusursuz, çok ıııklı bir meşale gibiydi.
 Her seher kuşu aynen birer Musa'ydı,
 Her Tutî ve Kumru birer nedime gibiydi.
 Ses çıkaran her ağaç her an,
 Musa'nın ağacı gibi «Ben Allahım» derdi.
 Tavşanlar, ceylânlar, kurtlar ve âhular,
 Bu kazlar, turnalar, keklikler ve tihular,
 Sürü sürü otluyorlardı tepelerde, ovalarda,
 Sürü sürü uçuşuyorlardı cennet gibi bahçelerde
 Hulâsa: Zamanın iktizası gereğince,
 Eğlenmenin ve mutluluğur fırsatı doğdu.
 Gezmenin ve seyretmenin mevsimiydi,
 Canavarları ve kuşları avlamanın zamanıydı.

Feleğın, emrine boyun eğdiği Bey,
 Dedi ki: «Sabah oldu mu, Botan halkı,
 Alsın silâhlarını, gürz ve kılıçlarını,
 Hep birlikte bizimle gelsinler ava.
 Aıda hazır olmayan kimse olursa,
 O zincirde ve pırangada ölecektir»
 İlk fecre kadar azık ve elbise
 Hazırlamış olan o halk,
 Fecir onlara nişan gösterince,
 O şehirde bir kıyamet koptu.
 Beyler şahinleri ve kartalları çözdüler,
 Aslanları, kaplanları ve tazıları götürdüler.
 Yırtıcı av kuşlarından, insanlardan ve hayvanlardan,
 Bir tek ferd kalmadı o şehirde,

Dam û ded û adem-yû heywan
 Tıfl û sebî, aşivan û rezvan
 Elqısse: Qebîleya rîcalan
 Filcımle kesek ne ma dı malan
 Bû heşregehek lı seydegahan
 Şefqet ne kırım lı bê gunahan
 Ew çende jı wehşîyan dı kuştın
 Goya ku wihûş-ı qet ne hîştın
 Derrende, dewende û perende
 Hm kuştî dı girtî, hın fekende
 Çapıkherekat û nûciwanan
 Wan farıs û kurd û pehlewanan
 Derrende dı randıbûn bı şıran
 Perrende bı randıbûn bı tıran
 Mehbûbê mîsalê şehlewendan
 Merkeb'ereban, xwedan kemendan
 Çoganê dı dest dıgel gupalan
 Avêtine gerdenêd xezalan
 Ew şêresıwar bı perr-û çengê
 Xwîni kırıbûn, belek pılingê
 Ew çende xezal ewan kırım seyd
 Ew çende pıling ewan kırım qeyd,
 Êdî ne dı şın dıgel xwe bînın
 Belkî ne dı şın jı cî helînın
 Kuştî jı xwera bîrm feqîran
 Girtî bı xwera bîrm emîran

Faklar, av hayvanları, insanlar ve hayvanlar,
 Çocuklar, yavrular, değirmenciler ve bahçıvanlar,
 Hulâsa: Erkeklerin hepsi,
 Çıktılar, kimse kalmadı evlerde.

Av yerlerinde oldu bir mahşer,
 Günahsızlara hiç şefkat etmediler.
 O kadar canavar öldürdüler ki,
 Sanırdın hiç canavar bırakmadılar.

Uçan kuşları, yabanî kuşları ve kaçan hayvanların
 Bir kısmını ölü olarak tutarlardı, bir kısmını faka
 düşürürlerdi.

Çevik hareketliler, gencecik delikanlılar,
 O kahraman ve pehlivan gibi atlılar,
 Yırtıcı kuşları kılıçlarla yırtarlardı,
 Uçan kuşları oklarla parçalarlardı

Şehlevend misâli olan o sevimliler,
 Arap atlarına binen o kemendçiler,
 Ellerindeki bastonları ve değnekleri
 Ceylânların gerdanlarına atarlardı.

O aslan gibi atlılar kolları ve kementleriyle
 Alacalı kaplanları kana boyadılar.

Onlar o kadar ceylân avladılar ki,
 Onlar o kadar kaplan tuttular ki,
 Artık beraberlerinde getiremiyorlardı,
 Hatta yerinden dahi kaldıramıyorlardı.

Ölüleri fakirler kendilerine götürdüler,
 Tutukluları da Beyler beraberlerinde götürdüler.

XXXVII

BEXÇÊ MÎR

Baxek wî hebû Emîrê Zeydîn
Baxê Îremê dî çû bî mîzgîn
Her dewhe jî wî, û her tîyûrek
Yek qesrê jî cennetê, û liûrek
Bo şuştinê dest û pê û çavan
Kewer kiribû sebîl-î Rîdwan
Hemser bî meqamê Sîdre serwek
Manendê te her zerwek
Teşbihê Memê, dilê enewher
Sed pare jî îşqê, qeddê E
Narenc û Tırînc-î şîbhê Zînê
Zer bûyî jî illeta evînê
Sêv û rîteb û înar û bustan
Lêv û zîqen û înar û pestan (1)
Şîmşad û çîmar-î hemqedembûn
Xweş sayewer û elîhîmembûn

(1) Inar: Em rastê mana vê kelîmê ne hatin. Lê wisa tê texmînkirin ku ew jî navê lebatekiye, belkî dêm be.

XXXVII

BEYİN BAHÇESİ

Zeydin Beyin öyle bir bahçesi vardı ki,
İrem bağı onun müjdesine verilirdi.

Onun her bir ağacı ve her bir kuşu,
Cennetin birer köşkü ve hurisi gibiydi.

El, ayak ve yüz yıkaması için,
Rıdvan, Kevser suyunu sebil etmişti.

Her selvinin ucu Sidre makamına kadar yükselmişti.
(1)

Bir melek gibiydi her sülün.

Çam ağaçlarının gönlü Memo gibiydi,
Ardıçların boyu aşktan yiiz parça olmuştu.

Narenciyeler ve turunçlar Zin gibi,
Aşk hastalığından sararmışlardı.

Elmalar, hurmalar, narlar ve kavun-karpuzlar,
Dudaklar, çeneler, yanaklar ve memeler gibiydi.

Çınar ve şimşir ağaçları bir boydaydı,
Güzel gölgeleri vardı, yüksek himmetliyi.

(1) Sidre makamı Peygamberin miraçta Allahla konuştuğu yer.

Zêrînqedehêd-ı mestê lebrîz (1)
 Reyhan û binevşe cıme newxîz
 Şîrazeyê selsebîl û enhar
 Mecmûeyê xıdrewat û ezhar
 Sehna rezê mıcmeden kîtabek
 Her qıt'e û fesle fesi û babek (2)
 Goya bı edeb edîbê tencîm
 Ser sefheyê baxê şîbhê teqwîm,
 Cedwel kırîbû bı hellê sîmab
 Şîngerfe sıfet gulêd-ı sîrab
 Êtraf-ı jî sînbîl û reyahîn
 Elwan jî xîtûtê sebz û mîşkîn
 Her yek dî kırîn beyanê ehkam
 Bextê sîyeh û sefîde î'lam

(1) Mest: Wîsa tê texmîn kırîn ku ev kelîme «Mîşt»e, bı şaş-
 bûn «Mest» hatiye nîvîsîn. Mîşt bı mana tîjîye. Lebrîz: Lêvrêj.
 Yanî mey bı ser lêvên wêre dî rîjîya.

(2) Fesi û babek: Pîşk û birekî pîrtûkê.

Reyhanlar ve menekşelerin hepsi yeni açmışlardı,
Sanırdın ki bunlar altın kadehlerdi dolmuş ve taşmıştı.

Bütün yeşillikler ve çiçekler,

Nehirlerin ve durgun suların şirazelerydi.

Bağın ortası derli bir kitaptı sanki,

Her parçası ve tarhı, kitabın birer bölümü.

Sanki Nccim ilminin edebiyatçısı edeple,

Bağın üst tarafını bir resim gibi,

Gümüş suyunu eriterek cedvelle çizmişti;

Bolca sulanmış her gül bir zincifre gibiydi.

Her taraf, sümbüllerden ve reyhanlardan,

Siyah ve beyaz hatlardan meydana gelmiş renkler,

Her biri sanki hükmü açıklardı

Bu da kara bahtı ve mutluluğu açıklamaktı.

XXXVIII

ZÎN DI ÇE BEXÇE

Ew ahûyê seydegahê wehşet (1)
Ew banûyê barîgahê ulfet
Serkulhê xezalê deştê derdan
Sergeştê nîhalê baxê werdan (2)
Pabesteyê qeydê ışıqê xwînxwar
Seyda ku Memê kîrî bîrîndar
Dî şehr û mehelle cîmle xalî
Xalî bûyî kuçe û hewalî
Tenha û tehîne bax û bustan
Bê îns û perîne sehn û eywan
Zanî ku zemanê bê emane
Go: «Ra be dîlo! Eceb zemanê
Fîrset xweşe da bî çîne seyran
Ca seyr-î bî kîn lî wehş û teyran
Kanê qe heyîn jî wan me hemderd?
Lewra ku ev ademîne bê derd

(1) Xezala nêçîrgeha kûvîtiyê, a ku dî cîhê nêçîrêda bî tenê û kûvî mabû. Yanî Zîr.

(2) Serpera şaxa baxê gulan.

XXXVIII

ZİN BAHÇEYE GİDİYOR

/ Avlanma yerinde yalnız kalan o ceylan,
O ülfet sarayının güzel hatunu,
 Ovalardaki ceylanların baştacı,
 Gül bahçesinin sergeşte fidanı,
Hunhar aşkın zinciriyle ayağı bağlanan,
Memo'yu yaralıyan o av,
 Baktı ki şehir ve mahallelerin hepsi boş
 Boşalmıştır sokaklar ve çevre.
Bağlar ve bahçeler boştur ve tenhadır,
Meydanlar ve salonlar insansız ve perisizdir.
 Biliyordu ki zaman amansızdır,
 Dedi ki: «Kalk gönül! iyi bir zamandır bu.
Güzel bir fırsettir, seyrana gidelim,
Vab-ı hayvanları ve kuşları seyredelim.
 Bakalım var mı onlardan bir dert ortağı?
 Çünkü bu insanlar dertsizdirler.

Teyrek me bihîstiye dı baxan
 Bextê wî reşe jı rengê zaxan
 Lê jar û zeif û bê mecale
 Aşifteyê rûyê werdê ale
 Rojan dı ketın fixan û zarî
 Xwîna xwe dı xut şevêd-ı tarî
 Daîm dı ketın fixan û xulxul
 Hevdengê mine bı navê bıl bıl
 Hemderdekî qence, ehlê hale
 Dermanekî derdê mm lı bale
 Ey dıl! Were da bı çîn nihanî
 Hêja ku heyce me zendeganî
 Belkî bı nesîhet û bı pendê
 Aza me bı ket jı qeyd û bendê»
 Ev renge he got, û bê teweqqıf
 Zîn hate ve baxê bê tekellıf
 Agah-ı ne bûn jı wê çu deyyar
 Ne daye, ne xadım û perestar
 Meqsûdê ewê ne ışretek bû
 Wê mehz-ı miradê ızletek bû
 Lew hate ve baxê ew perîzad
 Da têr-ı bı ket jı dest xeman dad
 Her lale lı sîne bûne daxek
 Her xunçe bı sohtînê çıraxek
 Her dar-ı lı cîsmê bûne harek
 Gulnar-ı lı qelbê bûne narek
 Tenha ku xwe dî berek dı desbû (1)
 Ew seng-ı, zebaneyê ceresbû (2)
 Dem dem we dı da lı deffê mermer (3)
 Bê şibhe dılê beran dı bû ker

(1) Kevîrekî dı destên wêdabû.

(2) Ew kevır zımanê zengilbû.

(3) Mexsed jê sînga wêye.

Duymuşuz ki bağlarda bir kuş varmış,
 Bahtı kargalar gibi karıymış,
 İ'akat cılızmış, zayıfmış ve mecalsizmiş,
 Kırmızı gülün yüzünden perişanmış.
 Gündüzleri figan eder, ağlarmış,
 Karanlık gecelerde de kanım içermiş.
 Her zaman figan ve uğultu edermiş.
 O benim ses arkadaşımıdır, adı bülbülmüş,
 O aşk adamıdır, iyi bir dert ortağıdır,
 Gönlümün dermanı onun yanındadır.
 Gönül! Gel gizlice gidelim,
 Henüz vücudumuzda hayat varken.
 Belki o kuş öğütler ve nasihatlerle,
 Bizi zincirden ve kayıttan kurtarır.►
 Zin böyle dedi ve durmaksızın,
 Tekellüfsüzce bahçeye geldi.
 Hiç kimse ondan haberdar olmadı,
 Ne hizmetçi, ne nedime, ne de dadı.
 Onun gayesi eğlenmek değildi,
 Arzusu, sadece yalnız kalmaktı.
 O perizade bahçeye geldi ki,
 Gamların elinden doyasıya feryad etsin.
 Bahçedeki her lâle onun göğsünde oldu bir dağlama,
 Her gonca bir çıra gibi onu yakmaya başladı.
 Her ağaç vücudu üzerinde bir yük oldu,
 Nar çiçekleri gönlünde birer ateş oldu.
 Kendini yalnız bulunca eline bir taş aldı,
 O taş zilin dili gibi oldu.
 O taş zaman zaman mermer davula öylesine vururdu ki
 (1)
 Taşların gönlü parça parça olurdu.

(1) Mermer davuldan maksat göğsüdür.

Gava ku nezer dî kîr lî avan
 Xwînave dî çû jî her du çayan
 Sehna rezê bû hewayê bîlbîl
 Şadab-ı dî kîr bî abê gul, gul
 Qedda ku bî rasîtî Senewber
 Dêma bî zîyayê mîhrê enwer,
 Ew renga dî da lî ax û erdê
 Ew çende dî sûtî toz û gerdê, (1)
 Axê dî kîr «ax», û ber dî nalîn
 Daran dî kîr «ah», pelîk dî kalîn
 Her dem ku dî kîr jî derd-ı «Yahû»
 Mîr'atê felek dî kîr sîyehrû
 Pejmirde kîrîn bî rengê, sorgul
 Efserde kîrîn bî dengê, bîlbîl
 Bîlbîl ne dî şî bî bîte hevdeng
 Sorgul ne dî bû bî bîte hevrenge
 Hîndî ku dî baxêda nezer kîr
 Behsa xwe dîgel gulêd-ı zer kîr
 Kî: «Ey şîbhetê aşîqan dîgergûn!
 Wey şîbhetê mîn zerîrû, zergûn!
 Berkêd-ı we sed ne, ew hezarîn
 Hun bo çî zerîn, zeîf û jarîn?
 Yan şîbhetê mm dî bê Mem'ın hun,
 Lewra wekî mîn dî pîrxemîn hun?
 Bîlbîl bî gulêd-ı sore meşxûl
 Hun mayîne şîbhê mm dî ma'zûl
 Lewra dî elîl û derdenakîn
 Lewra dî hezîn û sîneçakîn
 Hun qenc-ı jîbo mîra delîlîn
 Hun bo me dî halêda edîlîn

(1) Dî sûtî: Dî dewîsand, wek sûtîna kulaf. Gerdê: Latên bexçe.

Sulara baktığı zaman,
 Kanlı gözyaşları her iki gözünden akardı,
 Bahçenin alanı bülbülün aşkına döndü,
 Gül suyuyla gülleri sulardı. (1)
 Gerçekten bir çam ağacına benzeyen boyunu,
 Parlak güneş gibi ışıklık olan yanağını,
 Öylesine yerlere sürterdi ki,
 Toprakları ve tarhları sıkardı.
 Toprak onun için «Ah» ederdi, taşlar inlerdi,
 Ağaçlar onun için «vah» ederdi, yapraklar sızlardı.
 Dertlerin elinden «Yahu» çektiği zaman,
 Feleğin aynasının yüzünü karartırdı.
 Kendi rengiyle güllerin rengini soldurdu,
 Kendi sesiyle bülbülü mahzun kıldı.
 Bülbül onunla ses ortağı olamazdı,
 Kırmızı gül de onunla renk ortağı olamazdı.
 Bütün bahçe e ne kadar baktıysa da,
 Derdini sarı güllere anlatmaya başladı:
 «Ey âşıklar gibi başka renkli olan güller,
 Ey benim gibi zavallı ve sarı renkli güller!
 Yapraklarınız yüzlerce değil, binlercedir,
 Sizler neden sararmışsınız, zayıf ve perişansınız?
 Yoksa sizler de benim gibi Memo'suz musunuz?
 Bunun için mi benim gibi çok gamlısiniz?
 Bülbül kırmızı güllerle meşguldür,
 Sizler de benim gibi yalnız kalmışsınız.
 Bunun için hastalıklısiniz, dertlisiniz,
 Bunun için mahzunsunuz, göğsü yaralısınız.
 Sizler benim için iyi delillersiniz,
 Sizler aşkta bana denksiniz.

(1) Gül suyundan maksat kanlı gözyaşlarıdır.

Xuşkek me hebû jî rengê sorgul
 Hel girtîye wê jibo xwe bîlbîl
 Ha! hîştîye bo me endelîbek
 Mehrûm û sefîl û bê nesîbek
 Ez jî jî zelîl û bê nesîbî
 Zer bûme jî hîcrê endelîbî
 Dêma mine sore erxewanî
 Zer bûye wekî we za'feranî
 Carek bî dîya mîn ew bî dîlxwah
 Êdî ne dî kîr mm «ah»î billah

Bir kızkardeşim vardı, kırmızı gül gibi,
Onu kendisine almış bir b lb l.

İşte bırakmış benim için bir andelip
Bir mahrum, bir zavallı, bir nasipsiz.

Ben de nasipsizlikten, perişanlıktan,
O andelibin hicranından sararmışım.

Nar çiçeği gibi kırmızı olan yanağın,
Sizler gibi sararmış, zaferan rengine girmiş.

Ben onu gönlümce bir görseydim,
Vallahi bir daha «Ah» çekmezdim.»

XXXIX

MEM JÎ DI ÇE BEXÇE

Herçî bî bitîn, jî xeyr, eger şer
Bê daîye na bitîn mîyesser
 Ger wesle we ger qumaşê dîdar
 Bê daîye na bitîn çu bazar
Ew daîye cımlê remz û halın
Belkî jî cenabê Zılcelal'ın
 Qelbê te dî bêjîtın ku: «Ra be
 Ev saete eynê fethê babc»

Ew kûhê weqar û behrê mewzûn
—İşqê kırîbû xefif û mecnûn—
 Yanî ku Mem'ê merîzê bedhal
 Zafê kırîbû zîyade pamal
Roja ku jî şehre xel bî der ket
Sewdayê xıyalê Zîn bî ser ket
 Bîmarê bî derdê işqê sekran
 Bê nezcê merez gîhîşte buhran
Bû qelqeleçek dî qelbê xemgîn
Esla ne dî bû dî xanî teskîn
 Naçar-ı jî xanî ew bî der ket
 Ew daîye Xızr-ı bû, bî ber ket

XXXIX

MEMO DA BAĞÇEYE GİDİYOR

Olan her iş ister iyi, ister kötü,
Sebepsiz olarak meydana gelmez.
İster kavuşmak, ister görmek olsun,
Sebepsiz olarak hiçbir pazarlık olmaz.
O sebep hep sırlardır, işaretlerdir,
Belki de Allahtandır onlar.
Gönün sana der ki: «Kalk,
Tam bu, kapının açılacağı saattir».

İşte o ağırbaşlı dağ ve sakin deniz,
Aşk tarafından hafifletilmiş, delirtilmişti,
Yani hasta ve fena halde olan Memo,
Zayıflık tarafından çok perişan olmuştu
Halk şehirden çıktığı gün,
Zin hayalinin sevdası onun başına vurdu.
Aşk derdinden sarhoş ve hasta olan M.
Hastalık olgunlaşmadan buhran geçirdi
Üzgün kalbinde bir ıstırap doğdu,
Asla evde sükûnet bulamazdı.
Çaresiz evden dışarı çıktı,
O sebep, sanki Hızır'dı da önüne düştü.

Ew Xîr-ı çî bû Teşewwîqa dıl
 Ew Xewj-ı çî bû? Teeşşîqa dıl
 Qelbê wî dıgel wî bûye baxî (1)
 Kêşan û keşan gîhande baxî (2)
 Zîn'a ku şevêd-ı reş, dı tarî
 Her dem bî fixan û ah û zarî
 Daîrî ji Xwedê dı kır temenna
 Mem ra bîr û bête nîk bî تنها,
 Nageh fîkırî ku Mem ji der hat
 Bîmarê, Mesîh-ı dî bî ser hat
 Zînê ji evîn û şadîmanî
 Fîlhal-ı ne ma çu zendeganî
 Bê heş kete ser çîmen wekî gul
 Sed pare ceger ji îşqê bîlbîl
 Mem hat û teferrîca gulan kır
 Seyrek lî reyhan û sînbîlan kır
 Go: «Ey gul! Eger tu nazenînî,
 Kengê tu ji rengê rüyê Zîn'î:
 Ey sînbîl! Eger heyî tu xweş bû,
 Reyhan ji te bûyîne sîyehrû,
 Hun ne ji mîsalê zûfî yarın
 Hun her du fîzûl û ne zekarın
 Ey bîlbîl! Eger tu ehlê halî
 Perwanyê şem'ê werde alî,
 Zîn'a me ji sorgula te geştîr
 Bextê me ji talî te reştîr
 Bîlbîl ezîm, ey nîkûserencam!
 Bêhûde çîra dı kî xwe bednam?
 Gul yek ne tenê, ku sed hezaran
 Gulşen dı dîtin dı nûbuharan

O Hızır neydi? Gönlünün arzusu,
 O arzu neydi? Gönlünün aşka gelmesi.
 Gönlü ona baş kaldırmıştı,
 Sürükleye sürükleye onu bahçeye yetiştirdi.
 Zin ki kara ve karanlık gecelerde,
 Her an feryadla, ah ve ağlamakla,
 Her zaman Allahtan dilerdi ki:
 Memo kalsın ve yalnızca yanma gelsin.
 İşte o Zin aniden baktı ki Memo kapıdan girdi,
 Sanki hasta, Mesih'in, üzerine geldiğini gördü.
 Zin sevgiden ve sevinçten,
 Derhal şuurunu kaybetti,
 Bir gül gibi, baygın olarak çimenin üstüne düştü,
 Çiğeri bülbülün aşkından yüz parça olmuştu.
 Memo geldi ve gülleri seyretti,
 Reyhanlara ve sünbüllere bir göz attı.
 Dedi ki: «Ey gül! Gerçi sen de nazeninsin,
 Ama sen nerde, Zin'in yüzünün rengi nerde?
 Ey sünbül! Gerçi senin güzel kokun var,
 Reyhan senin için karayüzlü olmuş,
 Fakat siz yarimin zülfüne benzemezsiniz,
 İkiniz de arsız ve herzecisiniz.
 Ey bülbül! Gerçi sen de aşk adamısın,
 Kırmızı gül mumunun pervanesisin.
 Benim Zin'im senin kırmızı gülünden daha şenciler
 Benim bahtım da senin talihinden daha karadır.
 Ey sonucu iyi olan bülbül! Asıl bülbül benim.
 Boşuna kendini niçin kötü adlı yapıyorsun?
 İlk baharlarda gül bahçeleri,
 Bir değil, yüz binlerce gül verirler.

Maşûqê ku mîslê wan gelek bîn
 Her çendî ku horî-yû melek bîn,
 Ew na bine mûcibê çu derdan
 Lewra ku heyîn lî cîmle erdan
 Yek bît, û ne bît mîsal û hemta
 Mestûre jî rengê Zîn û Enqa,
 Aşiq bî çî dê bî ket mîdare?
 Bê sebr û mîrîn, ewî çî çare?»
 Ev renga dî go, jî halê xafîl
 Nageh fîkrî ku pêş mîqabîl
 Zîn'a ku dused perî perestar
 Hora ku Mem'o jîbo girîftar,
 Wê sebze sîfet lî ser zemînê
 Bê heş kîrî, darûyê evînê.
 Zîn'a ku sebîhê durrê meknûn
 Fîlhal-î ku dî Mem'ê cegerxûn, (1)
 Bê heş kete ber pîyan û bê gav.
 Serwê ku gîhîşte ber pîyan av, (2)
 Xunçe jî xewa seher ve bîşkîft (3)
 Wê bûyî bî bîlbîlê xwera cîft
 Go: «Ev xewe, ya ne xud xîyale?
 Ev xewne sehîhe, ya betale?»
 Hasıl: Ku jî paşê sed xîyalan
 Xasîyyetê boyê zîlf û xalan,
 Zînê ku gîhande ber meşamê,
 Seydê mîrî zînde kîr bî damê.
 Ra bû ku h pêşedestê Zînê
 Fîkrî ku du dest dî destê Zînê
 Man her du gelek h pêşê yek lal
 Ne nîtq û xeber, ne qîl û ne qal

(1) Ku dî: Ku Memê ew dît.

(2) Serwê: Dara serwê, mexsed jê Zîn'e. Av: Yanî Mem.

(3) Xunçe: Yanî Zîn.

Benzerleri çok olan yarlar,
 Huri ve melek bile olsalar,
 Sebep olmaz onlar hiçbir derde
 Çünkü bulunurlar her yerde.

Bir tane olsa, eşsiz ve emsâlsiz olsa,
 O da Zin gibi, Anka gibi perde arkasında olsa,
 Aşık o zaman neyle teselli bulur?
 Sabretmeden, ölmeden, çaresi nedir onun?»

Memo böyle söylüyordu, durumdan habersiz olarak,
 Aniden baktı ki önünde,
 İki yüz perinin nedimeliğini yaptığı Zin,
 Memo'nun tutkun olduğu o huri,
 Bir sebze gibi yerlerdedir,
 Aşk dermanı onu bayıltmıştır.

Ciğeri kanlı olan Memo görünce,
 Sedef içindeki bir inciye benzeyen Zin'i.

Derhal takattan düşerek ayaklarının önüne
 Selvinin ayaklarına su değince, (1)

Gonca seher uykusundan açıldı,
 Ve bülbüliyle eş oldu.

Dedi ki: «Bu rüya mıdır, yoksa hayâl mi?

Bu rüya gerçek midir, yoksa asılsız mı?»

Hulâsa: Yüzlerce hayâlden sonra,

Zülüflerin ve benlerin kokusunun özelliğini,

Memonun koku duyusunun önüne götürünce Zin,

Ölü avı tuzakla diriltti.

Memo uyandı, gördü ki Zin'in önündedir,

Baktı ki iki eli Zin'in avuçları içindedir.

İkisi kaldılar birbirinin önünde dilsiz,

Ne konuşma, ne söyleşme, ne de sesleri vardı.

(1) Selviden maksat Zin, sudan maksat da Memo'dur.

Ewwel dı kırın bı dest îşaret
 Paşê ku ve bû lı wan îbaret,
 Ew çende kelam-ı pêkve gotın
 Ew çende jı pêşê yekve sotın (1)
 Ew çende şekır bı yekve rêtin
 Ew çende lebêd-ı yek dı mêtın
 Ew çende qedeh bı yekve xwarın
 Ew çende qeza jı nû bijarın
 Çeşm û leb û sîne, gerden û doş
 Ruxsar û zıqen, ber û benagoş
 Yek yêkê bı dıl jı yek dı xwestın
 Hın bûse dı dan û hm dı gestın
 Ew teşnelebêd jı weslê yek têhn
 Gerden dı kırın lı yêk û dû, bêhn
 Zîn'a ku bı rux mîsalê şem'an
 Pırşewq û zîya û nûr û lem'an
 Perwane sîfet Memê, bı zahır
 Cîsmê xwe û can dı dane agir
 Geh geş dı bû agirê evînê
 Perwa ne dı ma jıboyê Zînê
 Her du dı wî halîda eyanî
 Bê perdesera û bê nuwanî
 Wan dîtî dı baxêda serayek
 Ayîneyê Cem, cîhannumayek
 Ra bûn û meşîne şehneşînan
 Rûnîştın, û her du nazenînan,
 Hîcran dı kırın jı ser hîkayet
 Wıcdan dı kırın jı nû rîvayet.
 Dem ebr-ı sîfet, hezîn û gıryan
 Geh xunçe mesel, letîf û xendan
 Her dem dı kırın qeza û sinnet
 Ferza weku bûsene, çı mînnet?

(1) Jı ber hevdû şewıtın, dılê wan bı hevdû şewıtî.

Önce ellerle işaret ederlerdi,
 Sonra dilleri çözülünce,
 O kadar birbiriyile konuştuılar ki,
 O kadar birbirine yandılar ki...
 O kadar birbirine şeker döktüler ki,
 O kadar birbirinin dudaklarını emdiler ki...
 O kadar kadeh birbiriyile içtiler ki.
 O kadar kaza yeniden eda ettiler ki...
 Gözleri, dudakları, göğüsleri, gerdanları, döşleri,
 Yüzleri, çeneleri, göğüsleri ve kulakaltılarını,
 Teker teker birbirinden istiyorlardı,
 Kâh öpüşürlerdi, kâh birbirini ısıtırırlardı.
 Birbirinin hasretinden susamış ve o kurû dudaklılar,
 Birbirinin gerdanını koklarlardı.
 Zin'in yüzü bir mum misâliydi,
 Çok ışıklı, nurlu, şimşekliydi.
 Memo da görünüşte pervane gibiydi,
 Vücudunu ve canını ateşe atardı.
 Bazan aşk ateşi alevlenirdi,
 Zin için hiç perva kalmazdı.
 İkisi o durumda gözler önündeydi,
 Perdesiz, çadırsız ve örtüsüzdüler.
 Sonra o bahçede gördüler bir saray,
 Cemşid'in kadehi gibi dünyayı gösteren bir saray.
 Kalktılar ve salonlara doğru yürüdüler,
 Ve oturdular o iki nazenin.
 Hicranı baştan beri şikâyet ettiler,
 Bir birini gördüklerini yeniden anlattılar,
 Bazan bulutlar gibi üzgün ve ağlamaklıydılar,
 Bazan da goncalar gibi lâtif ve güler yüzlüydüler.
 Her an kaza ve sünnet kılarlardı
 Öpüşmekten ibaret olan farzların ne minneti vardı?

Her çendî ku ref'î bûn tekellîf
 Lêkîn evîşandibûn teserrîf
 Ew gerçî hebûn jî hev bî hêvî
 Emma ne dî çûn qewî nîşivî
 Hubba dî dîlan jî heddê derbû
 Serheddê zerafetan kemerbû

Işqa ku lî ser hedê kemale,
 Ava ku jî menbeê zelale,
 Elbette xwe dê bî ket hîraset
 Na ket çu qebûlîya necaşet.
 Cwanî û buhar û bax û mehbûb
 Aya dî dînê çî maye metlûb?
 Xasma hebitin evînê xalib
 Lebteşneyê ısqê her du canib
 Êdî çî bî bêjîm? Ez nî zanîm,
 Bîlmez kî ne soyleye zebanîm (1)

(1) Zîmanê mî nîzane ku çî bêje. Ev bî Tırkiye.

Gerçi onların üzerinden mükellefiyet kalkmıştı,
Ama ihtiyatı da esirgemişlerdi.

Gerçi birbirinden ümitliydim,

Fakat fazla uçuruma gitmezlerdi.

Gönüllerindeki sevgi haddinden fazlaydı,
Zarafetin sınırı ise kemerdi. (1)

Kemal sınırının üzerinde bulunan bir aşk,

Kaynaktan temiz ve duru olan su,

E!bette kendi kendini koruyacaktır,

Hiçbir pisliği kabul etmeyecektir.

Gençlik, bahar, bahçe ve sevgililer...

Artık dünyada murat edilen ne kaldı?

Bilhassa aşk da galip olursa,

Her iki tarafın da dudakları aşktan kurumuş olursa...

Artık ne diyeyim ben, bilmem ki?

Bilmez ki ne söyleye zebanım. (2)

(1) Kemerden aşağıya dokunmazlardı demek istiyor.

(2) Bu mısra ozan tarafından Türkçe olarak yazılmıştır.
Zeban Farsçada dil demektir.

XL

MÎR JI NÊÇÎRÊ DI ZIVIRE Û BI SER MEM Û ZÎNÊ'DA TÊ

Saqî! Me bî gır ku ez bî destim (1)
Mexmûrım û meynexwarê mestim.
Gava ku ve xwar Memê û Zînê
Axiftî h min cihê birînê
Em aşiq eger çî meyperestın
Emma jî meya «elest»ê mestim (2)
Ew mey ne welî meya te a'
Ew mey jî enalê Zılcelal'e
Ew hubbê hebîbê pakezate
Qînwanê hedîqeyê sîfate
Saqî Bî de min jîbo Xwedê'ra
Camek jî meya te dah di gêra
Her cır'eyekî e jê bî kım tam
Yek neş'e bese heta serencam

(1) Bî destim: Dî kevim, lî ketinême.

(2) «Elest»: Roja ku Xwedê jî ganana go «Ma ez ne xwedayê weme!».

XL

BEY AVDAN DÖNÜYOR VE MEMO İLE ZİN'İN ÜZERİNE GELİYOR

Sakî! Beni tut, çünkü yıkılıyorum ben,
Sarhoşum ve şarap içmeden mest olmuşum ben.

Memo ve Zin aşk şarabı içtiklerinde,
Derinleştii benim yaramın yeri.

Biz âşıklar gerçi meyperestiz,

Ama «Elest» şarabından mestiz (1)

O şarap senin şarabın gibi kırmızı değildi.

O şarap Allahın cezasındandır.

O, zatı pâk olan sevgilinin sevgisidir,

O, sıfatlar bahçesinin salkımıdır.

Sakî! Ver bana Allah aşkına,

Dün dolaştırdığın şaraptan bir kadeh.

Ondan tadacağım her yudumun,

Bana vereceği bir tek neş'e ölünceye kadar yeter.

(1) «Elest», Allahın ruhlara «Ben sizin tanrınız değil miyim?» diye sorduğu ve onların da «Evet» diye cevap verdikleri gündür.

Ew keyfeke mehze, bê kem û keyf (1)
 Esrareke bê xıyal ê bû teyf
 Da def'ı bı kım xumarê dûşın
 Heşyar-ı bı bım jı ˆwabê nûşın
 Da şıbhê Memê ne bıt, ku xafıl
 Bêt mîrê ecel bı ser me acıl,
 Roja mine umr-ı çûye êvar (2)
 Hêja ne bım ez jı xwe xebardar
 Zîn'a hewesa dilê hewayê
 Mı: ˆlabite nave xwe-ebayê (3)

Mîr hatî lı ser wî hinde esker
 Zırna û nefîr û kûs û mehtar
 Dadayî lı teblexan û sazan
 Çawûş û seda û gaze-gazan
 Pabendê bı ışkê her du cîran (4)
 Dermande, jı pêşê yekve heyran,
 Qet seh ne kırım ku ev çı renga
 Qet guh ne kırım ku ev çı denge
 Mîr go ku: «Ve kın evan xezalan
 Pabende me kın evan şepalan
 Têk ber dîne baxê wan wekî teyr
 Da cın bı kırım hero lı wan seyr»
 Xelqê ku xezal û gur û xergûş
 Xweş girtî lı ser mıl û der axûş
 Anîn hemî Mîr tîjîyyê rez kır
 Axıl ku şıvan tîjîyyê pez kır,

(1) Bê kem û keyf: Bê ˆıqasî û çawayî.

(2) Çûye: Lı gorî texmîna me rastê wî «Çûbe» ye.

(3) Dabite: Danîbe. Nave xwe - ebayê: Navbera xwe û eba.
 yê, yan jı «nave xwe ebayê» yanî nava eba xwe.

(4) Her du cîran: Mem û Zîn.

O sade bir keyiftir, keyfiyet ve kemmiyetsizdir,
 Hayâlsiz ve düşsüz bir sırdır o.
 Dün geceki sarhoşluğu onunla def'edeyim,
 Tatlı uykudan onun sayesinde uyanayım.
 Benim halim de Memo'nunki gibi olmasın
 Ki aniden ecel Beyi üzerime çabucak gelip de,
 Ömrümün güneşi akşama varmış olup ta,
 Hâlâ kendimden haberdar olmamış duruma düşmiyeyim,
 Aşk gönlümün arzusu olan Zin'i,
 Abamın içine koymuş olmayayım.

Bey geldi, yanında bunca asker,
 Zurna, bunca insan, davul ve mehter.
 Çalıyorlardı davulları, sazları,
 Askerlerin önünde yürüyenlerin sesleri, uğultuları.
 Aşk zinciriyle ayakları bağlı olan iki komşu (1)
 Kalmışlardı hâlâ birbirlerine hayran.
 Hiç duymadılar ki bu olanlar ne,
 Hiç işitmediler ki bu sesler ne.
 Bey dedi ki: «Çözün bu ceylânları,
 Bu sevimlilerin ayaklarını bağlamayın.
 Onların hepsini kuşlar gibi bahçeye salın,
 Ki hergün onları seyredelim biz.»
 Ceylânları, kurtları, tavşanları,
 Omuzlarında ve kucaklarında taşıyan halk,
 Getirdiler hepsini Beyin bağına doldurdular,
 Çoban ağıla koyunları doldurunca,

(1) Memo ile Zin'i kaştediyor.

Mîr gote ekabîr û xewasan:

«Tenbîh-ı bî kîn nedîm û nasan

Da çîn û demek dî baxê rûnîn

Lewra ku jî rehtiyan zebûnîn»

Ew hatîne der serayê alî

Dîtîn der û ban hemî dî xalî

Emma ku derîçe têk kuşadîn

Reng qur'eyê texteyê mîradîn (1)

Hazîr kete qelbê wî xîyalek

Zanî ku ne xalîye jî halek

Mîrê bî weqar û aql û ferheng

Tacdîn û Bekîr xwe dane bîn çeng

Înane sera ku Zîn û Mem tê

Guh dane seda, ku zêr û bem tê

Mîr hatî bî serve, dî Mem'ê jar

Pal dayîye balgeyêd-ı zertar

Kêşaye serê xwe wî ebayek

Êvare ne şem'û ne çîrayek

Mîr go: «Kîye ev dî vî zamanî,

Bê rûxsetê mîn dî vî mekanî?»

Zînê ku bîhîstî, dengî nasî

Fîlhal-ı xwe daye bîn lîbasî

Mem qet jî cîhê xwe ra ne bû got:

«Seyda te lî mm dîl û ceger sot

Mîrîm! Te dî zanî ez nexweşbûm

Hetta ve duhê qewî neheşbûm

Îro me bîhîst ku xel dîgel Mîr

Têkda bî tebayî çûne nêçîr

Sebra me ne ma dî nav nivînan

Ra bûm, û dîgel evan bîrînan,

Naçar-ı bî der ketîm jî xanî

Nageh me xwe dî lî vî mekanî»

(1) Wekî qur'ên textê mîradanîn; qey ev tewîrekî falêbûye.

Bey ileri gelenlere ve büyüklere dedi ki:

«Tanıdıklara ve nedimlere tenbih edin,
Gidelim biraz bahçde oturalım,
Çünkü yorgunluktan halsiz düştük»

Onlar geldiler büyük sarayın kapısı önüne,
Baktılar ki saray ve her taraf boştur.

Fakat küçük kapıların hepsi açıktır,
Murad tahtalarının kur'aları gibidirler.

Derhal Beyin kalbine bir şüphe düştü,
Anladı ki bu, bir durumdan hali değildir.

Ağırbaşlı, akıllı ve bilgili olan Beyin,
Koltukları altına girdiler Bekir ve Tacdin.

Getirdiler Zin ile Memo'nun oturduğu saraya,
Kulak verdiler ki, bir fısıltı geliyor.

Bey, Zavallı Memo'nun üzerine geldi,
Baktı ki altın renkli ipliklerle dikilmiş yastıklara
yaslanmış.

Başına çekmiş bir aba,
Akşamdır, ne bir mum, ne de bir çıra var.

Bey dedi ki: «Kimdir bu zamanda,
Benden izinsiz olarak bu mekânda?»

Zin sesini işitince tanıdı,
Derhal Memo'nun abasına büründü.

Memo hiç yerinden kalkmadı ve dedi ki:
«Senin avın benim gönlümü ve ciğerimi yaktı.

Beyim! Biliyordun ki ben hastaydım,
Düne kadar da tamamen baygındım.

Bugün duyduk ki halk Beyle birlikte,
Hep birlikte ava gitmişler.

Yatakların içinde sabrımız kalmadı,
Kalktım bu yaralarla beraber,
Çaresiz evden dışarı çıktım,
Birden kendimi bu mekânda buldum.»

Mîr go: «Nexweşan nehın jıbo qeyd
 Barî te dı baxêda çı kır şeyd?»
 Go: «Ez ku bı bêm bı ke tu bawer
 Dawer bı mera ku bûye yawer,
 Mın dî dı vî baxîda xezalek
 Emma ne xezal-ı bû şepalek
 Ahûwê sıpî û çav dı reşbûn
 Bıskên dı sıyah û bêhnê xweşbûn
 Her lehze jı nafeyêd tetarî
 Sed bar-ı jı turreyan dı barî
 Sehrayê Xeten tîjî bıtm mısk
 Yek tayê jı zılfê wê û yek bısk
 Her çendî sıpî û çavbelekbû
 Emma bı kıyasê mm melekbû
 Lewra ku tu hatî ew nîhan bû
 Hındî tu ne hatî ew eyanbû»
 Tacdîn jı tekellıma wî zanî:
 Zîn hatiye ba Memê nîhanî
 Go: «Guh me dîne Memê, ku dîne
 Malxolî'ye, wî aqıl çunîne»
 Î'raz-ı kırın jı wî kelamî
 E'yan hemî vêk ketın temamî
 Saqî û şerab û şem'ı xwestın
 Dîwanekî hakîmane bestın

Bey dedi ki: «Hastalar için kayıt yoktur,
Bari bahçede ne avladın bakalım?»

Dedi ki: «Ben söylersem sen de inan ki,
Allah bana öylesine yardım etti ki,

Ben bu bahçede bir ceylan buldum,
Ama ceylân değildi, bir güzeldi o.

Beyaz bir ceylandı, gözleri karaydı,
Zülfifleri siyah, kokusu güzeldi.

Hier an Tatar ülkesinin miskinden,
Yüzlerce yük onun saç halkalarından yağıyordu.

Haten sahrası misk ile dolu olsa,
Ancak değer zülfünün bir teline.

Gerçi beyazdı, gözlerinin rengi kara ve aktı,
Fakat benim ölçümle o bir melekti.

Sen geldiğin için o gizlendi,
Sen gelmeden önce o açıktaydı»

Tacdin onun konuşmasından anladı ki,
Zin gizli olarak Memo'nun yanına gelmiş.

Dedi ki: «Memo'ya kulak asmayın, çünkü delidir,
Başında akıl yoktur, o sara'lıdır»

Bunun üzerine o sözden vazgeçtiler,
İlerigelenlerin hepsi mecliste toplandılar.

Sakî, şarap ve mum istediler,
Şahane bir dîvan kurdular.

XLI

TACDÎN JIBO RIZGARKIRINA MEMÊ Û ZÎNÊ MALA XWE DI ŞEWITÎNE

Tacdîn fikirî ku bezme bûşe
Pîr zewq û sefa û eyş û nûşe
Mem zêde bî xusse û melale
Çû balve û go: «Bîra! Çî hale?»
Emma bî îşaret û miemma
Pîrsî, û Memê bî remz û îma,
Destê xwe dî hûçîka ebayê
Kêşa, û ecayîbek numayê
Dîtî du kezî ji mîskê tatar (1)
Manendê du ser bî muhrî şehmar (2),
Gerdayî dî paxîla Memê'da, (3)
Mem mayî dî heybet û xemêda
Zanî ku qewî xîrabe ehwal
Ra bû bî lez, û bezî û çû mal

-
- (1) Mîskê: «Mîşkê»bû, me li şûnê «Mîskê» nivîsi.
(2) Wek serê du şehmarên bî morî.
(3) Gerdayî: Pêçayi, lefiyayi, marê ku xwe gîlor dî ke.

XLI

TACDİN MEMO İLE ZİN'İ KURTARMAK İÇİN EVİNİ YAKIYOR

Tacdin baktı ki meclis karışıktır,
Çok zevkli, safalı, eğlenceli ve içkilidir.
Memo fazlasıyla kederli ve üzgündür,
Ona doğru gitti ve dedi ki: «Kardeş! ne hâldir?».
Fakat işaret ve muammayla
Sordu, Memo da işaret ve imayla,
Elini abanın yeninden
Çekti ve ona acayip birşey gösterdi:
Tacdin, Tatar miskinden iki saç örgüsü gördü,
İki boncuklu yılan başı gibiydiler.
Büzülmüştü Memo'nun koynunda,
Memo kalmış heybet ve gam içinde.
Tacdin, durumun çok fena olduğunu anladı
Kalktı çabucak ve koşarak eve yollandı.

Nageh bî xezeb ku çû ji derda
 Zanî Sîtîyê, dîgel xeber da
 Gotî: «Te çî hale, ey tehemtîn!
 Tacîl-î çîye, kîye te dijmin?»
 Go: «Ra be Sîtî! Ku mm derenge
 Îro me dîgel vê malê cenge
 Tîflê xwe xîlas ke, dê bî çît mal
 Mal bo mîn, û ha jîbo te mendal
 Sermayeyê umrê zendegani
 Yanî Mem û Zîn bî dîlgirani,
 Mayine dî werteya belayê
 Mîn qesde ku ez bî kîm ruhayê
 Xel ve d'kujît agirê bî avê
 Ez dê ve kujîm bî agir avê»
 Mala xwe jî rengê qewmê Zerdeşt
 Da agir, û gazîya xwe raheşt
 Agir ku dî girte xan û manan
 Wî girte bî gazî-yû fîxanan
 Eqwam û qebail û eşair
 Bîlcîmlê bezîne def'ê agir
 Agah-î ku bûn emîr û xîlman
 Xalî kîrîn ew sera û dîwan
 Ew jî ku bezîne wê hewarê
 Wî mittehemî we gote yarê: (1)
 «Tacdîn-î te dî çî reng eda kîr?
 Mûsa lî me behrê xem zîwa kîr
 Ra be tu here heremserayê
 Da ez bî çîm agir û nîdayê»
 Zîn ra bû û çûye xelweta xas
 Tacdîn-î ne ma ne cîl, ne palas
 Esbab û tecemmîl û defîne
 Emlâk û cewahir û xezîne

(1) Wî mittehemî: Wîyê ku dî bîn zannêda mabû. Yanî Memê.

Aniden hışımla kapıdan içeri girince,

Siti durumunu anladı ve kendisiyle konuştu.

Dedi ki: «Halin nedir senin, ey kahraman!

Nedir telâşın, kimdir sana düşman?»

Dedi ki: «Kalk Siti! Geç oldu benim için,

Bugün bu evle savaşım var benim.

Çocuğunu kurtar, ev gidecektir,

Ev benim olsun, al sana çocuk.

Hayatımın, ömrümün sermayesi,

Yani Memo ile Zin, ağır bir durumda,

Belânın bataklığında kalmışlar,

Benim amacım onları kurtarmaktır.

Başkası ateşi suyla öldürür,

Ben ise ateşle suyu öldüreceğim.»

Sonra, Zerdüşt kavmi gibi evini,

Ateşe verdi ve yükseltti feryadını

Ateş han-ü manları sarınca,

O da feryada ve figana başladı.

Kabileler, aşiretler ve herkes,

Hep birlikte ateşi söndürmeye koştular.

Bey ve hizmetçiler de haberdar olunca,

Boşalttılar o sarayı ve de bahçeyi.

Onlar da o feryada koşunca,

O sanık şöyle dedi yare: (1)

«Gördün mü, Tacdin nasıl def'etti?

Musa, önümüzde gam denizini kuruttu

Kalk sen harem sarayına git,

Ben de ateşe ve feryada gideyim»

Kalkıp özel dairesine gitti Zin,

Kalmadı ne bir elbisesi, ne de bir kilimi Tacdin'in,

Elbiseleri, güzellikleri, hazineleri,

Mülkü, mücevherleri ve defineleri,

(1) Sanık Memo'dur. «Müttehem» karşılığı olarak yazılmış.

Bîlcımle d'rêya bîrayê sotin
Lew navî bî qencî tête gotin

Malê me hebîn tu ey nîkûnam!
Hubba wî dî ket mirov-î bednam
 Zînhare! me be lî mal-î haris
 Lewra ku dî bîn jî dest te waris
Cem'a wî jîbo te barê zehmet
Terka wî jîbo te narê hesret
 Rojî bî çî pêşedestê Barî
 Destê te jî genc û malê arî
Ev cennet û ev qumaşê dîdar,
Ey mîflîsê axîret xerîdar!,
 Kengê jî tera dî bî mîyesser?
 Dê bêne te: !Mîflîso! Here der»
Reh şîbhetê vî cîhanê fanî
Mîft na dîne parîyek jî nanî
 Malê me de warîsan tu meccan,
 Ger dê te bî vê hêsayîya can
Warîs jî tera kefenbuhayê
Hette ne kîrî dî bîn hesayê (1)
 Hêja ku xweşî telef bî ke mal
 Bîlcımle bî de bî hîsnê e'mal
Yan serf-î bî ke mîsalê Tacdîn
Pê navê ebed jîbo xwe bî'stîn
 Yan pê bî kîre tu yarekî qenc
 Ew çêtîre bo tera jî sed genc

(1) «Hesa» jî kelîma «Hîsse»ya bî zarê Erebi hatiye girtm û dî zarê Kurdî'da bûye «Hesa», bî mana «Par»e.

Hep kardeşinin uğrunda yaktı,
 Bunun içindir ki adı iyi söylenir.
 Ey iyi isimli kimse! Malı sevmey,
 Onun sevgisi insanı kötü isimli yapar.
 Sakın ha, mal için ihtiraslı olma,
 Çünkü senin elinden alacak varisler.
 Onu toplamak senin için zahmetli bir yükür,
 Onu bırakmak da senin için hasret ateşidir.
 Allahın huzuruna gideceğin gün,
 Elin hazineden ve maldan boş olacak.
 Bu cennet, bu güzel kumaşlar,
 Ey ahret müşterisi müflis!
 Senin eline ne zaman geçer?
 Sana diyecekler ki: «Ey müflis! çık dışarı»
 Bu fâni cihan gibidir orası da,
 Bedava olarak bir lokma ekmek bilc vermezler.
 Malını bedavadan varislere verme,
 Eğer canının rahatını istiyorsan.
 Varisler sana kefen parasını da,
 Henüz almadan hisseleri paylaşırılar.
 Henüz sağ iken malını harca,
 Hepsini iyi işlerde harca.
 Ya da Tacdin gibi sarfet,
 Onunla kendine ebedî bir isim al.
 Ya da onunla al iyi bir dost,
 O senin için yüz hazineden iyidir.

XLII

BEKIR GİLÎYA MEMÊ Û ZÎNÊ JÎ MÎR'RA DÎ KE

Sultanê wilayetê mehebbet (1)
Serxeylê eyaletê meweddet (2)
 Gava ku jî mekmenê xulûsê (3)
 Bî'nmêti lî textê dîl cîlûsê (4)
Kengê dî ketin qebûlê estar,
Hetta elema xwe na ket îzhar?
 Reh şîbhetê padîşahê encım
 Tabende jî taremê çîharım
J'ew çend tebeqatê asîmanê
J'ew çende mesafe û mekanê
 J'ew çende enasır û sehaban
 J'ew çende mewam'û hîcaban
Naçar'ı dî ket nîfûz-ı her rûz
Elbette dî bîte alem efrûz

(1) Padîşahê walatê evînê. Yanî evîndarî.

(2) Sersîwarâ welatê evînê. Yanî evîndarî.

(3) Jî veşargeha rastîyê.

(4) Yanî lî ser textê dîl rûne û rûnîştına xwe jî nişan bî de.

XLII

BEKİR MEMO İLE ZİN'İ BEYE ŞİKÂYET EDİYOR

Sevgi ilinin sultanı,
Aşk memleketinin baş atlısı,
Saflığın ve sadeliğin pususundan çıkıp,
Gönül tahtına oturarak kendini gösterdiği an,
Nasıl perdelenmeyi kabul eder,
Bayrağını açığa vurmaksızın?
O da yıldızların padişahı gibidir,
Dördüncü gökten ışık saçan güneş gibidir.
Bunca gök tabakasından,
Bunca mesafeden ve yerden,
Bunca unsurdan ve buluttan,
Bunca engellerden ve perdeden,
İster istemez her gün nüfuz eder,
Elbette dünya da aydınlık olur.

Ev padîşehê ku «Îşq»e name
 Rojê bî wî nîsbetek temame (1)
 Ew jî qe ve na şîrît çu caran
 Naçar-î bî ker dî ket sîtaran

Razê dî dilê Memê û Zînê
 Sazê ku dî perdeya evînê,
 Hindî ne gîhîştîbû zîmanan (2)
 Ne'dbû çu zîyan jîbo xwedanan
 Mîzrabê zîmanê xelqê nasaz (3)
 Bê perde ku bû terane perdaz, (4)
 Zîn'ê ne guneh, Memê ne sûcîk
 Agah-î kîrîn bîzîrg û kûçîk (5)
 Zengîl bî deva guhanve zengûl
 Meftûlê enamîlan jî merxûl
 Uşşaq-î hezîn û bê newabûn
 Xel teşne Hîseyî'ê Kerbela'bûn (6)
 Meclîs bî newayê zêr û bem bûn
 Memlû jî hewayê Zîn Mem bûn
 Barê lî cemazzyê ne besbû
 Xemmaz-î dî merteba ceresbû
 Yanî xeberêd-î herdu yaran
 Nemmam û hesûd û hilekaran

(1) Pîvekeki temame, ew bî rojê xweş tê pîvan û qiyaskîrîn.

(2) Zîmanan: «Zebanan»bû, me lî şûnê «Zîmanî» nîvisî.

(3) Zîmanê: «Zebanê»bû, me lî şûnê «Zîmanê» nîvisî.

(4) Ku bê perde, awa û qaydê sîtaranê xemiland. Yanî ew gotin lî derê bê pîvan got.

(5) Bîzîrg û kûçîk: Bîzîn û se, yan jî mezîn û biçûk; lî gorî vê manayê «Kûçîk» jî «Kuçuk» a bîzarê Tîrkî hatiye girtin û jîbo rastbûna qafiyê «Kûçîk» hatiye nîvisîn. Mana «Mezîn û biçûk» xwestîre.

(6) Wek wî tîbûn, tîyêd gerandîna gotînanbûn.

Adı aşk olan bu padişaha da,
 Güneş tam bir örnektir.
 O da hiçbir zaman gizlenmez,
 Perdeleri yırtar, ister istemez.

Memo ve Zin'in gönlündeki sırlar,
 Aşk perdesindeki o sazlar,
 Henüz dillere ulaşmamışken,
 Sahiplerine hiçbir zarar getirmezdii.
 Uygunsuz kimselerin dillerinin mızrabı,
 Perdesiz olarak teraneperdaz olunca,
 Zin'in ne bir günahı, Memo'nun ne bir suçu vardı,
 Fakat haberdar ettiler büyükleri ve küçükleri.
 Memesi çingiraklı deveye bağladılar çanı,
 Parmak uçları da burguluydu sanki
 Âşıklar üzgün ve takatsızdılar,
 Halk ise Kerbelâ Hüseyin'i gibi susamıştı.
 Meclisler fısıltılarla dolmuştu,
 Zin ve Memo'nun aşkından doldu.
 Devenin üzerindeki yük yetmiyormuş gibi
 Gammazlar zil misâliydi.
 Yani dedikoducular, kıskançlar ve hilekârlar
 İki sevgilinin haberlerini,

Ew çende dı meclisan gerandin
 Ew çende bı qemsiyan gîhandın
 Hetta Bekır'ê jı rengê Îblîs
 Sahıb xerezê xebîsê teblîse
 Ew jî jı wî halî bû xeberdar
 Ra bû jı cîhê xwe ew xerezdar
 Tenha xwe gîhande xelweta Mîr
 Elqisse kır ew qeziyye teqrîr
 Mîr hate tehewwıra bı xîret
 Bû xerqeyê behrê fıkır û heyret
 Pırsî jı ewê xebîsê salûs
 Go: «Ev xebera xîlafê namûs,
 Em dê ku heqîqetê eyan km,
 Serrîştayê tuhmetê beyan km?»
 Go: «Emr-ı bı ke, Memê bı xûnın
 Hun herdu dı xelwetê ku rûnın,
 —Mem aşiqê sadîqê, bı zan qenc—
 Vêra bı leyîze tu bı setrenc
 Şertê xwe jı wî bı xwaze dılxwaz
 Dê keşf-ı bı bıt heqîqeta raz
 Gava ku ewî dı kî tu mexlûb
 Bê: Rast-ı bı bê, kîye te metlûb?
 Mem fêrîs û betl û sînesafe
 Xasma bı tera xwe bê xılafe
 Hubba dı dîlê xwe na ket înkâr
 Sırra xwe dı ket jıbo te îqrar
 Sabıtqedeme dı vê evîne
 Dê bêje ku: Aşiqım lı Zîne
 Paşê, tuyî sahibê kîyaset
 Laiq wî bı bîn çîye sîyaset»

Hukkam-ı jı cînsê şahê marın
 Eshabê sımûm û muhredarın

O kadar meclislerde gezdirdiler ki,
 O kadar yalancılara ulaştırdılar ki,
 Ta ki İblis huyundaki Bekir bile,
 O şaşırtıcı, habis, garaz sahibi bile,
 O da o durumdan haberdar oldu,
 Yerinden kalktı o garaz sahibi,
 Tenha yerde kendini Beyin yanına yetiştirdi,
 Hulâsa o meseleyi kendisine ikrar eyledi.
 Bey hamîyyet galeyanına geldi,
 Düşünce ve hayret denizine daldı.
 O riyakâr habise sordu,
 Dedi ki: «Namusa aykırı olan bu haberin,
 Hakikatını nasıl ortaya çıkaralım?
 Suçun ipucunu nasıl meydana çıkaralım?»
 Bekir dedi ki: «Emir ver Memo'yu çağırırsınlar,
 İkiniz halvette oturunca,
 —Memo gerçek âşıktır, bunu iyi bil—
 Kendisiyle satranç oyna sen,
 Şartını da «Gönül dileği» olarak koş,
 O zaman sırrın hakikatı meydana çıkacaktır
 Sen onu yendiğin zaman,
 De ki: Doğru söyle, sevgilin kimdir?
 Memo kahramandır, yiğittir, safkalplidir,
 Bilhassa seninle zaten ihtilâfsızdır.
 Gönülündeki sevgiyi etmez o inkâr,
 Sırrını sana eyler ikrar.
 O bu aşkta sabit ayaklıdır,
 «Ben Zin'e âşıkım» diyecektir.
 Sonra akıl ve zekâ sahibi sensin,
 Bak ona lââyık siyaset nedir.»

Beyler yılanların şahının soyundandırırlar,
 Zehir sahibi ve mühür sahibidirler.

Muhran ku dı dın, bı zan ku zehre
 Mıhrê ku dı kın, bı zan ku qehre
 Aqıl hezerê dı kın jı maran
 Xafıl dı bine mihîbb-û yaran
 Her çendî lı nık bı îzz-û nazî
 Her çendî dıgel bı le'b û bazî,
 Cuz'î bı bıtın jı te texeyyır
 Kullî dı ketın lı te tedebbır
 —Xasma ku hebın xebîs û xennas
 Bedxwah û bexîl-ı bın mînen-nas—
 Tehqîqe xırabtırın jı şeytan
 Yareb! Me ke wan qerîbê sultan

Mühürleri bastıkları zaman, bil ki zehirdir,
Sevgi gösterdikleri zaman da, bil ki hışımdır.

Akıllı adamlar, yılanlardan sakınırlar,

Gafil insanlar onlara dost ve ahbap olurlar.

Onların yanında ne kadar kadirli ve nazlı da olsan,

Onlarla her ne kadar oynasan, lâubali de olsan,

Azıcık senden değişiklik göründü mü,

Tamamiyle sana sırt çevirirler.

Bilhassa yanlarında habis ve şeytan gibi kimseler olursa,

Onlar da bedhah ve hasis insanlardan olursa...

Şüphesiz şeytandan da kötüdürler,

Allahım! Onları sultanlara yakın kılma.

XLIII

MÎR BI MEMÊ'RA BI SETRENC DI LÎZE Û PAŞÊ WÎ DAVÊJE ZINDANÊ

Salarê mewakîbê kewakîb (1)

Serdarê tewalî'û xewarîb

Sultanê serîrê çerxê rabî'

Weqtê weku bû jî şerqê talî',

Şetrencîyê mah û cîndê exter (2)

Bêlcîmle lî ser bîsatê exder (3),

Şeh-mat-ı kırın bî beyzeqa nur (4)

Te d'go hemî bûn dî torê mestûr

Mîrê ku jî xîretê dîlefkar

Şêrê jî hemîyyetê bîrîndar

(1) Fermanderê leşgerêd stêran. Yanî roj.

(2) Şetrencîyê mah: Hîva ku bî setrenc dî lîzt, Yanî ronahî dî da. Cîndê exter: Leşgerê sîtêran.

(3) Lî ser bîsatê exder: Lî ser palasa kesk. Yanî lî ser erdê.

(4) Şehmat kır: Şahê wan bîndest kır, wek lîzvanê ku dî setrencêda lîzvanê dîn mat dî ke. Bî beyzeqa nûr: Bî Peyakî setrencê ê nûrîn.

XLIII

BEY MEMO İLE SATRAÑÇ OYNUYOR, SONRA DA ONU ZİNDANA ATIYOR

Yıldızların kafilesinin baş komutanı,
Doğan ve batanların serdarı,
Dördüncü çarkın tahtının sultanı,
Doğudan doğduğu zaman,
Satrañç oynayan ayı ve yıldızlar ordusunun
Hepsini yeşil sergi üzerinde,
Işık paytakı ile mat eyledi,
Sanırdın ki hepsini kendi ağında gizledi.

Hamiyetten gönlü efkârlı olan Beyin
Onurdan yaralanmış olan o arslanın,

Hetta sibe xew ne hate çavan
 Sakın ne dî bû, jî rengê avan
 Rojê ku jî meşîqê numa nûr
 Afaq-ı kırın jî zîlmetê dûr,
 Mîr ra bû û hate şehneşînê
 Nêzîkê serayê nazenînê
 Rûnişt û we gote pêşekaran:
 «Hun gazî bî kın nedîm û yaran
 Tenha jî mîra Memê bî xûnîn
 Tacdîn û dîgel bîran me xûnîn
 Îro lî Memê ezê xezeb kım
 Sûcek wî heye ezê edeb kım
 Na bît ku jî ının bî bın dî xafıl (1)
 Bîlcımle bî emrê ~~bın~~ dî acıl!» (2)
 J'ew paşê şîhande nîk Memê xund
 Hazır kırıbûn gulab û gulqend
 Ew çende şerab û qend û şeker
 Ew çende gulab û misk û enber
 Înan û dî meclisê gerandın
 Keyfêd-ı xwe ser bî ser gîhandın
 Encamê tekellım û xeberdan
 Kêşane bî satırenc û nerdan
 Mîr gote Memê, bî kîn û kerbe:
 «Îro me dîgel te ceng û herbe
 Ra be jî mîra were mîqabıl
 Bê şık bî tera ezım mîcadıl
 Şertê me dîgel te, ey serefraz!
 Herçî te dî vê, jîbo me dîlxwaz»

(1) Ne be ku hun jî mîm bê hay bî bın, bîla tım gohêd we lî fermana mın be.

(2) Hemî dî fermanêda bî lezın, bî lez fermana mın bu cîh bînın.

Sabaha kadar uyku girmemişti gözlerine,
 Hiç sükûnet bulmamıştı, sular gibi.
 Güneş doğudan ışıık gösterince,
 Ufukları karanlıktan uzaklaştıınca,
 Bey kalktı ve selâmlığa geldi,
 Orası nazenin Zin'in köşküne yakındı.
 Oturdu ve hizmetçilere şöyle dedi:
 «Çağırın siz nedimleri ve dostları.
 Gizliden bana Memo'yu çağırın,
 Tacdin ve kardeşlerini çağırmayın.
 Bugün Memo'ya gazap edeceğim ben,
 Bir suçu var onun, terbiye edeceğim ben.
 Benden gafil olmayasınız,
 Hepiniz emrimi çabuk yerine getirin.»
 Sonra Memo'ya haber gönderip çağırttı,
 Gülsuyu ve gül şerbeti hazırlatmıştı.
 Hayli şarap, şerbet ve şeker,
 Hayli gülsuyu, misk ve anber,
 Gctirdiler ve mecliste gezdirdiler,
 Keyiflerini baştan başa yaptılar.
 Konuşmaların, söyleşmelerin sonu,
 Satrançlara ve tavlaya gelince,
 Eey kin ve öfkeyle Memo'ya dedi ki:
 «Bugün bizim sizinle savaşımız vardır,
 Kalk da benim karşıma gel,
 Şüphesiz sizinle savaşacak olan benim.
 Ey dikbaşı sizinle şartımız:
 Sen ne istersen, bizim için de gönül dileği».

Lê Mîr, ji kuran hebû cıwanek
 Mehbûbê zemanê, nuktedanek
 Yûsîf jî melaheta wî mehcûb
 Rıstem jî şecaeta wî mexlûb
 Hemsîhbet û hemdemê Memê'bû
 Hcmşahî-yû hemxemê Memê'bû
 Serdarê kuran bî navê Gîrgîn
 Fîhal-ı xeber gîhande Tacdîn
 Ew betl-ı ku bû jî halê waqîf
 Ra bûn bî wîra Çeko û Arîf
 Şêran verisandî qeyd û zıncîr
 Her sê bî tebayî çûne nîk Mîr
 Tacdîn ku dîgel bîran bî meş hat
 Ka'beyn-ı jîbo Memê duşê hat
 Fîl û Rex û Kerkedan ku hatin (1)
 Dîn Mîr û miellimê xwe matîn
 Zanîn ku Memo bî bend û baze
 Mîr gotê Memê: «Dus destê taze»
 Sê dest-ı jî Mîr bîrin temamî
 Mıfsîd fîkîrî jî wî meqamî, (2)
 Zîn dî ku lî pencerê diyare
 Mîhre lî melîê dî ket nezare (3)
 Bedxwahî, bî nê çî hîle ra kîr!
 Ev renga behaneyek eda kîr.
 Go: «Bend û leyîz û cîh bî dorîn
 Hun herdu cîyan bî hev bî gorîn
 Mem de bî bitîn vê carê mexlûb
 Hasıl bî bitîn jîbo te metlûb»

(1) Fîl û Rex û Kerkedan: Sê kevîrêd setrencêne. Mexsed jî wan Tacdîn û Çeko û Arîf'ın.

(2) Mıfsîd: Mîrovê fesad; yanî Bekir.

(3) Roje lî hîvê dî nêre.

Fakat Beyin genç bir oğlu vardı,
Zamanın sevimlisiydi, nüktedandı.

Yusuf onun güzelliğinden utanırdı,
Rüstem onun yiğitliğine yenilirdi.

Memo'nun arkadaşıydı, sohbet arkadaşı,
Memo'nun sevinç ve gam ortağıydı.
Delikanlıların şahıydı, adı Gırgîn'di,
Derhal haberi Tacdin'e ulaştırdı.

O yiğit durumdan haberdar olunca,
Kendisiyle beraber Çeko ve Arif de kalktılar.
Arslanlar kopardılar kayıt ve zincirleri,
Her üçü birlikte Beyin yanına gittiler.

Tacdin kardeşleriyle birlikte koşarak gelince,
İki aşık kemiği Memo için düşüş geldi.
Fil, Kale ve Gergedan gelince, (1)

Beyin ve öğreticisinin mat olduklarını gördüler.

Memo'nun yaman bir oyuncu olduğunu biliyorlardı,
Bey, Memo'ya dedi ki: «Yeniden iki el daha»

Üç el tamamiyle Bey Memo'ya yenildi,
Müfsit adam, oradan baktı. (2)

Gördü ki Zin yukarıdaki pencerededir,
Sanki bir güneştir, ayı seyrediyor.

O kötü niyetli bak ne hile çıkardı,
Şöyle bir bahane ileri sürdü:

Dedi ki: «Oyunlar, kurallar ve yerler sırayladır,
İkiniz yerlerinizi değiştirin.

Bu sefer Memo yenilecektir.

Senin isteğin de yerine gelecektir».

(1) Fil, Kale, Gergedan satranç taşlarının adlarıdır, mecazî anlamda Tacdin ve kardeşleri için kullanılmıştır.

(2) Müfsit adam Bekir'dir.

Mîr ra bû û çû cîhê Mem'ê jar
 Mem hate cîhê jî pêşve dîldar (1)
 Çavêd-î Memê ku dîn ruyê Zîn
 Mift dane jî dest xwe Fîl û Ferzîn
 Dîl maye lî pencer û şîbakan
 Hapsê xwe dî da lî cîh peyakan
 Mîr bîr jî temamî şeş dest
 Mem bû jî meya jî pêşve sermest (2)
 Mîr gote Memê: «Me bîr xwe dîlxwaz»
 Wî go ku: «Bî bê, çîye te daxwaz?»
 Mîr go: «Me xerez ne kesbê male
 Meqsûd-î jî teyyê, keşfê hale
 Metlûb-î jî le'b û bend û bazan
 Qet nîne bî xeyrê keşfê razan
 Şertê mm ewe bî kî tu îqrar,
 Kanê dî dînê kîye te dîldar?
 Herçî perîya te dîl lî bale
 Horî sîfete, melek mîsale
 Ger laîqê te ewê bî bîmm
 Malê xwe bî dîm, jîbo te bînim»
 Sahîb xerezê dî weqtê fîrset (3)
 Ta'na xwe jî rengê def'ê tuhmet (4)
 Go: «Mîn diye ya Memê hebandî
 Keçek Erebane, lêvdeqandî
 Ser ta bî pîyan reşe wekî qîr
 Ne laîqê behs û xwestîna Mîr»
 Ta'nê dî Memê we reng eser kîr
 Yekcarî jî aql-î bê xeber kîr

(1) Cîhê ku lî pêşîya wî yar xuyabû, yanî Zîn.

(2) Jî wê meya ku lî pêş wîbû, yanî jî nihêrtma Zînê.

(3) Sahîb xerez: Yanî Bekîr.

(4) Yanî bî awakî wîsa peyivî, goya ku bî wî awayî îftîra der heq Memê'da jî serê hel tîne, lê mexseda wî eve ku bî vê peyvê derb lî Memê xe.

Bey kalktı, zavallı Memo'nun yerine gitti,
Memo da yarinin karşısındaki yere geçti.

Memo'nun gözleri Zin'in yüzünü görünce,
Fil ve Veziri elinden bedava çıkardı.

Gönlü pencerelere takılıp kalmıştı,
Atım yayaların yerine sürerdi. (1)

Bey tam altı el Memo'yu yendi

Memo, karşısındaki şaraptan sarhoş olmuştu.

Bey Mlmo'ya dedi ki: «Şartımız gönül dileğiymiş»
O da dedi ki: «Söyle, gönül dileğin nedir?»

Bey dedi ki: «Gayemiz bizim mal kazanmak değildir,
Meseleyi örtmekten maksat durumun açıklanmasıdır.

Oyunlardan, oynamaktan ve satrançtan maksat,
Sırların açıklanmasından başka birşey değildir.

Benim şartım odur ki ikrar edesin,
Dünyada senin sevgilin kimdir?

Gönlünün, yanında bulunduğu peri,
Huri gibi, melek misâli de olsa,

Onu sana lâayık görürsem eğer,
Malımı verip sana getireyim.»

Garaz sahibi, fırsat zamanında, (2)

Töhmaleti def'eder şekilde darbesini vurdu.

Dedi ki: «Memo'nun sevdiğini görmüşüm ben,
Bir Arap kızıdır, dudakları benekli.

Baştan ayaklara kadar siyahtır, katran gibi,
Beyin söylemesine ve istemesine lâayık değildir».

Darbe Memo'ya o kadar etki yaptı ki,
Birden şuurdan habersiz kıldı onu.

(1) At ve yayalar satranç taşlarıdır.

(2) Garaz sahibi Bekir'dir.

Behra dîlê perde lê, bî coş hat
 Nagah-ı bî gazî-yû xuroş hat
 Go: «Qet ne weye wekî wî gotî
 Mîrım! Perîya dîlê mı sohtî,
 Şehzadeye, şehneşîn mekane
 Enqaye, bılîndeaşîyane
 Mîranîye ew, jî neslê pake
 Nûranîye ew, ne ab û xake
 Serdefterê hor û nazenîne
 Her çendî melek, bî navê Zîn'e»
 Mîr ev xebera xîlafê heybet
 Gava ku bîhîstî, hate xîret
 Wî gote qebîleya xulamın:
 «Hun bo çî, gelî nemekheraîman!
 Vî nakesî na gırın bî zillet,
 Da ez bî kujım ewî bî îbret?»
 Ra bûne Memê dused xezenfer
 Mem ra bû pıyan bî destê xıncer
 Tacdîn û Çeko dıgel bırayî
 Ra bûn bî teessıb û tebayî
 Gotın: «Gelî cındıyan! Ve westın
 Hun cımlê ne serxweş û ne mestın
 Hun qenc-ı dî zanın em kusanın
 Sahıb hunerın dî pehlewının
 Pênsed jî we hemle kın bî kerban
 Na dîne we nobeta çu derban
 Ger çî we ecel bî dest me nînc
 Emma we gelek jî dest me dînc
 Hetta ku bî kın Memê gırîftar
 Sêsed jî we dê bî bın bîrîndar
 Hetta ne me her sêyan bî ker kın
 Hun dê lı Memê kusa nezer kın
 Herçî kırî Hakımê me ferman
 Em na bîne manîe çu hukman

Gönlündeki perdeli deniz coşa geldi,
 Henüz olgunlaşmadan haykırarak taşıtı.
 Dedi ki: «Aslâ onun söylediği gibi değildir,
 Beyim! Benim gönlümü yakan peri,
 Padişah kızıdır, yeri saraydır,
 Ankadır, yuvası yüksektir.

Beylerdendir o, temiz soydandır,
 Su ve topraktan değil o, nurdandır.
 Hurilerin ve nazeninlerin baştacıdır,
 Gerçi melektir ama adı Zin'dir».

Bey heybetine aykırı düşen bu sözü
 İşittiği anda hamiyete geldi.

Hizmetçiler topluluğuna dedi ki o:
 «Ey nankörler! Sizler niçin,
 Bu namerdı zilletle yakalamıyorsunuz
 Ki ben onu ibret için öldüreyim?»

Memo'nun karşısına ikiyüz arslan dikildi,
 Memo da eli hançerli olarak ayağa kalktı.
 Tacdin, Çeko ve öbür kardeşleri,
 Hamiyyetle kalktılar birlikte.

Dediler ki: «Yiğitler! Geri durun,
 Siz hepiniz ne sarhoş, ne de mestsiniz.
 Sizler bizim kim olduğumuzu iyi bilirsiniz,
 Hüner sahibi pehlivanlar olduğumuzu bilirsiniz.

Beşyüzünüz bile öfkeyle saldırsa,
 Hiçbir vuruşun sırasını sizlere vermeyiz biz.
 Gerçi eceliniz bizim elimizde değil,
 Ama elimizden çok çekmişsinizdir.

Sizler Memo'yu tutuklayıncaya kadar,
 Sizlerden üçyüz kişi yaralanacaktır.
 Biz üçümüzü parçalamadıkça,
 Memo'ya öylece bakacaksınız.

Hükümdarımız her ne ferman ederse,
 Biz hiçbir hükme engel olmayacağız.

Destêd-ı me bestîne lı ber Mîr
 Ha gerden û dest û pê û zîncîr»
 Mîr ra bû û dest û pê Memê best
 Tacdîn mırına xwe wê demê xwest
 Emma çı bı ket? Jibo ne are
 Cellade, ne mîre xundekare
 Mem girt û şıhande pêşê serheng
 Go: «Heps-ı bı km dı qulleya teng»
 Hel girtın û birne pêşê dîzdar
 Mehbûs-ı kırın dı qulleya tar
 Dîwanî û meclîsî belav bûn (1)
 Bîlcımle jıbo Memê dı mehzûn
 Dîwane sıfet bı ah û feryad
 Hemyan dı kırın jıbo Memê dad

(1) Dîwanî û meclîsî: Mîrovên ku lı dîwan û civatêbûn.

Elimiz Beyin önünde bağlıdır,

İşte boğaz, işte el, ayak ve işte zincir!»

Bey kalktı, Memo'nun el ve ayaklarını bağladı,

Tacdin o anda ölümünü istedi.

Fakat ne yapsın? Bu ona ar değil ki,

Cellâddır, Bey ve hünkâr değil ki.

Bey Memo'yu tutup Komutanın yanına gönderdi,

«Onu dar delikte hapsedin» dedi.

Aldılar ve gardiyanın yanına götürdüler,

Karanlık delikte kendisini hapsedtiler.

Divan ve meclistekiler dağıldılar,

Hepsi Memo için üzgündüler.

Divaneler gibi «Ah»lar ve feryadlarla,

Hepsi Memo için ağlar, figan ederdi.

XLIV

HALÊ MEMÊ DI ZINDANÊDA

Mihra felekê ezel edîma
Kîna felekê ebed qedîme
 Herçî wekû ew jî erdê ra ket
 Elbette wî dê dî erdêra ket
Ulwê jî xwera eyan dî xwazît
Sîflê jî mera nîhan dî xwazît
 Na bînî, hero ku afîtabê
 Davête mîxareya turabê
Xasma ku dîgel qebîlê aşîq
Hem xain û xware, hem mînafîq
 Elbette dîlê me îşqebazan
 Ewwel dî bitîn bî xenc û nazan
Axir dî ketin melûl û me'yûs
Manendê Memê zelîl û mehbûs
 Davêjîte mehbesê bî nakam
 Datînîte merqedê serencam

Ew bextereşê leqeb lî wî Mem
Bê hemnefes û heval û hemdem

XLIV

MEMO'NUN ZINDANDAKİ DURUMU

Feleğin sevgisi ezelden beri yoktur,
Feleğin kini ezeli ve ebedidir.
Onun yerden çıkardığı her şeyi,
Elbette yere gömecektir o.
Yükselmeyi kendisi için açıkça istiyor,
Alçalmayı da bizler için gizliden istiyor.
Görmüyor musun, her gün güneşi,
Toprağın mağarasına atıveriyor?
Bilhassa âşıklar topluluğu hakkında,
Hem hain, hem eğri, hem de münafıktır o.
Mutlaka biz âşıkların gönlünü,
Önce nazlarla ve edalarla götürür,
Sonunda bizi üzgün ve ümitsiz bırakır,
Memo gibi zelil kılar ve hapse atar,
Murada ermeden hapse atar,
En sonra da mezara gömer,

Adı Memo olan o bahtıkarayı,
Arkadaşsız, kimsesiz ve dostsuz olarak,

Havêtine çalekî bî zarî (1)
 Teşbîhê bî gorê teng û tarî
 Mekrûhe wekî dehanê ejder
 Menkûre wekî Nekîr û Mînker
 Rûnîştî dî wêve abîdane
 Zîndan lî wî bûye çîllexane
 Ew cîh lî wî bûye çahê Nexşeb (2)
 Ew meh geriya hîlalê yekşeb
 Sofî ku gîhîşte kuncê xelwet
 Şêxîni gîha meqamê wehdet (3)
 Geh şîbhetê aşîqan bî dîlxwaz
 Geh şîbhetê abîdan bî daxwaz
 Her lehze dîgel kela girînê
 Ev renga he wî dî gote Zînê:
 Kî: «Ey mîslê herareta xerîzî! (4)
 Îro he dî Mîsrê dîl Ezîz'î (5)
 Sed carî hero lî qelbê xemnak
 Pîrahenê sebrê mîn te kîr çak
 Geh geh, çî dî bîr wekî Zîleyxa
 Pîrsa me bî kî tu ey şekerxa!
 Leyla tuyî, ez jîbo te Mecnûn
 Gulgûn jî tera sîrîşkê pîrxûn
 Ferhad'ım ez, û tu bo me şêrîn
 Seylabê sîrîşkê coyê şêrîn
 Dînya lî me gerçî bûye zîndan
 Îro he tenê ezîm mîsîlman
 Lewra jî devê Nebîyyê Mîrsel
 Bû cv xebere sehîh û mîrsel:

(1) Bî zarî: Bî gîrîn, ku têda gîrîna mîrow tê.

(2) Çahê Nexşeb: Çemê bajarê Nexşeb.

(3) Meqamê wehdet: Meqamê yekîtîyê. Belkî jî mexsed jê «Wehdetîl-Wicûd»e.

(4) Wek germiya ku tîm, û jî ber xweda tê.

(5) Ezîzî: Tu Padîşahî, serekwezîrî.

Ağlamaklı bir halde öyle bir çukura attılar ki,
Mezar gibi dar ve karanlıktı.

Ejderha ağzı gibi iğrençti,
Nekir ve Münker gibi korkunçtu. (1)

Memo oturdu orada âbidler gibi,
Zindan ona oldu çile yeri.

O yer kendisine oldu Nehşeb ırmağı
O ay bir gecelik hilâle döndü.

O sofı halvet hücreğine ulaşınca,
Şeyhliği birlik mertebesine erişti. (2)

Kâh âşıklar gibi gönül arzusıyla,

Kâh âbidler gibi umutla,

Her an ağlamaklı bir sesle,

Şöylece Zin'e seslenirdi o:

«Ey kalpteki yakıcı ateş!

Sen bugün gönül Mısır'ında padişahsın.

Günde yüzlerce defa dertli gönlümün,

Sabır gömleğini sen paramparça ettin.

Ne olur bazı bazı Züleyha gibi,

Ey şeker dudaklı, beni sorsan?

Leylâ sensin, ben sana Mecnun,

Gülrengi istersen, işte sana kanlı gözyaşlarım.

Ferhad benim, sen de benim Şirin'imsin,

Gözyaşlarımın seli tatlı su arkına döndü.

Gerçi dünya bana zindan olmuş,

Fakat ben yalnız bugün müslümanım.

Çünkü Peygamberin ağzından,

Şu haber doğru olarak rivayet edilmiş ki:

(1) Nekir ve Münker, ölüleri sorguya çeken iki meleğin adıdır.

(2) Birlik mertebesi herhalde ermişlerin bir mertebesidir, ya da «Vahdeti vücud» denilen felsefedir.

Dmya ku bîhiştê kafirane
 Me'wayê belayê mî'mınane
 Her çendî qewî mîşewweşim ez
 Ew çend bî mîşewweşî xweşim ez
 Sed sal-ı bî gèrî mın tu mehbûs
 Ma ez qe dî bım jî weslê me'yûs?
 Sondê dî xum ez bî Sûreyê Nûr, (1)
 Dêma ku ewe kîtabê mestûr,
 Deh carî bî heqqê bejn û balê,
 Çıl carî bî heqqê zılf û xalê,
 Tehqîq-ı bî afitabê ruxsar, (2)
 Tesdîq-ı bî mahîtabê dîdar.
 Te'kîd-ı bî qıblegahê ebrû,
 Tazîm-ı bî secdegahê gêsû,
 Sed carî qesem bî her du nûnan, (3)
 Ehda mın ewe dıgel uyûnan:
 Hetta remeqek hebit jî canî
 Cana! Tu dî canêda nîhanî
 Hîndî ku jî hîcrê bê qerarım
 Ew çende jî te umîdewarım
 Her çendî ku Mîr h mın xezeb kır
 Ev qehrê h mın ne bê sebeb kır
 Her çend xebrê Bekır wî guh kır
 Ev cebrê h mm ewî bî cîh kır
 Lewra ku tu şahî, ez gedabûm
 Ez bo te ne kufw-û hemlîqabûm
 Tu mîhrecemal û mehcebînî
 Ev çende letif û nazenînî

(1) Sûreyê Nûr: Sûrekî qur'anêye, têda qala mınasebetên jinan û mêran dî be.

(2) Tehqîq: Ez sonda xwe pît dî kım, xurt dî kım. Afitabê ruxsar: Rûyê teyê wek rojê.

(3) Herdu nûnan: Herdu çavên wek herfên nûn ku dî nivî. sîna Erebidî wehane:

Dünya gâvurların cennetidir,
Müiminlerin belâlarının yeridir.

Gerçi çok fazla sersemim ben,
Fakat o kadar da sersemlikten memnunum ben.

Yüz sene de beni hapsedsen,

Hiç kavuşmaktan ümidimi keser miyim ben?

Nur suresine andiçerim ki, (1)

Yazılmış kitap olan yanağına andiçerim ki,

On kerre senin boyun ve bosunun hakkı için,

Kırk kerre senin zülfin ve beninin hakkı için,

Yüzünün güneşiyle andımı pekiştiririm ki,

Simanın mehtabıyla andımı pekiştiririm ki,

Kaşlarının kıblegâhıyla andımı tekid ederim ki,

Örgülerinin secdegâhıyla andımı büyütürüm ki,

Her iki «nûn» a yüz kerre yemin ederim ki, (2)

Gözlerine karşı ahdim şudur ki:

Canımda bir ramak kalıncaya kadar,

Cananım! Sen benim canımda saklısın.

Ne kadar hicrandan ıstırap çekiyorsam,

O kadar da senden ümitliyim ben.

Gerçi Bey bana hışım etti,

Ama bu hışımı sebepsiz yere etmedi bana.

Gerçi o Bekir'in sözüne kulak verdi,

Ama bana verdiği bu ceza da yerindedir.

Çünkü sen Şahsın, ben ise dilenciydim,

Ben sana emsal ve kavuşmana lâyık değildim.

Senin cemalin güneş, alnın mehtaptır,

Bu kadar lâtif ve nazeninsin.

(1) Nur suresi kadın - erkek münasebetleri hakkındadır.

(2) Nûn «N» harfi demektir, Arapça yazılışı şöyledir:
burada maksat kaşır.

Ez xar û zelîl û xakîsarım
 Ev renge zeîf û dîlfîkarım
 Perwaneme, ten mı daye agir
 Sohtîme bı batın û bı zahır
 Neylûfer'e dıl, tu afitabî
 Ten şıbhê kıtan, tu mahîtabî
 Ger ten bı rızıt weya bı bıt xerq
 Wer dıl bı bıtın dı behrê xem xerq
 Heqqê mîne, adle, zılm-ı nîne
 Xasıyyetê agirê evîne
 Ev çale eger çı zâde kûre
 Emma jı edaletê ne dûre
 Sofîme û şewmeenîşınım
 Xweş talibê nûrê rûyê Zîn'ım»
 Hasil: Qewımî meqamê «Mûtû» (1)
 Ber mûcibê «Qeble en temûtû» (2)
 Tezkîyyeyê nefsê bû mîkemmêl
 Tesfîyyeyê qelbê bû mîhessel
 Ayîneyê rûhê bû mıcella
 Nefs û dıl û can bı hev mîseffa
 Ew mî'tekîfê dı dewrê halê
 Hêja ne gîhîştî dewrê salê
 Belkî ne çıl û ne erbeînek
 Zenna dı dîlê wî bû yeqînek

(1) Meqamê «Mûtû»: Merteba welîtiyê ku mirov bı mırına nefsê dı gijê.

(2) Ber mûcibê «Qeble en temûtû». Lı gorî fermana ku dı bêje «Hêj ku hun ne mırîne», ev gotın jı hedîse. Mana vê beytê eve: Pêxember gotiye ku: «Hêj ku hun ne mırîne bı mırın». Yarı hêj ku hun dı dînêda dı jîn, nefsa xwe bı kuşın û wisa xwe bê nefis bı kın ku wek hun mırıbin. Lı gorî vê gotına wî ev merteba welîtiyê ku bı kuştına nefsê çê dı be, jı Memê'ra bı cihhat. Lew-
 ra ew jı hêj ku ne mırıbu ket zındanê û nefsa xwe dı wêda paqij kır, goya ku nefsa xwe kuşt û bı wî awayî berî mırına xwe mır.

Ben ise dikenim, zelilim, topraktanım,

Bu kadar zayıf ve gönlü korkağım.

Pervaneyim ben, tenimi ateşe vermişimdir,

İçten de, dıştan da yanmışımdır.

Gönül nilüferdir, sen de güneşsin,

Ten keten gibidir, sen de mehtapsın.

Ten çürüse de, yırtılsa da,

Gönül gam deryasında boğulsa da,

Bu benim hakkımdır, adalettir, zulüm değildir,

Bu, aşk ateşinin özelliğidir.

Bu çukur gerçi fazlasıyla derindir,

Fakat adaletten de uzak değildir.

Ben âbidim ve manastırda otururum,

Zin'in yüzünün nurunu arıyorum.»

Hulâsa: «Ölün» mertebesi hasıl oldu,

«Siz ölmeden önce» sözü gereğince .(1)

Nefsin temizliği mükemmel oldu,

Kalbin parlatılması hasıl oldu.

Ruh aynası parlatıldı,

Nefis, kalp ve can birbirleriyle temizlendiler.

O âbidin halindeki değişiklik.

Henüz bir senesi bile dolmadan,

Hatta kırk günü bile dolmadan,

Kalbindeki zan, inanca dönüştü.

(1) Bu ve bundan önceki mısra' bir hadise işarettir. Hadis şöyledir: «Siz ölmeden önce ölünüz». Yani nefsinizi öyle ıslâh ediniz ki, daha ölmeden nefsiniz yokmuş gibi, ölmüş gibi bir duruma girsin, Memo da nefsini öyle öldürdü ve hadisin emrettiği merteye ulaştı.

Meşhûd-ı bûyîn lî qelbê enwar
 Mekşûf-ı bûyîn h ber wî esrar
 Ayîneyê dîl we bû mîseyqel
 Sûret we bî maneyê mîbeddel, (1)
 Ew heykelê metleba mecazî (2)
 Bû mel'ebê tîflê îşqebazî (3)
 Ev mîmkun û masîwa seraser
 Fîlcîmle jîbo wî bûne menzer
 Ev dar û ber û dewab û însan
 Ev maden û ev nebat û heywan
 Herçî ku bî dîl wî lê nezer kîr
 Herçî bî xîyal-î lê guzer kîr
 Her yek dî numa jîbo wî Zîn'ek
 Meşhûde jî her yekê yeqînek
 Goya bî xwe ew rescdnîşînbû
 Ew çal-î jîbo wî dûrebînbû

(1) Şîkl û madde wîsa bî manewîyat guherî ku.

(2) Heykel û laşê daxwaza evîna ne rastîn. Yanî ew laşê Memê ku berê bî tenê gîhana cem Zînê dî xwest û daxwaza wî evîna dî rûdabû, evîna rastîn pêra tunnebû.

(3) Bû cîhê lîztîna zarûkê evîna rastîn. Yanî evîna rastîn wek zarûkekî dî leşê wîda dest bî lîztînê kîr û gerîya. Evîna dî rûda, şûna xwe da evîna rastîn.

Nurlar kalbine görünmeye başladılar,
Sırlar önnüde çözülmeye başladılar.
Gönlünün aynası öylesine parladı ki,
Şekil öylesine mânayla değişti ki,
Mecazî arzunun yeri olan o heykel,
Gerçek aşk yavrusunun oyun yeri oldu.
Bütün bu yaratıklar ve Allahtan başka herşey,
Baştan başa ona göründüler.
Bu ağaçlar, meyveler ve insanlar,
Bu madenler, bitkiler ve hayvanlar,
Her neye gönülden baktıysa o,
Hayâliyle her neyin yanından geçtiyse o,
Her biri ona bir Zin görünürdü,
Her birinden ona bir inanç görünürdü.
Sanki kendisi rasatta oturmuştu,
O çukur kendisi için dürbün olmuştu.

XLV

ZÎN BÊ HÊVÎ DÎ BE Û GAZIN JÎ FELEKÊ DÎ KE

Zîn'a ku bî derdê hîcrê xemgîn
Bê sebr û sıkûn, qerar û temkîn
 Hîndî weku Mem ne bûyî mehbûs
 Hêja ne dî bû jî weslê me'yûs
Gava weku Mem gîhîşte çalê
Ummîd-î ne ma jîbo wîsalê
 Nîzhetgeh û şehneşîn û eywan
 Lê bûne hesar û hebs û zîndan
Hîndî weku şerbet û teambûn
Goya ku lî wê hemî herambûn
 Canê ne dî kîr çu xwab û rahet
 Cîsmê ne dî çu tab û taqet
Ew renga zeîf û jar-î bûbû
Goya ku bî cîsmê tayê mûbû
 Ew mû gerîya jî za'feranî
 Teşbîhê bî reng û rûyê Xanî

XLV

ZİN ÜMİTSİZLİĞE DÜŞÜYOR VE FELEĞE SİTEM EDİYOR

Hicran derdiyle üzgün olan Zin,
Sabırsız, sükûnetsiz, kararsız ve temkinsizdi.
 Memo henüz zindana girmeden önce,
 Kavuşmaktan ümidini kesmemişti.
Memo çukura düşünce,
Onun da kavuşmaya ümidi kalmadı.
 Gezi yerleri, salonlar ve köşkler,
 Kendisine hisar, hapis ve zindan oldular.
Ne kadar yiyecek ve içecekler varsa,
Sanki kendisi için hepsi haramdı.
 Canı hiçbir uyku ve dinlenme görmezdi,
 Vücudu hiçbir güç ve takat bulamazdı.
Öylesine zayıflamıştı ve incelmışti ki,
Sanki vücudu bir kıl teliydi.
 O tel zaferana döndü,
 Hânî'nin yüzünün rengi gibi oldu. (1)

(1) Şair kendi yüzünün rengini kastediyor.

Şeb ta bî seher, seher heta şeb
 Farîx ne dî bû jî zîkrê «Yareb!»
 Her lehze dî gote çerxê dewwar
 Kî: «Ey zalimê bê emanê xwînxwar!
 Mîn qesd û xerez dîgel te nîne
 Aya te dîgel mîn ev çî kîne?
 Dewrek te ne kîr demek jîbo mîn (1)
 Pîr dî te meger Mem'ek jîbo mîn
 Nûrek dî rûyê me kîr te peyda
 Sohtîn lî Memê te pê sıweyda
 Şewqek dî ruxê Memê te hîl kîr
 Qelbê me bî wê te sot, û kul kîr
 Aya te çî meslehet dî mîn dî?
 Nîşanê me da te yêkê cîndî
 Ewwel te kusan lî mîn eyan kîr?
 Paşê te çîra lî mîn nîhan kîr?
 Sohtîn te bî agirê fîraqê
 Kuştîn te bî derdê îştîyaqê
 Alem hemî pêkve şad û xurrem
 Dayîne mîn û Memê te matem
 Derdê xwê jîbo mîra bî bêje
 Jehra dî dilê xweda bî rêje
 Yûsîf te lî mîn şîhande çalê
 Kuştîm te dî vê xîrabemalê
 Yaqûb-ı sıfet hezîn û nalan (2)
 Sebra dîl û can te bîr bî talan
 Ez mayîme herwekî Zîleyxa
 Bê Yûsîf û bê mîrad û me'wa
 Geh şekwe dî kîr jîbo Mem'ê jar
 Kî: «Ey Yûsîf'ê bê guneh, grîftar!

(1) Te demekî jîbo mîn, jîbo rastbûna şansê mîn gerekî ne kîr, 'tu carekî jîbo bextewerîya mîn ne gerîyayî.

(2) Yaqûb: Bavê Yûsîf Pêxember.

Akşamdan sehere, seherden akşama kadar,

«Yarab» zikrinden boş kalmazdı.

Her an dönen çarka şöyle seslenirdi:

«Ey amansız, hunhar zalim!

Benim sana karşı bir kastım, bir garazım yoktur.

Senin bana karşı bu kinin nedir acaba?

Bir defa benim için bir devir yapmadın sen,

Bana bir Memo'yu da çok gördün üstelik sen.

Benim yüzümde bir nur peydaht ettin,

Onunla Memo'nun gönlünü yaktın.

Memo'nun yüzünde de bir ışık çıkardın sen,

Onunla gönlümü yaktım ve yaraladın sen.

Acaba benden ne fayda gördün sen?

Bana yakışıklı bir delikanlı gösterdin,

Önce bana öylece gösterdin onu,

Sonra neden benden sakladın onu?

Ayrılık ateşiyle beni yaktım sen,

Kavuşmak hasretiyle beni öldürdün sen.

Âlem tamamen sevinçli ve neşeliyken,

Yalnız bana ve Memo'ya matem verdin sen.

Derdini söyle bana,

Gönlündeki zehiri dök,

Yusuf gibi güzel Memo'mu çukura gönderdin,

Beni de bu viran evde bıraktın.

Yakıp gibi üzgün ve iniltiyle,

Canımın ve gönlümün sabrını talan ettin sen

Ben Züleyha gibi kaldım,

Yusuf'suz, muratsız ve yuvasız.»

Bazan da zavallı Memo'ya yanardı:

«Ey Yusuf gibi günahsız olan tutuklu!

Da fîkr-ı ne kî ku rahetım ez
 Da zen ne birî bî taqetım ez
 Wellahî qesem dî kım bî Barî
 Rojêd-ı sıpî, şevêd-ı tarî
 Nînin jî mırâ çu xwab û xwarın
 Îllâ ku du dîde xwîn dî barın
 Bîdarîye sen'etê du çavan
 Xwînxwarîye xwarına hınavan
 Ey qibleyê qelbê mın! Bî dîlxwah,
 Wey Ka'be'ê can! Bî Ka'betullah,
 Her lehze jî destê firqeta te
 Her weqt-ı jî destê hesreta te
 Sed ah û du sed enîn û efxan
 Bê gav-ı me tîn jî nêv dîl û can
 Ev regeye halê mın şeb û rûz
 Halê te kusane, ey dîl efrûz?!
 Zindaniyê mın! Te kî celîse?
 Sewdayîyê mın! Te kî enîse?»
 «Ey dîl! Tu jî qelbê bî der kev
 Wey can! Tu jîbo dîlê bî ber kev
 Hun her du herın Memê bî bînın
 Lê yek xeberê jîbo me bînın
 Ey dîl! Tu ku lê dî kî selamê
 Zû bînc ve bo mera peyamê
 Kanê bî çî hale ew girîftar?
 Danîn çî xıyale, ê dîlçekar?
 Kanê lî me aşê, yane zîze?
 Baxê wî buhare, ya payîze?
 Xweşreng û letife şîbhê sorgul
 Yan jar û zeîfe mîslê bîlbıl?
 Eywan lî me bûye dare mîhnet
 Zindan bî me bûye baxê cennet

Benim rahat olduğumu düşünmiyesin,
 Benim takatlı olduğumu sanmıyasın.
 Vallahi, Allaha yemin ederim ki,
 Ak günlerde ve karanlık gecelerde,
 Yoktur benim için uyku ve yemek,
 Sadece iki gözümünden kan yağıyor.
Her iki gözün işi uyanık kalmaktır,
 İçimin gıdası da kan içmektir.

Ey gönlümün kiblesi! Gönlümüzün muradına
 andiçerim ki,
 Ey canımın kâbesi! Allahın kâbesine andiçerim ki,
Her an senin ayrılığının derdinden,
Her zaman senin hasretinin derdinden,
 Yüz «ah», ikiyüz inilti ve figan,
 Zamansız olarak geliyor canımın ve gönlümün
 içinden.

İşte budur benim halim gece ve gündüz,
 Senin halin nedir, ey aydın gönüllü!
 Benim zindanlım! Oturma arkadaşın kim senin?
 Benim sevdalım! Yakın dostun kim senin?
 Ey gönül! Benim kalbimden çık sen,
 Ey can! Sen de gönül için onunla birlikte git.
 İkiniz gidin, Memo'yu görün,
 Fakat biriniz bana haberini getirin.
 Ey gönül! Sen kendisini selâmlayınca,
 Çabuk haberini geri getir bana.

Bakalım hali nedir o tutuklunun?
 Hayaline ne koymuş o gönlü efkârlı?
 Bakalım bize barışık mıdır, yoksa dargın mı?
 Bakalım bahçesinde bahar mı var, yoksa güz mü?
 Bakalım kırmızı gül gibi güzel renkli ve lâtif midir?
 Yoksa bülbül gibi perişan ve zayıf mıdır?
 Salon bize mihnet evi olmuş,
 Zindan da bize cennet bahçesi olmuş.

Xwezya ku lı mm xezeb kıra Mîr
 Manendê Memê bı xull-û zıncîr,
 Ez jî bı şîhandıma wê çalê
 Rojek ve ketan lı mm jı salê (1)
 Carek bı diya mm ew gıriftar
 Derman bı kıra mm ew bırındar
 Umrê mın eger çı yok remeqbû
 Heqqa ku mırın jıbo me heq bû

(1) Ve ketan: Derî lı mın ve kına, lı mın der keta.

Keşke Bey, bana da hışım etseydi
Memo gibi zincirle, prangayla,
Beni de o çukura gönderseydi,
Senede bir gün bana görünseydi.
Bir defa görseydim o tutukluyu,
Derman etseydim o yaralıyı,
Ömrüm bir ramak da olsa,
Gerçekten ölüm bana hak olurdu.

XLVI

TACDÎN Û BIRAYÊD XWE JIBO RIZGARKIRINA MEMÊ DI ŞÊWRIN

Eczayê kîtabê îşqebazî (1)
Sehhafê mîcelledê mecazî (2)
Şîraze û cuz'û bend û terkîb (3)
Ev renga kîrîn, bî nezm û tertîb
Go: Zîn û Mem'êd-î nazeperwerd
Gava wehe der ve bûn lî wan derd
Ew derd-î we bûne behrê atêş
Ew atêşê xem we bûye serkeş,
Xelqê ku hebû jî îşqê teşwîr
Wî agirî kîr h wan we te'sîr,
Ma'lûl-î bûyîn hemî bî derdan
Yek carî bî der ketin jî perdan
Xasma ku mîwafiqêd-î dîrîn
Hemsîhbetê wan, Sîtî û Tacdîn,

(1) Parçên pirtûka evîndariyê.

(2) Ew kesê ku rûpelên pirtûkêd mecazî rast di ke û saz di ke. Yanî ê ku dirokê jî mera neqil kiriye; dirokvan.

(3) Mexsed jî vana gîştîk pişkên dirokêne. Terkîb ev renga kîrîn: Bî vî awayî kom kîrîn û cîvandîn. Nezm û tertîb: Rêzkîrîn.

XLVI

TACDİN VE KARDEŞLERİ MEMO'NUN KURTARILMASI İÇİN KONUŞUYORLAR

Aşk kitabının bölümlerinin,
Mecazî ciltlerin ciltçisi,
Düzenli ve nizamlı olarak,
Şu şekilde birleştirdi, bağladı ve şiraze eyledi:
Dedi ki: Nazlı olarak büyütülen Zin ile Memo'ya,
Dertlerin kapısı bu şekilde açıldığı zaman,
O dertler öylesine bir ateş deryasına döndüler ki,
O dert öylesine serkeş oldu ki,
Aşktan bir işaret almış olan herkese,
O ateş öylesine bir etki yaptı ki,
Hepsi dertlerle hastalıklı oldular,
Tamamiyle perdelerden çıktılar.
Özellikle onların eski dert ortakları,
Ve arkadaşları olan Sıti ve Tacdin'e,

Derdan we lî wan jî nûve ser dan
 Êdî ne dî hate jê xebêrdan
 Her çendî ku ew jî van cuda bûn
 Dîsan bî wî derdî mîbtelabûn
 Derdê Sîtîyê xîyalê Zîn'bû
 Tacdîn jî xema Memê we dînbû,
 Her lehze dîgel bîran bî şerbû
 Qesda dî dilê wî ev xeberbû:
 Ra bît bî xezeb bî çîte pêş Mîr
 Daxwaz-î bî ket Memê bî teqsîr
 Carek bî çîtîn Memê rîca ket
 Sûc û gunehê Memê eda ket
 Da Mîr jî wîra bîrayê ber det
 Ya ev ser û mal-î tê bî der det.
 Arîf wehe gote: «Rîstemê Zal!
 Ev emr-î bî mm mîhale bê qal
 Bê ceng û cîdal û bê tehewwîr
 Qet vê şuxulê me kîn tesewwîr
 Ev ma'reke na bîtin bî dîwan
 Em mane û sîbhe sehnê meydan
 Ya qenc ewe em sîbe sıwar bîn
 Her sê bî sîlah û kar û bar bîn
 Çarane û cewşenan dî ber kîn
 Zendane û mîxferan lî ser kîn
 Gurzan bî hejîn, rîman bî bazîn
 Ev rege Memê jî Mîr bî xwazîn
 Ya dê bî kutek Mem'ê xwe ber dîn (1)
 Ya cîmle bî merdî ser bî der dîn
 Ger wî bî vî rengî Mem ruha kîr,
 Derdê dî dilê me wî dewa kîr.
 Wer mayî mîsîr lî ser înadê
 Em dê bî kîrîn we reng cîhadê

(1) Bî kutek: Bî carekî, dî cîda.

Dertler yeniden onlara baş gösterdiler,
 Artık konuşmak da gelmiyordu gönüllerinden.
 Gerçi onlar bunlardan ayrıydılar,
 Yine de o dertle mübtelâydılar.
 Sıti'nin derdi Zin'in hayaliydi,
 Tacdin ise Memo'nun derdinden deliye döndü.
 Her an kardeşleriyle kavgalıydı,
 Gönlüniün maksadı şuydu:

«Kalkıp hışımla Beyin huzuruna çıkalım,
 Kusurlu olarak Memo'yu istiyelim.
 Bir defa gidelim Memo'yu rica edelim,
 Memo'nun suç ve günahlarını affettirelim.
 Bey sizin için kardeşi serbest bıraksın,
 Yahut bu başı ve malı o yolda feda edelim.»
 Arif şöyle dedi: «Ey Zaloğlu Rüstem!
 Bu iş bence imkânsızdır, hiç konuşmayalım.
 Savaşsız, mücadelesiz ve şahlanışsız,
 Asla bu işi düşünmeyin siz.

Bu savaş divanla olmaz,
 Biz kaldık ve yarın savaş meydanı.
 En iyisi şudur ki yarın binelim,
 Her üçümüz de silâhlı, hazırlıklı olarak.
 Yüzlükleri ve zırhları üstümüze giyelim,
 Bileklikleri takalım, miğferleri başımıza koyalım.
 Gürzleri sallayalım, mızrakları oynatalım,
 Bu şekilde Memo'yu Beyden istiyelim.
 Ya bir hamlede Memo'muzu bıraktırırsınız,
 Yahut da hepimiz erkekçe başımızı veririz.
 Eğer Bey bu şekilde Memo'yu bırakırsa,
 Gönlimüzün derdini derınan etmiş olur.
 Yok eğer inat üzerinde ısrar ederse,
 Biz de öyle bir savaş yapacağız ki...

J'ewwelve biçin Bekır bı ker kîn
 Wî ınıdbırî j'ber derî bı der kîn
 Her ber derekî gurek lı ber bıt
 Xesmaneyê qenc-ı ser bı ser bıt
 Mîr er jı wîra bı ket teessıb
 Ra bıt lı me ew bı ket texellıb,
 Aşê ecelê wısa bı gêrîn
 Teşbihê heban seran bı hêrîn
 Bohtan bı kırîne reqs û govend
 Da bêne temaşeyê şekerxend
 Gava weku dest bı dîne herban
 Mehbûb-ı temaşe kın lı derban
 Her lehze bı bêjin ew perîzad
 Destêd-ı we xweş, cıwan û mîrzad!
 Hindek bı girîn, hınek sena kın
 Hindek bı kenın, hınek dua kın
 Dıldar-ı nezer bı kın jı bırcan
 Durdane bı der kevın jı dırcan
 Şehzade jı penceran nezer kın
 Gulpîrehanan dı ber xwe ker kın
 Her deın bı bîhîn jı nazenînan
 Sed medh û hezar-ı aferînan»
 Tacdîn xebera bırayê guh kır
 Mıhkem dı dılê xweda bı cîh kır

Baştan gidelim Bekir'i parçalıyalım,
 O iki yüzlüyü kapının önünden atalım.
 Her bir kapının önünde bir kurt durursa,
 İyiliğin düşmanlığı baştan başa olur.
 Eğer Bey Bekir için taasup gösterir de,
 Kalkıp bize galip gelmek isterse,
 Ecel değirmenini öylesine döndürelim ki,
 Taneler gibi kelleleri öğütelim.
 Botan'ı raksa ve halaya kaldıralım,
 Şeker gülüslü dilberler seyretmeye gelsinler,
 Savaşa başlayacağımız zaman,
 Sevgililer darbelerimizi seyretsinler.
 Her an desin o perizadeler,
 Elinize sağhk gençler, beyzadeler!
 Kimisi ağlasın, kimi övsün,
 Kimisi gülsün, kimi dua etsin,
 Dilberler köşklerden seyretsinler,
 Dürdaneler mücevher kutularından çıksınlar.
 Şehzadeler pencerelerden baksınlar,
 Gül rengi gömleklerini üzerlerinde yırtsinlar.
 Her an nazeninlerden işitelim,
 Yüzleri özgü, binlerce aferin.
 Tacdin kardeşinin sözlerine kulak verdi,
 Sağlamca gönlünde yerleştirdi.

XLVII

TACDÎN JI MÎR'RA XEBER DI ŞÎNE Û BERDANA MEMÊ JÊ DI XWAZE

Sersîbhe, ku şehsîwrê efleq (1)
Eşheb ku` kîşande cayê ebleq (2)
Edhem di tewîleyê nihîn kîr (3)
Eşheb jî xwera jî nûve zîn kîr
Gurzê xweyê ateşîn deranî
Tîxê xweyê zerfeşan ku danî,
Dînya jî mehabeta xwe zer kîr
Tîx û kemera çîyan bî ker kîr

Tacdîn û bîran jî xelqê l'alî (4)
Xwestin bî dîlê xwe wan helalî
Kêşane derê bî reqs û bazî
Rexşê erebî, semendê tazî

(1) Sereksîwarê sibê. Yanî roj.

(2) Eşheb: Hespê boz, mexsed jê sibeye.. Ebleq: Hespê qer, yanî şev.

(3) Edhem: Hespê qer, yanî şev.

(4) Xelqê l'alî: Xelkê lî alî wan, mîrovêd wan.

XLVII

TACDİN BEYE HABER GÖNDERİP MEMO'NUN BIRAKILMASINI İSTİYOR

Sabahleyin sabahın şehsuvarı, (1)

Boz atı alacalının yerine çekince, (2)

Siyah atı tavlada sakladı, (3)

Boz atı kendisi için yeniden eğerledi.

Ateşten olan gürzünü çıkardı.

Sarı renk saçan kılıcını da çekince,

Dünyayı heybetinden sararttı,

Dağların kılıçlarını ve kemerlerini paramparça etti.

O zaman Tacdin ve kardeşleri taraftarlarından,

Can ve gönülden helâllik istediler.

Oynayarak, rakederek kapıya çektiler,

Arap soylu atı ve çıplak rahvanı.

(1) Sabahın şehsuvarı güneştir.

(2) Boz attan maksat gündüz, alacalıdan maksat da gece-
dir.

(3) Siyah attan maksat gecedir.

Mısmar-ı kırın bedû jî xeflet (1)

Heşyar-ı kırın edû bî sewlet

Meydan bî dewan kılan, bî dest kor

Goya ve dî dan lî dîjmanan gor

Tacdîn jî tewabîê xwe yek pîr

Tayîn kîr û zû şîhande pêş Mîr

Gotî: Here bêje: «Mîr û axan!

Bînende ve na kujîn çiraxan

Mîrê me eger çî dûrebîne

Îro wî dî çavê nûr-î nîne

Em çar-ı bîra hebûn dî sadîq

Herçar-ı h xîzmeta wî aşîq

Însafe ku zêdetîr jî salê

Mem mayîye bê xwedan dî çalê?

Dîjman h me şane, dost-ı xemgîn

Ferze mîrîna Çeko û Tacdîn

Mem ger çî ku zêde pîrgunahe

Lê aşîqe, ısq-ı padişahê

Hukmê tu me ke lî padişahan

Zilmê tu me ke lî bê gunahan

Em hêvî dî km, Memê ruha ket

Derdê dî dilê Memê dewa ket

Em çar-ı bîrane, çar-ı dîwar

Erkanê seadeta wî her çar

Her çar-ı serêd-ı me wekî go

Çoganê îradeta wî kaşo

Ya meslehetê jîbo me çê ket

Ya ne, jî mera Bekîr ve rê ket

Da em xeberan jîbo wî bêjn

Derdêd-ı xwe em lî wî bî rêjn

Rûmet me ne ma lî rûyê amê

Dê neql-ı bî kîn bî çîne Şam'ê»

(1) Mısmar: Bızmar; qey mexsed jê şûr, yan çî rîmîn. Kırın bedû: Eşkera kırır.

Aniden kılıç ve mızraklarını çıkardılar,
Heybetleriyle düşmanlarını uyardılar.

Meydanı tozla inlettiler, ellerinde gürzler,
Sanki düşmanların mezarını kazıyorlardı.

Tacdin yakınlarından bir yaşlıyı,
Tayin etti ve Beyin huzuruna gönderdi.

Dedi ki: Git söyle «Beyler, ağalar!

İleriyi görenler hizmetçilerini öldürmezler.

Gerçi Beyimiz ileriye görüyor,
Ama bugün gözünde ışık yoktur.

Biz dört kardeş vardık ona sadık,

Dördümüz de onun hizmetine olmuştuk âşık.

İnsafa sığar mı ki bir seneden fazla.

Memo sahipsiz olarak zindanda ka'mış?

Düşmanlarımız bize seviniyorlar, dostlarımız üzgün,

Çeko'nun ve Tacdin'in ölümü farz oldu artık.

Gerçi Memo fazlasıyla günahkârdır,

Fakat âşıktır. aşk ise padişaktır.

Sen padişahlara hükmetme,

Suçsuz kimselere de zulmetme.

Biz Memo'yu bırakmasını rica ediyoruz,

Memo'nun gönlünün derdini deva etmesini diliyoruz.

Biz dört kardeşiz dört duvar gibi,

Onun mutluluğunun köşeleriyiz dördümüz.

Dördümüzün de başı top gibidir,

Onun iradesi ise sopa gibidir.

Ya bizim için iyisini yapsın,

Yahut da bize Bekir'i yollasın.

Ki biz ona birkaç söz söyleyelim,

Derdimizi ona dökelim.

Halk arasında kalmadı yüzümüz,

Artık nakledip Şam'a gideriz biz.»

XLVIII

BEKİR DI TİRSE Û DEKEKÎ NÛ ÇÊ DI KE

Teqrîrê ku kîr temam-ı Qasîd
Waqîf gerîya bî hâlê hasîd (1)
 Zanî ku jîbo wîra xîrabe
 Go: «Efw-ı jîbo Memê sewabe
Mîrîm! Me ne go jîbo te pêşîn
Tacdîn û bîran jî xwe me êşîn!
 Zînê bî de wan weya bî kuj mm
 Yan ew bî terane xesm û dijmm
Ya qenc ewe qet ne kî tekellîm
Tacdîn jî te na ketî tewahhîm
 Bêje: «Me fîda kîrîn Mem û Zîn
 Teczwîc-ı kîrîn, me dane Tacdîn»
Zahîr tu me ke evê înadê
Carek ve kuj agirê fesadê
 J'ew paşê tu bêxe weqtê fîrset (2)
 Zînharel Me dê eman û mîhlet

(1) Hasîd: Dexes, yanî Bekîr.

(2) Bê xe: pê xe, wî agirî pê xe.

XLVIII

BEKİR KORKUYOR VE YENİ BİR OYUNA BAŞ VURUYOR

Elçi sözlerin hepsini nakledince,
Kıskanç adam durumdan haberdar oldu. (1)
Durumun kendisi için kötü olacağını anladı,
Dedi ki: «Memo için af isabetli olur.
Beyim! Ben demedim mi baştan,
Tacdin'i ve kardeşlerini incitme diye?
Onlara Zin'i ver, ya da beni öldür,
Yoksa onlar sana hasım ve düşman olurlar.
En iyisi odur ki hiç konuşmayasın,
Tacdin senden çekinmemektedir.
De ki: «Biz Memo ve Zin'i feda ettik,
Nikâhladık biz onları ve Tacdin'e verdik.
Sen bu inadını açığa vurma,
Bir defa fesat ateşini söndür sen.
Sonra fırsat gelince yeniden yak,
Sakın ha, o zaman aman ve mehil vermeyesin.

(1) Kıskanç adam Bekir'dir.

Xesmê ku ne şî bî bî mîqabıl
 Derman çıye? Şerbeta helahlı
 Lew lazıme hakıman du fincan:
 Yek xasê xırab, û yêkê qencan
 Da yek nexweşan jibo wî xweş ket
 Ya dî ji wîra xweşan nexweş ket
 Yek, canê ji dijmanan cuda ket
 Ya dî mırîyan ji nûve ra ket
 Kerba xwe me ke tu aşîkare
 Ya qenc ewe em bî kîn mîdare
 Şolın hene, ew bî kerbê na bın
 Lewra ku bî zor û derbê na bın
 Ustadî dî vêtın, û teemmıl
 Îxfa û texafıl û tchemmıl
 Ewqatê zemanê gûne-gûne
 Barî ji mera kırım nîmûne
 Yanî şev û roj û sıbh û şamın
 Hın rohnîne, hın ji wan zelamm
 Em jî dî leyalî-yû neharan
 Da bîn bî nîhan û aşîkaran
 Hın zahır û hindekan bî xef kîn
 Ra kîn hınekan, hınan telef kîn»
 Wî mîlhıdî şûr wîsa seqa kır (1)
 Mısrî jî xwera wîsa bıra kır (2)
 Pend û xclet û xılaf û yalan
 Bend û seqet û xılaf û kalan (3)
 Teşnî-ı kırım wî hinde teşnî'
 Bestın wî lı şûrê şıbhê tersî'

(1) Wî mîlhıdî: Wî bê dînî, wî Xwedê ne nasî, yanî Bekır.
 Şûr: «Şir» bû, me lı şûnê «Şûr» nıvîsî.

(2) Mısrî: Şûrê Mısrê, mexsed jê dek û dolabın. Bıra: Tûj.

(3) Bend: Benê şûr. Xılaf: Qab.

Karşısına çıkamıyacağın hasmın,
İlacı nedir? Öldürücü bir zehir.

Bunun içindir ki hükümdarlara iki fincan gerekir,
Biri kötü adamlara mahsus, biri de iyi adamlara.
Biri kendisi için hastaları iyileştirsin,
Öbürü de kendisi için sağları hastalandırsın.

Biri düşmanlarının canını çıkarsın,
Öbürü ölüleri yeniden diriltsin.

Öfkeni açığa vurma sen,
En iyisi odur ki idare edelim.

Bazı işler vardır ki öfkeyle halledilmezler,
Çünkü zorla ve vurmakla çözülmezler.
Onlar için ustalık ve düşünmek ister,
Gizlemek, bilmezlikten gelmek ve tahammül ister.

Zamanın vakıtları renk renktirler,
Allah onları bizim için örnek yapmıştır.

Yani gece, gündüz, sabah ve akşamlardır,
Bazıları aydınlıktır, bazıları da karanlıktır.

Biz de geceleri ve gündüzleri,
Kâh gizli gelemim, kâh açıkça diye.

Bazı kimseleri çıkaralım, bazılarını gizliyelim,
Bir kısmını kaldıralım, bir kısmını yok edelim diye.»

O dinsiz, kılıcı o kadar bile ki,
Mısır kılıcını kendisi için öyle keskinleştirdi ki...

Öğütleri, yanlış sözleri, aldatmacaları ve yalanları,
Kılıcın halkası, kını ve torbası haline getirdi,

O kadar şenî şeyleri süsledi ki,
Hepsini nakışlar gibi kılıca bağladı,

Ew şûr-ı lı bın serê xwe danî
 Ew renga veşarî kes nı zani
 Mîrê weku dıl bî kerbê sotî
 Herçî ku Bekır jıbo wî gotî,
 Bawer kır û gote merdê Qasîd:
 «Ey pîr-ı! Me ke tu fîkrê fasîd
 Ger fewt-ı bî kım cemîê ferzan
 Tacdîn ku dî dım jî dest xwe erzan!
 Mm şewket û seltenet bî wîne
 Ev şuhret û şanê mm jî wîne
 Ev nam û nîşan û ev meqame'
 Bê xatîrê wî lı mın herame
 Ew Rîstemê keywe, lenduhaye (1)
 Gencîneme ez, ew ejdehaye
 Bêjê: Bî dîlê xwe mın Mem û Zîn
 Her du bî helalî dane Tacdîn
 Bê wech-ı jî mm tu bûyî weşî
 Daxwaz-ı te kır, ku mın ne bexşî!
 Tacdîn û Çeko bî îzz-û nazın
 Dê her we bî tın, wekî dî xwazın»
 Qasîd ku rewane bû jî pêş Mîr
 Teqrîrê ku kır temamî tabîr,
 Şêrêd-ı lı şer we bûn melaîm,
 Gotın: «Dem û dewleta wî daîm» (2)

(1) Keywe: Padişah, Key.

(2) Şêrêd lı şer: Şêrên ku jî şerra amade bûbûn; Yanî Tacdîn û bîrayêd xwe.

O kılıcı da başucuna koydu,
Öylesine sakladı ki kimse anlamadı.

Gönlü öfkeyle yanmış olan Bey,
Bekir'in kendisine söylediklerine
İnandı ve elçi adama dedi ki:

«Ey ihtiyar! Yanlış düşünme sen.
Bütün farzları da kaçırısam ben,
Tacdin'i elimden nasıl ucuz kaçırırını?

Benim saltanatım, şevketim onunladır,
Bu şöhretim ve şanım hep ondandır.

Bu namım, nişanım ve makamım,
Onun hatırı olmaksızın bana haramdır.

O, Key'in Rüstem'idir, kahramandır,
Ben hazineyim, o da ejderhadır.

Ona de ki: Ben gönlümden Memo ve Zin'i,
İkisini karı - koca olarak Tacdin'e verdim.

Ona de ki: Sen sebepsiz yere benden kaçırıyorsun,
Sen istedin mi ki ben bahşetmedim?

Tacdin ile Çeko aziz ve nazlıdırlar,
Onlar nasıl isterse hep öyle olacaktır».

Elçi, Beyin yanından gidince,

Sözlerin hepsini onlara anlatınca,

Savaşa hazırlanmış arslanlar öyle yumuşadılar ki,
Dediler «Devri ve devleti dâim olsun onun».

XLIX

BEKIR RÉ NÎŞANÊ MÎR DI DE

Êvarê ku asîman-ı menqel (1)
Danî, û lı wan veşarî meş'el (2)
Yanî ku ve kuşt çiraxe zerrîn (3)
Wer girtî jî nû lîbasê rengîn
Mîrê ku hemîşe şad û xurrem
Goya ketîbû lîbasê matem
Wî bextekê rûsiyahê mel'ûn (4)
Gava ewî dî ku Mîr-ı mehzûn,
Go: «Xem me xwe ey çiraxê dewlet!
Ger umr-ı bî dît jîbo me mihlet,
Ev kerb û elem eger te navê,
Zînê û Memê jî dîl xwe bavê.
Ew her dune baisê fesadê
Ew bûne sebeb jîbo înadê
Ger îzn-ı bî dît jîbo mîra Mîr
Ez dê bî kujim Memê bî tedbîr

(1) Menqel: Manqala agir, mexsed jê sitêrîn.

(2) Meş'el: Mélede, yanî roj.

(3) Çiraxê zerrîn: Çıra rengzer, yanî roj.

(4) Bextek: Kabûs, yanî Bekir.

XLIX

BEKİR, BEYE YOL GÖSTERİYOR

Akşamleyin gök, mangalı koyup, (1)
Onlardan meşaleyi gizleyince, (2)
Yani sarı çırayı söndürüp,
Siyah elbiseyi giyince,
Her zaman sevinçli ve neş'eli olan Bey,
Sanki matem elbisesine bürünmüştü.
O kara yüzlü mel'un kâbus, (3)
Beyi üzgün gördüğü zaman,
Dedi ki: «Gam yeme ey devletin çırası!
Eğer ömür bana mehil verirse,
Bu dertleri ve elemi eğer istemiyorsan,
Zin'i ve Memo'yu kalbinden at.
Onların ikisidir fesadı uyandıran,
Onlardır inada sebep olan.
Eğer Bey bana izin verirse,
Ben Memo'yu bir tedbirle öldüreceğim.

(1) Mangaldan maksat yıldızlardır.

(2) Meşaleden maksat güneştir.

(3) Bekiri' kastediyor.

Tacdîn û bîran bî şerbetek zehr
 Tu d'şî demekî ewan bî kî qehr
 Emrê ku dî bî tedarîk asan
 Ageh me ke pê tu xelq û nasan
 Mîrîm! Tu here, bî bêje Zînê:
 Mem solîtiye, agirê evînê
 Mem teşne, tu abê zendegani
 Mem mırde, tu canê cawîdanî
 Bêjê ku: Here Memê derîne
 Mın dayîye te, jîbo xwe bîne.
 Mın zanîye Mem zîyade jare
 Perwaneye, meqseda wî nare
 Gava ku nezer bî ket lî Zîn'ê
 Tehqîqeku na ketın çu jînê
 Filhal-ı dema ku wê bî bînit
 Bawer me ke ev bî ruh bî mînit
 Mem ger bî vî rengî zû fena bî
 Dê keşmekeş û nîza-ı ra bî»

Mîrın hene aqılın, ezîzın
 Lê sadedılın, dî bê temîzın (1)
 Ew sade jî bîlh û natemamî
 Dıl na dîne menşea kelamî
 Wan dıl guhe, guh bî dılve nîne
 Raşçavm û merdımeksîpîne (2)
 Herçî ku dî bîjînê xerezdar
 Bawer dî km ew bî rastîyê xwar
 Na bân: Eve qence ya xırabe
 Ne bân: Eve xet'e ya sewabe (3)

(1) **Bê temîzın:** Nî karın qencî û xırabîyê jî hevdû ve qetînın.

(2) **Bîbîkên çavêd wan sıpîne;** qey mexed eve ku wek koranin.

(3) **Xet'e:** Şaşe. **Sewabe:** Raste.

Tacdin'i ve kardeşlerini bir zehir şerbetiyle,
Bir zaman kahredebilirsin sen.

Kolayca başarılacak olan işten,
Halkı ve insanları haberdar etme.

Beyim! Sen git Zin'e de ki:

Memo aşk ateşiyle yanmıştır.

Memo susuzdur, sen hayat suyusun,
Memo ölüdür, sen ebedi hayatsın.

Ona de ki: Git Memo'yu çıkar,

Ben onu sana verdim, kendine al getir.

Ben biliyorum ki Memo çok perişandır,
Pervanedir o maksadı ateştir.

Zin'e baktığı zaman,

Muhakkak ki yaşıyamıyacaktır.

Onu gördüğü an derhal,
Sağ kalacağına inanma.

Memo eğer bu şekilde yok olursa,

Keşmekeş ve çatışma da ortadan kalkacaktır

Bazı beyler vardır ki akıllı ve azizdirler,
Fakat saf kalplidir ve işleri ayırdedemezler.

Onlar sadece ahmaklıklarından ve eksikliklerinden,
Sözün menşe'ine gönül vermezler.

Onların kalbi kulaklarıdır, kulakları kalplerine bağlı
değildir.

Gözleri karadır, göz bebekleri de beyaz.

Garaz sahiplerinin onlara söyledikleri sözlere,
İnanırlar doğruya eğri olarak.

«Bu iyidir ya da kötüdür» demezler,

«Bu doğrudur ya da yanlıştır» demezler.

Qasırnazerın dı bê teemmıl
 Hazırxezebin dı bê tehemmıl
 Exleb dı bın ew bı aqlê mexrûr
 Ekser dı gerın jı danışê dûr
 Bedxwah û bexıl û bedsekalan
 Bed'esl û sefîh û bedfîalan
 Tînın dı kîne refîq û rehber
 Bednam-ı dı bın wezîr û serwer
 Dı'spêrîne van kesan umûrê
 Ew êd'xîne dewletê qusûrê
 Mîrêd-ı bı dewlet û feraset
 Sahıb şefequet xwedan siyaset,
 Ew her keşekî xwedan-ı na kın
 Hetta weku îmtihan-ı na kın
 Çıl carî dı kın yekê mıcerreb
 Paşê cwî dê bı km mıqerreb
 Ev mîr û wezîrîya cîhanî
 Ev begî-w kuzîrîya zemanî
 Her du bı mîsalê yek dı lîzın
 Her du dı betal û bê temîzın
 Hetta weku ger ne bê tu «elheq» (1)
 Kengê dı biye wezîrê mitleq!

(1) Yanî tu bı durûti û şalûzî her karê wan rast têw neki.

Kısa görüşlü, düşüncesizdirler,
 Çabuk öfkelenirler, tahammülsüzdürler.
 Çoğunluk akıllarıyla mağrur olur onlar,
 Çoğunluk danışmaktan uzak kalır onlar.
 Bcdhah, cimri ve kötü niyetli kimseleri,
 Kötü soylu, akılsız ve kötü huylu kimseleri,
 Getirip kendilerine arkadaş ve kılavuz yaparlar,
 Kötü isimli kimseler onlara vezir ve öncü olur.
 Bu kimselere bırakırlar işleri,
 Onlar da devlete kusur sokarlar.
 Devlet adamı ve zeki olan Beyler,
 Şefkat ve siyaset sahibi olan Beyler,
 Onlar herkesi beslemezler,
 Ta ki imtihan etmeyinceye kadar.
 Kırk kerre birisini denerler,
 Sonra onu kendilerine yakın yaparlar.
 Dünyadaki bu beylik ve vezirlik,
 Zamanın bu beyliği ve kâhyalığı,
 İkisi birbiri gibi oynarlar,
 İkisi de boş ve birbirinden seçilmezler
 Sen «Elhak» demedikçe, (1)
 Nasıl mutlak vezir olursun?

(1) Yani herşeyi kabul edip «evet efendim» demedikçe.

L

MÎR DESTÛRA DÎTINA MEMÊ DI DE ZÎNÊ Û ZÎN DI XEME

Tedbîr-ı kuncende pîrê aqıl (1)
Ev renga he bû jibo me naqıl
Go: Mîr bî mîşawerê û rayê
Weqtê weku çû heremseraye
Zîn gazî kîr û lî ba xwe danî
Ew perde jî ser sirê helanî
Go: «Bêdîliya Memê me bes kîr
Azerden-ı mm lî wî ebes kîr
Cewr û sîtema ku mm lî wî kîr
Ew cewr-ı te kîr, sîtem ewî kîr
Îşqa te jî wî aqıl revabû
Şeyda û cinûn û mîbtela bû
Zanî jî hekîmekî me tedbîr
Dîwane dewa dî bîn bî zincîr
Lew mîn bî xezeb şîhande çalê
Ew hebîs-ı lî wî gîhande salê

(1) Tedbîr kuncend: Kesê ku bî binê karan û tedbîran, dî zane. Pîrê aqıl: Pîrê aqilmend. Yanî mîrovê ku vê cîrokê neqıl kirîye.

L

BEY ZİN'E MEMO'YU GÖRMESİ İÇİN İZİN VERİYOR VE ZİN BAYILIYOR

İşin içyüzünü bilen akıllı ihtiyar,
Şöylece bize nakletti macerayı:
 Bey istişareyle ve kararla,
 Harem sarayına gittiği zaman,
Zin'i çağırıp yanma oturttu,
Ve perdeyi sırtın üzerinden kaldırdı.
 Dedi ki: «Memo'nun kalbini kırdığımız yeter,
 Ben ona boşuna eziyet ettim.
Benim ona yaptığım haksızlık ve zulümdür,
O zulmü sen ettin, haksızlığı da o yaptı.
 Senin aşkın onun aklını kaçırılmıştı,
 Sersem, deli ve tutkun olmuştu.
Biz bir akıllıdan tedbiri öğrendik,
Divane kimseler zincirle tedavi olurlar diye.
 Bunun içindir ki ben onu hışımla zindana gönderdim,
 O hapis hayatını bir sene uzattım.

Da işq-ı bı ket kemal-ı hasıl
 Hubba we ne ket wısal-ı batıl
 Elhal-ı dema bı qelb û canî
 Mîqdarê mehebbeta we zanî
 Hun her du dı merteba kemalın
 Meqbûlın û qabilê wısalın
 Mem aşîqê sadıqe bı tehqîq
 Qelbê me dı ket jıbo wî tesdîq
 Me'mûre bı emrê padişahî
 Mazûre bı uzrê bê gunahî
 Herçî ku lı wî bı ket itabê
 Elbette dı bînıtm ıqabê
 Hısna teye ew kırî giriftar
 Hubba teye ew kırî bırındar
 Tıra wî lı dıl ketî te lê da
 Ew darûyê bêheşî te pê da
 Ew sırme dı çavê wî te kêşa
 Hetta tu ne dî, wî dıl ne êşa
 Zılfa te lı dest û pê wî bestî
 Eqreb sıfeta dılê wî gestî
 Toqa te lı gerdena wî danî
 Dava te ve da lı qelb û canî
 Çawa ve kırın te her du ahû
 Ber dane feqîr-ı herdu cadû
 Dîsan tu here dıgel xeber de
 Qeydan tu ve ke jıbo xwe ber de
 Ey xunçeyê naşıkufte sorgul!
 Bı'skîn qefesê, derîne bılbıl
 Ew têhne, tu kanîya Feratî
 Ew xeste, tu çeşmeya heyatî
 Ew teşne, tû abê zendeganî
 Ew mırde, tu canê cawıdanî»
 Ew perdegaye ku pır hewa bû
 Mezbûtê dı perdeya heya bû

Bunun sebebi aşkın kemale ermesini sağlamaktı,
Kavuşmanın aşkınızı iptal etmemesini sağlamaktı.

Şimdi ise canü gönülden,

Aşkınızın derecesini öğrendim.

Siz ikiniz kemal derecesindesiniz,

Kavuşmaya lââyık ve makbulsünüz.

Şüphesiz Memo gerçek âşıktır,

Kalbimiz onu tasdik ediyor.

O padişahın emriyle memurdur,

Günah olmayan özürle mazurdur.

Ona sitem edecek kimse,

Elbette cezasım görecektir.

Senin güzelliğindir onu tutkun yapan,

Senin sevgindir onu yaralayan.

Onun kalbine isabet eden oku sen vurdun,

O sersemlik ilâcını da ona sen verdin.

O sürmeyi gözüne sen çektin,

O seni görmeden kalbi ağrımadı.

Senin, ellerine ve ayaklarına bağladığın zülûf,

Bir akrep gibi kalbini soktu.

Senin, boynuna geçirdiğin halka,

Onun gönlünün ve ruhunun önüne kurduğun tuzak oldu.

Sen nasıl iki ahûyu çıkardıysan,

Ve zavallıya iki cadı gibi saldırttıysan,

Yine git sen, kendisiyle konuş,

Zincirlerini çöz, kendin için bırak onu.

Ey açılmamış kırmızı gonca gül!

Kırırver kafesi, çıkıversin bülbül.

O susamıştır, sen ise Fırat pınarısın,

O hastadır, sen ise hayat pınarısın.

O susuzdur, sen ise ruh veren susun,

O ölüdür, sen edebî ruhsun.»

Kalbi aşk dolu olan o örtülü hatun,

Utanma perdesiyle zaptedilmişti.

Ew perde bıray ku lê hel avêt
 Xwînê dî dev û gepê wê havêt,
 Zîn'a ku dused birîn lî cergê
 Çû haletê fewtê, şadê mergê (1)
 Behra ku jî cunbeşa hewayê
 Mehfûze bî perdeya heyayê
 Hacız ku hewa reva jî mabeyn
 Berzex jî heya ne ma dî behreyn (2)
 Ew qulzemê xem kelî bî ser coş
 Ser coş û kelî, pîrande serpoş
 Serpoş-ı pırî, jî dîl pela xûn (3)
 Havêtî wekî Ferat û Ceyhûn
 Goya hejîya hezar-ı bîşe
 Meybû, rîjîya jî qelbê şîşe
 Mîr-ı bî xerez kenî lî Zînc
 Ew renga reva kela girînê
 Hazır jî dûyê kebabê ulfet
 Gerya wî dî çev-ı eşkê şefqet
 Fcwwareyê merhemet bî kel hat
 Bêgav-ı girî ewî dîgel hat
 Ew çende girî bîra dîgel wê
 Hetta sîbe her we man dî xelwê
 Zîn xerqcyê xwînê dîl wekî gul
 Mîr lê dî girî mîsalê bîlbîl
 Mehrem hemî vêk ketin lî ba wan
 Bîlcimle bezîne dest û dawan (4)
 Kî: «Ey Xusro'yê heqşinasê adîl!
 Naheq tu jîbo çî bûyî qatîl?

(1) Şadê mergê: Bî mîrînê şa bû, mîrîna xwe xwest.

(2) Dî behreyn: Dî herdu behranda. Qey mexed jê behra evînê û a derd û xemane. Yanî sinorê ku jî şermêbû, dî navbera herdu behranda ne ma.

(3) Pîrî: Fîrî. Pela xûn: Pwla xwînê.

(4) Dest û dawên Mîr.

Kardeşi o perdeyi kaldırıp atınca,
 Ağzından ve burnundan kan fışkırdı.
 Ciğerinde ikiyüz yara bulunan Zin,
 Ölüm haline girdi, ölmeyi diledi.
 Aşkın kaynamasıyla dalgalanan bir deniz,
 Utanmak perdesiyle korunuyordu,
 Rüzgâr aradan duvarı kaçırınca,
 İki deniz arasındaki utanma berzahı kalmadı.
 O gam deryası kaynadı ve taştı,
 Taşarak kaynadı ve perdeyi yırttı
 Perdeyi yırttı, ve gönülden kan dalgası
 Fışkırdı Fırat ve Ceyhun misâli.
 Sanki bin meşe ağacı birden sallandı,
 Sanki şaraptı ve şişenin içinden döküldü.
 Bey garazla Zin'e güldü,
 O şekilde ağlamanın kaynamasını savmak istedi.
 Hemen şefkat kebabının tütsüsünden,
 Gözlerinde şefkat gözyaşları topladı.
 Merhamet dalgaları kaynadı,
 Aniden onunla ağlaması geldi.
 O kadar kardeşi Zin'le beraber ağladı ki...
 Sabaha kadar ikisi o halvette öyle kaldılar.
 Zin kırmızı gül gibi kalbinin kanına boğulmuştu,
 Bey üzerinde ağlıyordu bir bülbül misâli.
 Ev halkı hep yanlarında toplandılar,
 Hepsi Beyin el ve eteklerine kapandılar.
 Dediler ki: «Ey hakşinas, âdil Husrev!
 Haksız yere niye onun katili oldun sen?

Zîn gulbenê baxê îsmetêbû

Zîn serwê rıyazê îffetêbû

Pakîze dura sedef jî dırcan

Laiq te ne bû bî gêrî mırcan

Nazıkbedena letîfe masûm

Bê cırm-ı bî kî jî umrê mehrûn

Ev renga dı xak û xwînêra kî

Bê sûc-ı jî can beden cuda kî»

Mîr go: «Me kırım xıyalê batıl

Ew bê heşe, ez ne bûme qatıl

Zînê dı kujım meger bî emda

Tûbaye dı cennetê heremda»

Ehlê heremê bezîne ser wê

Cûbar-ı rawan kırım lı serwê

Bû şîwen û şîn dı xan û manan

Feryad-ı gîhane asîmanan

Yek hatî jî derve nagîhanî

Go: «Mem mır, û dawê zendeganî»

Zînê mırına Memê bî guh ket

Goya mırıbû, jî nû bî ruh ket

Ra bû fikirî dı çar kenaran

Dî Mîr dı gırîtî şıbhê baran

Xelgê heremê xewas û amî

Matemzede bûne bîtemamî

Go: «Ey sebebê seadeta mm!

Bê keyf tu me be dı daweta mm

Ey şah-ı! Te daye rûhê ruxset

Fewta xwe wî dî jıbo xwe fırsat

Can çû û bî canê mittesıl bû

Ew rûh-ı bî rûhê mızmehl bû

Zin masumluk bahçesinin gül fidanıydı,
 Zin iffet bahçesinin servi fidanıydı
 Sedef kutunun içindeki pâk inciye,
 Mercana çevirmek sana yakışmazdı.
 Lâtif, mâsum ve nazik bedenini,
 Suçsuz yere ömürden mahrum etmemeliydin.
 Bu şekilde yerlere sürüp kanlara bulamamalıydın,
 Suçsuz yere canını bedeninden ayırmamalıydın.»
 Bey dedi ki: «Yanlış haya'ller kurmayın,
 O baygındır, ben onu öldürmüş değilim.
 Ben Zin'i nasıl bile bile öldürürüm?

O Harem cennetinde Tuba ağacıdır.» (1)
 Harem halkı Zin'in üzerine koştular,
 Kanal sularını servinin üzerine döktüler. (2)
 Hanü manlarda matem ve yas koptu,
 Feryadlar göklere yükseldi.

Âniden biri dışarıdan gelip,
 «Memo öldü ve canını verdi» dedi.
 Zin'in kulağına Memo'nun ölüm haberi girince,
 Sanki ölmüştü de yeniden dirildi.
 Kalkıp dört tarafa baktı,
 Gördü ki Bey yağmur gibi gözyaşları döküyor.
 Harem halkı, yakın ve uzak herkes,
 Mateme girmişler tamamıyla.

Dedi ki Beye: «Ey mutluluğumun sebebi!
 Benim düğünümde üzgün olma sakın.
 Şahım! Sen ruhuma izin verdin,
 O, ölümünü kendisi için fırsat buldu.
 Benim ruhum gidip Memo'nun ruhuna kavuştu,
 Benim ruhum onun ruhunda kayboldu.

(1) Tûba cennet ağacının adıdır.

(2) Üzerine gözyaşları döktüler demek istiyor.

Hetta ku ne bû ji dev te îqrar
 Ew mayî di hebsê ten girîftar
 Teşbîhe Memê melûl û mehbûs
 Bo hîfzê rîza nav û namûs
 Ew lew ne di çû heta ve îro
 Mabû lî ji vanîya te giro (1)
 Rûhêm! Te ji dîl dema rîza da
 Şahêm! Te di mîlkê dîl sela da
 Cîsmê minê bê newa giran bû
 Rûhê minê natewan rewan bû
 Derhal-î ji qalibê bî der ket
 Şewqek ji ruhê Memê bî ber ket
 Wan terk-î kîrîn serayê fanî
 Ew çûne cîhanê cawîdanî
 Herçî ku qebûl ne ket meknan
 Dê seyr-î bî ket di larnekan
 Hun vê seferê xelet me xûnîn
 Şahîd ji mera mîqerrebûnîn
 Gava weku can ji ten rewan bû
 Canan ewî dît û can bî can bû
 Hasîl: Ku ji paşê ittîsalê
 Ew pertew û meş'ela cemalê,
 Gavek sekinîn û mitmeîn bûn
 Hîna ku bî yekve mî'temîn bûn,
 Ew qetre di qulzema sîfatan
 Ew zerre di behra mîhlîkatan,
 Dem hatme sahilê fenayê
 Geh çûne bî ser hedê beqayê
 Fîlcîmle ji merkeza turabê
 Ew zerre gîhane afîtabê

(1) Lî ji vanîya te: Lî benda destûr û xwestîna te. Giro: Girtî, girtî mabû.

Senin ağzından ikrar çıkmadıkça,
 Ruhum ten hapishanesinde tutuklu kalmıştı,
 O da Memo gibi üzgün ve tutuklu kaldı,
 Nâmusu, şerefi ve senin rızanı korumak için
 O, bugüne kadar gitmemişti, çünkü
 Senin iznini bekliyordu, onun için kalmıştı.
 Ruhum! Sen gönülden rıza verdiğin zaman,
 Şahım! Sen ten memleketinde salâ verdiğin zaman,
 Benim takatsız vücudum ağırlaştı,
 Benim güçsüz ruhum yürüyüp gitti,
 Ruhum derhal vücudumdan çıktı,
 Memo'nun ruhundan da ona bir-ışık kavuştu.
 Onlar fani sarayları terkettiler,
 Onlar edebî cihana gittiler.
 Mekânları kabul etmeyenler,
 Lâmekânlarda seyredecekler.
 Siz bu yolculuğu yanlış okunmayın,
 Bizim şahitlerimiz büyük meleklerdir.
 Can tenden çıkıp gidince,
 Canan onu gördü ve can cana kavuştu.
 Hulâsa kavuştuktan sonra,
 O güzellik meşalesi ve ışığı,
 Bir an durdular ve dinlendiler,
 Birbirine emin oldukları zaman,
 O damlalar, sıfatların deryasında,
 O zerreler, tehlikelerin denizinde,
 Kâh yok olmak sahiline geldiler,
 Kâh ebedî kalmak sınırına gittiler.
 Hulâsa toprağın merkezinden,
 O zerreler güneşe kavuştular.

Qet'a ne bî ittîsal û tehlîl (1)
 Mehza ne bî înfîsal û tehwl (2)
 Wan rê ku bîrîn bî cambê zat
 Baqî gerîyan bî zatê zerrat (3)
 Nînin eceb ev xeber jîbo mîn
 Hun vî me kîne huner jîbo mîn
 Şêxê weku ez bî dîl mîrîdîm
 Ew rûh û rewane, ez qedîdîm
 Her çendî lî ba we navî Mem'bû
 Lê padişehk elihîmembû
 Bû laîqê ferrê padişahî (4)
 Meqbûlê teqerrîba îlahî
 Qelbê wîye wadiya mîqeddes
 Rûha wî bî nûrê Heq mîqebbes
 Hel girtîm û bî'rme Tûre Sîna
 Bînende kîrîm dîgel xwe bîna
 Îname derê jî vê hîcabê
 Ev zerre gîhande afîtabê
 Hîna ku bî can mîn ev sefer kîr
 Ev can me jî can fîroşî, qer kîr (5)
 Her çendî ku zahîr «Iqlîî» got (6)
 Hazîr wî dî peyve «Ircîî» got (7)

(1) Ne bî gîhana hevdû û yekbûnê. Yanî ne ku gîhan hev-
 dû û ketî nava hevdû, bî hevdûra bûn yek.

(2) Ne bî cudabûn û vegerîn. Yanî ne ku jî hevdû cuda
 bûn û jî hevdû qetîyan, ve gerîyan.

(3) Bî xêra zatê bûn zerreyêd nemîr.

(4) Şan û şerefa padişahiyê.

(5) Jî can fîroşî: Qey mexed jê laşê. Qer kîr: Me birî, jê
 qetand.

(6) «Iqlîî»: Jê bî qete, jê der keve. Yanî jî ganê mera got
 ku: «jî laş der keve, jê bî qete».

(7) «Ircîî»: Ve gere. Yanî jî ganê mera got: «Dîsa ve gere,
 here bî gîje laş».

Asla birleşmeden ve ayrılmadan,
 Asla birbirinden ayrılmadan ve başkalaşmadan,
 Onlar zata doğru yola çıkınca,
 Zat sayesinde ebedî zerreler oldular.
 Bu haber benim için garip değildir,
 Siz bunu benim hünerim kabul etmeyin.
 Candan Müridi bulunduğum şeyh,
 Ruhtur, candır, ben ise kuru bir etim.
 Gerçi sizin yanınızda adı Memo'dur onun,
 Fakat yüksek himmetli bir padişah'tır o.
 O padişah'ça yükselmenin lâıykı oldu,
 Allaha yaklaşmanın lâıykı oldu.
 Onun kalbidir Mukaddes vâdi, (1)
 Onun ruhu hak nurundan ışıktı aldı.
 Beni alıp Turi Sina'ya götürdü,
 Bana gösterdi orayı ve beni de kendisiyle gördü.
 Beni bu perdeden dışarı çıkardı,
 Bu zerreyi güneşe ulaştırdı.
 Ben bu yolculuğu ruhumla yaptığım zaman,
 Biz bu ruhu vücudumuzdan sattık ve ayırdık.
 Gerçi o ruhuma görünüşte «Kop» dedi,
 Arkasından da derhal «Dön» dedi.

(1) Hz. Musa'nın Tanrıyla konuştuğu vadi.

MEM Û ZÎN

Lew hatıme da bî kım weranî

Merziyye bî bım lı pêşê Qand

Da ez bî kırım dıgel we tewdî'

Da hun bî kırım dıgel me teşyî'

Dîsan ve gerım`jı ba we reqqas

Mırtaz-ı bî bım bî cenneta xas»

Geldim ki sizlerden helâllik alayın,
Yargıcın huzuruna helâllik almış olarak çıkayım.
Geldim ki sizinle vedalaşayım,
Sizler de beni yolcu edesiniz diye.
Yine döneyim yanınızdan rakederek,
Has cennetle mutlu olayım.»

LI

ZÎN WESÎYETA XWE LI MÎR DI KE

Zînê ku numane wan keramat
Ev çende menazıl û meqamat,
Rûnişt û wesîyyeta xwe bo Mîr
Ev renga he kîr beyan û teqrîr
Kî: «Ey padişehê ruhan û qelban!
Hemşîre bûyî fîda û qurban
Qurbanê te bîn hero du sed Zîn
Ez hêvî dî kîm ne bî tu xemgîn
Rojê weku bîr me Mem jîbo xwe
Bîlcîmle bîrîn me xem jîbo xwe
Mensûr-î bûyîm lî keşwerê xem
Xem bûne jîbo mîra mîsellem
Mem bo mm, û merhemet jîbo te
Xem bo mîn, û seltenet jîbo te
Şahêml Bî mîra mebe mînazî'
Ez bûme bî hîsseyê xwe qanî'
Rûne tu lî textê, şîbhê Xusro
Tacê xweyê zêr bî gêre kecrû
Bezma terebê bî dêre tertîb
Zewq û ferehê bî gêre terkîb

Lİ

ZİN'İN BEYE VASIYETİ

Zin 'onlara bu kerametleri gösterince,
Bunca mertebeler ve makamlar gösterince,
Oturup vasiyetini Beye
Şu şekilde anlattı ve ikrar etti:
«Ey ruhların ve gönüllerin padişahı!
Kızkardeşin sana feda ve kurban olsun.
Sana kurban olsun günde ikiyüz Zin,
Senden rica ediyorum olmayasın üzgün.
Ben Memo'yu kendime seçtiğim gün,
Bütün gamları da kendime seçtim.
Gam ülkesinde zafere ulaştım ben,
Gamlar bana teslim oldular.
Memo benim olsun, merhamet senin,
Gamlar benim olsun, saltanat senin.
Şahım! Benimle ihtilâfa düşme,
Ben kendi hisseme kanaat getirdim.
Otur sen tahta Husrev gibi,
Altın tacını yüzünün üzerine eğ,
Saz meclisini tertip eyle,
Eğlence ve sevinç biraraya getir.

Serxweş bî ke sade û ruwalan
 Çûn xweş ke jî nûve pîr û kalan
 Esbabê neşat û kameranî
 Adabê sefa û zendeganî
 Amade ke şerbet û teaman
 Azade ke carîye-w xulaman
 Pîr ke tebeqan jîbo nîsarê
 Da bîn fîqera dî vê hewarê
 Mecmû-î bî ke mîferrîhatan
 Mexlût-î bî ke mîettîratan
 Meclîs bî bitm bî wan mîzehheb
 Tehnîyye bî bit jî nû mîretteb
 Da vêk bî kevîn lî mîm şekerxend
 Têkra bî hejîn bî reqs û govend
 Eqsamê bîxûr û ûd û enber
 Ma-werd û zîbad û mîskê ezfer
 Ev cîns-î jî nî'metan bêtîr bîn
 Ev qîsm-î jî heddê zêdetîr bîn
 Heywanîyeta me bûye zail
 Rûhanîyeta me bûye kamîl
 Cîsmê me eger dî çîte çalê
 Rûhêd-î me dê bî kîn wîsalê
 Eqda weku dawetî melek bîn
 Eqsamê bîxûrê dê gelek bîn
 Lewra ez û Mem melek sîfatîn
 Em mailê tîb û tcyîbatîn
 Ursa ku fîrîşte dawetîne
 Damad û erûs-î cennetîne
 Roja ku Sîtî te daye Tacdîn
 Çawa te dî şehrê bestîn ayîn,
 Tenbîh-î bî ke dîkan û sûkan
 Tezyîn-î bî kîn jî rengê bûkan
 Botan tu bî bê bîla sîwar bîn
 Cîndî tu bî bê bîla lî kar bîn

Pâk gönülleri ve delikanlıları sarhoş et,
 İhtiyarları, kocakarıları yeniden dirilt.
 Eğlencenin ve mutluluğun vasıtalarını,
 Sevinçli olmanın, safa sürmenin üsûllerini,
 Hazırla şerbetler ve yiyeceklerle,
 Azad eyle cariyeleri kölelerle.
 Serpmek için para tabaklarını çoğalt,
 Bu çağrıya gelsin fakirler.
 Ferah verici şeyleri topla,
 Güzel kokuları birbirine kat.
 Meclis onlarla yaldızlansın,
 Kutlama yeniden düzenlensin.
 Şeker gülüşlüler başıma toplansınlar,
 Hep rakısla ve halayla sallansınlar.
 Buhur, üd ve anber çeşitleri,
 Gülsuyu, zübad ve ceylânların keselerindeki mîsk,
 Bu nimet çeşitleri çokça olsunlar,
 Bu çeşitler haddinden fazla olsunlar.
 Bizim hayvanlığımız zail olmuştur,
 Ruhanîliğimiz de kâmil olmuştur.
 Gerçi vücudumuz çukura gidecek,
 Ama ruhlarımız birbirine kavuşacak.
 Meleklerin davetli oldukları düğünde,
 Buhur çeşitleri de çokça olacaktır.
 Çünkü ben ve Memo melekler gibiyiz,
 Güzelliğe ve güzel kokulara meyilliyiz.
 Meleklerin davetli oldukları düğünde,
 Gelin ve güveyi de cennetlik olacaklardır.
 Sıti'yi Tacdin'e verdiği gün,
 Nasıl şehirde törenler yaptırdıysan,
 Tenbih et, dükkânlara ve çarşılara,
 Gelinler gibi süslensinler yine.
 Söyle Botan halkı binsinler,
 Askerlere emir ver hazırlansınlar,

Sergerm-ı bî bîn wekî dî îdan
 Hındî ku lî hev dî dîn cırîdan
 Rojâ ku te ew perî verê kîr, (1)
 Çendî weku kêfxweşî te çêkîr,
 Ez hêvî dî kîm bî kî îneyet
 Qanûn-ı bî kî wîsan rîayet, (2)
 Îro he jîbo mîra du çendan (3)
 Dîsan tu wîsan bî şad û xendan
 Îhsan ke tedarîk û cîhazan
 Hazîr bî ke mîrîban û sazan
 Manendê îmareya Sîtî tê
 Her şîbhetê mehmela perî tê,
 Tabûteke zêrnîgar û rengîn
 Sîndoqeke xurdekare zerrîn, (4)
 Serpoşê ewê zemîntela bî
 Seywanê ewê xwedan cela bî.
 Zînhare! Me her du bûk û zavan
 Bê qedr-ı ne kî lî pêşê çavan
 Gava ku dî çîne nêv mezarî
 Da xelqî nebêjîtin bî zarî:
 «Eqda Sîtîyê çî roje xweşbû!
 Zîne jî ezel çî bextereşbû!»
 Naşê me bîla Sîtî dîgel bê
 Tacdîn-ı dîgel Memê bî dîl bê
 Manendê Memê jîboyê Tacdîn (5)
 Tacdîn bî wîra bî gêre şoşbîn
 Şoşbîn bitîn ew dîgel Mem'ê mîn
 Şahî bitîn ew dîgel xemê mîn

(1) Ew perî: Sîtî.

(2) Qayde wîsa bî parêzî. Yanî jî mînra jî wek wê rojê aheng û kêxweşî çê kî.

(3) Du çendan: Du qas lî wê rojê.

(4) Xurdekare: Derxûn, çenbîl û tîştên dm.

(5) Wek ku Memê jîbo Tacdîn bû birazava.

Bayramlarda olduğu gibi başları ısınsın,
 O kadar ki birbirleriyle cirit oynasınlar.
 Sen Sıtı'yi yolcu ettiğın gün,
 Ne kadar sevinç yaptırdıysan,
 Rica ediyorum dikkat edesin,
 Usûlü öyle yerine getiresin ki,
 Bugün bizim için iki misli,
 Sevinçli ve gülümser olasm.
 Çeyizlerimi ve hazırlıklarımı lûtfet,
 Sazcıları ve sazları hazırla,
 Sıtı'nın içinde oturduğu taht gibi,
 Aynen o perinin oturduğu tahtaravan gibi,
 Altın nakışlı ve renkli bir tabut,
 Parçaları altından olan bir sanduka
 Onun kapağı zemin renginden cilâlı olsun,
 Onun halesi parlak ve cilâlı olsun.
 Sakın ikimizi, gelin ve güveyi,
 Gözlerin önünde itibarsız yapmıyasın.
 Mezarlığa gideceğimiz zaman,
 Halk ağlayarak demesin ki:
 «Sıtı'nın düğünü ne güzel bir gündü!
 Zin ezelden beri ne karabahtlıydı!»
 Benim cenazemle birlikte Sıtı gelsin,
 Tacdin de Memo'nun cenazesıyla gelsin.
 Nasıl Memo Tacdin'e sağdıç olduysa,
 Tacdin'i de Memo'ya sağdıç yap.
 Sağdıç olsun o benim Memo'ma
 Sevinç olsun o gamlarımla.

Ey mailê xeyrê bê mîkafat!
 Wey bazilê meqsed û mîradat!
 Hetta weku salekî temainî
 Hindî ku telef dî kî teamî,
 Hindî ku bî der dî bî lîbasan,
 Hindî ve dî xûnî am û xasan,
 Hindî ku bî ker dî kî qumaşan,
 Hindî ku belav dî kî meaşan,
 Her rojî bî niyyeta xezayê
 Hindî ku gelek dî kî etayê,
 Hindî weku tu h text-ı rûnî,
 Her rojî tu cındîyan ve xûnî,
 Hindî ku tu pîr dî kî xezînan,
 Hindî weku şa dî kî hezînan,
 Hindî ku xenî dî kî feqîran,
 Hindî ku ruha dî kî esîran,
 Hindî dî hîkûmetê xeber dî,
 Hindî weku girtîyan tu ber dî,
 Herçî ku jîbo xwera dî kî xerc,
 Herçî dî xezîneyan dî kî derc,
 Qehra weku dijmanan dî ket def',
 Zecra weku zalıman dî ket ref',
 Edla ku jîbo Xwedê tu xas kî
 Mezlûm-ı jî zalıman xelas kî,
 Sazê ku dî cengêda dî bêjî,
 Xwîna jî mîxalîfan dî rêjî,
 Hetta xurekê seyê şîkarê,
 Hetta elefê kerêd-ı barê;
 Şehem! Lî te bit wesîyyeta mm:
 Wan serf-ı bî ke bî niyyeta mîn
 Me'fkır dî heqîqet û mecazê
 Bî'nvîse lî deftera cîhazê
 Da fexr-ı bî kîm lî pêşê zavê
 Şermende ne bîm dî weqt û gavê

Ey karşılık beklemeden iyilik yapan!
 Ey maksadları ve muratları veren!
 Bir sene tamam geçinceye kadar,
 Ne kadar yiyecek dağıtırsan,
 Ne kadar elbise dağıtırsan,
 Ne kadar huzura ileri gelenleri ve halkı çağırırsan,
 Ne kadar kumaş biçersen,
 Ne kadar maaş dağıtırsan,
 Her gün gaza niyetiyle,
 Ne kadar çok iyilik yaparsan,
 Ne kadar tahta oturursan,
 Her gün ne kadar asker çağırırsan,
 Ne kadar hazine doldurursan,
 Ne kadar üzgün sevin dirersen,
 Ne kadar yoksul zenginleştirirsen,
 Ne kadar esir azad edersen
 Ne kadar hükûmet işlerinde konuşursan,
 Ne kadar tutuklu serbest bırakırsan,
 Kendin için her ne harcarsan,
 Hazineclere her ne koyarsan,
 Düşmanları def'eden hışım,
 Zalimleri ortadan kaldıran ceza,
 Allah için icra edeceğin adalet,
 Mazlumları zalimlerden kurtarman,
 Savaşta söyleyeceğin saz,
 Muhalliflerden dökeceğin kan,
 Av köpeğinin yiyeceğine varıncaya dek,
 Yük eşeğinin ulûfesine varıncaya dek,
 Şahım! Sana vasiyetim olsun,
 Hepsini benim niyetime sarf et.
 Hakikatı ve mecazı düşünme,
 Hepsini çeyiz defterine yaz.
 Öyle yap ki güveyinin önünde iftihar edeyim.
 O vakit, o anda utanç duymayayım.

Her çendî **ku** mm qewî dirêj kîr
 Pîrbêjîye, **ser** lî te me gêj kîr
 Gorî teme, meqsade me dûre
 Dûr bî jî te, merqeda me kûre
 Lew hinde qeder dî bêm bî dîqqet
 Da bête dîlê te rehm û rîqqet
 Der heqqê mm û Memê ne kî ar
 Gava dî mîrît Mem'ê bîrîndar,
 Ez dê bî cenazeyê wîra bîm
 Hetta veku meqberan teba bîm
 Weqtê dî **mîrîm**, bî dî tu destûr
 Da mm bî kîrîn dîgel wî mestûr
 Mm j'alî wî derbîder **ne** gêrî
 Bê perde dîgel wî mm veşêrî»
 Zînc **ku** kîrîn wesîyyet axîr
 Xalb gerîya jî derdê hazır, (1)
 Mîr go: «Tu here Memê bî bîne
 Ger dê mîrîbî ewî ve jîne
 Bawer tu bî **ke**, bî sîdîq û îman
 Bûme h te û **Memê** peşîman
 Ger hun bî mîrîn, we ger **ku** ra bîn
 Na bî tu û Mem jî hev **cudî** bîn»

(1) Yanî derdê wê yê hazır wînda bû.

Gerçi ben çok uzattım,
Bu çok oldu, senin de başını ağrıttım.
Sana kurban olayım amacımız uzaktır,
Senden uzak olsun mezarımız derindir.
Bu kadar dikkatle söylüyorum ki,
Kalbine merhamet ve yumuşaklık gelsin.
Benim ve Memo'nun hakkında ayıplamıyasın:
Yararlı Memo öldüğü zaman,
Ben onun cenazesiyle geleceğim,
Mezarlığa kadar onunla olacağım.
Ben öldüğüm zaman izin veresin,
Beni de onun yanına gömsünler.
Beni ondan yana derbeder etmiyesin,
Beni onunla perdesiz olarak gömdüresin.»
Zin vasiyetinin sonunu getirince,
Hemen derdinden kurtulunca,
Bey dedi ki: «Git sen Memo'yu gör,
Eğer ölmüşse onu yeniden dirilt.
İnan sen, doğru ve inanarak.
Sana ve Memo'ya pişman olmuşumdur.
Eğer ölseniz, ya da kalksanız siz,
Sen ve Memo birbirinizden ayrılmıyacaksınız.»

LII

ZÎN DI ÇE CEM MEMÊ

Zîné ku bîhîstî ev tekellîm
Ev mîhr û wefa û ev terehhîm
Ra bû xemilî jî payê ta ferq
Bû behrê hûsîn dî gewheran xerq
Dayîn û Sîtî û sed perrestar
Xurşîd û meh û nîcûmê seyyar,
Bîlcîmle bî der ketî jî bîrcan
Durdane bî der ketî jî dîrcan
Sed carîye û Sîtî û dayîn
Hel girtî ewê bî resm û ayîn
Zanî ku ne bû mîrad-î hasîl,
Bê xelwetê xasê şêxê kamûl (1)
Ew Zuhre, mîsal-î zerre reqqas (2)
Bû mehremê razê xelweta xas
Gava ku gîhane xelwexanê
Dergeh ve kîrîn lî hebsîxanê

(1) **Şêxê kamûl**: Yanî Memê.

(2) Ew zuhre: Ew sîtêra Zuhre (Venus). Yanî Zîn.

LII

MEMO'NUN YANINA GİDİYOR

Zin bu sözleri işitince,
Bu sevgiyi, vefayı ve merhameti görünce,
Kalktı, baştan ayağa kadar süslenerek
Bir güzellik deryasına döndü, mücevherlere
boğularak,
Dadı, Sıti ve yüz nedime,
Güneş, ay ve gezegen yıldızlar gibi,
Hep beraber burçlardan çıktılar sanki,
İnci taneleri sedeflerden çıktı sanki.
Yüz nedime, Sıti ve dadı,
Aldılar onu merasım ve ahenkle,
Zin biliyordu ki murada kavuşulmaz,
Ermiş şeyhin has halvetine girmeksizin.
O Zühre bir zerre gibi rakederek,
Has halvetin sır mahremi oldu.
Onlar halvet yerine ulaşınca,
Hapishanenin kapısını açınca,

Ew pêkve bî meş'el û fener çûn
 Dayîn û Sîtî hinek dî ber çûn (1)
 Dîtin ku dî sahilê sedefwar (2)
 Ew xerqeyê behrê işqê xwînxwar,
 Durdaneyê bêbuhayê canî (3)
 Der daye jî dest xwe rayeganî
 Fanosê qefes we mayî bê tab (4)
 Gulzarê beden we mayî bê ab
 Wan pîrs-î kîrîn jî xelqê bendî
 Halê wî feqîr û mistemendî
 Xelqê ku digel Memê girîftar
 Gotin ku: «Me dî jî sethê dîwar
 Berqek bî eceb Memê bî ser ket
 Şewqet jî serê Memê bî der ket
 Yek şîbhetê rojê, yek heyîv bû
 Yek şîbhetê zêr, û yek jî zîv bû
 Ew şems û qemer ku mittesîl bûn
 Derhal-î bî yekve mîzmehîl bûn
 Gava weku pêkve mîqtebîs bûn
 Ew her du lî dew'ê mîn'ekîs bûn
 Ew reng gerîyan mînîr û rewşen
 Zîndan lî me kîrne sehnê gulşen
 Mem jî bî vî rengî bê ~~xeber~~ bû
 Xwîna dîlê wî bî derve der ~~bê~~»

Ey dîdayê dîl ne bûye meftûh (5)
 Înkâr-î ne kî tecellîya rûh

(1) Qasekî lî pêş çûn.

(2) Qeraxê wek sedef. Yanî qeraxê *girtîxanê*.

(3) Ganê xweyê wek durra bêbuha, hêja.

(4) Fanosê qefes: Laşê wîyê wek qefesa fanosê ~~ku~~ bî çîra-
yê rohnî dî be.

(5) Kesê ku çavê dîlê wî ve ne bûye.

Hepsi meşaleler ve fenerlerle gitmişlerdi,
Dadı ve Sıti biraz önde gittiler.

Baktılar ki sedef misâli kıyıda,
Hunhar aşkın deryasında boğulmuş olan Memo,
Pahabiçilmez bir inci tanesi gibi olan canım,
Elinden çıkarmış bedava olarak.

Göğsünün feneri öylece ışıksız kalmış,
Bedeninin gül bahçesi öylece susuz kalmış.

Onlar tutuklulara sordular,
O fukara, perişanın halini.

Memo'yla birlikte tutuklu olanlar,
Dediler ki: «Gördük biz duvarın sathından,
Memo'nun üzerine acayip bir şimşek vurdu,
Memo'nun başından da bir ışık çıktı.

Biri güneş gibi, öbürü ay gibiydi,
Biri altın gibi, öbürü gümüş gibiydi.

O güneş ve ay birbirine kavuşunca,
Derhal birbirinde kayboldular.

Birbirinden ışık aldıkları zaman,
Birbirine ışıklarım aksettirdikleri zaman,
O kadar aydın ve ışıklı oldular ki,
Zindanı bize gül bahçesi alanına çevirdiler.

Memo da böylece kendinden geçti,
Kalbinin kanı dışarıya aktı.»

Ey gönlünün gözü açılmamış kimse!
Ruhun tecellisini inkâr etmeyesin.

Da fikr-ı ne kî ku ev hılûle
 Yan nesxe, xırûce, yan dıxûle
 Da zen ne birî ku ev mesale
 Ya qewlê zaîfe, ya betale
 Xewna tu dı bînî, ev meqame
 Şey'ek jı şıhûde, natemame (1)
 Hemsıhbetîya Mem'ê mikerrem
 Agah-ı kırın heval û hemdem
 Wî mırşîdî qenc lı wan nezer kır
 Qelbê wî dı qelbê wan eser kır
 Hemxel wetîya Mem'ê girîftar
 Bû perdekuşayê yar û exyar

Dayîn û Sîtî ku çûn bı serda
 Hındî ku ewan dıgel xeber da
 Gotın ku: «Memo! Tu ra be Zîn hat
 Rûha teye, bê guman, yeqîn hat»
 Ew teşnelebê zelalê dıdar
 Şadab-ı ne bû bı navê dıldar
 Hındî ku reha dılı kışandın (2)
 Hındî ku gulavê lê reşandın
 Wan seh ne kırın dı cîsmê canek
 Îlla jı serî dı çû duxanek
 Wî mırde çıraxê nagîhanî (3)
 Dûkel jı serî dı çûye banî

(1) Tıştekî jı dîtina vî meqamiye, le nivcoye.

(2) Reha dılı: Reha dilê Memê, damara dilê wî.

(3) Ew çıra ku jı nişkave mırîbû, vemırîbû.

Sakın bunun hulûl olduğunu düşünme, (1)
 Yahut tenasuh, ya da giriş ve çıkış olduğunu
 düşünme (2)

Bunun masal olduğunu sanmayasın,
 Yahut zayıf ya da boş rivayet olduğunu sanmayasın
 Senin gördüğün rüya işte bu mertebedir,
 Bir çeşit görmektir, fakat eksiktir.
 Değerli Memo'nun sohbet arkadaşlığı,
 Arkadaşlarını da haberdar eyledi.
 O mürşit onlara iyice baktı,
 Onun kalbi onların kalbini etkiledi.
 Tutuklu Memo'nun halvet arkadaşlığı,
 Yar ve ağyarın üzerine gerilen bir perde oldu.

Dadı ve Siti Memo'nun üzerine gittiler,
 Hayli kendisiyle konuşup seslendiler.
 Dediler ki: «Memo! Kalk Zin geldi,
 O senin ruhundur, yalandan değil, gerçekten geldi.»
 Yari görmenin duru suyuna dudakları susamış
 Memo,
 Yarin adıyla kendine gelmedi.
 O kadar kalp damarını çektiler ki
 O kadar gülsuyu yüzüne serptiler ki...
 Yine de vücudunda bir can sezmediler,
 Yalnız başından bir duman çıkıyordu.
 Aniden ölen o çıranın
 Başından kaynama dumanı tavana gidiyordu.

(1) Hulul: Bir vücudun diğer bir vücuda girmesi, onunla tamamen birleşmesi ve Allahın da varlıkların içine girmesi. Bu görüşü İslâmiyet kabul etmemiştir.

(2) Tenasuh: Bir canlının ölümünden sonra, ruhunun başka bir canlıya girip tekrar dünyaya gelmesi. Bunu da İslâmiyet kabul etmemiştir.

Zîn hat û jî pêşve bû hewale
 Bedrê ku ve da jî ber xwe hale
 Berqe' ku ve da jî ber cemalê
 Xurşîd-ı numa dıgel hîlalê
 Zînê wehe gote wî bedihî:
 «Qum ya ceseden nefextu fihî!» (1)
 Şewqa xeberê devê şepalê
 Ber bûye serê dûyê şemalê (2)
 Wî dûyî qebes jî şewqê ra girt
 Qendilê qefes qebes ku da girt, (3)
 Ew xelwetiyê dî î'tîkafê
 Ra bû ve bî niyyeta tewafê
 Ewwel ewî kî bî sıdîq-ı der dem (4)
 Tecdidê wîdû bî abê zemzem
 Westa lî mîsella û meqamê (5)
 Wî cebhe gîhande îstîlamê (6)
 Tewfek-du kîrm lî dorê Beytê
 Perwaneyê per gîhande zeytê (7)
 Gava weku per h wî dî sotin
 Wan çende kelam-ı pêkve gotin
 Perwaneyê go: «Tu xweş dclilî»
 Şem'ê wehe go: «Tu xweş xelilî» (8)

(1) «Ra be, ey laşê ku mîn pîf kiriyê!». Ev bî zerê Erebiye.

(2) Bî ber serê dûyê fîndê ket, çû gîha dûyê serê fîndê. Mexsed jî fîndê Memê'ye.

(3) Ku vê çîrîskê çîra laşê Memê tîjî kîr, ronahiya xwe lî her derê laşê wî belav kîr û laşê wî wek qendilekî vê xîst, rohnî kîr.

(4) Der dem: Dî wê wextêda.

(5) Mîsella: Ciyê nîmêjê. Meqam: Meqamê Bîrahîm Pê-xember ku lî hember Mala Wwedê'ye. Yanî pêşberê Zînê.

(6) Enîya xwe gîhande Kevîrê Reşê dî diwarê Mala Xwedê'da. Mexsed jî kevîr xala rûyê Zînê'ye.

(7) Perwane: Yanî Memê.

(8) Şem'ê: Yanî Zînê.

Sonunda Zin geldi ve önünde durdu,
O dolunay önündeki haleyi kaldırıncı, (1)

Cemalinin önünden perdeyi kaldırıncı,
Hilâlla birlikte güneş göründü. (2)

Zin Memo'ya şöyle seslendi açıkça:

«Kalk, içine üfllediğim ceset!»

O güzelin ağzından çıkan söziün ışığı,

O mumun başındaki dumana isabet etti.

O duman ışıktan ışıklandı,

O ışık göğüs kandilini doldurunca,

İbadet için halvete girmiş Memo,

Kalktı tavaf niyetiyle.

Önce sadakatla o anda

Zemzem suyuyla abdest tazeledi.

Durdu namaz yerinde ve Makamda (3)

Alnını Hacer-Esvede sürdü. (4)

Kâbenin etrafında bir-iki tur tavaf eyledi,

Pervanenin kanatları mum yağına değdi,

Kanatları yandığı zaman,

Birbirine birkaç söz söylediler.

Pervane dedi ki: «Sen iyi bir rehbersin»

Mum dedi ki: «Sen iyi sevgilisin»

(1) Haleden maksat yüzünün üzerindeki peçedir galiba.

(2) Hilâlden maksat kâşları, güneşten maksat da yüzüdür.

(3) Namaz yerinden maksat Zin'in önüdür. Makam: Hz. İbrahim'in Kâbe karşısındaki yeridir, ondan maksat da Zin'in önüdür.

(4) Hacer-Esved: Kâbenin duvarındaki kutsal tas. Maksat Zin'in yüzündeki bendir.

MEM Ū ZÎN

Perwaneyê go: «Tu rehnumayî»
Şem'ê wehe go: «Tu canfezayî»
Perwaneyê go: «Tu dılfirozî»
Şem'ê wehe go: «Tu sînesozî»
Perwaneyê go: «Tu çaresazî»
Şem'ê wehe go: «Tu dılnewazî»
Perwaneyê go: «Tu padişahî»
Şem'ê wehe go: «Tu qiblegahî»
Perwaneyê go: «Tu hûrê zatî»
Şem'ê wehe go: «Tu nûrê zatî»
Wan teşnelebêd-ı bê tekellîf
Wan soxîteyêd-ı bê teserrîf
Ev reng dı kırın bı yekve sıhbet
Lêk erz dı kırın kemalê ulfet

Pervane dedi ki: «Sen yol göstericisin»

Mum şöyle dedi: «Sen hayat bahşedersin»

Pervane dedi ki: «Sen gönül aydınlatıcısın»

Mum şöyle dedi: «Sen göğsü yakarsın»

Pervane dedi ki: «Sen çare bulursun»

Mum şöyle dedi: «Sen gönüle teselli verirsin»

Pervane dedi ki: «Sen padişahsın»

Mum şöyle dedi: «Sen kıblegâhsın»

Pervane dedi ki: «Sen Allahın hurisisin»

Mum şöyle dedi: «Sen Allahın nurusun»

Artık mükellef olmayan o susuz dudaklılar,

Artık tasarrufları kalmayan o bağıryanıklar,

Birbiriyle bu şekilde konuşurlardı,

Birbirine sonsuz sevgilerini arzederlerdi.

LIII

MEM DI MIRE

Dayîn û Sitî û ew perestar
Ew bendî û hebsî û girîftar,
Sergerm-ı bûyîn bî guft û goyê
Sermest-ı bûyîn jî bêhn û boyê
Wan gote Memê, ku: «Ey cegerxûn!
Em hatme da ne bî tu mecnûn
Zîn bû sebebê cînûniya te
Mîr bû sebebê zebûniya te
Mîr bû bî tera xwedan terehhim
Zîn hat û dîgel te kîr tekellim
Ger teşneyî, ev he abê heywan!
Wer xesteyî, hate ser te Luqman
Mecnûnî, xwe hate ba te Leyla
Ger Wamîqî, ha jîbo te Ezra!
Ger bîlbîlî, gul jîbo te hazîr
Neylûferî, Mîhr-ı bûye nazîr
Perwaneyî, şem'î wê eyîsa
Wer mîrdeyî, hate ser te Îsa
Dîwane me be bî vî hewayî
Bêgane me be, tu aşînayî

LIII

MEMO ÖLÜYOR

Dadı, Sıti ve nedimeler,
Tutuklular, mahpuslar, zindandakiler,
Konuşmalardan duygulandılar,
Kokularından mest oldular.
Onlar Memo'ya dediler ki: «Ey ciğerhun!
Bizler geldik ki deli olmayasın sen.
Zin delirmene sebep oldu.
Bey perişan olmana sebep oldu.
Şimdi Bey senin hakkında merhamet sahibi oldu,
Zin de geldi, seninle konuştu.
Susuzsan eğer ,işte hayat suyu,
Hastaysan eğer, üzerine geldi Lokman.
Mecnun'san eğer, yanına bizzat Leylâ geldi,
Vamık'san eğer, işte sana Azra!
Bülbül'sen eğer sana gül hazırdır,
Nilüfersen eğer, güneş sana bakıyor.
Pervaneysen eğer ,işte mum parladı,
Ölüysen eğer, üzerine İsa geldi.
Bu şekilde divane olma
Bigâne olma, sen akıllısın.

Hora ku te can û dîl dî desbû
 Zîn'a ku te daîma hewesbû,
 Çawa te dî vê we hate ba te
 Dinyaye, fenaye, hat û bate (1)
 Erzan me firoşe umrê zayî'
 Bêhûde me be lî canê bayî'
 Cama ecelê heta bî noşî
 Na binî jîbo xwe canfiroşî (2)
 Dîsan xwe bî aqlê aşîna ke
 Zincîrê cînûniyê reha ke
 Lewra ve kîrîn me qeyd û zincîr
 Ra bî bî mera bî çîne pêş Mîr
 Sahîb kereme, xwedan etaye
 Zîlla wî sîha perê Huma'ye (3)
 Vêk dane jîbo te yar û elîbab
 Hazîr kîrîne bîsat û esbab
 Sabîtqedeme lî daweta te
 —Rû daye te bext û dewleta te— (4)
 Derhal-î dema bî çî mîqabîl
 Dê bo te bî ket mîrad-î hasîl
 Çawa te jî wî mîrade dîlxwaz
 Êw renga te dê bî ket serefraz»
 Weqtê ku Memê bîhîstî ev pend
 Ev renga he go ewê hunermend:
 «Ez na çîme hezreta çu mîran
 Ez na bîme bendeyê esîran
 Ev mîr û wezîrîya mecazî
 Ev şu'bede û xîyalebazî (5)

(1) Hat û bate: Carna tê, carna jî nayê.

(2) Canfiroşî: Kesê ku ganê xwe bî firoşe.

(3) Siya wî siya perê teyrê dewletêye.

(4) Rû daye te: Berê xwe daye te.

(5) Dekê sêr ti xîyalê.

MEMO ZİN

Canının ve gönlünün elinde bulunduğu huri,
Her zaman sana murat olan Zin,
Nasıl istediysen öyle geldi yanına,
Dünya fanidir, ya gelir veya gelmez.

Ömrünü ucuz satma ,zayi etme,
Beyhude yere canını satma
Ecel kadehini içinceye kadar,
Canını satan kimseyi bulamazsın.

Yine akılla kendini tanı,
Delilik zincirini at.

Biz kayıt ve zincirlerini çözdük ki,
Kalkıp bizimle Beyin huzuruna gelesin.
İyilik sahibidir, cömerttir,
Onun gölgesi devlet kuşunun kanat gölgesidir.
Toplamıştır senin için dost ve ahbabları,
Hazırlamıştır elbiseleri ve yerleri

Senin düğününü yapmaya kararlıdır,
Sana yönelmiş bahtın ve devletin.
Huzuruna çıktığın zaman derhal,
Seni muradına kavuşturacaktır.

Senin ondan gönlünün isteği neyse,
O şekilde seni mutlu edecektir.»

Memo bu öğütleri işitince,
O hüner sahibi şöyle dedi
«Ben hiçbir beyin huzuruna gitmem,
Ben esirlerin kölesi olmam.

Bu mecazî beylik ve vezirlik ,
Bu sihir ve hayal oyunları,

Bilcımle betal û bê beqane
 Bê aqıbetın, hemî fenane
 Mîrê ku mırın hebit, ne mîre
 Mazûlî hebit, ewî esîre
 Em çûne nuzurê Mirê miran
 Wî hakımê hakım û feqîran
 Şahînşehê mîr û padişahan
 Bexşendeyê tuhmata gunahan
 Ê çê kırî neynıka cemalê
 Tîra xwe numa bı zılf û xalê
 Fanosê beden kırî mıtella
 Têda jî mera kırî tecella
 Ew Mîrê Hekîme, Zılcılal'e
 Bê ezl û texeyyır û zewale
 Tezwic-ı kırım dı alema xeyb
 Te'bîd-ı kırım bı emrê lareyb
 Bakûre û baxê îzz û nazîn
 Sed şıkr-ı ku bîkr û serfırazîn
 Haşa ku dı vê serayê tanî
 Bê cennetê Ednê cawîdanî,
 Heywan sıfet em bı kîn zınayê
 Bêhûde dı meskenê fenayê
 Terdamen û sernıkûn û merdûd
 Şermende bı çîne pêşê Mabûd
 Mabûd-ı jıbo me hor û xılman
 Tezyîn kırıne dı baxê Rıdwan
 Ew mîntezırın lı rıhleta me
 Fexrê dı km ew bı dawata me
 Lê cennetê aşiqan cudaye
 Mîadê lıqayê kîbrîyaye (1)
 Alîtire ew jı baxê Rıdwan
 Na kuncıme wî çu hor û xılınan

(1) Dema dîtina Xwedê'ye.

Hepsi boş ve fanidir,

Sonuçsuz ve ölüme mahkûmdur.

Ölümü olan bey, bey değildir,

Azledilebilen bey esirdir.

Biz beyler beyinin huzuruna çıktık,

O fakirlerin de, hükümdarların da hükümdarıdır.

O beylerin ve padişahların şehinşahıdır,

Günah ve töhmetleri de bağışlayan odur.

O padişah ki güzelliğin aynasını yaratmıştır,

Okunu zülüfle ve benle göstermiştir

Beden fenerini yaldızlamıştır,

Ve onda bize görünmüştür.

O hikmet ve kudret sahibi bir beydir,

Azledilmez, değişmez ve zevâlsizdir.

Bizi görünmeyen âlemde evlendirdi,

Şüphe götürmeyen âlemde bizi ebedileştirdi.

Biz azizlik ve naz bahçesinin turfandalarıyız,

Yüzlerce şükür ki bekâr ve bâkireyiz, alnımız açıktır.

Haşâ ki bu fani sarayda,

Ebedi Adin cennetine girmeden önce,

Hayvanlar gibi zina edelim biz,

Beyhude yere bu fani meskende.

Ve eteği kırılmış olarak, başı eğik ve merdût olarak,

Ve utanarak Allahın huzuruna gidelim.

Allah bizim için hurileri ve cennet çocuklarını,

Cennet bahçesinde süslemiştir.

Onlar göç etmemizi bekliyorlar,

Bizim düğünümüzle övünüyorlar.

Fakat âşıkların cenneti ayrıdır,

Allahı görmenin yeridir.

O, cennet bahçesinden daha yüksektir,

Giremez oraya hiçbir huri ve cennet çocuğu.

Hêvî dî km em ewî jî Mabûd
 Nînin me bî xeyrê wî çu meqsûd»
 Gava cwî kîr temennî axîr
 Dergah-î ve bû lî ber wî hazîr
 Teyrê ku qefes lî ber ve bûyî
 Ew renga firî, wekî ne bûyî
 Destê xwe jî geydê gîl kîşandî
 Çengêd-î dilê xwe ra weşandî
 Şehbaz-î jî qeydê merkeza ferş (1)
 Perwaz-î kîr û gîhîşte Zîl'erş (2)

(1) Jî ben û qeydê merkeza axê, merkeza dinyayê.

(2) Firî û gîhîşt Xwedê. Yanî mur.

Biz onu diliyoruz Allahtan,
Çünkü ondan başka hiçbir maksadımız yoktur. »
Memo son dileğini dileyince,
Derhal önünde kapı açıldı.
Önünde kafes açılan kuş,
Öyle uçuverdi ki, sanki hiç yokmuş.
Ellerini toprak zincirinden çekti,
Gönlünün kanatlarını çırpı.
Şahin gibi yer merkezinin zincirinden,
Uçarak gidip Allaha kavuştu.

LIV

ŞİNA MEMÊ Û KUŞTINA BEKIR

Ew matemîyê ku baxeber bû
Ev renge jîbo me newheker bû (1)
 Go: Can ku jî hepsê ten cuda bû
 Feryad û fîxan dî şehrê ra bû
Bû welwele û fîxan û zarî
Bû zelzele, û bezîn hewarî
 Bohtan jî mezîn heta bişûkan
 Nîswan û keç û benat û bûkan
E'yan û ekabîr û ealî
Mîrza û ruwal û laubalî
 Yek ferd-î ne ma dî şehrê dîlxweş
 Bîlcîmle dî serxweş û mişewweş
Vêkra dî bezîn bî ser Memê've
Wan derdê bîrîn bî ser xemêve
 Tacdîn û Bekîr bî ittîfaqî (2)
 Bûn herdu lî erdekî mîlaqî

(1) Dengbêjê şînê. Yanî jî mera qala wê şînê kîr.

(2) Bî ittîfaqî: Bî rasthatin, bî tesadîf.

LIV

MEMO'NUN YASI VE BEKİR'İN ÖLDÜRÜLÜŞÜ

Haberdar olan mâtemzede,
Bize şöylece ağıtı verdi
Dedi ki: Can, ten hapishanesinden ayrılınca,
Şehirde feryad ve figan koptu.
Oldu velvele, figan ve ağlama,
Sanki deprem olmuştu, ölüm haberinin geldiği yere
koştular.
Botan halkı büyüklerden küçüklere kadar,
Kadınlar, kızlar, çocuklar ve gelinler,
İleri gelenler, ekâbir ve büyükler,
Beyzadeler, delikanlılar ve samimiler,
Şehirde hoşgönüllü bir tek fert kalmadı,
Hepsi sarhoş ve sersem oldular.
Hep birlikte Memo'nun üzerine koşuşuyorlardı,
Onlar dert üstüne dert kattılar.
Tacdin ve Bekir tesadüfen,
Bir yerde karşılaştılar.

Go: «Ey sebebê fesadê alem!
 Şeytan sıfetê lı şıklê adem!
 Ey baisê fitne û fesadan!
 Wey manîe meqsed û mîradan!
 Ey perdedirê Memê û Zînê!
 Wey daxekêşê lı ser birînê!
 İblisê xebisê pîrnedamet!
 Bes nîne? Lı mm te kîr qıyamet
 Der heqqê Memê seqet xeber da
 Hetta ku lı mın te Mem bı der da
 Ev çende mınafıq û neyarî
 Hêja tu bı çavê mm dîyarî
 Mem dê bı mırıt, tu dê bı mînî?
 Hêj xweş bı gerî lı rû zemînî?»
 Hazır wî Bekır dı erdêra kır
 Cismê bı bela jı can cuda kır
 Gava ku gîhîşte ser bırayê
 Nûrek wî ne dî dı wê çırayê
 Tacdîn jı serê xwe tac û tomar
 Havêtine ser leşê Mem'ê jar (1)
 Dîn bû jı tehessıra bırayî
 Herçi ku dı dî wî ejdehayî,
 Fılhal-ı dı kır ku wî fena ket
 Teşbihê Bekır dı erdêra ket
 Qet kes ne dı şî bı bit mıqabıl
 Bê şıbhe bı wî dı bûye qatıl
 Naçar-ı xeber bırn jıbo Mîr
 Mîr hat û lı pê wî bestî zıncîr
 Gava ku cenaze wan helanîn
 Şahıd ku jı meşhedê deranîn

(1) Tomar: Tac. Ser leşê Mem'ê jar: Dı nusxekıda jı «Ser leşê birındar»e.

Tacdin dedi ki: «Ey âlemin fesadının sebebi!

Ey insan şeklindeki şeytan sıfatlı!

Ey fitne ve fesatların kaynağı,

Ey maksatların ve muratların engeli!

Ey Memo ve Zin'in perdesini yırtan!

Ey yaranın üzerine dağlama çeken!

Çok nedametli, habis iblis!

Yetmez mi artık? Kıyameti kopardın başıma sen.

Memo hakkında sakat konuştun,

Ta ki Memo'yu elimden çıkarıncaya kadar.

Bunca münafıksın ve düşmansın,

Hâlâ da gözlerime görünüyorsun.

Memo ölecek, sen de sağ kalacaksın ha,

Yine yer yüzünde dolaşacaksın ha?»

Derhal Bekir'i yere serdi o,

Belâlı vücudunu canından ayırdı.

Sonra kardeşinin üzerine yetiştigi an,

O çırada bir ışık görmedi.

Tacdin başından tacı ve tomarı,

Zavallı Memo'nun cesedinin üzerine fırlattı.

Kardeşinin hasretinden delirdi âdeta,

Her kimi görürse o ejderha,

Derhal onu yok etmek isterdi,

Bekir gibi yere sermek isterdi.

Hiç kimse onun karşısına çıkamazdı,

Şüphesiz ona kaatil olurdu o.

Çaresiz Beye haber götürdüler,

Bey gelip ayağına zincir bağladı.

Onlar cenazeyi kaldırdıkları zaman,

O güzeli şehit olduğu yerden kaldırdıkları zaman,

Meşhûd-ı bûyîn lı wan elamet
 Ra bû lı xelâıqan qıyamet
 Dêwê ku ve bestî wan bı tedbîr
 Bızdandî lı ber xwe qeyd û zıncîr
 Zıncîr û kemend ewî şıkênand
 Derwaze û perde wî helînand
 Ejder jı mîxareyê ku ber bû (1)
 Derhal-ı bezî dı naşê wer bû
 Tabûtê lı ser serê xwe danî
 Efxan dı gîhane asîmanî
 Hındî ku dı şehîrî âdemî bûn
 Têkda bı lêbasê matemî bûn
 Hındî ku hebûn dı şehîrê meşhûr
 Xatûn û mîxedderat û mestûr
 Gêsûvekirî, bı tayê terpûş
 Ser ta bı qedem hemî siyehpûş
 Bê mî'zer û berqe'û serendaz
 Reş girtî jıbo Memê bı dılxwaz
 Neyyahe û mîhreban û dayîn
 Goyende bı nale şıbhê Goyîn (2)
 Wan mersîye dîstiran bı aheng
 Zîn ra bûye pê, bı qameta şeng
 Nahîde sıfet lı dengê sazê
 Reqqase dı çûye ber cenazê
 Dam û ded û ademî û mûran
 Dar û ber û camıd û tıyûran
 Bîlcımle jıbo Memê dı nalîn
 Her yek bı meqamekî dı kalîn
 Telpê reşê wan siyahepoşan
 Reh şıbhetê ewrekî xuroşan

(1) Ku ber bû: Ku der ket.

(2) Goyende bı nale: Bı nalinan dı peyivîn, dinaliyan.

Onlara alâmet göründü,
 Halkın başına kıyamet koptu,
 Tedbirle bağlamış oldukları dev,
 Üzerindeki bağı ve zinciri kopardı,
 Zinciri ve kemendi kırdı o,
 Kale kapısını ve perdeyi kaldırdı o,
 Ejderha mağaradan dışarı çıkınca,
 Derhal koşarak naaşa atıldı,
 Tabutu başının üstüne koydu,
 Figanları göklere yükselirdi.
 Şehirde ne kadar insan varsa,
 Hepsi matem elbisesi içindeydi.
 Şehirde ne kadar meşhur varsa,
 Hatunlar, perdeliler ve örtülüler,
 Saç örgülerini çözmüşler, başlarında fes, (1)
 Baştan ayaklara kadar hepsi karalar giymiş,
 Peçesiz, tülbentsiz ve başörtüsüz,
 Gönül isteğiyle Memo için karalar giymişlerdi.
 Ağıt söyleyenler, ihtiyar kadın ve dadı,
 Gece kuşu gibi inleyip söylerlerdi.
 Onlar ahenkle ağıt söylerken,
 Zin kalktı o taptaze boyuyla,
 Zühre yıldızı gibi, ağıt seslerine uyarak
 Cenazenin yanına gitti âdeta oynayarak.
 Evcil hayvanlar, vahşi hayvanlar, insanlar ve
 karıncalar,
 Ağaçlar, meyveler, cansızlar ve kuşlar,
 Hepsi Memo için inliyorlardı,
 Her biri bir makamla sızlıyorlardı.
 O kara giymişlerin siyah topluluğu,
 Aynen coşup taşan bir bulut gibiydi.

(1) Fes Kürt kadınlarının başlarına giydikleridir.

Ew çende jî arîzêd-î gulgûn
 Vêkra dî werîn sîrîşkê pîrxûn,
 Goya ku dî fêslê nûbuharî
 Baran-î h gulşenan dî barî
 Ev matem û ev sîyahepûşî (1)
 Ev çareşev û îzar û pûşî, (2)
 Bohtan wî zemanî kîrne adet
 Bû resmê qedîmî ta qiyamet (3)

(1) Sîyahepûşî: Wergirtina cîlên reş, reş girêdan.

(2) Îzar: Pêştamal, bersîng.

(3) Resmê qedîmî: Rê û adeta mêjûyî, a berê.

Gülrengi yanaklardan o kadar,
Birlikte kanlı gözyaşları dökülürdü ki,
Sanki ilk bahar mevsiminde,
Gül bahçelerine yağmur yağırdı.
Bu matemi ve bu karalar giyinmeyi,
Bu çarşaf, peştemal ve peçeyi
Botan halkı o zaman âdet edindiler,
Oldu eski bir gelenek, kıyamete kadar.

LV

**ZÎN DI BAŞÎYA BEKİR'DA DI
PEYÎVE**

Weqtê weku çûne ser mezarên
Wan dî mîrîyek dî nêv du daran
Havêtme erdê şîbhê murdar
Bê newheker û xwedan û xemxwar
Pîrsîn: «Eceb ev çî bê newaye?»
Gotm: «Bekîr'ê xwedan cezaye
Tacdîn jî rûwê dinê fena kîr
Alem bî fenayîya wî şa kîr»
Rawî wehe gote min rîwayet:
Zînê ku bîhîstî ev hîkayet,
Ev renga he gote Mîr û Tacdîn:
«Ey şah û wezîrê îzz-û temkîn!
Ez hêvî dî kîm ne kîn înadê
Der heqqê vî menbeê fesadê
Lewra ku xwedanê îns û canan
Wî xalîqê erd û asîmanan,
Rojê ewî hubbê da hebîban
Hîngê ewî buxzê da reqîban

LV

ZİN BEKİR'İN LEHİNDE KONUŞUYOR

Onlar mezarlığa gittikleri zaman,
İki direk üzerinde getirilen bir ölü gördüler,
Murdar gibi attılar onu yere,
Ağıtsız, sahipsiz ve gam ortaksız.

Sordular: Acaba bu hangi zavallıdır?
Dediler ki: Cezalı Bekir'dir.

Tacdin onu dünya yüzünden yok etti,
Âlemi onun yok olmasıyla sevindirdi.

Ravî bana şöyle rivayet etti

Zin bu hikâyeyi işitince,

Şöyle dedi Beye ve Tacdin'e:

«Ey izz ve temkinli şah ve vezir!

Rica ediyorum inadetmiyesiniz,

Bu fesat kaynağı hakkında.

Çünkü insanlar ve cinlerin Allahu,

Yerlerin ve göklerin yaratıcısı,

Sevgiyi sevgililere verdiği gün,

O zaman buğzu da rakıblere verdi.

Mewcûd-ı kırım dema jı madûm
 Em pêkve dı lazımin û melzûm
 Em sorgulın, ew jıbo me xare
 Em gencin û ew jıbo me mare
 Gul hıfz-ı dı bın bı nûkê xaran
 Gencîne xwedan dı bın bı maran
 J'ewwelve eger çı wî cefa kır
 Axır bı mera ewî wefa kır
 Zahir wî eger mixalefet kır
 Batin bı mera mîwafeqet kır
 Ger ew ne bûya dı nêv me hail
 Işqa me dı bû betal û zail
 Wî ger çı jıbo xwera xırab kır
 Der heqqê me wî qewî sewab kır
 Ew bû sebebê heqîqeta me
 Daxıl gerîya terîqeta me
 Ewjî dı rêya meda şehîde
 Tehqîq-ı bı kın ku ew seîde
 Zînhare! Jı meşheda ku Mem tê
 Elbette jı merqeda ku em tê,
 Mehrûm-ı me km Bekır, emanet!
 Em bûne bı wî seyî sıyanet
 Gava ku dı çîne nêv seîdê
 Kelbé me bitın lı ber wesîdê»

Însafe jıbo xwedanê însaf
 Ayîne dı bîtin ev qeder saf!
 Qet mîmkune av û abegîne,
 Ev renga ne ket qebûlê kîne?
 Haşa ku bı xeyrê puxteyê ışq
 Kella ku sîwayê suxteyê ışq,

Bizleri yokluktan varettiği zaman,
 Bizler birbirlerimizin lâzım ve melzûmlarıyız.
 Biz kırmızı gülüz, o bizim için dikendir,
 Biz hazineyiz, o bizim için yilandır.
 Güller dikenlerin gagasıyla korunur,
 Hazineler de yılanlarla beslenir.
 Baştan gerçi bize cefa gösterdi o,
 Sonunda da bize vefa gösterdi o.
 Gerçi görünüşte muhalefet etti,
 Aslında bize muvafakat etti.
 Eğer o olmasaydı aramızda engel,
 Aşkımız da bozulur ve zail olurdu.
 Gerçi o kendisi için kötülük yaptı,
 Ama bizim hakkımızda çok isabetli davrandı.
 O, gerçeğe kavuşmamıza vesile oldu,
 Tarikatımıza dahil oldu.
 O da bizim yolumuzda şehittir,
 İnanın ki o mutludur.
 Sakın Memo'nun bulunduğu şehitlikten,
 Sakın bizim bulunduğumuz mezarlıktan,
 Bekir'i mahrum etmeyin, buna dikkat edin,
 Biz o köpekle korunmuşuzdur.
 Biz yüksek yere varacağımız zaman,
 O da eşikte köpeğimiz olacaktır.»

İnsaf sahipleri için insaf,
 Ayna bu kadar berrak olur ancak.
 Hiç mümkün müdür ki su ve billûr,
 Bu kadar kin kabul etmez olsun?
 Hâşâ ki aşkla pişmişlerden başka,
 Hâşâ ki sevgiyle yanmışlardan başka,

Ev çende lı sahibê cefayê
 Ev renge kesek bı ket wefayê.
 Ev taîfe merhemetsırıştın
 Lew laîqê nî'meta bıhıştın (1)

(1) Ev taîfe: Ev bır. Yani bıra evindaran, kesên ku bı agirê evînê şewatîne. Merhemetsırıştın: Xwiyêd wan merhemet û dîlovaniye.

Bu kadar cefa gösteren bir kimseye,
Bir kimse bu kadar vefa göstersin.
Bu topluluğun huyu merhamettir,
Bunur içindir ki cennet nimetine lâyıktırlar.

LVI

ZÎN JÎ DI MIRE

Elqîsse: Şehîdê îşqê cellad
Meqtûlê sîtem, qetilê bê dad
Ew kuştîyê cîrmê bê gunahî (1)
Teşbihê beratê padîşahî
Menşûr-ı kîrîn bî nûrê pakî (2)
Mestûr-ı dî nêv qubûrê xakî
Ew dur bî xezîneyê siparîn (3)
Ew mar-ı lî ber pîyan veşarîn (4)
Daynandîne ber serî elamet
Yanî eve serwerê qiyamet
Serxeylê qebîlê pakebazan
Serdarê cemîê serfîrazan

Zîn hat û bî qameta senewber
Bû serw-ı lî ser wî sayeguster

-
- (1) Kuştîyê: «Kuştîyê» bû, me lî şûnê «Kuştîyê» nivîst.
(2) Menşûr kîrîn Nivîsîn, xemilandin. Yanî kefen lê pêçan.
(3) Ew dur: Yanî Memê.
(4) Ew mar: Yanî Bekîr.

LVI

ZİN DE ÖLÜYOR

Hulâsa cellâd aşkın şehidi,
Zulmün maktûlü, adaletsizliğin kurbanı,
Günahsızlık suçunun kurbanı olan Memo'yu,
Padişahın beratı gibi,
Pâk nurla süslediler,
Topraktaki mezara gömdüler.
O inci tanesini hazineye koydular,
O yılanı da ayak ucuna gömdüler.
Başucuna bir nişan koydular
Yani budur kıyametin serveri diye,
Aşk fedaileri topluluğunun öncüsü,
Bütün alını açıkların önderi diye.

Sonra Zin geldi o çam fidanı boyuyla,
Bir selvi oldu, mezarın üzerine gölge bırakarak.

Bê perde mîsalê Ney dı nalî
 Hıstır dı werîn elettewalî
 Eynî te dı go dı fêslê Nîsan
 Derya rıjîya jî ewrê dîsan
 Baran ku lî tîrbeyê dı barî
 Her dane dı bûne deh mîrarî
 Her dem ku dı kîr jî derdê dıl ah
 Wan matemîyan, neûzu bîllah—
 Vêra bî newa dı girtın aheng
 Her neh felekan bî ser dı ket deng
 Cındî û sıpahî û emîran
 Derwêş û reîyye û feqîran
 Dîldar û şepal û nazenînan
 Horî û perî û xemrevînan,
 Vêkra dı kîrın hewar-ı her kes
 Efxan dı gîhane çêrxê etles
 Zînê ku ne ma qîwam û quwwet
 Nalî bîrîyan û ket jî qudret
 Rûnîştî lî ber serê Mem'ê jar
 Mem kîr bî tekellûmê xeberdar (1)
 Kî: «Ey malîkê mîlkê cîsm û canî!
 Ez baxçeme û tu baxevanî
 Baxê te gîhandî, bê xwedane
 Bê rûyê te ew jîbo çîrane?
 Ev xal û xet û îzar û gulzar
 Ev hîsn û cemal û baxê ruxsar
 Badamê sîyah û çeşmê şehla (2)
 Nar û bîh û sêv û şaxê bala
 Xweşreng û bî lezzet û bî tamın
 Bê şîbhe lî xeyrê te heramın

(1) Yanî pêra peyivî.

(2) Badamê sîyah: Behîvêd reş. Qey mexsed jê bîrûne.
 Çeşmê şehla: Çavê nêrgîzî.

Perdesiz olarak ney gibi inliyordu,
Gözyaşları devamlı dökülüyordu.

Sanırdın ki aynen nisan ayında,
Yine buluttan derya döküldü.

Yağmur mezara yağdıkça,
Her damlası on inci olurdu.

Her an gönül derdinden «Ah» ettikçe,
O matemzedeler de, —Allaha sığınırız—

Onunla sesle, ahenkle söylerlerdi,
Sesleri her dokuz feleğin üstüne çıkardı.

Askerler, yiğitler ve beyler,

Dervişler, reaya ve fakirler,

Dilberler, güzeller, nazeninler,

Huriler, periler ve gamları götüren güzeller,

Onunla feryad ederdi herkes,

Feryadları mavi çarka yükselirdi.

Zin'in takatı ve gücü kalmayınca,

İniltileri kesildi ve güçten düştü,

Oturdu zavallı Memo'nun başucuna,

Memo'ya şöyle seslenerek konuştu:

«Ey vücudumun ve canımın mülkünün sahibi!

Ben bahçeyim, sen de bahçivansın .

Senin yetiştirdiğin bahçe sahipsizdir,

Senin yüzün olmaksızın onlar neye yarar?

Bu benler, şakaklar ve gül bahçesi gibi yanaklar,

Bu güzellik, bu cemal ve yüz bahçesi,

Siyah bademler ve elâ gözler (1)

Narlar, ayvalar, elmalâr ve yüksek fidan,

Hepsinin rengi güzel, hepsi lezzetli ve tatlı,

Şüphesiz bunlar senden başkasına haramdır.

(1) Siyah bademlerden maksat kaşlardır galiba.

Nexla bedena xwe ra weşînim
 Vî meyweyî cımla de weşînim
 Van sınıbîl û laleyêd-ı xerra
 Reyhan û binefşeyê mıterra
 Yanî ku îzar û zulf û xalan
 Ya qenc ewe ez bî dım bî talan
 Manendê gulan libasê ker kın
 Ax û xwelîyê bî serxwe wer kım
 Zılfan hemî ta bî ta bî kêşım
 Heqqê mîne ca bî ca bî êşım
 Ev bax û buhar û berk û esmar
 Enwar û şıkûfe, cem'ê ezhar
 Nezra nezera tebûn bî carek
 weqfa besera tebûn mibarek
 Talan bî kım ez ewan temamî
 Da behre ne xun ji wan çu amî
 Lêkîn xwe bî xwe dı kım tesewwır:
 Belkî tu lı mm bî bî texeyyır,
 Ev cez'e ne bit lı ba te meqbûl
 Tırsım ku tu mın bî gêrî mes'ûl
 Terkîbê wicûdê cîsm û canın
 Milkêd-ı tene, ne bê xwedanın
 Nuqsan bî bitın ji hısnê mûyek
 Belkî ku bî kî lı mm tu sûyek
 Gava ku lı mın bî kî îtabê
 Zanım ku ne şım bî dım cewabê
 Nêzike, bî bım wekî te medhûş
 Ha weqte dıgel te bım hemaxûş (1)
 Laiq ewe tey bî kım bîsatê
 Pakîze bî bım ji ıxtîlatê

(1) Hemaxûş: Hembêzi. Yanî tê kevım hembêza te, ez û tu hevdû hembêz bî kın.

Bedenimin ağacını silkeyim ben,
Bütün bu meyveleri dökeyim ben.

Bu parlak sünbül ve lâleler,
Halka halka olan menekşe ve reyhanlar,
Yani şakaklar, zülüfler ve benler,
En iyisi hepsini talan edeyim.

Güller gibi elbisemi yırtayım,
Toprağı ve külleri başıma serpeyim,
Zülüflerimin hepsini tel tel çekeyim,
Hakkımdır ki yer yer ağrıyayım.

Bu bahçe ,bahar, yapraklar ve meyveler,
Nurlar, goncalar ve bütün çiçekler,
Senin bakışının adağıydı hep,
Senin gözlerinin vakfıydı ne mutlu!

Hepsini tamamen talan edeyim ben,
Ki hiçbir kimse onlardan birşey yemesin.
Fakat kendi kendime düşünüyorum ki,
Belki sen beni değişik görürsün.

Belki bu yakınma sence makbul olmayacak,
Korkarım ki beni sorumlu tutacaksın.

Vücut ve canımın varlığının terkibi,
Senin mülklerindir, sahipsiz değillerdir.

Güzelliğimden bir kıl dahi eksik olsa,
Belki bana bir öfke gösterirsin.

Bana sitem edersen eğer,
Biliyorum ki cevap veremeyeceğim.

Senin gibi baygın olacağım zaman yakındır,
Seninle kucaklaşacağım zamandır işte,

En iyisi pılı-pırtıyı tophıyayım,
İhtilâttan pâk olayım, temizleneyim.

Ya qcne ewe her bî vê cernalê
 Azerde ne kım qe zılî û xalê
 Teslîm-ı bî kım emanetê Heq
 Tefwîzê te bım bî xeml û rewneq» (1)
 Ev renga eda kırım heqaiq
 Bızdandî jî alemê elaiq
 Hembêz-ı dî merqedê weranî (2)
 Bê zar-ı numa beden jî canî (3)
 Destê xwe bî dıl jî canê şuştın
 Goya ku şemal-ı bû, ve kuştın
 Rûha xwe şîhande pêşê Barî
 Cîsmê xwe sıpare wî mezarî.

Wan matemîyêd-ı dıl bîrîndar
 Tekrar-ı jî nûve kırne hawar
 Efxanê jî canê hazırînan
 Feryadê nîhadê nazırînan,
 Sû roj û şevan jî ferşê xebra
 Peyweste dî çûne erşê e'la
 Hetta weku Zîn bî resm û ayîn
 Techîz-ı kırım wekî dî zanîn
 Lehda ku Mem'ê meleknezer tê
 Yanî sedefa ku ew guher tê
 Ew çende lî ser girîn bî zarî
 Baranê sırîşkê lê dî barî
 Ew çende lî ser bûyîn guherbar
 Ser lê ve kırım jî nûve tekrar

(1) Tefwîzê te bım. Xwe bî sıpêrım te, xwe bavêjım cem te

(2) Weranî: Gerand, gor kır hembêza xwe.

(3) Laş jî gan xuya bû. Yanî jê cuda bû û bê wî xuya bû, bî tenê ma.

En iyisi odur ki bu güzelliğimle,
Eziyet etmeden hiç zülûf ve benlere,
Hak emanetini teslim edeyim,
Bu süsümle ve güzelliğimle sana kavuşayım.»
Zin bu şekilde gerçekleri dile getirdikten sonra,
Dünyayla ilgilerini kopardı.
Memo'nun mezarını kucakladı,
Çaresiz bedeni canından ayrıldı.
Elini tamamen candan çekti,
Sanki bir mumdu da söndürüldü.
Ruhunu Allahın huzuruna gönderdi,
Vücudunu o mezara dayadı.
Gönülleri yaralı olan o matemzedeler,
Yeniden feryad etmeye başladılar.

Hazır olanların canından yükselen figanlar,
Görenlerin yükselen feryadları,
Üç gün üç gece toprak yaygısından,
Devamlı olarak yüce arşa yükselirdi.
Ta ki Zin'i gelenek ve merasimle
Bildikleri gibi gömmeye hazırladılar.
Melek bakışlı Memo'nun bulunduğu mezarın,
Yani o mücevherin içinde bulunduğu sedefin,
O kadar feryadla üzerinde ağladılar ki,
Gözyaşı yağmuru üzerine yağıyordu.
Üzerine o kadar inci gibi gözyaşı yağdırdılar,
Yeniden o mezarın kapağını açtılar tekrar.

Ew herdu guher dî dircekîda
 Ew şems û qemer dî bircekîda,
 Bê wasîte wan kîrîn mîqarîn
 Bê fasîle ew bî hev sîparîn
 Hasıl: Vê kîrîn jî nûve sîndoq
 Mîr gole: «Memê! Jîbo te maşûq»
 Sê car-î jî qalîbê seda hat (1)
 Awazê bî lefzê «Merheba» hat
 Hemyan ku bîhîstî sîrrê tehqîq
 Bîlcîmîle kîrîn bî îşqê tesdîq

Tehsîn û sed aferîn jî wanra (2)
 Qet meylê dinê ne bû bî wanra
 Alûde ne bûn bî xak û xaşak
 Ev bû csera mehebbeta pak
 Pakîze û pakebaz-î ew çûn
 Dûşîze û serfîraz-î ew çûn
 Lebteşne û ber jî hev nexwarî (3)
 Hesretzede çûne pêşê Barî
 Xweş eyş-î kîrîn bî îşqê, wellah
 Xweş pêkve mîrîn, tebarekellah!
 Herçî bî ciwanî şîbhê Zînê
 Tebdîl-î bî ket bî îşqê, jînê
 Ya mîslê Memê bî îşqê ser det
 Eyş û xweşîyê lî rê bî der det
 Elbette mîrad-î dê helînî (4)
 Herçî ku îrade dê bî bînî

(1) Jî qalîbê: Jî laşê Memê.

(2) Tehsîn: Ev kelîma pesnêye, wek «Aferîn».

(3) Ber: Fikî.

(4) Helînî: Bî gîre, bî sîtîne.

O iki mücevheri bir kutuda,
 O güneşi ve ayı bir burçta,
 Vasıtasız olarak birbirinin yanına koydular,
 Fasılasız olarak onları birbirine dayadılar.
 Hulûsa Memo'nun sandukasını yeniden açtılar,
 Bey dedi ki: «Memo! Al sana yar!»
 Memo'nun césedinden üç defa ses geldi,
 O ses «Merhaba» diye yükseldi.
 Gerçeğin bu sırrım herkes işitince,
 Hepsi aşka inandılar.

Yüzlerce takdir ve âferin onlara,
 Dünyanın meyli hiç yoktu onlarda.
 Toprakla ve çer-çöple bulaşmadılar,
 Buydu nezih aşkın eseri.
 Nezih ve gerçek âşık olarak gitti onlar,
 Bâkir ve alnı açık olarak gitti onlar.
 Sıusuz dudaklı ve birbirinden meyve yemiyerek gittiler,
 Hasetzede olarak Allahın huzuruna gittiler.
 Aşkla güzelce yaşadılar vallahi,
 Birlikte güzelce öldüler, ne mutlu.
 Zin gibi genç olarak,
 Hayatını aşkla değiştiren kimse,
 Ya da Memo gibi başını aşka feda eden,
 Hayatı ve sevinci onun yoluna feda eden kimse,
 Elbette muradını alacaktır,
 Her ne isterse ona kavuşacaktır.

Yareb! Bı kelalê ıŝqê sadıq,
 Yareb! Bı kernalê sıdqe aşıq,
 Yareb! Bı ŝerîniya cernalê,
 Yareb! Bı evîniya celalê,
 Yarebbî! Bı derdê hîcrê cangah, (1)
 Yarebbî! Bı zewqê weslê dılxwah,
 Yareb! Bı helaweta hcbîban,
 Yareb! Bı edaweta reqîban,
 Yarebbî! Bı nazê nazenînan,
 Yareb! Bı nîyazê xemguzînan,
 Yarebbî! Bı avê çavê bılbıl,
 Yareb! Bı xunavê navê sorgul
 Yarebbî! Bı eşké alê Mecnûn,
 Yarebbî! Bı rûyê Leylê gulgûn,
 Yareb! Bı Memê û wê evînê,
 Yareb! Bı tehessıra lı Zînê,
 Weqtê ku cuda dı kî jı canî
 Bê behre ne kî jı ıŝgê, Xanî.
 Yanî jı welayeta Muhemmed
 Mehrûm-ı ne kî tu yareb! Ehmed
 Çawa jı nıbwetê bı qale (2)
 Metleb jı welayetê wî hale (3)
 Daîm ewî guft û go welaye
 Lêkîn ewî cıst û co bclaye
 Qewlêd-ı wî ser serî guzafın
 Fîlêd-ı wî cımleten xılafın

(1) Hîcrê cangah: Dûrketina Yarê, ku ganê evîndar pêraye.

(2) Jı pêxemberiyê bı zanîne, derheqqê pêxemberiyêda zanîna wî heye û dı babetê dînda bı ılmê zahırî bûye zana.

(3) Metleb: Daxwaz. Hale: Qenciya hal û dile. Yanî dıxwaze ku wek bı derê xwe, bı dilê xwe çî zana bı be û bı be dostekî qenc jı Pêxember'ra.

Allahım! Gerçek aşkın âşıkâ verdiği yorgunluk için,
 Allahım! Aşkın gerçeğinin kemali için,
 Allahım! Güzelliğin şirinliği için,
 Allahım! Kudret ve büyüklüğün sevgisi için,
 Allahım! Ruhu kapan yarin hicranının derdi için,
 Allahım! Gönül dileğine kavuşmanın zevki için,
 Allahım! Sevgililerin tatlılığı için,
 Allahım! Rakîplerin düşmanlığı için,
 Allahım! Nazeninlerin nazı için,
 Allahım! Ganî yiyenlerin yakarışları için,
 Allahım! Bülbülün gözyaşları için,
 Allahım, Kırmızı gül içindeki nem için,
 Allahım! Mecnun'un kanlı gözyaşları için,
 Allahım! Leylâ'nın gül renkli yüzü için,
 Allahım! Memo ve o aşkı için,
 Allahım! Zin'deki hasret için;
 Canını aldığın zaman,
 Hânî'yi aşktan nasipsiz kılma.
 Yani Muhammed'in dostluğundan,
 Allahım! Mahrum bırakma Ahmed'i.
 O nasıl peygamberlik hakkında bilgi sahibiyse,
 Dostluktan maksadı da onun, haldir.
 Onun her zaman söyleyip durduğu, dostluktur,
 Fakat arayıp durduğu da, belâdır.
 Onun sözleri baştan başa güzaftır,
 Onun fiilleri baştan başa aykırıdır.

Zahır jî wera selîse guftar
Batın bî wera xebîse kîrdar
Manendê Memê ewê mîrîncan
Teşbihê Bêkîr bî bexşe qencan

Onun sözleri gönüŖte sizce selîstir,
Aslında ise size karşı yaptıkları habistir.
Onu da, canını veren Memo gibi
İyilere bağıŖla, Bekir gibi.

LVII

HER GÎYA LI SER KOKA XWE ŞÎN DI BE

Hikmet ewe ew ji darê dinya
Çûn seyr-î kîrîn serayê uqba:
 Wan terk-î ne kîr cîbîlleta xwe
 Her yek xulîqîn li xîlqeta xwe
Yanî ku li ser Memê û Zînê
Şîn bû ji zîracta evînê
 Riskîn du eded nîhalê serkeş
 Ra bûn bî hewave herdu serxweş
Yek serwê sehê, û yek senewber
Sersebz û letîf û sayeguster
 Wan dest-î di gerdenêd-î yekra
 Qedda xwe dirêj kîrîn bî yekra
Şîn bû ji ewê berî ji xêrê (1)
Darek li qiyafeta Kîmêr'ê
 Ew dar-î ji rahatî berîbû
 Manendê xwedan-î b'stirîbû

(1) Ew ku ji xêvrê û qencyê bê parbû. Yanî Bekir.

LVII

HER OT KENDİ KÖKÜ ÜZERİNDE YEŞERİR

Onların dari dünyadan ahret sarayına
Yürüyüp gitmelerinin sebebi şudur ki,
Onlar yaratılış huylarını terk etmediler,
Her biri kendi yaratılışına göre yaratıldı.
Sonra Memo ve Zin'in mezarı üstünde,
Aşk ziraatından yeşerdi,
Ve yetişti iki tane serkeş fidan,
Havaya kalktı ikisi de sarhoş.
Biri yüksek selvi, diğeri çam,
Yeşil uçlu, lâtif ve gölgeliydi.
Kolları birbirinin boynuna dolandı,
Boylarını birbiriyle birlikte yükselttiler.
O hayırdan uzak olanın mezarından da (1)
Ardıç kıyafetinde bir ağaç yeşerdi.
O ağaç rahat durmaktan uzaktı,
Sahibi gibi o da dikenliydi.

(1) Bekir'i kastediyor.

Ra bû xwê gîhande her du daran
 Bû maniê weslê her du yaran
 Rahet wî ne şî bî ket mîdare
 Xesmaneyê kîr wî aşîkare
 Dîsan xwe gîhande wan hebîban
 Ew lê pêçîya wekî reqîban
 Hasıl: Lî fîrû', eger usûlan (1)
 Ew lê fetilî wekî fuzûlan

Xelqê ku bî esl-î bedsırıştın
 Ew esl-î jî wan qe têtê şuştın!
 Çıl salî tu henzelê bî çînî,
 Sed avî bî dî bî hengivînî,
 Perwerde bî kî bî afîtabê,
 Her dem bî reşînî lê gulabê,
 Her roj-î reha wê lê bî ker kî, (2)
 Wê fasileyê tîjî şeker kî, (3)
 Xîzmet bî kîrî tu hinde wane, (4)
 Ew bo te dî bîte Hindewane!
 Da fîkr-î ne kî dema ku ber det
 Ew xeyrê jî tehlîyê semer det

(1) Fîrû: Şaxan û gulîyan. Usûl: qurmên daran.

(2) Reha vê û koka wê bî qelêşî.

(3) Wê fasileyw: Koka wê.

(4) Hinde wane: Hinek dîn jî weha, ew qas jî.

MEMO ZİN

Kalktı kendini iki ağaca yetiştirdi.
İki yarin kavuşmalarına engel oldu.
Rahat durup geçinmek bilmiyordu o,
Hasımlığını aşıkâr kıldı o.
Yine kendini o sevgililere yetiştirdi,
Rakıbler gibi onlara sarıldı.
Hulâsa: O ağacın köklerine ve dallarına,
Yaramazlar gibi dolandı o.

Soyca kötü huylu olan yaratıklar,
O soy kendilerinden temizlenir mi hiç?
Kırk yıl Ebucehil Karpuznu eksen,
Ona yüz kerre bal suyu da versen,
Güneş ışığıyla da onu beslesen,
Her zaman ona gülsuyu da serpsen,
Her gün damarlarını yarsan,
O boęumlarına şeker de doldursan,
Bir o kadar daha böyle hizmet etsen;
O sana karpuz olur mu hiç
O meyve vereceği zaman, sanmıyasın ki,
Acıdan başka bir meyve verecek.

LVIII

DAWIYA ÇİROKÊ

Agahê jî halê dewrê eyyam (1)
Ev renge he gote mm serencam
 Go: Pîrekî mihredarê aşiq
 Qewlê wî jî rengê sıbhê sadıq
Weqtê weku ew dî bû mıraqıb
Rûha wî dî bû lî cîsmê xalib
 Esrar-ı dî bûn lî wî diyarî
 Nêçîr dî kîrîn lî erşê Barî
Xaib ku dî bû jî alema gıl
Xalib ku dî bû lî alema dıl
 Qelbê wî jî sırrê lewhê mehfûz
 Her lehze dî bû bî keşfê mehzûz
Zahır ku dî bûn jî wî keramat
Ageh dî kîrîn Xwedan meqamat
 Wî pîrî bî xewn, eger bî îlham
 Ev renga he kîr heqîqet î'lam
Go: Çûme diyarê baxê Rıdwan
Mın dî du hezar-ı hor û xılman

(1) Mîrovekî ku jî halê gera rojan haydarbû.

LVIII

HİKÂYENİN SONU

Günlerin devranından haberdar olan adam,
Bana şöyle anlattı hikâyenin sonunu:
Dedi ki: Âşık ve sevgi sahibi bir yaşlı vardı,
Sözleri fecir gibi doğruydu.
Kendisi düşünceye daldığı zaman
Ruhu vücuduna galip gelirdi.
Sırlar ona aşikâr olurdu,
Allahın arşında avlamrdı.
Toprak âleminden kaybolduğu zaman,
Gönül âlemine galip geldiği zaman,
Onun gönlü Levh-i Mahfuzun sırrından
Her an haberdar olup haz alırdı.
Ondan kerametler görüldüğü zaman,
Ermiş kimseler de haberdar olurlardı.
O ihtiyar rüyada mı, ilhamla mı,
Gerçeği şöylece açıkladı:
Dedi ki: «Cennet bahçesine gittim,
Orada ikibin huri ve cennet çocuğu gördüm.

Bîlcımle dî qesrekî emeldar
 Ew qesr-ı bitûn jî durrê şehwar
 Yek şîbhê Bekîr bî tac û bînpêr
 Westayî lî ber derî mîqerrêr
 Çoganekî heyzeran dî desbû
 Emma me m zanî ew çî kesbû
 Mm gote wî: «Ey xwdan meratîb!
 Aya tu xwedanî, ya ne hacîb?»
 Go: «Şêx! Tu nî zanî ma ku kîme?
 Ez ew Bekîr'ê ku qapûçîme
 Ez mîştêrekê Memê û Zîn'im
 Lew l'êre he asîtanîşîmm (1)
 Ev qesre ku heşt tebeq eyanî
 Yek ya mîne, heft tebeq dî wanî
 Ez l'êre emîn û dest bî darîm
 Lêkîn tu wî mîlkî hîssedarîm
 Her çendî bî şîklê pasîpanîm
 Emma bî mekan şerîkê wanîm»
 Mm gote wî: «Ey nîkû serencam!
 Wazîh bî ke halê bo mm î'lam
 Her çend kerema Kerîm'î ame
 Barî bî çî da te ev meqame?»
 Go: «Şêx! Tu hêj ne bûyî arîf
 Emma dî dînê tu bûyî waqîf
 Ez ger bî xeber reqîbê wanbûm
 Lêkîn bî nezer hebîbê wanbûm
 Mm ew jî dînê bî paşve kêşan
 Mu'tad-ı kîrîn bî derd û êşan
 Xweşî dî dînê lî wan bî der dan
 Mînqad-ı kîrîn bî dax û derdan
 Ew çênde me dane wan sîyaset
 Hetta weku bûn xwedan rîyaset

(1) L'êre he: Lî êre he. Yanî lî vîra hanê.

Hepsi bir köşkte çalışıyorlardı,
 O köşk tamamen değerli incilerden yapılmıştı.
 Eekir'e benzeyen taçlı ve silâhlı bir adam,
 Kapının önünde karar kılıp durmuştu.

Bir hazeran değnek vardı elinde,
 Fakat kim olduğunu bilmiyordum ben.

Dedim ki ona: «Ey mertebeler sahibi!

Acaba sen sahip misin, yoksa kapıcı mı?»

Dedi ki: «Şeyh! Sen kim olduğumu bilmiyor musun?

Ben kapıcı olan o Bekir'im.

Ben Memo ve Zin'in ortağım,

Onun içindir ki burada eşikte oturuyorum.

Bu köşk ki gördüğün gibi sekiz katlıdır,

Bir katı benimdir, yedi kısı da onların.

Ben burada emniyet için elimde değnek duruyorum,

Fakat bu mülke hisse sahibiyim.

Gerçi nöbetçi biçimindeyim,

Ama bu mekânda onların ortağım.»

Ben ona dedim ki: «Ey sonu iyi olan!

Bana durumu açıklayarak anlat.

Gerçi Allahın lütfu geniştir,

Fakat Allah bu makamı ne için sana verdi?»

Dedi ki: «Şeyh! Sen henüz ârif olmamışsın,

Fakat dünyada bunu öğrenmişsin.

Ben gerçi sözle onların rakîbiydim,

Fakat gözle onların dostuydum.

Ben onları dünyadan geri çektim,

Dertler ve acılarla mübtelâ kıldım.

Gönül rahatlığını dünyada onlardan aldım,

Dağlamalar ve dertlerle onlara boyun eğdirdim.

Ben onlara o kadar siyaset verdim ki,

Baştaçı oldular sonunda.

Lewra me lı derrê wan xeber da
 Hetta ku serê xwe tê bı der da
 Ev her du cîhan bı hev hewîne
 Ev derre lı derrê hev qewîne (1)
 Hetta weku ber ne dî tu yêkê
 Na bînî çu lezzetê jı yêkê
 Ew derre bı wan me daye berdan
 Kêşane bı asîman jı erdan
 Mm dayîye wan bitun bıhiştêk
 Wan dayîye mın jı baxî, xıştêk».

 Şêx mayî lı gotına wî guhdêr
 Go: «Ey şeqîyê te aqıbet xêr!
 Tacdîn ku tu kuştî bê cîneyet
 Barî bı wîra çı kır îneyet?»
 Go: «Efw-ı kır ew, cenabê Barî
 Bû cennetî, û ne çûye narî
 Xellaq-ı, xırabî-yû xebîsî
 Bexşîne wî, cennetê nivîs
 Alem ku bı dest xırabîya mın
 Acız kırîbû fesadîya mın
 Kuştım wî jıbo nizamê alem
 Bo rahetîya ewamê alem
 Zahır wî eger çı kır qebahet
 Batın bûye rahet ew qebahet
 Şolın hene zahıren xırabın
 Fî'lın hene sûreten sewabın
 Yek edle lı sûretê cefayê
 Yek qehre dı kîswetê wefayê
 Lê perdekeşê rımûzê hîkmet (2)
 Bê sır ne kır ew kınûzê qısmet

(1) Ev derre: Ev her du hewî. Lu derrê hev: Lı dijê hevdu.

(2) Perdekeşê rımûzê hîkmet: Ê ku perde kışandîye ser ıgarret hikmetan, û ew veşartîne. Yanî Xwedê.

Şunun için onların zararına konuştum,
Tâ ki başımı da o yolda feda ettim:

Bu iki cihan birbirinin kumasıdır,
Bu iki kuma birbirine çok karşıdırlar.

Sen birini boşamadıkça,
Öbüründe hiçbir tat bulamazsın.

Ben onlara okumayı bıraktırdım
Onları yerlerden göklere yükselttim.

Ben onlara bütün bir cennet verdim,
Onlar da bana bağdan bir çubuk verdiler.»

Şeyh onun sözünü dinliyekaldi,
Dedi ki: «Ey sonu hayırlı olan günahkâr,
Tacdin ki seni cinayetsiz olarak öldürdü,
Allah onun hakkında ne yaptı?»

Dedi ki: «Allah onu affetti,
Cennete gitti o da, cenehheme gitmedi.

Yaratıcı onun kötülüğünü ve günahlarını,
Bağışladı ve ona cenneti yazdı.

Alem benim kötülüğümün elinden
Usanmıştı, müfsitliğim herkesi usandırmıştı.

O beni âlemin düzeni için öldürdü,
Âlemdeki kamunun rahatı için öldürdü.

Gerçi görünüşte kötülük yaptı o,
Aslında o kötülük rahatlık oldu.

Bazı işler vardır ki görünüşte kötüdür,
Bazı fiiller vardır ki görünüşte doğrudur.

Biri cefa kılığına girmiş adalettir,
Biri de vefa kisvesine girmiş hışımdır.

Fakat hizmetlerin işaretlerine perde çeken yaratıcı,
Bu taksim hazinesini sırsız bırakmadı.

Tewzî-ı ne kır lı amê nasan
 Mexsûs ewî da nedîm û nasan
 Ew sır wî ne kır jıbo me malûm
 Hın mehremın û hınek dı mehrûm (1)
 Sed şıkr-ı ezê xırab, û Tacdîn
 Mehza bı teellıqa Mem û Zîn
 Mehrûm-ı ne bûn bı pırgunahî
 Bûn mezherê rehmeta îlahî»

Ey dost-ı! Bı dıl be yarê qencan
 Ya qenc-ı bı be neyarê qencan
 Ew qencın û qencîyê dı zanın
 Ew xeyrê jı qencîyê m zanın
 Hindî ku bı wan bı kî cefayê
 Ew dê bı kırın bı dıl wefayê
 Zînhare! Me be mıhıb xıraban
 Ne dostê, ne dıjminê kılaba
 Ger dost-ı bî, dê bı kın te murdar
 Wer dıjminî, dê bı kın bîrîndar
 Ev hîmmete xasê aşiqane
 Ev mertebe rahê sadıqane
 Xelqê ku wekî Bekır şeqîne
 Fîlêd-ı wî cımla naheqîne,
 Yan şıbhetê Tacıdîn dı cebbar
 Qettal û delawer û cegerdar,
 Mafû bı ketın kerameta wan
 Mexfûr-ı bı bın jı hîmmeta wan
 Teqwîyyetê wan bı bît mededkar
 Teb'îyyetê wan bı ket sezawar.

MEMO ZİN

Sıradan insanlara bunu dağıtmadı,
Mahsus onu dostlara ve tanıdıklara verdi.
O sırrı bize bildirmedi o,
Kimi mahremdir, kimi de mahrum.
Yüzlerce şükür ki Tacdin ve kötü olan ben
Sadece Memo ve Zin'le ilgili olduğumuzdan,
Çok günah işlemekle mahrum kalmadık,
İlâhî rahmete mazhar olduk.»

Ey dost! candan iyi adamların dostu ol,
Ya da iyice iyi adamların düşmanı ol.
Onlar iyidirler ve iyiliği bilirler,
Onlar iyilikten başka birşey bilmezler.
Sen onlara ne kadar cefa göstersen,
Onlar candan vefa gösterecekler.
Sakın kötü adamların dostu olma,
Köpeklerin ne dostu ol, ne de düşmanı.
Onların dostu olsan, seni kirletirler,
Düşmanları olsan seni yaralarlar.
Bu himmet âşıklara mahsustur,
Bu mertebe doğruların yoludur.
Bekir gibi suçlu olan insanlar,
Fiillerinin hepsi haksızlık olanlar,
Ya da ceberrut Tacdin gibi,
Öldürücü, savaşçı, taş yürekli olanlar,
Âşıkların iyiliğinden affedilirler,
Onların himmetiyle günahları örtülür.
Onların takviyesi destek olur,
Onlara uymak uygun ve yerinde olur.

MEM Û ZÎN

Ev remze heqîqeta letîfe

Îz'an bî ke nukteyê zerife

Îz'an bî ke mes'elê, mîderrîs!

Texmînê mesahetê, mîhendîs!

Dîjmîn ku jî ısqê behrewer bîn

Bes, dost-ı ne dê dî mî'teber bîn!

Ev renga teellîqa reqîban

Bes, çende tefewwîqa hebîban!

Xasma ku mîhıbb bî bîte mehbûb

Ew talîbê heq bî bîte metlûb

Heqqa ku tenê wî heq dî zanît

Qet xeyrê wî kes bî heq nî zanît

Bu işaret ince bir gerçektir,
İz'an et zarif bir nüktedir.

Hoca! Meseleyi iz'anla incele,
Mühendis! Alanı iyice tahmin et.

Düşmanlar aşktan pay aldıktan sonra,

Dostlar mı değer kazanmıyacaklar?

Rakıblerin ilgileri böyle olunca,

Dostların üstünlüğü ne kadardır acep?

Özellikle dost sevilirse,

Ve hakkı arıyan bir talib olursa,

Gerçekten yalnız onu hak bilir,

Ondan başka kimseyi hak bilmez.

İdrâk sahibi olup da irfan arıyanlar,
Senin hakkında, «Tanımadık» dediler.

Hânî, şu bilgisizliğiyle senin hakkında

Sapıklığa düşerse çok değil, inan.

Meğer yardımcısı Allah ola

Ya da rehberi Mustafa!

Allahım! Mustafa'nın hakkı için,

Hânî'yi kendine âşına kıl!

LIX

EVÎNA RASTÎN

Ey mîstemîe mesal û teswîl!
Wey mîctehîdê qîyas û te'wîl!
 Xanî ku jî camê ısqê dîn bû
 Ew şoreşerab-ı pê şêrîn bû
Ew çende ve xwar ewê ne heşyar
Agahî nema ewî jî guftar
 Mestaneye ew, bî keyfê me'mûr
 Dîwaneye ew, bî urfê mazûr
Mexmûre û badenoş û serxweş
Lew badefîroşe û mîşewweş
 Herçî ku dî bêjîtî, hewaye
 Ger guh bîdînê newayê naye
Ew ney ne helal û ne herame
Bê perdeye, lê ne bê meqame
 Kurdî, Erebî, Derî û Tazî (1)
 Terkîb-ı kırın bî hezl û bazî
Hîndek jî fesaneyêd-ı Bohtan
Hîndek dî behane, hîn dî buhtan

(1) Derî: Ev zaravekî Zarê Farisî'bûye. Tazî: Erebl.

LIX

GERÇEK AŞK

Ey misalleri ve aldatmacaları dinliyen!

Ey kıyas ve te'vilin müctehidi!

Hânî aşk şarabıyla delirince,

O tuzlu şarap ona tatlı gelince,

O kadar içti ki o uyanık olmayan,

Sözlerinden haberi kalmadı onun.

O mesttir, keyif ile memurdur,

Divanedir o, örf ile mazurdur.

Mahmurdur, şarap içer ve sarhoştur

Bunun içindir ki şarap satıcısıdır ve müşevveştir.

Onun söylediklerinin hepsi aşktır,

Eğer dinliyorsanız, o ney'in sesidir.

O ney ne helâldir, ne de haram,

Perdesizdir, fakat makamsız değildir.

Kürtçe, Arapça, Derice ve Tazice, (1)

Terkibedip şakayla ve oynayarak

Bazı Botan efsanelerini,

Bazı bahaneler, bazı bühtanlar,

(1) Derice Farçanın, Tazice de Arapçanın bir lehçesidir.

Bohtî û Mihemmedî-w Sîlîvî (1)
 Hîn le'l û hînek ji zêr û zîvî
 Xermuhre û morîk û mîrarî (2)
 Hîndek dî şefaf û hîn dî tarî
 Tersî'î kîrîn wekî bîçûkan
 Înane bî qeyserî û sûkan
 Hîn qîsse û hm ji wan mîsalîn
 Hîndek dî heram û hm helalîn
 Her qîsse ji hîsse behremendîn
 Her emsîle, ger bî zanî pendîn
 Lêkîn wî xerez ji guft û goyê
 Meqsûd-î ji hînde cîst û coyê
 Zahîrkîrîna cemalê îşqe
 Sabîtkîrîna kemalê îşqe
 Îşq ayîneyê Xwedanumaye
 Xurşîde sîfet, xwedan zîyaye
 Xafîl me be îşqê filheqîqe
 —Ey rehrewê eqrebut-terîqe!—
 Xweş cewhere, cmsê kîmîyaye
 Qedrê wî bî zan, gîranbuhaye
 Teb'ê weku sîfr û bê cîlane
 Qelbê weku qelb û ya qelane,
 Ew cewherê, wan dî ket mîtella
 Ev seyqeîc wan dî ket mîcella.
 Herçî ku kesek bî ket îrade (3)
 Ya îşq-î mîrîde, ya mîrade
 Ayîneyê eksê bê mîsale
 Gencîneyê sîrrê bê zewale
 Kes nîne ji îşqê bê eser bît
 Mîmkun, ku ji zewqê bê xeber bît

(1) Ev navêd sê şîweyê Zaravê Kurmancî'ne.

(2) Xermuhre: Moriyên keran.

(3) Bî ket îrade: xwaze, bî evîne.

Botice, Mehmedice ve Silivice, (1)

Bazı hakîkler, bir kısım da altın ve gümüş,
Katır boncuklarını, boncuk ve incileri,
Bir kısmı parlak, bir kısmı da siyah,
Süsledi çocuklar gibi,
Çarşı ve pazarlara getirdi.

Bunların bir kısmı hikâyedir, bir kısmı da misâl,
Bir kısmı haramdır, bir kısmı da helâl.

Her kıssa hisseden pay alır,
Her misâl de, eğer bilersen öğüttür.
Fakat onun bu sözlerden maksadı,
Bunca dolaşıp durmaktan maksadı,
Aşk cemalini izhar etmektir,
Aşk kemalini ispat etmektir.

Aşk, Tanrıyı gösteren aynadır,
Güneş gibi ı ışık sahibidir.

Gerçek aşktan gafil olma,
Ey en yakın yolun yolcusu!
Güzel bir cevherdir, kimya cinsindendir,
Onun kadrini bil, onun değeri ağırdır.

Bakır ve cilâsız olan tabiatlar,
Kalp olan, ya da kalay olan kalbler,
Bu cevherdir ki onları parlatır,
Bu cilâdır ki onları cilâlar.

Her kim ki birşey irade ederse,
Aşk ya onun muradıdır, ya da onu iradeye sevkeder.
O, eşi olmayan bir yansıma aynasıdır,
O, zevâli olmayan bir sır hazinesidir.

Aşktan esersiz olan hiç kimse yoktur,
Meğer ki zevkten habersiz ola.

(1) Bunlar Kürtçenin şiveleridir.

Her kes bî kıyasê himmeta xwe
 Dê serf-ı bî ket îradeta xwe
 Lê ekserê amîyan nezanın
 Nefsa xwe jıbo xwera nı zanın
 Nabalıx û ebleh û sefîhın
 Ya zahıd û sofî-yû feqihın
 Ew cahıl û ummî-yû sefilın
 Bê mırşıd û rehber û delîlın
 Naçar-ı dı bın lı ısqê bayî'
 Neqdê xwe dı dın bı hısnê zayî'
 Hın serf-ı dı km bı eyşê dınya
 Hın pê dı kırın serayê uqba
 Ev herdu celeb dı bın zîyankar
 Mehrûm-ı dı bın jı zewqê dıdar

MEMO ZİN

Herkes kendi himmeti ölçüsünde,
İradesini sarf edecektir.

Fakat sıradan insanların çoğunluğu bilgisizdir,
Kendi nefislerini bilmez, tanımazlar.

Olgun değil, ahmak ve akılsızdırlar,
Ya da zahit, sofı ve din bilginleridirler,
Onlar cahil, kara cahil ve sefildirler,
Mürşitsiz, öncüsüz ve kılavuzsuzdurlar.

Çaresiz aşkı satarlar onlar,
Paralarını güzelliğe verirler boşuna.

Kimisi dünya yaşayışıyla onu harcar,
Kimisi de onunla ahret sarayını satın alır.

Bu iki topluluk da zararlı çıkar,
Mahrum kalır görmek zevkinden.

LX

GELO EV XEWNE YAN XIYALE? (1)

Saqî! Were bêje mîn, çî lewne?
Ev kewne xiyale, ya ne xewne?
Tabîr-ı me ke ku ew betale
Teswîr-ı me ke ku ew xiyale
Axaz-ı eger çî rengheyate
Encamê heyatâ wî memate
Yanî ku wicûde bê wicûde
Xweş xîlqete, heyfe bê xulûde!
Eflak û enasır û mewalid (2)
Exlat û tebayî'û meqalid (3)
Vêkra dî bedî'ul-îştirakın (4)
Têkda dî serîul-înfîkakın (5)

(1) Hozan dî vê pişkêda jîna însan dî sewirîne.

(2) Eflak: Felekın. Enasır: Unsurên ku jîn û hebûyî jî wan çê bûne, ku av û agir û hewa û axın. Mewalid: Tebîetên ku jî wan unsuran çê dî bîn, ku şilî û germî û serma û zıwayîne.

(3) Exlat: Tîştên ku jî wan tebîetan çê dî bîn û jî cıvana wan tîn restê, wek mîrovan. Tebayî: Tebîetın. Meqalid: Miftên gerdûnê.

(4) Bedî'ul-îştirakın: Bî awakî xweşik bî hevdûra hevparın, xweş gîhane hevdû û bî hevdûra ev jîn anîne rastê.

(5) Serî'ul-înfîkakın: Zû jî hevdû dî qetın.

LX

BU RÜYA MIDIR, HAYAL MİDİR? (1)

Sakî! Gel söyle bana ne renktir bu,
Bu âlem hayal midir, yoksa rüya mıdır?
Onun asılsız olduğunu yorumlama,
Onun hayal olduğunu tasvir etme.
Başlangıcı gerçi hayat rengindedir,
Ama hayatının sonu da ölümdür.
Yani var olmayan bir varlıktır bu,
Güzel yaratılışıdır, ne yazık ki ölümlüdür bu.
Felekler, unsurlar ve onlardan doğan tabiatlar, (2)
Bu tabiatlardan meydana gelenler ve felekler,
Hep birlikte güzel bir şekilde ortaklık yaparlar,
Hep birlikte çabucak birbirlerinden ayrılırlar.

(1) Bu bölümde insan hayatı tasvir ediliyor.

(2) Unsurlardan maksat varlıkların kökü olan ateş, su, toprak ve havadır. Eskiden yalnız bunlar bilinirdi, sonra başka unsurlar da keşfedilmiştir. Bunlardan doğan tabiatlar da ısı, nem (Yaşlık), kuruluk ve soğuktur.

Serrîştêyê gewhera beqane
 Sermayeyê ılleta fenane
 Hindek dı seqîl û hın xefîfın
 Hindek dı xefîy-yû hm letifın
 Her çendî jıbo me esl û bêxın·
 Her çar-ı jıbo me axê şêxın (1)
 Ağır ve mırıt, hewa hewaye (2)
 Av er çıkîya, heba hebaye (3)
 Eflak-ı mîsalê asîyab'ın
 Hemware bı çerx û inqılabin
 Dexlê lı wî aşî ademîne
 Metmûrevê erdê ardê lîne (4)
 Ew dane dı nobet û tewalî
 Daîm dı rızın jı dev çewalî
 Herçî rızîya dı bit mıcezza
 Jêkra dı bın û dı bit miherra
 Texmîr-ı dı km jı nûve tekrar
 Ew qalibê qelbê qabilun-nar
 Ew çende dı kêşın ew sıyaset
 Razîne bı merteba necaset
 Fîlcımle ne mırde û ne ehya
 Ber mûcibê «la yemûtu yehya» (5)
 İlla ku nefis û paketînet
 Yanî ku nufûsê nîkesîret
 Dehqan bı xîsûsiyet helînit
 Wê daneyê xasseten bı çînit
 Hetta ne rızıt helak-ı na bit
 Naresket, û qence pak-ı na bit

(1) Axê şêxın: Şaxêd axêne.

(2) Hewa na mîne, wında dı be.

(3) Heba hebaye: Ax tunne dı be.

(4) Tıştê ku dı bın erdêda veşariye, ardê nerme.

(5) Lı gorî fermana Xwedê ku dı bêje: «Xelkê dojê ne dı mırın û ne ve dı jîn»

Ölümsüzlük cevherinin ipuçlarıdır,
 Yok olma hastalığının sermayeleridir,
 Bir kısmı ağırdır, bir kısmı hafif,
 Bir kısmı gizlidir, bir kısmı lâtif.

Gerçi bizim soylarımız ve köklerimizdir,
 Dördü de bizim için yol göstericidir.

Ateş sönerse, hava yok olur,
 Su kurursa eğer, toprak toz olur.

Değirmen gibidir felekler,
 Çarklıdırlar, devamlı dönerler.

O değirmenin daneleri insanlardır,

Yer altındaki saklı olan, yumuşak un gibidirler.

O daneler sırayla ve peş peşe,
 Devamlı dökülürler çuvalın ağzından.

Dökülen her dane parçalanır,
 Bölünür ve öğütülür.

Yeniden tekrar yoğururlar onu,
 Ateşe müstahak olan o kalp kalıbı.

O kadar macera çektiği halde,
 Yine pislik mertebesine razıdırlar.

Genellikle ne ölüdür, ne diri,

«Ölmez ve dirilmez» sözü gereğince. (1)

Yalnız değerli ve pâk tıynetli olanlar,

Yani iyi gidişli nefisler,

Onları çiftçi özel olarak kaldırır,

O daneyi özel olarak ekerse.

Çürümedikçe helâk olmaz,

Olgunlaşmaz ve iyice pâk olmaz.

(1) «Ölmez ve dirilmez» sözü bir âyetin parçasıdır, orada cehennemdekilerin halinden bahsedilir.

Weqtê resîya û bûye gûşe
 Wê dê bî qutîn jîboyê tûşe
 Aşê dev û çeççeqa zımanan
 Ava dehen û berê dıdanan
 Ew çend ewî deq dî dın, dî hêrın (1)
 Ew çende dî şehrê ten dî gêrın (2)
 Ew çend dî qutîn wî ev emeldar
 Hetta we ku hûr bî bit wekî ar
 Hasıl: Ku jî paşê wan cefayan
 Dê bête teserrıfa quwayan (3)
 Geh cazîbe batınê ve kêşıt
 Geh masîke big'vışıt, bî êşıt
 Dem hazıme bêt, ewî bî ket hezm
 Dem dafîe bêt, ewî bî ket kezm
 Tennûrê meidde wî bî pejıt
 Herçî ku xırabe jê bî rêjıt
 Tas'îd-ı bî km heçî letîfe
 Tenzîl-ı bî km, heçî kesîfe
 Paşê jî wî, eltefî cuda km
 Temyîz-ı bî kın, jî hev bela km
 Tebbaxê herareta xerîzê
 Sebbax û mınneyyîzê temîzê
 Tewzî'ı bî ket lı cîsm û a'zan
 Mamûr-ı bî bın cîhat û erkan
 Dîza ceger û dîlê zıcacî
 Teqtîr-ı bî km meya mîzacî
 Hasıl: Ereqa meya heyatê
 Teqtîr-ı ku bû wekî nebatê
 Hêja jî zıhûrê van şîûnan
 Bû qabilê alema bitûnan

(1) Deq dî dın: Dî kutîn.

(2) Dî şehrê ten: Dî bajarê laşda.

(3) Teserrıfa quwayan: Bın hukmê quwwetên ku dî laşê

Olgunlaşıp salkım olduğu zaman,
Onu döverler erzak için.

Ağzın değirmeni ve dilin çakçak'ı (1)

Ağzın suyu ve dişlerin taşı,

O kadar onu döverler ve öğütürler ki...

O kadar onu ten şehrinde dolaştırırlar ki...

Bu işçiler onu o kadar döverler ki,

Ta ki un gibi ufalıncaya kadar.

Hulâsa: O cefalardan sonra,

Kuvvetlerin tasarrufuna gelir sıra.

Kâh çekici kuvvet içerisini çeker,

Kâh tutucu kuvvet onu ezer ve acıtır.

Bazan hazmedici kuvvet onu hazmeder,

Bazan itici kuvvet gelip onu yutar.

Mide tandırı onu pişirir,

İşe yaramıyan kısımlarını döker.

Yumuşak olan kısımlarını yükseltir,

Katı kısımlarını da aşağı indirir.

Sonra en yumuşağını ayırırlar,

Birbirinden ayırıp dağıtırlar.

Devamlı ısının aşçısı,

Birbirinden ayıran mümeyyiz boyacı,

Onu vücuda ve organlara tevzi eder,

Yönler ve köşeler onunla mâmur olurlar.

Ciğerin çömleği ve kalbin şişesi,

Karışık şarabı damlatırlar.

Hulâsa: Hayat şarabının teri,

Nebat şerbeti gibi damlatılınca,

Bu hallerin zuhurundan sonra henüz,

Karınlar âlemine kaabil olur.

(1) Çakçak: Danele n depodan değirmen taşının deliğine düşmesini sağlayan tahta parçası.

Geh xûte dı xut dı behrê ma î(1)
 Rengîn dı bitın demek dîmaî
 Dem ıqde dı bit jıboyê terkîb (2)
 Teswîr-ı dı bit bı nezm û tertîb
 Terkîb-ı ku bû mîsalê mırçan
 Bû eksepezîrê pertewa can (3)
 Ew can çîye? Mıhceya nebatê
 Ew mıhceye menşea heyatê
 Hindî weku sakîne bitûne
 Xamûşe, û xwarına wî xûne
 Weqtê ku ji mezreê xefayê
 Ew sebzeyê ter bı ket numayê
 Wî sebzeyî dem bı dem bı xûnê
 Dê av-ı bı dın ji paşê bûnê
 Baran ne ji feyzê bit mededkar
 Ew dane dı bîte nexlê bê bar
 Sersebzê dı bit ji berk û baran
 Ger lê bı werit ji feyzê, baran
 Ew sebze ku bû nîhalê serkeş
 Sexweş gerîya ji meyweyê xweş
 Ew meywe dema gîha kemalê
 Bû mezherê pertewa cemalê
 Ger laîqê îzzeta Emîre
 Wer derxurê hezreta Qedîr'e (4)
 Wî hel dı gırın jıbo dîyarî
 Bê wasîte wî dı bın dîyarî

(1) Xûte dı xut: Nûq dı be. Behrê maî: Behra avê.

(2) Iqde dı bit: Bı benve tê rêzkırın, wek moriyan. Yanî lebatên wî lı ber hevdû tîn rêzkırın.

(3) Eksepezîrê pertewa can: Neynîka tîrêja gan. Yanî dê gan tê kevê û ganî bı be.

(4) Xurakê pêşberê Xwedê. Yanî ku mirovekî qencbe û, sezayê dostaniya Xwedê'be.

Kâh su deryasına dalar gider,
Kâh kan rengiyle renklenir.

Kâh terkib için dizilir,

Tertib ve nizamla tasvir olur.

Mercanlar gibi dizildiği zaman,

Can ışığının yansıma aynası olur.

O can nedir? nebatın özüdür.

Hayatın menşei, işte o özdür.

Karında kaldığı sürece,

Sersemdir ve gıdası kandır.

Gizlilik tarlasından

O taze bitki çıktığı zaman,

O bitkiyi zaman zaman kanla,

Sularlar doğduktan sonra da.

Yağmur feyizden imdada yetişmezse,

O dane meyvesiz bir ağaç olur.

Ucu yeşillenir yaprak ve meyvelerle,

Eğer feyizden ona yağmur serpilirse,

O bitki serkeş bir fidan olunca,

Güzel meyveyle sarhoş olunca,

O meyve kemale erince,

Güzellik ışığının mazharı olur.

Eğer padişahın ikramına lâyıksa,

Eğer Allahın huzuruna hak kazanmışsa,

Onu yadigâr olsun diye alırlar,

Vasıtasız olarak onu yukarı götürürler.

Filhal-ı ku çû, dı bîte mehbûb
 Navê wî lı wê dı bîte meczûb
 Ev nexline wafirul-fırûn
 Lê zêde dı nadırul-wıqûn
 Wer mayî wısan lı ber hewayê
 Ew dê çite ma'sera cefayê
 Lazım ewe perwereş bı bînit
 Terbîyyetê derxureş helînit (1)
 Geh puxte bı afitabê şer'ê
 Geh suxte bı mahîtabê wer'ê
 Gava pîjîya gîha kemalê
 Weqtê rîjîya jî ser nîhalê,
 Hetta ne kevî jî ewcê îzzet
 Hetta ne gîhîte xakê zillet,
 Ew na bîte salîkê terîqî
 Wî na bine ma'sera heqîqî
 Ev renga he dest bı dest bı rêve
 Ew mertebe mertebe bı wêve
 Ew meywe bı xut kemalê xerbet
 Ew luqmeyê xweş bı bîte şerbet
 Ew meywe eger şêrîne, xame
 Wer tehle û tırşe, natemame
 Hetta ne bı destê pîrê meyxwer
 Ew hel kelîtm dı xummê ekber
 Gava ku dı wêve kel bı ser ket
 Weqtê jî xumê mezın bı der ket
 Yanî ku jî kesreta sıfatan
 Ew tey bı ketın tecellîyatan
 Elqîsse: Jî gerînîya cemalê
 Hasıl: Ku bı şewketa celalê

(1) Derxureş: Xurekî. Yanî bê halekî wısan ku sezayê dostanîyê be.

Gidince hemen sevgili olur,
 Onun orada adı meczup olur,
 Bu ağaçlar çok dallı olurlar,
 Fakat çok az bulunurlar.
 Eğer, öylece havanın önünde kaldıysa,
 O cefa ma'serine gidecektir. (1)
 Onun bakım görmesi gerekir,
 Yiyeceklerin bakımını görmesi gerekir.
 Kâh din güneşiyle pişmeli,
 Kâh Allahtan sakınmanın mehtabıyla yanmalı,
 Pişip olgunluğa kavuşunca,
 Fidanın üstünden dökülünce,
 Büyüklük tepesinden düşmedikçe,
 Zillet toprağına kavuşmadıkça,
 O yolun yolcusu olamaz,
 Onu gerçek mâ'sere götürmezler.
 Bu şekilde elden ele o yolda,
 Onu mertebe mertebe oraya doğru götürürler.
 O meyve kemal şerbetini içer,
 O güzel lokma şerbet olur,
 O şerbet eğer tatlıysa çiğdir,
 Eğer acı ya da ekşiye olgunlaşmamıştır,
 Ta ki şarap için pîrin eliyle,
 Büyük fıçının içinde kaynayıp kabarmadıkça.
 Orada kaynayıp kabarcınca,
 Büyük fıçının içinden çıkınca,
 Yani sıfatların çokluğundan,
 Tecellileri katlayınca,
 Hulâsa: Güzellik hararetinden,
 Kısacası: Büyüklüğün şevketinden,

(1) Mâ'ser: üzümün sıkılıp sırasının çıkarıldığı yerdir.

Cewher ku temamî mîzmehîl bît
 Teşbîhê erez ku mînfeîl bît
 Germîyyetê wan tecellîyatan
 Wan mîhrîq û wan mîqewwîyatan
 Tenzîl-ı bî kîn jî wê xubarê
 Tes'îd-ı bî km jî wê buxarê
 Xalîs ku bî bît jî paşê tes'îd
 Hêja dî çite meqamê tecrîd
 Cewher jî erez ku bû mîcerred
 Datînine bûteyê mîcedded,
 Ew bûte eger çî tengenaye
 Sehrayê fenayê dîlkuşaye
 Hemrengê surahî-yû peyale
 Hîndî weku sore, ya ne ale
 Hêja ne bûye rehîqê mextûm
 Hêja ne çûye meqamê malûm
 Hîndî jî xwe wî hebît wîcûdek
 Nînin jî Xwedê ewî nîmûdek
 Bê meşrebeyê wefayê şahî (1)
 Ew na çite meşreba îlahî (2)
 Fanî ne bîtin fenayê mîtleq
 Na bînitin ew beqayê bîl-Heq
 Fanîtî jîbo wîra beqaye
 Baqîtî jîbo wîra lîqaye
 Emma ne bî îttîsal û îlhaq (3)
 Belkî ne bî înfîsal û îtlaq (4)

(1) Bê tasa wefadariya kêfxweşiyê.

(2) Meşreba îlahî: Cîhê vexwarîna xwedayî.

(3) Îttîsal û îlhaq: Zeliqîn. Yanî ne ku bî Xwedê'ye dî ze-
lîqe û bî wîra dî be yek.

(4) Înfîsal û îtlaq: Cîhêbûn û mayîna bî serê xwe. Yanî jî
Xwedê cîhê jî, bî serê xwe jî na mîne, Xwedê wî ber jî na de.

Cevher tamamiyle yok olunca,
 Araz gibi etkili olunca,
 O tecellilerin harareti,
 O yakıcılar ve o takviye ediciler,
 O tozdan indirirler onu
 O buhardan yükseltirler onu
 Yükseltildikten sonra süzülünce,
 O zaman tecrid makamına gidecektir.
 Cevher, arazdan tecrid edilince,
 Yeniden potaya bırakırlar onu.
 O pota gerçi dardır ama,
 Gönlü açan sahra gibi geniştir.
 Sürahinin ve kadehin rengindendir,
 Kırmızı ya da al olduğu sürece.
 Henüz ağzı mühürlü nefis şarap olmamıştır,
 Henüz belli makama gitmemiştir.
 Kendi kendine bir varlık tanıdığı müddetçe,
 Allahtan ona bir görünüş yoktur.
 Sevinç vefasının maşrapası olmadan,
 O ilâhi şarabhaneye gidemez.
 Mutlak olarak yok olmadıkça,
 O hakla ölümsüzlüğü göremez.
 Yok olmak onun için ölümsüzlüktür,
 Ölümsüzlük onun için kavuşmaktır.
 Fakat bu kavuşmak birleşip katılmak suretiyle değil,
 Ayrılmak ve tek başına kalmak suretiyle de değil.

Ev renga dî ket mîradê hasıl
Anca dî bite mîrîdê wasıl (1)

Yareb! Çı dî bît, ji ber me koran
Carek tu ve dî hîcab û toran,
Bînde bî kî emêd-ı acız
Bê pîrde û bê hîcab û hacız,
Deryayê yeqîn bî ket temewwîc
Em jî bî kîrîn demek teferrîc,
Ev zenn-û guman û ılm û teqlîd
Tebdîl-ı bî bîn bî eynê tewhîd,
Esbab û wesîle qet ne mînun
Carek te mîsebbebî bî bînın?
Îman me heye bî zatê Wacib
Îmkanîyeta me bûye hacib (2)
Dîsan ji me her tu me xilas ke
Yareb! Me jîbo xwera xwenas ke
Ev seyr û sîlûk û teyyê menzîl
Mexsûse jîbo mîrîdê mîqbîl
Kengê ji mera dî bît mîyesser,
Xalıq ji ezel ne ket mîqedder?
Lewra ku xîrabî-yû qebûlî (3)
Nînın bî fezail û fîzûlî
Abîd bî rîyayekî helakın
Asî bî duayekî dî pakın
Alem ku wekî xîyalê zîlle
San'ı bî xwe hadî-yû mîdille
Ew tînte menzera xîyalê
Ew tê xîte perdeya dalalê

(1) Anca: wê çaxê.

(2) Îmkanîyeta me: Hebûna meya ne zerûrî, aferaniya me.

(3) Qebûlî: Berdayîna vê rîya dîrîst.

Bu şekilde muradına kavuşur,
Ancak o zaman kavuşan mürit olabilir.

Allahım! Ne olur biz körlerin önünden,
Bir defada perdeleri ve ağları çeksen?
Biz âcizlere görmeyi nasib etsen,
Perdesiz, örtüsüz ve engelsiz olarak?
Görerek inanma deryası dalgalansa da,
Bizler de bir zaman seyretsek?
Bu sanılar, şüpheler, bilgiler ve taklitler,
Aynen tevhit ile değişseler?
Nedenler, araçlar hiç kalmasalar,
Bir defa nedensiz olarak seni görsek?
Bizim, varlığı zorunlu olan Allaha inancımız vardır,
Varlığımızın zorunlu olmayışı arada perde olmuştur.
Allahım! Yine bizi kendimizden kurtar,
Kendin için bizi kendimizi tanır hale getir.
Bu yürüyüş, bu yolculuk ve merhaleleri aşmak,
Candan yönelen müride mahsustur.
Bizim için nerde mümkün olur,
Eğer yaratıcı ezelden takdir etmemişse?
Çünkü kötülük ve bu yola yönelmek,
İyi işlerle ve yaramazlıkla olmaz.
Âbidler bir riya ile helâk olurlar,
Günahkârlar bir dua ile pâk olurlar.
Âlem ki bir hayalî gölge gibidir,
Yaratıcının kendisi yol gösterir ve sapıtır.
Odur hayal manzarasına getiren,
Odur sapıklık perdesine bürüyen.

Lê daye me cuz'ê îxtiyarî
 Nefsa me pelîd û hîlekarî,
 Ew jî birîye jî dest me naçar
 Em mane, û lutfê Heq mededkar
 Bes qenc-ı jîbo me amîyanra
 Her ev bese bo me asîyanra:
 J'ewwelve Xwedê bî heq bî nasîn
 Her çendî qusûr û kêr û kasîn
 Paşê bî dîlê xwe jê bî tîrsîn
 Dîne xwe jî alîman bî pîrsîn
 Çawa ku dî bêjîn, em wîsa bîn
 Hetta ku jî rû dîne fena bîn
 Pala xwe bî dîne lutfê Barî
 Belkî me bî bexşîtin jî narî

Fakat bize iradei cüziye vermiştir.

Pis ve hilekâr nefsimiz,

Onu da elimizden kaçırmıştır,

Biz kalmışız, Allahın lûtfunun imdadı kalmış.

Yalnız en iyisi biz sıradan insanlar için,

Sadece şu yeter biz günahkârlar için:

Baştan Allahı hakkıyla tanıyalım,

Ne kadar kusurlu, kemkişi ve noksanlı da olsak,

Sonra gönülden ondan korkalım,

Dinimizi bilginlerden soralım.

Onlar nasıl derlerse öyle yapalım,

Tâ ki dünya yüzünden yok oluncaya dek,

Sırtımızı Allahın lûtfuna dayıyalım,

Belki bizi ateşten affeder.

LXI

PAŞGOTIN Û PEYVA BI QELEMÊRA

Ey rakîbê waqî peyadê! (1)

Wey aşîqê sefheyêd-ı sade!

Ey şairê saxır û nîkûnser! (2)

Wey sahirê saxır û fîsûnker! (3)

Ey haîmê wadîya dalalê!

Wey xawîyê da'weya kemalê

Ey xameyê serteraşê bedreng

Bes nameyê xweşqumaşê xweşreng,

Rûreş ke bî navê xett-û xalan

Bednam-ı bî ke bî Bê û Dal'an (4)

Hmdî weku xet Xubar û hûre (5)

Ew xet jî letafetê ne dûre

(1) Sıwarê ku bî rastî peyaye.

(2) Saxır: Bê rûmet, nehêja.

(3) Sahirê saxır: Sêrbazê qeşmer. Fîsûnker: Ê ku çavan bî sêrê girê di de.

(4) Bê û Dalan: Herfên «B» û «D».

(5) Xet: Nivîsan. Xubar: l'ewîrekî nivîsana Erebî'ye.

LXI

SONSÖZ VE KALEMLE KONUŞMA

Ey aslında yaya olan atlı!

Ey beyaz sayfaların âşıkı!

Ey değersiz ve başı eğik şair!

Ey büyücü ve gülünç sihirbaz!

Ey sapıklık vadisinde başıboş gezen,

Ey büyüklük iddiasının aldatılmışı!

Ey ucu yontulmuş pis renkli kalem!

Güzel kumaş gibi güzel renkli kâğıdı,

Şakak ve benler adına karaladığın yeter,

«B» ve «D»lerle kötü adlı yaptığın yeter. (1)

Yazı «Gubar» ve ufak olduğu sürece, (2)

Yazı güzellikten uzak değildir.

(1) «B» ve «D» «Bed» demektir, yani pis.

(2) Gubar Arap yazısının bir çeşididir.

Gava ku ji rengê meşqê pîr bû
 Ya şîbhetê Nesx û Sulsê gîr bû (1)
 Ew nasîxê nusxeya cemale (2)
 Bê rewneq û rohnî-yû kemale
 Lazım ewe dîlberêd-ı sade
 Xet lê ne bitın wekî qılade
 Xweş zînete xet lı mahê ruksar
 Hîndî lı rûyan ne bûye hefsar
 Ey xame! Te jî gelek dîrêj kîr
 Ev name, bese te pîr qîrêj kîr
 Her çendî kelam-ı şîbhê dur bît
 Bê qedr-ı dî bît, dema ku pîr bît
 Na bînî bî qîmetın cewahir
 Lewra ku dî hendîkın dî nadîr
 Sehw-û xelet û xeta û nîsyan
 Mecmûeyê napesendê îsyan
 Tehrîr-ı kîr te bê teemmîl
 Kî dê bî ketın jî te tehemmîl!
 Kes nîne bî ket jîbo te tehsîn
 Goyendeyê aferîn û nefrîn! (3)
 Ey bê edeba xîrabe bê ar! !
 Kustax û sîtemker û sîyehkar
 Hîndî ku serê te mm qelem kîr
 Ew çend te xetê xeta reqem kîr
 Hîmdî ku serê te mm teraşî
 Ew çend-ı te kîr gunehtelaşî (4)
 Fehhaşî te kîr pî rengê Xanî
 Neqqaşî te kîr mîsalê Manî

(1) Nesx û Suls: Navên du tewîr nivîsana Erebî'ne, herdu jî bî herfên gîr tîn nivîsîn.

(2) Rûpela rindiyê reş dî ke û xîrab dî ke.

(3) Ey gotoxê aferînan û gotînên nefretê

(4) Gunehtelaşî: Leza lı gunehan, xebata lı kîrîna gunehan.

Fakat Öğretim yazısı gibi çoğalınca,
 Ya da «Sülüs» ve «Nesih» gibi iri olunca, (1)
 O güzellik sayfasını ortadan kaldırır,
 Berrak olmaz, aydın olmaz ve kemale ermez.
 Sade dilberin şakaklarının,
 Kolye gibi olmaması gerekir. (2)
 Yüz mehtabı üzerinde şakaklar güzeldir,
 Yüz üzerinde yular gibi olmamak şartıyla.
 Ey kalem, sen de hayli uzattın,
 Bu kâğıdı çok karaladın, yeter artık.
 Sözler inci gibi de olsa,
 Çok olunca değersiz kalır.
 Mücevherlerin değerli olduğunu görmüyor musun?
 Çünkü azdırlar ve nadirdirler.
 Şaşırtmaca, yanlış, hata ve unutkanlıkları,
 İyi karşılanmıyan günahların tamamını,
 Hiç düşünmeden yazdın sen,
 Bu yaptıklarına kim tahammül eder?
 Bunları senden tasvibeden kimse yoktur,
 Sana bunun için âferin diyen kimse yoktur.
 Ey arsız, kötü ve edepsiz!
 Küstah, kötü işli ve de haksız!
 Senin ucunu ne kadar yonttumsa ben,
 O kadar yanlış yazılar yazdın sen.
 Ne kadar ucunu tıraş ettimse ben,
 O kadar günah kazanmaya çalıştın sen.
 Haddini aştın sen de Hânî gibi,
 Nakışçılık yaptın sen de Manî gibi. (3)

(1) Sülüs ve Nesih Arap yazısının birer çeşididir.

(2) Burada ve bundan sonraki iki mısradaki sayfa yar yüzüne benzetilmiş.

(3) Manî: ünlü Çin ressamı.

~~Mîxurî~~ bese bî le'b û lehwan
~~Toba xwe~~ bî ke j'xeta û nîsyan
 Carek were ser terîqê tobe
 Mundi ne gîhiştiye te nobe

Ew ~~betlê~~ delawerê zeberdest
 Ewwel kemera tehewwirê best
 Bû rakîbê duldulê enamîl (1)
 Derhal-ı dîgel me bû mîqabil
 Kêşa jî zîmanê zilfeqarek (2)
 Bû xîsmê dîgel me şehsîwarek
 Sîl bû, rîkîya jî wan îtaban (3)
 Ezman gerîya bî van cewaban;
 Go: «Ehmed! Eger tu nê xebîsî,
 Herçî ku te go mîn ew nivîsî
 Qewlêd-ı te qenc, eger xîrabîn
 Fî'lêd te xeta, eger sewabîn
 Ey bed'emelo! Tu qenc dî zanî:
 Tu qail û fail û xwedanî
 Neybûm û dî alema Neyîstan (4)
 Meybûm, ne bî destê meyperestan
 Gava ku te ez bîrîm jî sazî (5)
 Ne deng-ı dî mm hebû, ne gazî
 Te dûr-ı kırım jî nîk hevalan
 Mehcûr-ı kırım jî mîlk û malan

-
- (1) Lî duldulê sertiliyan sıwar bû.
 (2) Zîmanê: «Zebanê» bû, me lî şûnê «Zîmanê» nivîsî.
 (3) Sîl bû: Xeyidî, hêrs bû. Rîkîya: Rîka me girt.
 (4) Neybûm: Ez zîlbûm. Neyîstan: Cîhê zîlan, zîllek,
 (5) Jî sazî: Jî zîllekê, jî nava zîlan.

Oyunlar ve oyalamalarla meşgûl olduğun yeter,
Hatalardan ve şaşırtmalardan tövbe et.

Bir defa tövbe yolunun üzerine gel,
Henüz sana sıra gelmemişken.

Hüner sahibi olan o kahraman yiğit,
Önce öfkelenme kemerini bağladı.

Parmak uçlarının düldülüne bindi,
Derhal karşımıza dikildi.

Dilinden çekti bir Zülfikâr,
Benimle atlıların şahı gibi bir hasım oldu.

Kızdı, kahırlandı bu sitemlerden,
Dili şu cevaplarla döndü:

Dedi ki: «Ahmet! Eğer habis değil isen,
Sen ne söylediyse onu yazdım ben.

Senin sözlerin ister iyi ister kötü olsun,
Senin fiillerin ister yanlış ister doğru olsun,

Ey işi kötülük olan! İyi biliyorsun ki,
Sensin onları söyleyen, yapan ve onların sahibi.

Ben bir ney'dim ve ney alemindeydim, (1)
Şaraptım, ama içenlerin elinde değildim.

Sen beni sazlıktan götürdüğün zaman,
Ne sözüm vardı benim, ne de feryadım.

Uzaklaştırdın beni arkadaşların yanından,
Terkettirdin bana ülkemi ve ailemi.

(1) Eskiden kamaş kalemler kullanıldığı için böyle yazmıştır.

Bend û wesilêd-ı mın serabun (1)
 Ewwel te kırım bı emrê «kun», kun (2)
 Paşê ku te kır debaxê ısqê
 Kun kır dilê mın bı daxê ısqê
 Te pıf kire cismê mın dema can
 Hatın jı dilê mm ah û efxan
 Nefxa te lı mın dıl û ceger sot
 Herçî ku te pıf kırî, mm ew got
 Ez lalım, û bê zıman û xamûş (3)
 Bê nefis û nefes, jı qısmê qamûş
 Bezma terebê bı mm te xweş kır
 Dîwanê guneh bı mm te reş kır (4)
 Her çendî ku zahırî heyun ez
 Sazende tuyî, wekî Ney'ım ez
 Ma Ney bı xwe tıştekî dı bêjît!
 Xame bı xwe reşhekî dı rêjît!
 Katıb qelemê dı ket sıyehkar
 Sazendeye, Ney jı dest bı hawar
 Nay û qelem û kîtab û nîşan
 Tîr û hedef û keman û kêşan
 Mehkûmueleyhî'bûn dı teqdîr
 Hêj îsmê guneh ne bûyî testîr

Yareb! Tu dı zanî Xanî'yê jar
 Teşbihê bı xameya girîftar,
 Qelbê wî dı dest tedaye elheq
 Destê wî dı dest xwe nîne mitleq

(1) Bend: Gırêk. Weslêd mın: Movikêd mın, parçeyên mın. Serabun: Jı serî heta bınî.

(2) Bı emrê «Kun»: Bı fermana «Bı be», wek fermana Xwedê. Kun: Qul.

(3) Zıman: «Zeban» bû, me lı şûnê «Zıman» nivîsî.

(4) Diwanê guneh: Deftera gunehan.

Benim boğumlarımı ve parçalarımı baştan aşağıya,
Önce «Ol» emriyle delik deşik ettin sen.

Sonra beni aşk tabağına koyunca sen,

Kalbimi aşk ateşiyle delince sen,

Ve sen vücuduma ruh üfürdüğün zaman,

Benim gönlümden geldi bu «Ah» ve figanlar.

Senin üfürüğün benim kalbimi ve ciğarımı yaktı,

Sen ne üflediysen ben onu söyledim.

Ben dilsizim, konuşmasız ve uyuşuğum,

Nefissiz ve nefessizim, karnış kısmındanım,

Saz meclisini sen bana sevdirdin,

Günah defterini sen bana karalattın.

Gerçi görünüşte varım ben,

Ama sazıcı sensin, ney gibiyim ben.

Acaba ney kendiliğinden birşey söyler mi?

Hiç kalem kendiliğinden bir damla döker mi?

Kaleme kara işler yaptıran kâtiptir,

Sazcıdır ki ney, elinden feryad eder.

Ney, kalem, kitap ve nişan,

Ok, hedef, yay ve atıcılık,

Kaderde emir altına girmişler,

Henüz günah adı bile yazılmadan önce.»

Allahım! Biliyorsun ki zavallı Hânî de,

Kalem gibi tutsaktır.

Gerçekten onun kalbi senin elindedir,

Mutlak olarak onun eli, kendi elinde değildir.

Gava ku lî wî te ser qelem kîr (1)
 Herçî te îrade kîr, reqem kîr
 Amîr tuyî, ew bî emrê me'mûr
 Me'mûr-î dî bîn hemîşe mazûr
 Ger dayîye wî te îxtiyarek (2)
 Ew jî wî sîpare te bî carek
 Peyweste dî dest te ser-qedembû
 Ew ger bî ılım, we ger qelembû (3)
 Nef'û zerera xwe ew nî zanît
 Ya qenc-î jîbo xwera çî zanît?
 Çawa ku jîbo tera rîzaye
 Ew Ney sîfete, wî ew hewaye
 Wellah jî sefidî-yû siyahî (4)
 Wî qesd û xerez tuwî, îlahî!
 Emma bî mirekkeba qebaîh
 Rûreş kîrîne gelek sefaîh
 Xettê teye sernîwîşt û sermeşq
 Sîh sale xetê xeta dî ket meşq
 Lewra ku dema jî xeybê fek bû (5)
 Tarîx-î hezar û şêst û yek'bû (6)
 Îsal-î gîhişte çîll-û çaran (7)
 Wî pêşerewê gunahakaran

(1) Te ew aferand, yan jî te zanîn dayê, yan jî te qabîlî-yeta nîvisînê dayê.

(2) Îxtiyarek: Cuz'eki îxtiyarî.

(3) Ger bî ılım: «Ger ılım» bû, me «Ger bî ılım» nîvisî.

(4) Sefidî-yû siyahî: Sîpîtî û reşî. Yanî jî nîvisînê.

(5) Dema ku jî tunneyîyê qetîya. Yanî dema ku hate dînê, welidî.

(6) Ev tarîxa Hicrîye, bî tarîxa Mîladî dî ke 1651. Hozanê nemîr, dî vê tarîxêda hatiye dînê.

(7) Yanî umrê wî îsal bû 44 sal. Nexu nîvisîna «Mem û Zîn»ê dî 1695'da temam bûye.

Sen onun başını yonttuğun zaman,
 Sen ne irade ettiysen, o da onu yazdı,
 Amir sensin, o emirle memurdur,
 Memurlar her zaman olurlar mâzur.
 Gerçi sen ona bir iradei cüziye vermişsen de,
 O, onu da tamamen sana bıraktı.
 O, gerek ilmiyle ve gerek kalemiyle,
 Baştan ayağa kadar hep senin elindeydi.
 Kendi menfaatini ve zararım bilmez o,
 Kendisi için en iyisini ne bilir o!
 Senin rızan her nasılsa,
 O da ney gidir, o havayı çalar.
 Vallahi aktan ve siyahtan, (1)
 Maksadı, gayesi sensin Allahım!
 Fakat kötülük mürekkebiyle,
 Hayli sayfalar karartmıştır o.
 Ona yazı yazmayı öğreten yazı senin yazındır,
 Otuz yıldır ki yanlış yazılar yazmaktadır o.
 Çünkü yokluktan koptuğu zaman, (2)
 Tarih bin altmış bir idi. (3)
 Bu yıl kırk dört yaşına girdi, (4)
 O, günahkârların öncüsü.

(1) Yazı yazmaktan demek istoyr.

(2) Doğduğu zaman.

(3) Bu Hicrî tarihtir, Milâdi tarihe göre 1651 yılında doğmuştur.

(4) Buna göre 14 yaşındayken yazı hayatına atılmış. Bu kitabın yazılması da 1695 yılında tamamlanmıştır.

Vêk da ji menahîyan gelek mal

Yek pûl-ı ne hın ji hısnê e'mal

Ewwel ku te da ji işqê metle' (1)

Axır bı de wî tu hısnî meqte' (2)

D A W Î

(1) Metle': Ronahî: Yanî te rohaniya evînê da serê û wî kır evîndar.

(2) Hısnê meqte': Dawibırına qenc. Yanî wısa bı ke ku bı awakî qenc elaqe xwe ji dînê bı bire, dawıyekî qenc bı ke para wî.

MEMO ZİN

Günahlardan hayli mal toplamıştır,
İyi işlerden ise bir mangırı bile yoktur.

Sen önce nasıl ona aşktan ufuk verdinse,
Sonunda da ona güzel bir ilgi kesmek ver. (1)

S O N

(1) İlgi kesmekten maksat ölümdür.

FERHENG

(Sözlük)

A

Ab: Av (Su) e

Aba: Bav û kalın (Atalar)

Abegîne: Cam, belûr (Cam, billûr)

Abîd: Peresdar (Abit)

Abîdane: Peresdaranî (Abitçe)

Abîdar: Bı av (Sulu)

Ac: Dıranê fil (Fildişi)

Acıl: 1 — Pêşende (Gelecek zaman). 2 — Nuha (Şimdiki zaman)

Adem: 1 — Mırov (İnsan). 2 — Adem Pêxember (Hz. Adem)

Afaq: Asûwan (Ufuklar)

Afîtab: Roj (Güneş)

Agah: Haydar (Haberdar)

Aheste: Hêdî (Yavaş)

Ahû: 1 — Xezal, (Ceylân). 2 — Kêmayî (Kusur)

Axaz: Dest pê kırına karekî (Bir işin başlangıcı)

Axıl: Axur, hevş (Ağıl, ahır)

Axûş: Hembêz (Kucak)

Al: Sor (Kırmızı)

Alat: Ambûrın, haletın (Aletler)

Alemefrûz: Rohnîkîroxê gerdûnê (Dünyayı aydınlatan)

Ali: Bılind (Yüce)

Alimul-xeyb: Zanayê bı tıştên nepenî (Gizli şeyleri bilen)

Alûde: Lewitî (Pisliğe bulaşan)

Âm: Gıştî (Umûmî)

Amel: Xebat (Çalışma)

Aram: Hêsayî (Rahatlık)

Arasîte: Xemulandî (Süslenmiş)

Arif: Naskır (Tanıyan)

Arız: 1 — Peydabûyî (Sonradan olan). 2 — Dêm (Yanak)

Arızî: Nû çêbûyî (Sonradan olan)

Ari: Rût (Arınmış)

Asefê Berxîya: Wezîrê Sîlêman Pêxember (Hz. Süleyman'm Veziri)

Asî: Gunehkar (Günahkâr)

Asîmanî: Jî rengê asîman, şîn (Gök rengi, mavi)

Asîtan: Hevş (Avlu)

Asîyab: Aş (Değirmen)

Asûde: Hêsa (Rahat)

Aş: 1 — Aş (Değirmen). 2 — Aşt (Barışık)

Aşîfte: Perişan (Perişan)

Aşîna: Naskîrox (Tanıyan)

Aşîyan: Hêlîn (Yuva)

Ateşgede: Peresgaha agirperestan (Ateşe tapanların tapınağı)

Atıl: Teral (Tenbel)

Ayîn: 1 — Rısım (Resim). 2 — Aheng (Tören). 3 — Wek (Gibi)

Ayîne: Neynîk (Ayna)

Azerde, azerden: Renc (Eziyet)

B

- Bab:** 1 — Bav (Baba). 2 — Derî (Kapı)
- Babeser:** Bı dîtın, dîttox (Gözlü, gören)
- Baç:** Baçerê (Yol geçiş ücreti, baç)
- Bade:** Mey (Şarap)
- Baxeber:** Haydar (Haberdar)
- Bais:** 1 — Sebeb (Sebep) 2 — Xızan (yoksul)
- Bakûre:** Ezep (Bakir)
- Bal:** Bask (Kanat)
- Bala:** Bejn (Boy)
- Ban:** Haf (Dam)
- Banû:** Xatûn, (Hatun)
- Bar:** 1 — Fikî (Meyve). 2 — Bar (Yük)
- Barîd:** Sar (Soğuk)
- Barî:** Xwedê (Allah)
- Barîgeh:** 1 — Eywan (Salon). 2 — Felek (Felek)
- Basır:** Ditox (Gören)
- Bayî':** Fırotox (Satıcı)
- Bazıl:** Dayox, belavkırox (Veren, dağıtan)
- Bazî:** Lîztın (Oynamak)
- Bed:** Pîs, zışt (Çirkin)
- Bedayî':** Tıştên xweşîk (Güzel şeyler)
- Bedexter:** Bedsîtêr, bê yom (Uğursuz)
- Bedewî:** Gundî (Köylü)
- Bedxwah:** Xêr nexwaz (Bedhah, kötü niyetli)
- Bedîhî:** Eşkera (Aşîkâr)
- Bedr:** Hîva tîjî (Dolunay)
- Bedrûd:** Rûzîşt (Çirkin yüzlü)
- Bedsekal:** Nîyetxîrab (Kötü niyetli)
- Bedsırîşt:** Xwîxîrab (Kötü huylu, ahlâksız)
- Behaîm:** Dewarın (Davarlar)

Behre: Par (Pay)

Behremend: Xwedî par (Pay sahibi)

Behrewer: Xwedî par (Pay sahibi)

Bekke: Bejarê Mekkê (Mekke şehri)

Belorî: Tîştê jî belor (Billûrdan olan şey)

Belûqîya: Cihûdekî hilekarbûye (Bir hilekâr Yahudiy-miş)

Belwa: Bela, tecrûbe (Belâ, deneme)

Bena goş: Perîka guh (Kulak memesi)

Bend û baz: Hunermendî (Meharet)

Bexşende: Efûkar (Bağışlayıcı)

Benat: Keçin (Kızlar)

Bende: Kole (Kul)

Bendî: Girtî (Tutuklu)

Beng: Gîyakiye mirov pê serxweş dî be (Sarhoş edici bir ot)

Benî: Xulam, qûl (Hizmetçi, kul)

Ber: 1 — Kevîr (Taş). 2 — Bergeh (Yön). 3 — Fîkî (Meyve)

Ber bû me: Ber bî me hat (Bize doğru geldi)

Bercîs: Sîtêra Mîşterî (Jubiter yıldızı)

Ber dî barîn: Dî bîn bardane; yan jî xêr û bêr dî dm, ked dî barînin, ber jî wan dî bare (Yük altındalar; ya da ürün verîrler, ürün yağıdırîrlar).

Berxîz: Ra be (Kalk)

Berî: Bê par (Yoksun)

Berk: Pelik (Yaprakcık)

Berq: Bîrûsk (Şimşek)

Berqe': Perde (Perde)

Berr: Bej (Kara parçası, deniz karşılığı)

Berzex: Bejê zîravê navbera du behran, sînor (İki deniz arasındaki ince kara parçası, sınır)

Besatîn: Bostanîn (Bostanlar)

Beser: Dîtîn (Görmek)

Best: Gırê da (Bağladı)

Beşaret: Mızgîn (Müjde)

Betî': Hêdîmcş (Ağır yürüyüşlü)

Bey': Fırotın (Satış)

Beyda: Deşt (Ova)

Beyt: 1 — Mala Xwedê (Kâbe). 2 — Şê'r (Şiir). 3 — Mal (Ev)

Beytê Meqsûd: Mala Xwedê ku xelk qesda çûyına wê dı ke (Halkın gitmek istediği Allahın evi)

Beytıl-eqsa: Mızgefta bajarê Qudîs'ê (Kudüs'teki Cami)

Beyyînat: Nişanên eşkera (Açık alâmetler)

Bezî: Camêrî (Cömertlik)

Bezlego: Qeşmer (Komik)

Bezm: Cıvata hengê (Eğlence meclisi)

Bê dad: Bê çare (Çaresiz)

Bex: Kok û nejad (Kök ve soy)

Bêjen: Bêjing (Kalbur)

Bê kêne: Bê kêrın (Beceriksizdirler)

Bê newa: Bê hêz (Güçsüz)

Bêrite: Tewîrekî govende, jêra dı bêjin «Govenda feqî-yan» (Bir halay çeşididir, «Fakiler halayı» denir)

Bê zar: Neçar (Çaresiz)

Bı bazîn: Bı lizînm (Oynatalım)

Bıjarın: Pêk anîn (İfa etti)

Bı kalıt: Bı nale (İnlesin)

Bı kêne: Bı kêrın (Becerikli dirler)

Bılh: Ehmeqî (Ahmaklık)

Bınper: Tewîrekî çekbûye, belkî mertal be (Bir silâh, belki kalkandır)

Bıuyad: 1 — Hîm (Temel). 2 — Avayî (Yapı).

Bırehne: Tazî (Çıplak)

Bırhan: Delîl (Kanıt)

Bıtûnan: Zıkan (Karınlr)

Bı werîne: Wer ke (Serp)

Bidarî: Heşyarî (Uyanıklık)

Bih: Bîyok (Ayva)

Bikr: Keçitî (Kızlık, bekâret)

Bilad: Welat (Ülke)

Bilcümle (Hemî (Hepsi))

Bil Heq: B1 Xwedê, xwedayî (Allah hakkı için, ilâhi)

Billkul: B1 tevayî, hemî (Tamamen, hepsi)

Bimar: Nexweş (Hasta)

Bina: B1 dîtın, b1 bēnahî (Gören)

Bînende: Kesê ku dūr b1 bîne (Uzağı gören)

Bîsat: Tîştê raxîstî (Yaygın)

Bîşe: Dara mēşe (Meşe ağacı)

Biz: Zık, b1 mana turê bın çena xezalan yê tîjî mîsk jî tê
(Karın, ceylânların çeneleri altındaki misk kesesine
de denir)

Buhran: Bê heşî (Kırız)

Buxar: Helma kelê (Kaynama buharı)

Buqrat: Zanakî Yunanî' bûye (Bir Yunan bilgini)

Bulhewes: Evîndarê ne j1 dıl (Candan sevmeyen âşık)

Bû, Bo: Bēhn (Koku)

Bûse: Maç (Öpücük)

Bûş: Tevihev, tēkılhev (Karışık)

Bûte: Şûşe (Şişe)

C

Ca: Cîh (Yer)

Cam: Qedeha meyê (İçki kadehi)

Camedırîde: Cıldırândî (Yırtık elbiseli)

Cametebdîl: Cılguhartî (Değişik kıyafetli)

Canud: Hebûyê bê gan (Ruhsuz varlık)

Can: 1 — Gan (Ruh) 2 — Laş (Vücut).

Cana, canan: yar (sevgili)

Canfeza: Jînbexş, bexşendeyê kêfxweşîyê (Hayat, sevinç bahşeden)

Canıb: Alî (Taraf, yön)

Cawîdanî: Tîmmî (Ebedî)

Cazîbe: Hêza kêşanê (Çekici güç)

Cebbar: 1 — Xurt (Güçlü). 2 — Zordest (Zorba)

Cebhet: Enî (Alın)

Cebîn: Herdu aliyên enîyê (Alnın iki yanı)

Ced'an: Gîrêkên por (Saç bükümleri)

Cedel: Mînaqeşe, pevçûn (Münakaşa)

Cediy: Bîrca Karîkê jî 12 bîrcên rojê (Oğlak Burcu)

Cegerriş: Cegerkul (Gönlü yaralı)

Cela: Rohnî (Işık)

Celadet: Mêrxasî, egîti (Kahramanlık, yiğitlik)

Celal: Mezînatî (Büyüklik)

Celew: Hefsar (Yular)

Celis: Hevalê rûniştinê (Oturma arkadaşı)

Cema: Cîvîn (Toplanma)

Cemad, Cemadat: Hebûyên bê gan (Ruhsuz varlıklar)

Cemaze: Deve (Deve)

Cemî': Hemî (Hep)

Cemil: Baş, meqbûl (İyi, makbul)

Cemmaş: Nukulxûz (Yamuk gagalı)

Cenah: Bask (Kanat)

Cenan: Dîl (Kalp)

Cera: Herîkandî (Akar, akıcı)

Cerdan: Talankerîn (yağmacılar)

Ceres: Zengîl (Çıngırak)

Cerh: Bîrîn (Yara)

Cewahir: Pîranîya «Cewher»e, hebûyê ku bî serê xwe dî kare hebûna xwe nîşan bî de, wek kevir. («Cevher»in çoğuludur, kendi başına varlığını gösterebilen varlık, taş gibi)

Cewcem: Em rastê mana vê kelîmê ne hatin (Bu kelime-
nin anlamına rastlamadık).

Cewr: Sîtem (Zulm, haksızlık)

Cewşen: Zîrx (Zırh)

Cez'e: Gırîna lî ser mîrî, dîrandîna cîlan û kîşandîna por
jîbo mîrîna wî (Ölünün üzerinde ağlamak, elbise-
leri yırtmak, saçları yolmak)

Cîft: Cot (Çift)

Cîlfû: Leyî, naser (Sel)

Cîlûs: Rûnîştîm (Oturmak)

Cîndî: 1 — Sîpah (Asker). 2 — Xortê rînd (Güzel deli-
kanlı)

Cînûd: Sîpahan (Askerler)

Cînûn: 1 — Dînîtî (Delilik). 2 — Dîn (Deli)

Cîr'e: Qurt (Yudum)

Cîrm: Guneh (Suç)

Cîbillet: Nejad û kok (Soy)

Cîhannuma: Nîşandayoxê dînê (Dünyayı gösteren)

Cîhanpenah: Kesê ku dînya pîştî xwe pê gîrê dî de (Dün-
yanın güvendiği kimse)

Cîhat: Pîranîya «Cîhet»e yanî Rohelat, Roava, Bakur û
Başur («Cîhet»in çoğulu, yani Doğu, Batı, Kuzey ve
Güney)

Cîlwa: Rohnî (Aydınlık)

Coş: Keldayîn (Kaynamak, coşmak)

Cunbeş: Pêldayîn, hejîn (Dalgalanmak, sallanmak)

Cuz': Perçe (Parça)

Cûbar, Cûyebâr: Newal (Dere)

Cûdî: Çîyayê ku gemîya Nûh lî serê rawestîye (Nuh'un
gemisinin durduğu dağ)

Ç

Çaha ziçenê: Çalıka navbera lêvê jêrîn û çenê (Alt dudakla çene arasındaki çukur)

Çak: Dırandî (Yırtık)

Çalak: Bı sıvıkî, bı lez (Çabucak)

Çapıkherekat: Kesê ku bı lez tev dı gere (Çevik davranan)

Çarane: Tewirekî cılê cengêbûye (Bir savaş elbisesiydi)

Çareebrû: Bırûreş (Karakaşlı)

Çareperdaz: Dıtuxe çarê û havilê (Çare bulan)

Çaşınigîr, çeşnigîr: Çêkîroxê kêfxweşiyê hengê (Eğlençe düzenliyen)

Çawûş: Pêşleşger (Öncü askerler)

Çeng: 1 — Enîşk (Dirsek). 2 — Nîvê Kulmê (Avucun yarısı). 3 — Tewirekî saz (Bir saz).

Çengî: Sazvanê saza çeng (Çeng sazının çalgıcısı)

Çerxe: Bı çerixe, bı bûre (Seğirt, geç)

Çest û çalak: Bı lez û çelengî (Çevikçe, çabucak)

Çeşm: Çav (Göz)

Çeşn: Heng (Eğlence)

Çıllexane: Ciyê ku peresdar têda perestî dı kın (Abitle-rin ibadet ettikleri yer)

Çırb: Xurekên rûnî (Yağlı yemekler)

Çıviyayî: Xûz (Yamuk)

Çihar erkan: Her çar goşe, yanî Rohelata bakurî, Roavaya bakurî, Rohelata başurî, Roavaya başurî (Dört yön, yani Kuzeydoğu, Kuzeybatı, Güneydoğu, Güneybatı)

Çiharım: Ê çaran (Dördüncü)

Çîn: Xûz (Yamuk)

Çîn çîn: Xelek xelek (Halka halka)

Çu: tu (Hiç)

D

Da': Jan (Hastalık)

Dad: 1 — Edalet (Adalet). 2 — Nav û deng (Şöhret).

Dafic: Hêza tehmdayînê (İtici güç)

Da heristî: Bî hevdûra da ket (Birlikte düştü)

Dair: Gêrbûyî (Yuvarlanan)

Daîrebend: Qora govendê ya gîlor (Halka gibi halay safı)

Daîye: Semed (Sebep)

Dalalê Mitleq: Avarêtiya yekcarî (Mutlak sapıklık)

Dam: 1 — Davık (Fak). 2 — Heywanên kedî (Evcil hayvanlar)

Damad: 1 — Zava (Damat). 2 — Dîlan (Düğün)

Daman: Daw (Etek)

Dane: 1 — Tene (Tane). 2 — Tamikê nava davikê (Fakın içindeki yem)

Danış: Şêwr (Danışma)

Darû: Derman (İlâç)

Das, tan: Çîroka kevne (Destan)

Da'wet: 1 — Dua (Dua). 2 — Dîlan (Düğün).

Dawcr: Xwedê (Allah)

Dawîdî: Kesên li ser dînê Dawîd Pêxember (Hz. Davud'un dinine mensup olanlar)

Dayîn: Daye (Dadı)

Debîq: Dermanekî rengesk (Yeşil renkli bir koku)

Debîr: Nivîsvan (Yazıcı, sekreter)

Debr: İdarekırın (Yönetmek)

Ded: Heywanên kûvî (Vahşî hayvanlar)

Def': Vegerandın, qewirandın (savmak)

Defain: Piranîya «Define»ye («Define»nin çoğuludur)

Dehan: Dev (Ağız)

Dehqan: 1 — Axa (Ağa). 2 — Baxvan, cotkar (Bahçıvan, çiftçi)

Dexel: Ne safî (Kalp, safi olmayan)

Delawer: Mêrxas (Yiğit)

Dellal: Bangkîrox (Çağırıcı)

Delle: Tol (Fahişe)

Delw: Birca Satilê jî 12 bircên rojê (Güneşin Kova Burcu)

Dem: 1 — Zeman (Zaman). 2 — Xwîn (Kan)

Dem': Hıstır (Gözyaşı)

Dembeste: Kesê ku bî zehmet helma xwe dî de û dî sîtîne (Zor soluyan kimse)

Demgeş: Kesê bî hêsan helma xwe dî de û dî sîtîne (Kolay soluyan kimse)

Demsaz: Heval (Arkadaş)

Derb: 1 — Lêxistîn (Dövmek). 2 — Çapkırına dırawan (Para basmak)

Derc: Daxılkırın (Dahil etmek)

Derdenak: Bî derd (Dertli)

Derxur: Xurek (Yiyecek)

Derîçe: Derîyê biçûk (Küçük kapı)

Dermade: Nexweş (Hasta)

Dermeyan: Dî navda (İçinde)

Derr: Zırar, dîj (Zarar, karşıt)

Derre: Hewî (Kuma)

Derrende: Heywanê çırînok (Yırtıcı hayvan)

Derwaze: Derî (Kapı)

Dew': Tîrêj, ronahî (Işın, ışık)

Dewa: Derman (İlâç)

Dewab: Heywanm (Hayvanlar)

Dewende: Beza (Çok koşan)

Dewhe: Dara mezın (Büyük ağaç)

Dewrê hal: Wergerîn û guhartına hal (Halin dönüşmesi)

Dewwar: Gêrbûyî (Yuvarlanan)

Deyyar: Mırov, kes (İnsan, şahıs)

Dêrê ezreq: Dêra heşîn, asîman (Mavi kilise, gök)

Dêrîn: Kevn (eski)

Dı bestın: Gırê dı dan (Bağlarlardı)

Dılaram: Hêsayîya dıl (Gönül rahatlığı)

Dıldade: Evîndar, yar (Seven, sevgili)

Dıldar: Yar (Sevgili)

Dıldeş: Hevalê dıl (Gönül arkadaşı)

Dilefroz, Dilefrûz: Rohnîkîroxê dıl (Gönlü aydınlatan)

Dılîfkar, Dilefkar, Dıl bî tîrs (Ürkek gönüllü)

Dılîxwah: Daxwaza dıl (Gönül dileği)

Dılkuşa: Vakîroxê dıl (Gönül açıcı)

Dılnewaz: Geşkîroxê dıl (Gönlü canlandıran, şenlendir-
ren)

Dı numâ: Dı xuya (Görünürdü)

Dırc: Qalîka mîrarîyan (İnci kabuğu)

Dîba: Hevrîşım (İpek)

Dîdar: Xuyayî, rû (Görünüş, yüz)

Dîde: Çav (Göz)

Dîdeheyran: Ê ku mîrov lî çavên wî heyran dı mîne (Gö-
züne hayran olunan)

Dîgêrgûn: Bî tewîrekî dm (Bambaşka)

Dîmax: Mejî (Beyin)

Dîmîai: Xwînî (Kanlı)

Dîmen: Erdê bejî (Susuz toprak)

Dînar: Dîravê zêrîn (Altın para)

Dîrayet: Bîrbırın (Düşünce)

D'îsa: Dı îsa, dı bîrîsî (Parlardı)

Dîwan: 1 — Cîvata mezînan (Büyüklerin meclisi). 2 --
Pîrtûka şê'ran (Şiir kitabı)

Dîyar: Jor (Yukarı, zirve)

Dîyarî: 1 — Xuyayî (Gözüken). 2 — Hedîye (Armağan).

Dîzdar: Dergevanê girtîxanê, yan kelê (Hapishane ya da
kale kapıcısı)

Doxîteçeşm: Çavkeç, ê ku çavêd wî wek ên keçanın (Kız gözlü, gözleri kızların gözüne benzeyen kimse)

Dozex: Doj (Cehennem)

Duxan: Dû (Duman)

Duxmeya Sîkender: Radara Eskenderê Romî (Büyük İskender'in radarı)

Duxter: Keç (Kız)

Dur, Durr: Mîrarî (İnci)

Durrê Xeltan: Mîrarîyên tevihev, asîmanan (Karışık inciler, gökler)

Durd: Tîlp (Tortu)

Durdan, Durdane: Teneyên mîrarîyan (İnci taneleri)

Durê nîsarê: Mîrarîyên ku lî serê bûkê tîn reşandın (Gelinin başına dökülen inciler)

Duta: Duqat (İki bûklüm)

Dûd: Dû (Duman)

Dûdeman: Nejad (Soy)

Dûrebîn: Kesê dûrdîtox (Uzağı gören)

Dûşîn: Şeva çûyî (Dün gece)

Dûşîze: Keça bakîre (Bakire kız)

E

Ealî: Kesên mezın, bîlînd (Büyük kimseler, yüksek dereceli kimseler)

Ebes: Tewş (Faydasız)

Ebîd: Koleyân (Köleler)

Ebleh: Ehmcq (Ahmak)

Ebr: Hewr, ewr (Bulut)

Ebyat: Rêzên şê'ran (Şiirin beyitleri)

Ecanîb: Kesên xerîb (Yabancılar)

Ecnas: Tewırın (Cinsler, çeşitler)

Ecûz: Pîrejîn (Kocakarı)

Ed bî kîn: Bî hesîbînın (Sayınız)

Edanî: Pîranîya «Edna»ye («Edna»nın çoğulu)

Edawet: Neyarî (Düşmanlık)

Edem: Tunneyî (Yokluk)

Edîb: Bêjevan (Edebiyatçı)

Edîl: Hevta, berander (Denk, karşı karşıya)

Edîm: Tunne (Yok olan)

Edl: Dad (Adalet)

Edn: Navê bihuştekiye (Bir cennet adıdır)

Edna: Kesê nızımtır (En alçak kimse)

Edû: Neyar (Düşman)

Ef'al: Pıranîya «Fî'l»e («Fiil»in çoğulu)

Efife: Keç, yan jina paqîj, a bî namûs (Temiz, namuslu kız ya da kadın)

Eflak: Pıranîya «Felek»e («Felek»in çoğulu)

Efrûz: Rohnî (Aydınlık)

Efser: 1 — Melûl, xemgîn (Üzgün). 2 — Kulah (Taç)

Evişandîbûn: Dî destê xweda hîştîbûn, parîztîbûn (Esir-gemişlerdi)

Ehlê nezer: Kesên zana, bîrbîr (Bilginler, düşünce adamları)

Ehmer: Sor (Kırmızı)

Ehya: Zındîyan (Canlılar)

Exder: Kesk (Yeşil)

Exlat: Hebûyên ku jî unsuran çê dî bîn (Öğelerden yaratılan varlıklar)

Exnam: Pêzîn (Koyunlar)

Exter: Sîtêr (Yıldız)

Eqarîb: Xızmin (Hısımlar)

Eqd: 1 — Marbîrîn (Nikâh kıymak). 2 — Dîlan (Düğün).

3 — Gîrêdan (Bağlamak). 4 — Bî benvekîrîna morîyan (Boncukları ipliğe takmak). 5 — Dîravên ku

dema xwestîna bûkê jî mala bavê wêra tê dayîn

(Kız istenirken babasıgile verilen paralar, başlık)

Eqdam: Lingîn (Ayaklar)

Eqrebut-terîqe: Rêya nêzîktır (En yakın yol)

Eqwam: Qewman (Kavimler)

Ekber: Mezıntıdır (En büyük)

Ekrad: Pıranîya «Kurd»e («Kürd»ün çoğulu)

Eks: Rohanîya tıştê ku dı avê, yan neynikêda dı xuye
(Yansıma)

E'la: Bılındtır (En yüksek)

Elaiq: Ben û rehên ku mırov bı jînêvc girê dı dın (İnsanı
hayata bağliyan bağlar)

Elef: Pût (Hayvan yiyeceği)

Elem: 1 — Êş (Ağrı). 2 — Al (Bayrak)

Elettewali: Lı pey hevdû (Peş peşe)

Elfaz: Gotının (Sözler, sözcükler)

Elhal: Nuha (Şimdi)

Elihîmem: Hîmetbılınd (Yüksek himmetli)

Elil: Nexweş (Hasta).

Elim: Pır zana (Çok bilgili)

Elîmeqam: Rıtbebılınd (Yüksek rütbeli)

Elqisse: Kurta gotinê (Söziin kıtası)

Eltaf: Qencîyan (İyilikler)

Eltef: Nazıktır, nermtır (En nazik, en yumuşak)

Elwan: Rengın (Renkler)

E'mal: Karın (İşleri)

Emced: Pır bı şan (Çok şanlı)

Emda: Qesden (Kasten)

Emeldar: Karker (İşçi)

Emir: Mîr (Bey)

Emr: 1 — Ferman (Emir). 2 — Kar (İş)

Emşile: Wekokın (Örnekler)

Enadıl: Tewîrekî bıbıl (Bir çeşit bülbül)

Enamıl: Şcrtılıkın (Parmak uçları)

Enasır: Pıranîya «Unsur»c ku berê dı hatın gotın çarın
û jîn jı wan çê bûye. Evin: Av, ax, ağır û hewa («Un-
sur»un çoğuludur, eskiden dört oldukları ve hayatın

bunlardan meydana geldiği söylenirdi. Şunlardır: Su, toprak, ateş ve hava)

Enbaz: Heval (Arkadaş)

Enbiya: Pêxemberın (Peygamberler)

Encam: Dawî (Sonuç)

Encım: Sîtêrın (Yıldızlar)

Encınen: Cıvat (Komite)

Engûr: Tırî (Üzümler)

Enhar: Çemın (Nehirler)

Enîn: Nalîn (İnleme)

Enîs: Hogır (Munis)

Enwa': Tewırın (Çeşitler)

Enwar: Pıraniya «Enver»e («Enver»in çoğulu)

Enwer: Pır rohnî (Çok ışıklı)

Er: Eger (Eğer)

Erazil: Pıraniya «Rezîl»e («Rezîl»in çoğulu)

Erbab: Xwedîyan (Sahipler)

Erbein: Çıl (Kırk)

Er'er: Darekiye, bî tirkî jêra dî bêjın (Ardıç)

Erez: 1 — Çemê Erez (Aras Nehri). 2 — Tıştê ku nî kare bî serê xwe hebûna xwe nîşan bî de, dî vê yekêda muhtacê cewhere, wek reng (Kendi başına varlığını gösteremiyen, bu hususta cevhere muhtaç olan, renk gibi)

Erxewan: Kulîlka hınarê (Nar çiçeği)

Eristetalis: Zanayê Yunanî Arîsto (Yunanlı bilgin Aristo)

Erş: Text (Taht)

Erûs: Bûk (Gelin)

Erz: 1 — Nîşandan (Göstermek) 2 — Fercyî, ber (En)

Esabî': Tîlîne (Parmaklar)

Esaxır: Bîçûkîn (Küçükler)

Esbab: Tıştên lâzım (Gerekli şeyler)

Esmar: Fîkîyın (Meyveler)

Esnaf: Tewır tewır (Çeşit çeşit)

Esr: Sedsal (Yüzyıl)

Estar: Perdeyin (Perdeler)

Eş'ar: Şê'rın (Şiirler)

Eşbah: Cîsmm (Cisimler)

Eşk: Hıstır (Gözyaşı)

Eta: Dayın, qenci (Verinek, iyilik)

Etfal: Zarûkın (Çocuklar)

Etrab: Keçên hevsalêd kuran (Delikanlılara yaşıt kızlar)

Ewam: Xelk (Halk)

E'wan: Alıkarın (Yardımcılar)

Ewbaş: Du xortên bı hevdûra (Beraber olan iki delikanlı)

Ewc: Tewrê jor (Zirve)

Ewran: Hewran (Bulutlar)

Eyax: Em rastê mana vê pîrsê ne hatın (Bu kelimenin mânasını bulamadık)

E'yan Kesên gîregîr (İlerigelenler)

Eyan: 1 — Dîtin (Görmek). 2 — Xuyayî (Görünen)

Eyanî: 1 — Eşkerayî (Açıkça) 2 — Vata (Üstü açık, örtisiz)

Eyn: Çav (Göz)

Eyş: Jîna bı kêfxweşî (Mutlu yaşamak)

Eyyam: Rojın (Günler)

Ezım: Nivîştın (Muskalar)

Ezazîl: Şeytên (Şeytan)

Ezdad: Tîştên dijê hevdû (Birbirine karşı, zıt şeyler)

Ezfer: Kîskê bîn çena xezalan ku mîsk têdaye (Ceylânların çeneleri altındaki misk kesesi)

Ezhar: Kulîlkin (Çiçekler)

Ezman: Zıman (Dil)

Ezra: Keça bakîre (Bakire kız)

F

Faiq: Bılınd, baş (Yüksek, iyi)

Fanîz: Tewîrekî vexwarın (Bir içki çeşidi)

Farîx: Vala (Boş)

Farîs: Sıwar (Binici)

Fasîd: Xırab, şaş (Kötü, yanlış)

Faş: Eşkera (Faş)

Fazıl: Zêde (Fazla)

Fehhaşî: Derketına jî sînor (Haddi aşmak)

Fexfûr: 1 — Padîşahê Çînê (Çin Kırallı). 2 — Kasa meyê (İçki kadehi)

Fekane: Hema bû, yanî Xwedê got «Bı be», hema ew jî bû (Oluverdi, yani Allah «Ol» dedi, o da oluverdi)

Fekende: Lawîrê ku ketîye davîkê (Faka girmiş hayvan)

Fena: Tunnebûn (Yok olmak)

Feramûş: Kesê ku xwe jî bîr dî ke (Oyalanan)

Ferxende: Bextewer (Mutlu)

Ferq: 1 — Cudayî (Ayırma). 2 — Serî (Baş)

Ferqê perdaz: Jî perdan cuda (Perdelerden ayırma)

Ferr: Rmdî (Güzellik)

Ferraş: 1 — Fırfırok (Pervane) 2 — Raxîstox (Sergici)

Ferraşê qeza: Raxîstoxê qederê (Kaderin sergicisi)

Ferş: Raxîstın (Sermek)

Fert: Pîrî, derketına jî sînor (Çokça, sınırı aşmak)

Feryaderes: Kesê ku dî îmdada mîrovda tê (İnsanın imdadına gelen kimse)

Ferzane: Kesê pîr zana, dî Zanînêda bê hevta (Çok bilgili, bilgide eşsiz olan)

Fesane: Efsane, çirok (Efsane, hikâye)

Feth: Vekırın (Açmak)

Fettan: Fesad, bı fitne (Müfsit, fitneci)

Fewware: Pêt (Alev)

Feyroz, Feyrûz: Rengê şîn (Mavi renk)

Feyyaz: Barandoxê feyzê, Xwedê (Feyiz yağdıran, Allah)

Fezail: Karên baş (İyi işler)

Fezîhet: Eşkerakırına ne lı gorî daxwazê (Arzuya aykırı olan açıklama)

Fîlk: Gemî (Gemi)

Fîlorî: Paqîj, safî (Temiz, saf)

Fîlûs: Manqırın (Mangırlar)

Fîkr: Tırs, vekışîn (Korkmak, çekinmek)

Fîroz, Fîrûz: Rohnî, bı şewq (Aydın, ışıklı)

Fîtret: Tebîet (Tabiat)

Fîtûr: Sıstî (Gevşeklik)

Fîzûl: 1 — Tewş (Faydasız). 2 — Bê ar (Arsız)

Fîlcumle: Hemî, bı carekî (Hepsi, hep birlikte)

Fîlheqîqe: Bı rastî, rastîn (Gerçekten, gerçek)

Fuad: Dıl (Kalp)

V

Ve: Paşda, bı şûnda (Geriye)

Verisand: Ve kır (Çözdü)

Vê: 1 — Ev (Şu). 2 — Xwest (Diledi)

Vêk ketin: Kom bûn, gîhane nevdû (Toplandılar).

Vêkre: Bı hevdûra, dıgel hevdû (Beraberce)

Vêra bı girî: Tu pêra ra girî, alîkarîya wî bı kî (Ona yardım edersen, onu desteklersen)

Vî halî: Vî tıştê ku tê dı keve şûnekî, yanî evîna ku tê dı keve nava dıl (Bir yere giren bu nesne, yani gönlün içine giren aşk)

G

- Gah:** 1 — Carna (Bazı bazı). 2 — Gav, zeman (An, zaman)
- Gaze-gaz:** Qîre-qîr (Bağırışma)
- Geda:** Kole, parsek (Köle, dilenci)
- Genc, Gencine:** Xızne (Hazine)
- Geşt:** Ger (Seyahat)
- Geştî:** Gemî (Gemi)
- Gewherî:** Gewherfiroş (Cevher satıcısı)
- Gêrane:** Gerandin, derbaz kırım (Çevirdiler, geçirdiler)
- Gêsû:** Kezî (Saç örgüsü)
- Gıl:** Harî (Çamur)
- Gırdewarî:** Berhevkırî, cıvandî (Derlenmiş)
- Gırdigar:** Xwedê (Allah)
- Goş:** Guh (Kulak)
- Goyende dı bûn:** Dı gotın, dı peyîvîn (Konuşurlardı)
- Goşwar:** Guhar (Küpe)
- Goyîn:** Teyrekîye bı şev dı qîre (Gece bağırان bir kuş)
- Guftar:** Gotın, peyv (Konuşma)
- Guherguharan:** Guhargewheran (Cevher küpeliler)
- Gulab:** Gulav (Gül suyu)
- Gulben:** Şaxa gulê (Gül dalı)
- Gulgûn:** Gulreng (Gül rengi)
- Gulqend:** Ava şekirê Qend (Kant şekerinin şerbeti)
- Gulnar:** Ava kulilka hınarê (Nar çiçeğinin şerbeti)
- Gulpîrehen:** Kesê ku kırasê wî wek gulêye (Gömleği gül gibi olan)
- Gum kır:** Wînda kır (kaybetti)
- Gumrah:** Avarê (Sapık)
- Guweşt:** Tewîrekî qaydê sıtıranêye (Bir şarkı makamı)
- Guzaf:** Gotînên tewş (Boş sözler)
- Guzer:** Ger, derbasbûn (Dolaşmak, geçmek)
- Guzîde, Guzîn:** Bîjare (Seçkin)
- Gûn:** Reng (Renk)

H

Hacıb: Payvan, dergevan (Nöbetçi, kapıcı)

Hacız: Navbır (İki şeyin arasına giren)

Hadıs: Nûçê (Sonradan olan)

Hadî: Kesê ku mirov tîne rêya durust (İnsanı doğru yola getiren)

Hail: Navbır (İki şeyin arasına giren)

Haîm: Windabûyî, beredayî (Kaybolan, başıboş kimse)

Hakîmane: Mîranî (Beyce)

Hala: Tıştê ku tê dî keve nava tıştekî dm, mexsed evîne
(Bir şeyin içine giren, maksat aşktır)

Hale: Seywana dora hîvê (Ayın etrafındaki hale)

Hamî: Parêzdar (Himaye eden)

Harıs: Cotkar (Çiftçi)

Herr: Germ (Sıcak)

Hasıl: 1 — Tıştê ku bî dest dî keve (Elde edilen). 2 —
Kurta gotmê (Sözün kıyası)

Hazıq: Hunermend (Mutahassıs, mahir)

Hazırûn: Kesên hazır (Hazır olanlar)

Hazîme: Hêza hezımkırînê (Hazmedici güç)

Hebîb: Yar (Sevgili)

Hecer: 1 — Kevır (Taş). 2 — Kevîrê Reş ku dî diwarê
Mala Xwedê'daye (Hacer-Esved)

Hecle: Bermal (Oda)

Hedîd: 1 — Hesın (Demir). 2 — Cîhê nızımtır (En alçak yer)

Hedîqe: Bax (Bahçe)

Heqaiq: Rastîyan (Gerçekler)

Heqqa: Bî rastî (Gerçekten)

Hekîm: Pır zana (Çok bilgili)

Hekkak: Nivîsvanê lı ser maden, yan kevır (Maden ya da taşta yazı yazan)

Helahl: Kuşttox (Öldürücü)

Helawet: Şêrinî (Tatlılık)

Hell: Pışkaftın (Çözmek)

Hellal: Pışkaftox (Çözen)

Helwela: Gotina «Lahewle wela quwwete illa billah»
(«Lahevle» demek)

Hellê simab: Avzîva helandî (Eritilmiş gümüş suyu, yaldız)

Hemaxûş: Hembêzî (Kucaklaşan)

Hemaşîyan: Hevalê hêlinê (Yuva arkadaşı)

Hembîze: Hevalê zık, bîra û xuşk (Kardeş)

Hemdem: Heval (Arkadaş)

Hemefser: Hevalê Kulah (Taç arkadaşı)

Hemel: Bîrca Beran jî 12 bîrcên rojê (Güneşin Koç Burcu)

Hemişe: Tım (Her zaman)

Hemhal: Havalê hal û razan (Hal ve sır arkadaşı)

Hemxelwetî: Hevalê xelwetê (Halvet arkadaşı)

Hemxwabe: Hevalê razanê (Uyku arkadaşı)

Hemqal: Hevalê peyvê (Konuşma arkadaşı)

Hemqedem: Hevalê ling, dî sewîyekîda (Bir seviyede, eşit)

Hemkase: Hevalê vexwarinê (İçki arkadaşı)

Heml: Helgirtm (Yüklenmek)

Hemliqa: Hevalê dîtinê (Görüşme arkadaşı)

Hemnişin: Hevalê rûniştinê (Oturma arkadaşı)

Hemrah: Hevalê rê, hevrê (Yoldaş)

Hemraz: Hevalê razan (Sır arkadaşı)

Hemseng: Beranber, hevta (Denk)

Hemser: Heval (Arkadaş)

Hemware: Her gav, tım (Her zaman)

Hemzad: Hevalê xwarinê (Yemek arkadaşı)

Henzel: Fikîyekî wek zebeşêye, lê bîçûkê û pîr tale (Ebûcchil Karpuzu)

Her çend: Ger çıkas (Gerçi)

Herfân ne gırın: Şaşbûnan der ne xın (Yanlışlıkları açığa vurmasınlar)

Heristın: Kom bûn, wek weşîyê (Salkım gibi toplandılar)

Herir: Hevrîşım (İpek)

Herzekar: Kotoxê gotinên tewş (Herzeci)

Heseb: Nejad (Soy)

Hasretzede: Kesê ku belaya hesretê bı serîda hatiye, bê mîrad (Hasretzede)

Hesûd: Dexes (Kıskanç)

Heşem: Meîyet (Maiyet)

Hewa: 1 — Hewa (Hava). 2 — Evîn (Aşk)

Hewalî: Çarmedor (Çewre)

Hey: Zındî (Canlı)

Hey'at: Pîraniya «Hey'et»e («Hey'et»in çoğulu)

Hey'et: Şıkıl (Şekil, biçim)

Heyşet: Avayî, şênayî (Meskûn yer)

Heyûl, Heyûla: Nejada gerdûnê (Evrenin ilk maddesi)

Hezer: Xwe parîztın (Sakınmak)

Hezl: Yarî (Şaka)

Hezret: Pêşedest (Huzur, birinin huzurunda olmak)

Hıccet: Delîl (Kamt)

Hıcre: Kunca Sımayıl Pêxember ya lı rex Mala Xwedê (Kâbenin yamndaki Hz. İsmail Hücresi)

Hınd: Hınekî (Biraz)

Hinde: Ev qas (Bu kadar)

Hındewane: Zebeş (Karpûz)

Hındî: Ev qas ku, çı qas ku (Şu kadar ki, ne kadar ki)

Hılûl: Têketına ganê laşekî pıştî mırînê dı laşekî dında (Bir ruhun ölümden sonra bir başka vücuda girmesi)

Hımyan: Kîsê dırawan (Para kesesi)

Hıcab: Perde (Perde)

Hîcr, Hicran: Dûrketma evîndar jî yarê (Hicran)

Hîkmet: Zanin, felsefe (Bilgi, felsefe)

Hîlal: Hîvîk, bîrû tên dirûbandin bî wê (Hilâl, kaşlar ona benzetilir)

Hîn: Gav (An)

Hîraset: Xwe parîztin (Kendini sakınmak)

Hîrqet: Şewat (Yanmak)

Hol: Gog (Top)

Hor, Hûr: Horîyêd bîhuştê (Cennet hurileri)

Hori meqlûb: Vajîyê jî horîyê (Huriden dönme)

Hubb: Evîn (Sevgi)

Hubla: Avis (Gebe)

Hukkam: Mîran (Beyler)

Humam: Xwedî hîmmet û qencî (Himmet ve iyilik sahibi)

Humre: Sor (Kırmızı)

Huwel-Heq: Ew heqqe (O haktır)

Hût: Bîrca Masîyê jî 12 bîrcên rojê (Güneşin Balık Burcu)

X

Xadım: Xulam (Hizmetçi)

Xaîb: Windabûyî (Kayıp)

Xaqan: Paçîşahê Tirkistan'ê (Türkistan Hükümdarı)

Xak: Ax (Toprak)

Xakîsar: Jî axê, bê rûmet (Topraktan, değersiz)

Xal: Şana lî rû (Yüzdeki ben)

Xalîb: 1 — Zorbîr (Yenen). 2 — Qey (Galiba)

Xame: Qelem (Kalem)

Xamûş: Kesê bê dengê ku na peyîve (Konuşmayan, sessiz kimse)

Xane: Mal, malîk, (Ev, Hane)

Xanezad: Xanedan, jî nejadekî pak (Hanedan)

Xasekî: Xulamê navmalî (Harem hizmetçisi)

Xasê nezer: Nihêrtına xısûsî (Özel bakış)

Xar: Sıtırî (Diken)

Xaretker: Talanker (Yağmacı)

Xaricîyyet: Derketına jî qanûn û adetan (Kanun ve gelenekten çıkmak)

Xarîq: Dırandoxê adetê, jî adetê der (Harika)

Xar û xes: Gerş û gêl, qırş, û qal (Çerçöp)

Xasîyyet: Xısûsîyet (Özellik)

Xaşak: Gerş û gêl, qırş û qal (Çerçöp)

Xatem: Gustîl (Yüzük)

Xawer: Rohelat (Doğu)

Xawî: Vala (Boş)

Xaz: Rengê sor (Kırmızı renk)

Xebxeb: Gılarê bîn çenê (Çene altı)

Xebîr: Haydar (Haberdar)

Xebîyye: Veşarî, nepenî (Gizli kapaklı)

Xebl: Perîşan (Perişan)

Xebûq: Meya ku şeva çûyî hatîye ve xwarîn, mexsed evî-ne (Dün gece içilen şarap, maksat aşktır)

Xedd: Dêm (Yanak)

Xedda': Xapînok (Aldatıcı)

Xedeng: Tîr (Ok)

Xef: Nepenî (Gizli)

Xeffar: Nuxaftoxê gunehan, Xwedê (Günahları örten, Allah)

Xel: Xelq (Halk)

Xelalq: Gelên xelqê (Halk kitleleri)

Xelef: Kur, pîs (Oğul, evlât)

Xelîl: Dost (Dost)

Xelq: 1 — Mırovın (İnsanlar, halk). 2 — Aferandın (Yaratmak)

Xellaq: Aferandox, Xwedê (Yaratıcı, Allah)

Xem: 1 — Derd (Dert). 2 — Xûz (Yamuk)

Xemendûz: Kesê ku xeman dî pîve, dî cîvîne (Gamları ölçen, toplayan)

Xemguzîn: Bîjartoxê xeman (Gamları seçen)

Xemmaz: Peyvgerîn, fesad (Dedikoducu, müfsit)

Xemnak: Xwedî derd û xem (Gam ve dert sahibi)

Xemr: Mey (Şarap)

Xemze: Awır (Gamze)

Xenc: Naz (Naz)

Xendan: Bî ken, kêfxweş (Gülimseyen, sevinçli olan)

Xenî: Dewlemend (Zengin)

Xennas: Şeytên (Şeytan)

Xeraman: Bî naz û delalî (Nazlı, cilveli)

Xerbet: Şerbet (Şerbet)

Xerçeng: Bîrca Kevjalê jî 12 bîrcên rojê (Güneşin Yen-geç burcu)

Xerez: 1 — Rîk, kîn (Garez, kin). 2 — Daxwaz (Arzu, dilek)

Xerîdar: Kırîdar, kırînox (Alıcı)

Xerîq: Nûqbûyî (Suya batan)

Xerq: 1 — Nûqbûn (Suya batma). 2 — Dîrandîn (Yırtma)

Xerqe: Nûqbûyî (Suya batan)

Xermen: Bêder, seywana dora hîvê (Harman, ayın çevresindeki hale)

Xerra: Bîrçok (Parlak)

Xerwar: Xerar (Büyük çuval)

Xesîs: Çıkûd (Cimri)

Xesmane: Neyarî (Düşmanlık)

Xet: 1 — Cênîg (Şakak). 2 — Nîvîsan (Yazı)

Xetebend: Perwaza text (Tahtın pervazı)

Xeten: Bajarekîbûye mîskê xezalêd wî pîr hêjabûye (Ceylânlarının miski çok değerli olan bir şehir)

Xetîb: Xwazgîn (Düniir)

Xetme: Morkîrye, hatiye morkîrîn (Onaylanmıştır)

Xetsiyah: Keça bu bışka ser cêniga wê reşe (Şakağn-
daki zülûf siyah olan kız)

Xettat: Nivîsvan (Yazıcı)

Xewadım: Xulamın (Hizmetçiler)

Xewas: Kesên giregır, lı pêş (İlerigelen kimseler)

Xewatin: Pıranîya «Xatûn»e («Hatun»un çoğulu)

Xewf: Tırs (Korku)

Xewr: Kûran (derinlik)

Xeyb: Tışt û cihê nexuyayî (Görünmeyen şey ve yer)

Xeyl: Hesp (At)

Xeyme: Kon (Çadır)

Xeyre meqdem: Tu bı xêr hatî (Hoş geldin)

Xeyşûm: Fırnık (Genz)

Xeyûr: Kesê bı xîret (Hamiyetli kimse)

Xez: Qumaşekî hevrişmîne (Bir ipekli kumaş)

Xezel: Tewirekî şê'rê (Bir şiir çeşidi, gazel)

Xezenfer: Şêr (Arslan)

Xêrexwah: Xêrxwaz (Hayırhah, iyi kalpli)

Xıdrewat: Sebzeyın (Sebzeler)

Xılqet: Aferîn (Yaradılış)

Xışt: Şıvık, şiş (Değnek, çöp, şiş)

Xıtût: Xêzın (Çizgiler)

Xızam: Kulîlkekîye (Bir çiçektir)

Xızın: Mırovê lı pêş (Yakın akraba, hısım)

Xıda: Bakût (Gıda)

Xılafê mu'tad: Jı adetê der (Mutat hilâfı)

Xılman: Zarûkên bıhuştê (Cennet çocukları)

Xîred: Aqıl (Akıl)

Xokerdeyê ışkê: Ên ku xwe kırıbûn evînê (Kendilerini
aşka atanlar)

Xudreste: Kesê ku bê mamosta, xwe bı xwe gîhaye (Öğ-
retmensiz olarak kendi kendine yetişen kimse)

Xuld: Bıhuşt (Cennet)

Xull: Zıncîrê ku lî dest û lingêd girtîyan tê girêdan (Piranga)

Xullux: Cîlê hevrişmînê tenîk (İnce ipek elbise)

Xulûd: Zındibûna tımmî (Ebedî hayat, ebedîyet)

Xumm: Kupê meyê ê mezın (Büyük şarap fıçısı)

Xumrî: Rengê xumrî, sor (Kırmızı renk)

Xunçe: Gula ne pîşkîfî, pındîk (Gonca gül)

Xundekar: Padişah (Padişah)

Xundîn: Bangkırîn (Çağırmaq, davet etmek)

Xur: Xwarîn (Yemek)

Xurfe: Bermal (Oda)

Xuroş: Keldayın û rîjîna bî ser fîraqêda (Kaynayıp taşma)

Xurrem: Şad, dîlgeş (Sevinçli)

Xursend: Sîtandoxê xwarînê û bakût (Gıda alan)

Xurşîd: Roj (Güneş)

Xurûc: Derketîna jî qanûn û adetan (Kanun ve gelenekten çıkmak)

Xusr: Zîrar (Zarar)

Xusse: Keder, xem (Keder, gam)

Xusserevîn: Revînokê xeman (Gamları dağıtan)

Xûl: Pîrhevok (Cadı)

Xûşe: Weşî (Salkım)

Xwab: Xew (Uyku)

Xwan: 1 — Xwarîn (Yemek). 2 — Sîfre (Sofra)

Xwanende: Sîtîranbêj, dengbêj (Şarkıcı)

Xwanê kase: Vexwarîna jî kasa meyê (Şarap kadehinden içmek)

Xwemal: Malxoyê malê (Evin sahibi, aile reisi)

Xweşxılqet: Rîndaferîn (Güzel yaratılışlı)

İ

- İbare:** Peyv, peyvekî (Söz, sözcük)
- İbda':** Aferandına bı awakî xweş (Güzelce yaratmak)
- İbn:** Kur, pıs (Oğul, erkek çocuğu)
- İcab:** Bersîv (Cevap)
- İcabet:** Qebûlkırına xundînê (Çağrıyla kabul etmek)
- İdbar:** Bextreşî, bê talû (Talihsizlik, bahtsızlık)
- İftıra:** Dûrketına jı yarê (Yardan uzak kalmak)
- İhsan:** Qencî (İyilik)
- İhtiraz:** Xwe parızın (Kendini sakınmak)
- İlfa':** Veşartın (Gizlemek)
- İxtilat:** Têkılî (Karışmak, ihtilât)
- İqbal:** Pêşende (Gelecek zaman)
- İqtiza:** Xwestın, îcab (Gerek, icab)
- İkrah:** Zorkırın (Zorlama)
- İksir:** Maddeki kimyewîye, bı wê zêr, pı madenên dın tê cîhêkırın (Altını diğer madenlerden ayıran kimyasal bir madde)
- İ'la:** Bılındkırın (Yükseltme)
- İ'lam:** Eşkerakırın (Açıklamak)
- İlle, illet:** 1 — Semed (Neden) 2 — Nexweşî (Hastalık)
- İma:** İşaret (İşaret)
- İmaret:** 1 — Avayî (Bina). 2 — Text (Taht)
- İmareya nîgarê:** Textê Sıtiyê (Sıti'nin tahtı)
- İmkan:** Hebûne ne zerûrî (Zorunlu olmayan varlık)
- İmayet:** 1 — Baldayın (Dikkat etmek). 2 — Alîkarî (Yardımlı)
- İneb:** Tırî (Üzüm)
- İntizar:** Rêpan (Beklemek, yol gözlemek)
- İnzal:** Daxıstın, rêhtın (İndirmek, dökmek)
- İrfan:** Zanîn (Bilgi)

İrfanteleb: Kesê ku daxwaza naskırinê dı ke (Tanımak istiyen)

Î'raz: Zıvırîna ber (Yüz çevirmek)

İsxa: Guhdarî (Dinlemek)

İsm: Nav (Ad)

İstebreq: Tewîrekî qumaşê hevrişmîn (Bir ipekli kumaş)

İstîtaet: Hêz (Güç)

İstîwa: Nîvê asîman (Gök ortası)

İşqebazî: Evîn (Aşk)

İşret: Heng (Eğlence)

İşretabad: Ava û geşê bı hengê (Eğlenceyle şenlenen, canlanan)

İştîyaq: Dılbıjokî (Arzulamak)

İtab: Gazın (Sitem)

İ'tidal: Hatına cîhê adetî, rastbûn (Normal yere gelmek)

İ'tikaf: Perestîya dı mızgeftêda (Camideki ibadet)

İtrê şahî: Dermanê bêhnxeşê wek ê padîşahan (Padişahlarınki gibi güzel kokular)

İttîhad: Yekiti (Birlik)

İttîsal: Hevdîtın, gîhana cem hevdû (Kavuşmak)

Îz'an: Qebûlkırına rastîyê (Doğruyu kabul etmek)

Îzar: 1 — Cênig (Şakak). 2 — Pêştemal (Peştemal)

Îzhar: Eşkerakırın (Açıklamak)

Îzlet: Mayına bı tenê (Yalnız kalmak)

İzz: Heybet, mezınî (Heybet, büyüklük).

J

Jar: 1 — Bê goşt, zeîf (Etsiz, zayıf). 2 — Reben (Zavallı)

Jêkve: Jı hevdû (Birbirînden)

Jêkra bı ketın: Jı hevdû bı qetîne, belav bı ke (Ayırsın, dağıtsın)

Jı wan weye ku: Jı wan wısaye ku, dı bêjın qey ku (Öyle sanıyorlar ki)

Q

- Qabilun-nar:** Misteheqê ağır (Ateşe müstahak olan)
- Qail:** Gotox (Söyleyen)
- Qam:** 1 — Kesê ku hebûna wî bî wîye, Xwedê (Kendi kendine var olan, Allah). 2 — Lî ser lîngan (Ayakta)
- Qal:** Gotin, peyv (Konuşma, söyleme)
- Qalb:** 1 — Qalık (Kabuk). 2 — Laş (Vücut)
- Qanî:** Beskır (Yetinen, kanaat getiren)
- Qanî:** Pır sor (Çok kırmızı)
- Qanûn:** 1 — Yasa (Yasa). 2 — Navê sazekî (Bir saz adı)
- Qarûr, Qarûre:** Şûşe (Şişe)
- Qasır:** Kurt (Kısa)
- Qebaîh:** Gunehın (Günahlar, kabahatlar)
- Qebaîl:** Qebîleyanê (Kabileler)
- Qebes:** 1 — Kozır (Köz). 2 — Çırîsk (Kıvılcım)
- Qedd:** Bejn (Boy)
- Qedem:** Lîng (Ayak)
- Qedîd:** Goştê zıwa (Kuru et)
- Qedîm:** 1 — Kesê ku jî berêya berêve heye, Xwedê (Eskidenberi var olan, Allah). 2 — Tıştê kevne (Eski şey)
- Qedîr:** Xurt, bî hêz, Xwedê (Güçlü, Allah)
- Qefes:** 1 — Qefesa heywanan (Hayvan kafesi). 2 — Sîng (Göğüs)
- Qehhar:** Pır bî xışım, Xwedê (Kahredici, Allah)
- Qella':** Dergevanê kelê (Kale kapıcısı)
- Qellaş:** Bî dek (Kurnaz)
- Qelem ket:** Bî bire, jê ke (Keser)
- Qenbel:** Alî çepê (Sol taraf)
- Qemer:** Hîv (Ay)
- Qemsî:** Derewçîn, vîrek (Yalancı)
- Qend:** Tewîrekî şekîre (Bir çeşit şeker)

Qendexayan: Ên ku peyvêd wan, wek ku şekır xwaribın
şêrînm (Şeker yemişler gibi sözleri tatlı olanlar)

Qentar: Wezflekîye (Bir tartı)

Qer': Lê xıstın, tehmdan (İtelemek, dövmek)

Qerh: Kul (Yara, çıban)

Qerîb: Nêzik (Yakın)

Qerîn: Hevalê pêş (Yakın arkadaş)

Qerz: Deyn (Ödünç)

Qeseb: Bendikêd kumên jinan (Kadın feslerinin kaytanları)

Qet'a: Jı bın (Aslâ)

Qetîl: Kuştî (Öldürülmüş)

Qetre: Dîlop (Damla)

Qettal: Mêrkuj (Kaatil)

Qewl: Gotın, peyv (Söz)

Qews: Kevan (Yay)

Qewwel: Qeşmer (Komik adam)

Qeys: Evîndarê Leylê, Mecnûn (Leylâ'nın aşığı, Mecnun)

Qeyserî: Sûk, bazar (Çarşı, pazar)

Qeza: 1 — Kırına nîmêjê pîştî derbazbûna wextê (Vakit geçtikten sonra namaz kılmak). 2 — Tunnekırın (İmha etmek). 3 — Qeder (Kader). 4 — Qedandına kare (İş bitirme)

Qezaya, Qedaya: Pîranîya «Qezîyye»ye («Qezîyye»nin çoğulu)

Qeziyye: Mesele (Problem)

Qınar: Çengelê ku goşt pêvê tê daleqandın (Etin asıldığı kanca)

Qirtasiye: Kaxız, rûpel; bî mana mecazî jî paxirê sayara hatiye gotın (Kâğıt, sayfa; mecazî anlamda yazısız bakır için kullanılmış)

Qışt: Zılfa bıçûk (Küçük zülûf)

Qîlade: Gerdenî (Kolye)

Qinwan: Weşî (Salkım)

Qiran: Beranber (Yan yana)

Qîrat: Weznekiye (Bir ölçü)

Qîtar: Rêzıka devan (Deve dizisi)

Qiwam: Hêz (Güç)

Qubbe: Kumbet, bî mecazî jî asîmanra tê gotin (Kubbe, mecazî anlamda gök için kullanılır)

Qulûb: Dılın (Kalpler)

Qulûbê men lehul-qelb: Dılên kesêd xwedî dıl (Gönül sahiplerinin gönülleri)

Qulzem: Behr (Deniz)

Qurb: Nêzîkî (Yakınlık, yakın olmak)

Quwayê heywan: Hêza jînê (Hayat gücü)

K

Ka'betullah: Mala Xwedê (Allahın Kâbesi)

Ka'beyn: Herdu kap, zar (İki aşık, zar)

Kabîn: Tewîrekî perûya bûkêye (Gelinin bir hediyesidir)

Kala: Mal û mîlk (Mal-mülk)

Kam: Mîrad, daxwaz (Murad, dilek)

Kameranî: Bextewerî (Mutluluk)

Karesazî: Sazkırın û meşandına kar (İşin yürütülmesi)

Karîgeh: Gerdûn (Evren)

Kas: Qedeha meyê (İçki kadehi)

Kazîb: Derewîn (Yalancı)

Kebk: Kew (Keklik)

Keckulahan: Kulahxwaran, kofîxwaran (Eğri taşlılar, türbenleri, eğri olanlar)

Kecrû: Bî ser rûra xwar (Yüzün üstüne eğmek)

Kefaet: Hevtayî (Denk olmak)

Kelal: Westandin (Yormak, verdiği yorgunluk)

Kelam: Peyv (Konuşma)

Kelat: Keleyan (Kaleler)

Kelîm: Mûsa Pêxember (Hz. Musa)

Kelte: Kelebûtî (Oynaşma)

Kemal, Kemalat: Gîhana bıındîyê (Kemale ermek, olgunlaşmak)

Kemalê bê kemalî: Temambûna kêmayîyê (Kemalsizliğin kemale ermesi)

Kenarî: Jı qerax (Kenardan)

Kenz: Xızne (Hazine)

Keramet: Şeref, hesyet (Şeref, haysiyet)

Kerem: Qencî (İyilik)

Kerîm: Kesê qenc, camêr (İyi, cömert olan)

Kerrena: Nave sazekîye (Bir sazın adı)

Kesb: Karkırın (Kazanç)

Kesif: Gur (Yoğun)

Kesret: Pırî (Çokluk)

Keşşafê rımûzê hikmetîl-eyn: Kesê ku îşaretê zanîn û hikmetan kışş dı ke. (Bilgi ve hikmet îşaretlerini keşfeden kimse)

Keşwer: Welat (Ülke)

Kewaib: Keçên memıkgılover (Tombul memeli kızlar)

Kewkeb: Sîtêr (Yıldız)

Kewn: Gerdûn (Evren)

Kewneyn: Herdu gerdûn (İki evren)

Keyfiyet: 1 — Çawayî (Keyfiyet). 2 — Kêfxweşî (Keyif)

Keyber, Kêbır: Sertîr (Ok ucu)

Kezm: Daqurtandın (Yutmak)

Kêj: Keç (Kız)

Kêwan: Sîtêra Zuhel (Saturn yıldızı)

Kılan: Hejandın (Salladılar)

Kınûz: Xıznan (Hazineler)

Kırdar: Kırın (Fiil)

Kırdebengî: Bengîbûyî, bengî (Çılgınlaşmış)

Kılab: Seyın (Köpekler)

Kısre: Padişahê İran'ê (İran Hükümdarı)

Kîswet: Cıl (Elbise)

Kıtabet: Nivîsîn (Yazmak)

Kızb: Derew (Yalan)

Koh: Çiya (Dağ)

Kohi: Çiyayî (Dağlı)

Koter: Gerdenî (Kolye)

Kubra: Mezıntır (En büyük)

Kuffar: Kafıran (Gâvurlar)

Kufw: Hevta (Deng)

Ku: 1 — Lı ku (Nerde). 2 — Çawa (Nasıl). 3 — Kîja (Hangi). 4 — Eger (Eğer)

Kuhensal: Kevnesal, pîr (Yılları köhnemiş, yaşlı)

Kul: 1 — Rîş (Çıban). 2 — Gışt (Tüm)

Kulfet: Zehmet, zor (Güçlük)

Kun: 1 — Bı be, fermana Xwedê ku dı bêje «Bı be» (Ol, Allahın «Ol» emri). 2 — Qul (Delik)

Kunh: Bînê kar, mahîyet (İşin içyüzü, mahiyeti)

Kurdemîr: Mîrên Kurd (Kürt beylerî)

Kusan: 1 — Çawa (Nasıl). 2 — Çıma (Niçin)

Kustax: Çelaq, bê şerm (Küstah)

Kuşad: Vekırî (Açık)

Kûs: Def (Davul)

L

Labıdde: Hemın lazıme (Mutlaka gerekir)

Lahût: Nolên paqıj (Temiz sıfatlar)

La'l: Gewherekî sore (Kırmızı bir cevher)

Lamekan: Gerdûna asımanan (Gökler alemi, mekân dışı)

Lareyb: Bê guman (Şüphesiz)

Laubali: Bı delalî, serbest (Nazlı, serbest)

Layezal: Xwedê (Allah)

Leb: Lêv (Dudak)

Le'b: Lîztın (Oynamak)

Lebaleb: 1 — Tîjî, bî lêvanra (Ağzına kadar dolu). 2 —
Lêv bî lêv (Dudak dudağa)

Lebteşne: Lêvtî, lêvziwa (Dudağı susuzluktan kuruyan)

Lehd: Gor (Mezar)

Lehw: Heng (Eğlence)

Lehyān: Her du aliyan (İki taraf)

Lehze: Gav (an)

Leim: Kesê nejadnızım û çavbırçî (Alçak soylu ve zü-
ğürt kimse)

Lein: Mel'ûn (Mel'ûn)

Lemyezel: Xwvedê (Allah)

Letif: Nazık, narîn (Nazik)

Lctifedan: Kesê ku bî gotinên xweş û zırav dî zane (İn-
celikleri bilen)

Lewleb: Felek (Felek)

Leyalî: Pîranîya «Leyl»e («Leyl»in çoğulu)

Leyl: Şev (Gece)

Lêk: Lî hevdu (Birbirine)

Lîqa: Rasthatın, dîtina Xwedê (Karşılaşmak, Allahı
görmek)

Lot: Lotık (Zıplama)

Luce: Pêla avê (Su dalgası)

Lutf: Qencî (İyilik)

M

Madûm: Tunne (Yok olan)

Ma erefnak: Me te ne nasî (Seni tanımadık)

Mafû: Bexşandî (Affedilen)

Mah, Meh: Hîv (Ay)

Mahîtab, Mehtab: Tavehîv (Mehtap)

Mahûd: Kîfşe (Bilinen)

- Mail:** Dılbıjok, meyıldar (Meyleden)
- Malxoli:** Nexweşê bı Ser'ayê (Sar'alı)
- Ma'lûl:** 1 — Nexweş (Hasta). 2 — Tıştê ku jêra delîl tê anîn (Kanıtlanan)
- Mamûl:** Tıştê ku pê tê emelkırın (Geçerli olan)
- Ma'mûr:** 1 — Dînê (Dünya). 2 — Ava (Bayındır)
- Manend:** Wekî (Gibi)
- Manî:** Ressamê Çînî ê bı nav û deng (Ünlü Çin Ressamı)
- Ma'ser:** Guvaşgeh (Üzümün sıkılıp şırasının çıkarıldığı yer)
- Masike:** Hêza ku dı gıre (Tutan güç)
- Masiwa:** Hebûyên jı bı Xwedê (Allahtan başka yaratıklar)
- Maşa:** Kesê ku dı meşe (Yürüyen)
- Ma'reke:** Ceng, tikoşîn (Savaş, mücadele)
- Ma'rez:** Temaşegêh (Sergi)
- Marîfetnak:** Kesê bı zanîn (Bilgili kimse)
- Marûf:** Naskırî (Tanınmış)
- Matem:** Şîn (Matem)
- Matemî:** Kesê şînî (Yaslı kimse)
- Ma-werd:** Gulav (Gül suyu)
- Mazûl:** Derketîyê jı kar (Azlolunan)
- Mazûlî:** Derketına jı kar (Azlolunmak)
- Meadın:** Pıraniya «Maden»e («Maden»in çoğulu)
- Meal:** Mana (Anlam)
- Meanî:** 1 — Pıraniya «Mana»ye («Mana»nm çoğulu).
2 — Sıtiran (Şarkı söyleme)
- Mebanî:** Çêkırın û lı hevanîna gotınan (Söz söyleme)
- Mebhût:** Heyırî (Şaşkın)
- Mebnî:** Lı ser, lı gorî (Üzerine, göre)
- Meclûbê mehebbeta unasin:** Bı evîna mirovnan hatme kêşan (Bazı adamların sevgisiyle çekilmişler, celbedilmişler)
- Mecmer:** Bixûrdan (Buhurdanlık)

Mecrûh: Bırındar (Yaralı)

Mecrûr: Kêşayî (Çekilmiş, celbedilmiş)

Meddah: Pesındar (Övücü)

Medh: Pesn (Övgü)

Medhoş, Medhûş: Gêj (Sersem)

Meftûh: Vekirî (Açık)

Meftûn: Evîndarê bêheş (Meftun, tutkun)

Meger: 1 — Ewxu (Meğer). 2 — Mera, b1 raya Xwedê (İnşallah)

Mehabet: Heybet, saw (Heybet)

Meharet: Hunermendî (Meharet)

Meharım: Kesên malî (Mahremler)

Mehbûb: Kesê ku tê evandin (Sevilen kimse)

Mehcebîn: Enihîv (Mehtap alınılı)

Mehcûr: Terkkirî (Terkedilmiş)

Mehd: Dergûş (Beşik)

Mehell: Şûn (Yer, mahal)

Mehkûmu eleyhî: Bın hukum, bın ferman (Emir altı)

Mehmel: Texterewan (Tahtaravan)

Mehmûd: Paqij, bılind, b1 qedır (Yüce)

Mehr: Heqê marbırîna bûkê (Gelinin nikâh ücreti)

Mehpare: Parça hîvê (Ay parçası)

Mehz, Mehza: Sırf (Salt)

Mehzûz: Xwedî par (Hisse sahibi)

Mexafet: Tırs (Korku)

Mexbûn: Xapîyayî (Aldanmış)

Mexdûm: Kesê ku jêra xızmet tê kırım (Hizmet edilen kimse)

Mexfûr: Nuxaftî (Örtülen)

Mexmer: Fıraqa meyê (Şarap kabı)

Mexmûr: Serxweş, mest (Sarhoş, mest)

Mexrûr: 1 — Qure (Mağrur). 2 — Xapîyayî (Aldanan)

Mexûf: B1 tırs (Korkulu)

Mexz: Mejî (Beyin)

Meqalat: Gotının (Sözler)

Meqalid: Mifteyın, bı mana mecazî jı çerxa felekêra tê gotın (Anahtarlar, mecazî anlamda felek çarkına denir)

Meqam: 1 — Cih (Yer). 2 — Cihê Bırahîm Pêxember ku lı hember Mala Xwedêye (Hz. İbrahim'in Kâbe önündeki yeri)

Meqamê malûm: Ciyê kışe ê dostên Xwedê (Bilinen yer, Allahın dostlarının yeri)

Meqasid: Pıranîya «Meqsed»e («Maksad»ın çoğulu)

Meqlûb: 1 — Vajî (Tersine dönük). 2 — Gan (Ruh)

Meqreme: Cılên temkên hevrişmîn (İnce ipekli elbise)

Meqseda seramest: Daxwaza ku serîyan mest dı ke, yanî dırav (Kafaları mest eden dilek, yani paralar)

Meqtûl: Kuştî (Öldürülen)

Me'kel: Xurek (Yiyecek)

Mekmen: Veşargeh (Pusu)

Meknûn: Veşartî (Gizlenmiş)

Mekr: Dek (Hile, oyunbazlık)

Mekşûf: Xuyayî (Görünen)

Melabıs: Cılın (Elbiseler)

Melahet: Rındî, nazıkî (Güzellik, naziklik)

Melain: Mel'ûnın (Mel'unlar)

Melal: Perîşanî, sıstî (Perîşanlık, gevşeklik)

Melamet: Gazın (Sitem)

Melbûs: Cıl (Elbise)

Melekwısal: Kesê bı nola fıriştan (Melek sıfatlı kimse)

Melekwar: Wek fıriştan (Melek gibi)

Melzûm: Tışt, yan kesê ku jı mırov na qete (Melzûm)

Memat: Mırın (Ölüm)

Memlû: Tıjî (Dolu)

Me'mûl: Tıştê ku tê hêvikırın (Umulan)

Memzûc: Tevîhev, têkılhev (Karışım)

Menahî: Bê fermanîyên Xwedê (Allahın yasak ettikleri)

Menaqıb: Jinenîgarîyın (Biyografiler)

Menal: Mal û mîlk, rütbe (Mal-mülk, rütbe)

Menazıl: Pıranîya «Menzıl»e («Menzıl»ın çoğulu)

Menbe': Kan (Kaynak)

Mendal: Zarûk (Çocuk)

Mendel: Şar û temezi, desınal (Kadınların başörtüsü, mendil)

Menbec: Rêç, rêçık (İz, izlenen yol)

Menî': Zexm (Sağlam)

Menqûş: Nexşkırî (Nakışlı)

Menna': Çıkûd (Cimri)

Mensûx: Betalkırî, bê hukum (İptal edilmiş, hükümsüz)

Mensûr: 1 — Belavkırî (Serpilmiş). 2 — Mızeffer (Muzaffer)

Menşe': Jêder (Menşe)

Menzer: Ciyê xuyabûnê (Görünme yeri, manzara)

Menzıl: 1 — Xanî (Ev). 2 — Cihê ku mîrov dî xwaze bî gîjê (İnsanın ulaşmak istediği yer)

Menzûrî: Pîvek (Ölçü)

Merd: Mîrov (İnsan)

Merdane: Bî cıwanmêrî (Cömertçe)

Merdûd: Qewırandî (Reddedilen)

Merez: Nexweşî (Hastalık)

Mergever: Navê ciyekîye lî Îran'ê (İran'da bir yer adı)

Merqed: Gor (Mezar)

Merkeb'ereban: Ên ku lî hespên Erebi sıwar bûbûn (Arap atlarına binenler)

Mermûz: Tıştê ku tê îşaretkırın (İşaret edilen)

Mersiye: Sıtıranên ser mırîyan (Ölü ağıdı)

Merziyye: Razıkırî (Razı edilen)

Mesal: Çirok (Masal)

Mescûd: Kesê ku secde jêra tê bîrın (Kendisine secde edilen)

Mesdûd: Rıtımî (Tıkanmış)

Mesîh: Îsa Pêxember (Hz. İsa)

Meskûk: Dıravên çapkırî (Basılmış para)

Meslûl: Şûrê kışandî (Çekilmiş kılıç)

Mesmû': Guhdarî (Dinleme)

Mesrûr: Kêfxweş, dîşad (Sevinçli)

Mestûr: 1 — Nuxaftî (Örtülen). 2 — Rêzkırî, nivîsî (Sattırılmış, yazılmış)

Meşam: Lebatê bêhnkırînê (Koku alma organı)

Meşamê can: Cîhên gan ku bêhn dî gırn (Ruhun koku alma duyuları)

Meş'el: Mêlede (Meşale)

Meşhed: Cîhê şehîdan (Şehitlik)

Meşhûd: Xuyayî (Görünen)

Meşxûf: Pîr bî evîn, gêjê evînê (Çok seven, aşktan sersemleşen)

Meşq: Nivîsana gır ku mamosta jîbo hînkırîna qutabîyan dî nivîse, nivîsîn (Öğretmenin, talebelerin öğrenmesi için yazdığı iri yazı, yazı yazmak)

Meşkûk: Bî guman (Şüpheli)

Meşreb: Vewxarın (İçecek)

Meşşate: Jîna xemlînok (Süsleyici kadın)

Metaê yek: Eşyayê hevdû (Birbirlerinin metanı)

Metaf: Cîhê tewafa Mala Xwedê (Kâbenin tavaf yeri)

Metaya: Bejînbîlînd (İnceboylu)

Metbû': 1 — Pêşrew (Uyulan kimse, önder). 2 — Bî xwî (Huylu)

Metbûx: Pçtî, pijandî (Pişkin, olgun)

Metle': Cîhê derketîna rojê (Güneşin doğuş ufku)

Melûb: 1 — Daxwaz (Dilek). 2 — Tîştê ku tê xwestin (İstenen)

Me'wa: Hêwir (Barınak)

Mewalî: Dostin (Dostlar)

Mewanî': Mamin (Engeller)

Mewc: Pêl (Dalga)

Mewzû: 1 — Babet (Konu). 2 — Danandî (Konulmuş)
Mewzûn: 1 — Peyv û nivîsinên şê'ri (Şiir) 2 — Yeksor
 (Devamlı aynı tempoyla olan)

Meyan: 1 — Nav (İçî). 2 — Newq (Bel)

Me'yûs: Bê hêvî (Umutsuz)

Mezaq: Tam (Tat)

Mezaluman: Binsîteman (Zulüm altındakiler, mazlûmlar)

Mezher: Cîhê xuyabûnê (Yansımaya yeri)

Mezlem: Tarî (Karanlık)

Mezmer: Veşargeh (Gizlenilen yer)

Mezre': Zevî (Tarla)

Me'zûn: Bî destûr (İzinli)

Mêhîman; Mêhman: Mêvan (Misafir)

Mîadât: Neyarî (Düşmanlık)

Mîadıl: Hevta (Denk)

Mîalîf: Hogîr (Ülfet eden)

Mîanîq: Kesên ku hevdû hembêz dîkm (Kucaklaşanlar)

Mîateb: Bergazın (Sitem edilen)

Mîbahî: Helal (Mübah)

Mîbexxerat: Tewîrên bixûrê (Buhur çeşitleri)

Mîbeyyen: Beyankirî (Beyan edilen, açıklanan)

Mîbtıl: Betalkîrox (İptal eden)

Mîcadıl: Ê ku tîkoşîn dî ke (Mücadele eden)

Mîcedded: Teze, jî nûve (Yeni, yeniden)

Mîcella: Rohnî, cîlakirî (Aydın, cîlâlî)

Mîcenned: Cîvandî, komkirî (Toplanmış)

Mîcerreb: Tecrîbekirî (Denenmiş)

Mîcerred: Rût (Arınmış)

Mîcessenî: Bî cîsm û laş (Vücudu sağlam olan)

Mîcczza: Parçekirî (Parçalanmış)

Mî'cîz: Mî'cîzên Pêxember (Peygamberin mucizeleri)

Mîdamî: 1 — Tîmmî (Devamlı). 2 — Meyxur, serxweş
 (Şarap içen, sarhoş)

- Mıdbır:** Bı dek, fenek (Hilekâr, oyunbaz)
- Mıdebber:** Yê ku tedbira wî tê girtın (Tedbiri alınan)
- Mıddea:** Tıştê ku tê dozkrın (İddia edilen)
- Mıderris:** Mamosta (Öğretmen)
- Mıdewwer:** Gılor (Yuvarlak)
- Mıdxem:** Tıştê ku dı tıştekîda wında dı be (Bir şeyde kaybolan)
- Mıdıll:** Kesê ku mirov avarê dı ke (İnsanı saptıran)
- Mıemmer:** Navsal (Yaşlı)
- Mıennes:** Mê (Dişi)
- Mıettırat:** Dermanên bêhnxweş (Güzel kokular)
- Mıewwel:** Te'wîlkırî (Tevîl edilen, değiştirilerek yorumlanan)
- Mıeyyen:** Kıfşe (Belli)
- Mıferrîhat:** Tıştê ku kêfxweşî dı dm (Keyif vericiler)
- Mıfid:** Dayoxê mefayê (Fayda veren)
- Mıft:** Belaş (Bedawa)
- Mıxebber:** Bı toz (Tuzlu)
- Mıhal:** Tıştê bê mıkûn (Mümkün olmayan)
- Mıhce:** Sergul (Öz)
- Mıhenna:** 1 — Henekırî (Kınalı). 2 — Kêfxweş (Sevinçli)
- Mıherra:** Hêrayî (Öğütülmüş)
- Mıhessel:** Tıştê ku bı dest dı keve (Elde edilen)
- Mıheyya:** 1 — Amade (Hazır olan). 2 — Vejandî (Diriltile)
- Mıhibb:** Evîndar, dost (Âşık, dost)
- Mıhît:** Pılan (Plân)
- Mıhlîkat:** Tıştê ku mirov dı bın helakê (Helâke götüren)
- Mıhr:** Evîn (Aşk)
- Mıhredar:** Evîndar (Âşık, seven)
- Mıhrıq:** Şewıtandox (Yakıcı)
- Mıhtal:** Bı hîle, hîlebaz (Hilekâr)
- Mıxedderat:** Keç û jinên pıştperde (Perdeli kız ve kadınlar)

Mixelled: Tımmî (Ebedî)

Mixelledun-nar: Ê ku tım dı əgırda dı mîne (Ebedî ateş-te kalan)

Mixettet: Xêzkırî (Çizgili)

Mixeyyer: 1 — Guhartî (Değiştirilmiş). 2 — Bı kêfa xwe (Muhayyer)

Mıın: Alıkar (Yardımcı)

Mıjgan: Bijang (Kirpikler)

Mıqbıl: Hatoxê ber bı me (Bize doğru gelen)

Mıqarın: Beranber (Yanyana)

Mıqebbes: Gırtoxê çıriskê (Kıvılcım alan)

Mıqeddıme: Dest pê kırın (Başlangıç)

Mıqerreb: Nêzıkbûyî (Yaklaşmış olan)

Mıqerrebûn: Serekên fıriştan (Melek başları)

Mıqerrrer: Tıştê ku tê bıryarkırın (Kararlaştırılan)

Mıqessem: Pışkkırî, parçebûyî (Bölünmüş, parçalanmış)

Mıqewwıyat: Tıştên ku hêzê zêde dı km (Gücü artıran şeyler)

Mıqeyyed: Gırêdayîyê dı qeydêda (Kayıtlanan)

Mıqım: Rawestox (Duran, ikamet eden)

Mıqtebıs: Gırtoxê çıriskê (Kıvılcımılanan)

Mıkaşefat: Tıştên ku tên kıfşkırın (Keşfedilen şeyler)

Mıkatebat: Tıştên ku dı navbera hınekanda tên nıvısın (Yazışmalar)

Mıkedder: Şelo (Bulanık)

Mıkellel: Xemılandîyê bı gewheran (Cevherle süslenmiş)

Mıkerrem: Qedırbılınd (Şerefli)

Mıkererrer: Lı dú hevdû (Ardarda)

Mıkewwenat: Hebûyın (Varlıklar, yaratıklar)

Mılaqat: Hev dıtın (Görüşme)

Mılebbes: Bı cıl (Elbiseli)

Mılettex: Lewıtandî (Bulaşmış)

Mılezzezat: Tıştên bı tam (Lezzetli şeyler)

Mımkınat: Pıraniya «Mımkun»c («Mümkünün çoğulu)

- Mımkun:** Tıştê ku mıkûn dı be û hebûna wî ne zerûriye
(Mümkün olan ve varlığı zorunlu olmayan)
- Mımtaz:** Bijare (İmtiyazlı, seçkin)
- Mımted:** Dirêj (Uzun)
- Mınazî:** Kesê ku pevçûn dı ke (Çatan, nizaâ düşen kimse)
- Mımeqget:** Nuxtekırî (Noktalanmış)
- Mın'ekus:** Rohaniya ku dı neynikê, yan avêda dı xuye
(Yansıyan)
- Mın'em:** Kesê ku nî'met dı bine (Nîmet gören)
- Mınewwer:** Rohnî (Aydın)
- Mınfeil:** Tıştê ku te'sîr dı bine (Etkilenen)
- Mınîr:** Tıştê ku rohnî dı de (Işık veren, aydınlatan)
- Mımqad:** Sıtûxwar (Boyun eğen)
- Mımtaha:** Dawî (Son, nihayet)
- Mınzem:** Zeliqandî (Yapışık)
- Mıradat:** Pıranîya «Mırad»e («Murad»ın çoğulu)
- Mırahîq:** Kurê ber balıxbûnê (Bulûğa ermek üzere olan delikanlı)
- Mıraçîb:** Kesê ku dı keve mıraçebê (Düşüncelere dalan)
- Mıraselat:** Tıştên ku dı navbera hınekanda tên şandın
(Teati edilenler)
- Mırcan:** Sor (Kırmızı)
- Mırdan:** Xortên ku hêj rî û sinbêlêd wan ne hatiye (Tüy-süz delikanlılar)
- Mırde:** Mırî (Ölü)
- Mırebbe':** Rûniştîyê cıvatkî (Bağdaş kurup oturan)
- Mırexes:** Bı destûr (Ruhsatlı)
- Mıresse':** Nexşkırî (Nakışlanmış, süslenmiş)
- Mıretteb:** Rêzkırî (Dizilmiş)
- Mırewweq:** Zelal, safî (Duru, saf)
- Mırx:** Teyr (Kuş)
- Mırxîzar:** Bexçê teyran (Kuş bahçesi)
- Mırınçan:** Ê ku canê xwe mırândiye (Canını feda eden)

Mırd: Ê ku dı vê (İrade eden)

Mırsel: Şandî (Gönderilmiş, elçi)

Mırşîd: Nişandayoxê rê (Yol gösteren)

Mırtaz: Razî (Razı)

Mısafih: Ê ku destê yekê dı şîdîne (Birinini elini sıkın)

Mısebbab: Ê ku jı semedan tê zanîn (Nedenlerden bilinen)

Mıseffa: Safîkirî (Tasfiye edilmiş, temizlenmiş)

Mısexxer: Bın ferman (Emir altı)

Mısellem: Teslîmbûyî (Teslim olan)

Mısenne': Nexşkirî (İşlenmiş, süslenmiş)

Mıselzel: Zıncîrkirî (Zincirlenmiş)

Mısewwer: Çêkirî, bı şıkl û sûret (Tasvir edilen)

Mıseyqel: Bırîqandî (Parlatılmış)

Mıskır: Serxweşkîrox (Sarhoş edici)

Mıstear: Emanet (Emanet)

Mıstecme': Cıvîngeh (Toplanma yeri)

Mıstefad: Ê ku jê îstifadet tê kîrîn (Kendisinden yararlanan)

Mıstefîd: Ê ku îstifade dı ke (Yararlanan)

Mıstexreq: Nuqbûyî (Gark olmuş)

Mısteîd: Qutabîyê ku nû dest bı xwendîne kîrîye (Yani öğrenci)

Mıstemend: Reban, perîşan (Zavallı)

Mıstemî': Guhdar (Dinleyici)

Mıstesqî: Vexwarox (İçen)

Mıstewcîb: Lı gorî (Gereğince)

Mıstewî: Dûz, mısawî (Düz, doğru)

Mışîr: Haletê îşaretkîrîne (İşaret etme âleti)

Mışkîn: Jı mîsk (Miskten)

Mışteha: Tîştê ku dıl dı bıjê (İştîha edilen)

Mışterî: 1 — Kırîdar (Alıcı). 2 — Sîtêra Mışterî (Jübîter yıldızı)

Mıtabîq: Lı gorî hevdu (Birbirine uygun)

- Miteaqıd:** Kırînox û fırotox (Alıcı ve satıcı)
- Mutehher:** Paqıj (Temiz)
- Mitella:** Avzêrkırî, avzîvkırî (Altın veya gümüş yaldızlı)
- Mı'tır:** Dermanê bêhnxweş (Güzel koku)
- Mıtî':** Bınferman (İtaat eden)
- Mı'telif:** Hogır (Ülfet eden)
- Mı'tekîf:** Peresdarê dı mızgeftêda (Tapmakta ibadet eden)
- Mı'temîn:** Ewle (Emin olan, güvenen)
- Mıtmefn:** Dıl bı cî (İnanan, tatmin olan)
- Mıtrıb:** Sazvan (Saz çalan)
- Mıttehîd:** Yekbûyî (Birleşik)
- Mıttesıl:** Zeliqandî (Yapışmış)
- Mıwasa:** Alîkarî (Yardım)
- Mıwessem:** Bı nîşan (Nişan almış)
- Mızab:** Helandî (Eritilmiş)
- Mızebzebîn:** Xapînokê durû (İki yüzlü aldatıcı)
- Mızehhebb:** Avzêrkırî (Altın yaldızlı)
- Mızekker:** Nêr (Erkek)
- Mızewwir:** Derewçîn (Tezvirci)
- Mızmehl:** Tıştê ku dı tıştekî dında wında dı be (Bir şey-de kaybolan)
- Mı'cer:** Laçıka ku jin lı serêd xwe dı pêçîn (Kadınların baş örtüsü)
- Mıhr:** Roj (Güneş)
- Mıxfer:** Kumê ku esker dı dın serêd xwe (Asker başlığı)
- Mıqras:** Meqes (Makas)
- Mîlel:** Pırônîya «Millet»e («Millet»in çoğulu)
- Mîna:** Kulîlkekîye (Bir çiçek)
- Minen-nas:** Jı mirovan (İnsanlardan)
- Mînû:** Bıhuşte (Cennet)
- Mır'at:** Neynık (Ayna)
- Mışkat:** Fanos (Fener)
- Mışkatê Hemel:** Fanosa Beran, mexsed jê Bırca Beranc

jı 12 bircên rojê ku dı Newroz'êda roj dı kevê (Koç Fenari, maksat güneşin Nevruz'da girdiği Koç Burcudur)

Muxlem: Tolazê ku bı kuran xırabî dı ke (Kulampara)

Mûnis: Hogır (Ülfet eden)

N

Nab: Zelal (Duru)

Nûbalix: Negîhayî, xav (Olgunlaşmamış, çiğ, kem)

Naçar: Jı neçarî lazîme (Çaresizlikten gerekir)

Nadır: Tıştê kê m peydabûyî (Az bulunan şey, nadir)

Nadîrul-wuqû': Kê m peydabûyî (Az bulunan)

Nadîde: Tıştê ku kê m peyda dı be (Az bulunan, nadide)

Nafe: Misk (Misk)

Nafeyêd Tetarî: Miskên welatê Teteran (Tatar ülkesinin miskleri)

Nageh: Jı nişkave (Aniden)

Nagîhan: Jı nişkave (Aniden)

Nahîd: Sîtêra Zuhre (Venüs yıldızı)

Naxelef: Kesê ku na be wekîlê Xwedê (Allaha vekil olmayan kimse)

Naxwende: Nexwendî (Okumamış)

Naîl: Gîhîstox (Eren, nail olan)

Naqe: Deva mê (Dişi deve)

Naqıl: Neqılkırox (Nakleden)

Naqûr: Navê sazekîye (Bir sazın adı)

Nakam: Mîradnîvco, bê mîrad (Eksik muratlı, muratsız)

Na kuncine: Bı cî na bın (Sığmazlar)

Nam: Nav (Ad)

Name: Mektûb, bı mana pirtûkê hatîye gotın (Mektup, kitap anlamında kullanılmış)

Namîrad: Bê mîrad (Muratsız)

Namîzad: Mensûbê bî navê yekê (Birinin adına mensub olan)

Napesend: Karê ku na yê acıbandın (Beğenilmeyen iş)

Napuxte: Ne pîjîyayî, ne gîhayî (Pişkin olmayan, olgunlaşmamış)

Nar: 1 — Hınar (Nar). 2 — Ağır (Ateş)

Naresket: Negîhayî, nepîjîyayî (Olgunlaşmamış, pişkin olmayan)

Narînc: Tewîrekî fikî (Narenciye)

Nas: 1 — Naskîrî (Tanıdık). 2 — Xelq (Halk)

Nasaz: Ne lî rê, bêrê (Uygunsuz kimse)

Nasîh: Şîretkîrox (Öğüt veren)

Nasîx: Xîrabkîrox (Bozan, bozucu)

Nasût: Madde (Madde)

Naşîkufte: Nepîşkîfî, pîndîk (Gonca)

Natewa: Qeş, sıvık (Zayıf, hafif)

Naumîd: Bê hêvî (Umutsuz)

Nay: Saza Ney (Ney)

Nayê gerdan: Saza Ney a ku dî gerîya, yan jî jî gerdana dengbêj a wek Neyê dengzîrav (Dönen Ney'den, ya da Ney gibi ince sesli olan şarkıcının gırtlığından)

Nazende: Nazdar (Nazlı)

Nazîr: Nîhêrtîx (Gören)

Nazîrîn: Nîhêrtîxan (Görenler)

Nebat: 1 — Gîyayan (Bitkiler). 2 — Tewîrekî şekîr (Bir çeşit şeker)

Nebîyy: Pêxember (Peygamber)

Nebi: Tîr (Ok)

Necaset: Pîsî (Pislik)

Nedamet: Poşmanî (Pişmanlık)

Nedîm: Yawer (Yaver)

Nef': Mefa (Fayda)

Nefîs: Tîştên hêja (Değerli şeyler)

Nefhe: Pîfkîrîn (Üflemek)

Nefx: Pıfkırın (Üflemek)

Nefir: Gelek mırov (Kalabalık)

Nefsê emmar: Nefsa ku berê mırov dı de rêya xırab (İnsanı kötü yola iten nefis)

Nefûr: Nefretkırox (Nefret eden)

Nehar: Roj (Gündüz)

Nehın: Nîne (Değil)

Nehin: Veşarî, nepenî (Gizli, saklı)

Nehînder: Dı hundirê xweda, dıl bı kîn (Kinci)

Nehnu aşiq: Em evîndarın (Biz âşîğız)

Nehs: Kesê bextreş, gunehkar (Mutsuz, günahkâr)

Neh taq: Neh kurnbet, neh felek (Dokuz kubbe, dokuz felek)

Nexl: Dara xurmê (Hurma ağacı)

Nexm, Nexme: Sıtıran (Türkü, şarkı söylemek)

Nejdî: Talanker (Yağmacı)

Neqdeyn: Zêr û zîv, bı mecazî dı mana bêjeda hatiye (Altın ve gümüş, mecazî olarak edebiyat anlamında gelmiş)

Neqîyy: Paqij (Temiz)

Neqqad: Tenqîdkırox (Eleştirici)

Neqqaş: Nexşker (Nakışçı)

Nemek: Xwey (Tuz)

Nemmam: Peyvgerîn, fesat (Müfsit)

Nerd: Lîztıka bı Tewlê (Tavla oyunu)

Nesara: Filleyın (Hıristiyanlar)

Neseq: Dîsıplın (Disiplin)

Nesîm: Sura bayê (Yel)

Nesl: 1 — Sertîr (Ok ucu). 2 — Nejad (Soy)

Neşat: Kêfxweşî (Sevinç)

Ne şî: Nı karî, nı kare (Edemezsin, edemez)

Ne't: Pesn (Övgü)

Netaîc: Derketî, ked (Sonuçlar, ürünler)

Netrık: Zêrên bı gerdênîyêve (Kolyeye takılan altınlar)

New': Tewır (Çeşit)

Newa: 1 — Dengê sıtıranê (Şarkı sesi). 2 — Hêz (Güç).
3 — Havıl (Çare)

Newadır: Pıranîya «Nadır»e («Nadir»in çoğulu)

Newairaî: Dengzırav (İnce sesli)

Newbawe: Nubar (Turfanda)

Newheker: Kesê ku lı ser mırî dı sıtırê (Ölü üzerine ağıt söyleyen)

Newxız: Nû rabûyî (Yeni kalkmış, yeni yetişmiş)

Neyyahe: Jına ku lı ser mırî dı sıtırê (Ölü üzerine ağıt söyleyen kadın)

Nezc: Gîhan: (Olgunlaşma)

Nezer: Nihêrtm (Bakmak)

Nezerbaz: Kesê ku nihêrtma wî wek a teyrê baze (Şahin bakışlı)

Nezîr: Wek (Gibi, emsal)

Nezm: Rêzkırın (Sıralamak)

Nıbwet: Pêxemberî (Peygamberlik)

Nıdd: Hevtayê dij (Karşı olan denk)

Nıgîn: Gustîl (Yüzük)

Nihîn: Veşarî, nepenî (Gizli, saklı)

Nık: Cem, bal (Yanında)

Nımûd: Xuyayî (Görünme)

Nısfıyye: Bı însaf (İnsafı)

Nışîn: Rûnıştî (Oturun)

Nızûl: Rıjîn (Dökülme)

Nızhetgeh: Cihê bêhn berdanê (Oyalanma yeri)

Nıdakunend: Bangkırox (Çağırın)

Nihad: Bıınd (Yüksek, uzun)

Nihal: Şax (Dal)

Nihan, Nihanî: Bı dız (Gizlice)

Nıqat: Nuxteym (Noktalar)

Nıkesîret: Xwîbaş (Temiz huylu)

Nıkûkar: Karbaş (İyi işli işi güzel olan)

Nikûnam: Navbaş (İyi adlı)

Nikûserencam: Kesê ku dawîya wî baş û xêre (Sonu iyi olan)

Nilûfer: Navê kulîlkekîye (Bir çiçek adı)

Nîna: Ne anî (Getirmedi)

Nîran: Agırın (Ateşler)

Nîsa': Jının (Kadınlar)

Nîsar: Werandın (Serpme)

Nîsbet: 1 — Lı gorî (Göre). 2 — Wek (Gibi)

Nîsf: Nîvî (Yarım)

Nîswan: Jının (Kadınlar)

Nîsyan: Jı bîrkırın (Unutmak)

Nîyaz: 1 — Daxwaz (Dilek). 2 — Lava (Yakarış)

Nîzam: Sazuman (Düzen)

Noşî: Ve xwar (İçti)

Nuql: Şekirê behîvan û fisteqan (Badem ve fıstık şekeri)

Nuktedan: Zanayê bî tîştên zırav (İncelikleri bilen, nüktedan)

Numa: 1 — Xuya bû (Göründü). 2 — Nîşan da (Gösterdi)

Nuwanî: Tevger (Hareket, davranış)

Nûbade: Nûgîhayî (Turfanda)

Nûbare: Nûgîhayî (Turfanda)

Nûerûs: Bûka nû (Gelinlik)

Nûerêşê xurşîd: Roja wek bûka nû (Gelin gibi olan güneş)

Nûk: Nukul (Gaga)

Nûres, Nûresîd: Nûgîhayî, nûdîtî (Yeni yetişen, sonradan görme)

Nûş: Vexwarın (İçmek)

Nûşîn: Şêrîn (Tatlı)

P

- Pabend:** Linggîrêdayî (Ayağı bağlı)
Pabest: Linggîrêdayî (Ayağı bağlı)
Paçebend: Linggîrêdayî (Ayağı bağlı)
Padişahê encım: Padişahê sîteran roj (Yıldızların padişahı, güneş)
Pakebaz: Gorîne evîne (Aşk kurbanı)
Paketînet: Paknejad (Temiz soylu)
Pakîze: Pak û paqîj (Temiz)
Pakîzesırîşt: Xwîpak (İyi ahlâklı, iyi huylu)
Pamal: Paymal, perîşan (Perişan)
Pasîban: Payvan (Nöbetçi)
Payeendaz: Xêlî (Puşu, örtü)
Pelîd: Nepak, çepel (Pis, alçak)
Penah: Pîştgîr (Arka, güvenilen kimse)
Pend: Şîret (Öğüt)
Perdaz: Xemîlandî (Süslü)
Perende: Fîra, teyrê ku dî fire (Uçan kuş)
Pereng: Kozîra ağır (Ateş közü)
Perestar: Keça xîzmetkar, nedîme (Nedime, hizmetçi kız)
Perdege: Keç, yan jîna pîştperde (Perdli kız, ya da kadın)
Perdekuşa: Vekîrîna perdê (Perdeyi açmak)
Perdesera: Kona mezîn (Büyük çadır)
Perdepoş: Raxîstoxê perdê, nuxaftox (Perdeyi seren, örtten)
Pertew: Tîrêj (Işın)
Perwane: Fîrfîrok (Pervane)
Perwaz: Fîrîn (Uçmak)
Perwerde: Xwedîkîrî, demîngîrtî (Beslenen, eğitilen)
Perwerî: Demîngîrtî, xwedîkîrî (Eğitilen, beslenen)

Perwîn: Sîtêra sîreyya (Süreyya yıldızı)

Pes: Paş (Arka, ard)

Pestan: Memikan (Memeler)

Peyal: Qedeha meyê (İçki kadehi)

Peyam: Xeber (Haber)

Peyapey: Li pey hevdû (Ardarda)

Peyember: Pêxember (Peygamber)

Peykan: Tîr (Ok)

Peyker: Heykel (Heykel)

Peywende: 1 — Tamandî, şînbûyî (Aşılana, yeşeren).

2 — Xemilandî (Süslü). 3 — Pêgirtî, (Bağlı, sadık)

Peyweste: Tîm û tîm (Devamlı)

Pêl: 1 — Pêla avê (Su dalgası). 2 — Zeman (Zaman)

Pêlewer: Çerçî (Gezgin satıcı)

Pînhan: Veşarî (Gizli)

Pîrande: Bîrand, dîrand (Yırttı)

Pîrhîkmet: Pîr zana (Çok bilgili)

Pîrahen; Pîrehen: Kîras (Gömlek)

Pîraye: Xeml û xêz (Süs)

Poyende: Kesê ku dî beze, lî tîştêkî dî gere (Koşan, bir şeyi arıyan)

Puxte: Pehtî, pîjandî, gîhayî (Pişkin, olgun)

Puser: Kur (Oğlan)

Pûşîde: Wergirtin (Giymek)

R

Ra bestî: Hel gîre û gîre de (Kaldırıp bağla)

Rabî: Çaran (Dördüncü)

Rah: 1 — Rê (Yol). 2 — Mey (Şarap)

Raheber: Rêbîr (Kılavuz)

Rax: Baxê lî lehfe çîya (Dağ eteğindeki bahçe)

Raxıb: Xwstox (İstiyen)

Ram: Sıtûxwar (Ram)

Rameşger: Sazvan (Saz çalan)

Ratıb: Zewade (Azık)

Rawî: Dîrokvan (Hikâyeci)

Rayegani: Mıft (Bedava)

Raz: Sır (Sır)

Rebî: Buhar (Bahar)

Ref': Rakırın (Kaldırmak)

Re'fet: Dılovanî (Şefkat)

Refiq: Heval (Arkadaş)

Refref: Baskên boraqe (Burakın kanatları)

Reh: 1 — Rê (Yol). 2 — Damar, ber (Damar, soy)

Rcha: Ra, bıınd (Kaldırmak)

Rehîstî: Reh avêtıbû û ve bûbû (Kök salıp açılmıştı)

Rehîqê mextûm: Meya hêja ya devmorkırî (Ağzı mühürlü nefis şarap)

Rehnuma: Nîşandayoxê rê (Yol gösteren)

Rehrew: Rêwî (Yolcu)

Reh şıbheth: Wekî (Gibi)

Rehtî: Westan (Yorgunluk)

Rexm: Dîj (İnat)

Rexmê hemdem: Lı dîjê hevalan (Arkadaşların inadına)

Rexş: Hespê Rıstem (Rüstem'in atı)

Reqem: Nivîsîn (Yazmak)

Remeq: Bı qasê ku mîrov helma xwe dî de (Bir solukluk zaman)

Remîde: Revîyayî (Kaçan)

Remmal: Falavêj (Falcı)

Remz: 1 — Îşaret (İşaret). Tıştên xefî (Gizli şeyler)

Renc: Zehmet (Zahmet)

Rencîde: Zehmetkêş, êşîyayî (Zahmet çeken, acıyan)

Rencîdeqedem: Lîngêşîyayî (Ayağı ağrıyan)

Rengsefal: Rengnızım, bêrûmet (Alçak, değersiz)

Rengsemawî: Rengasîman (Gök rengi)

Resednûşîn: Rûnîştîyê lî resedxanê (Rasathanede oturan)

Resîya: Gîhîşt, hat halê xwarinê (Olgunlaştı, yenecek halle geldi)

Resm û rah: Adet û qayde (Gelenek ve usul)

Resûl: Pêxember (Peygamber)

Reşh: Dîlopa hıbr (Mürekkebb damlası)

Reşk: Bîjî, dexesî (İmrenme, kıskanma, gayretkeşlik)

Retb: Ter (Taze)

Rewan: 1 — Lezgîn (Hızlı). 2 — Gan (Ruh)

Rewneq: Ronahî (Aydınlık)

Rewze: Bax, mêrg (Bahçe, çimen)

Rezm: Cengawerî, mêrxasî (Cengâverlik, yiğitlik)

Rıb': Çaryek (Dörtte bir)

Rıf'et: Bılindî, meznatî (Büyüklik, yücelik)

Rıh: Gan (Ruh)

Rıqûm: Nivîsîn (Yazı)

Rıskîn: Rısıkîn, şîn bûn (Yeşerdiler)

Rısûm: Eser, pîrêze, nîşan (Eser, işaret)

Rıteb: Xurme (Hurma)

Rıcalan: Mêran (Erkekler)

Rıf'q: Nermî (Yumuşaklık)

Rıhlet: Barkırın (Göç etmek)

Rıqqet: Tenikî, dılnermî (Yufka yüreklilik)

Rıyaz: Bax, mêrg (Bahçe, çimenlik)

Rîzî: Rêhtî, rıjîyayî (Dökülmüş, döktürülmüş)

Roz: Roj (Güneş)

Ruha: Rızgar (Kurtarmak)

Rux, Ruxsar: Rû (Yüz)

Rûheperwer: Xwedîkîroxê gan (Ruhu besleyen)

Rûs: Tûj (Keskin)

S

Sabit: Bı cîh (Sabit)

Sabıqcedem: Lingbıcıh (Bir işe ciddiyetle sarılan)

Sade: Mırovên jı rêza xelqê (Sıradan adamlar)

Sahıbidrak: Xwedîfêm, fama (İdrak sahibi)

Sahır, Sahîr: Sêrbaz (Sihirbaz)

Saxır: 1 — Bıçûk, bê rûmet (Küçük, değersiz). 2 — Qeş-
mer (Komik)

Sayb: Xwedî îsabet (İsabetli)

Sayd: Bılındbûyî (Yükselen)

Sai: Meşa (Yürüyen)

Sair: Gerok (Gezgin)

Saqî Meyger (Sakî)

Sahf: Derbazbûyî (Geçmiş)

Sahk: Rêwî (Yolcu)

Salûs: Şalûz (Dalkavuk, rîyakâr)

Soman: Tendurustî (Sağlık)

Saye: Sih (Gölge)

Sayeguster: Sayeban, sihdayox (Gölge vercn, gölgelik)

Sayewer: Sayeban, sihdayox (Gölge veren, gölgelik)

Sazende: Sazvan (Saz çalan)

Sealik: Xızan, reben, perîşan (Yoksul, zavallı, perîşan)

Sebbax: Boyaxker (Boyacı)

Sebeq: Mêj, zemanê çuyî (Daha önce, eskiden)

Seb'ê şeddad: Heft dijwar, heft sîtemkar; qey mexsed
felckın (Yedi şiddetli, yedi hırçın; maksat yedi fe-
lektir galiba)

Sebîke: Lewha zîvîn a ku qalibê herfan lı serê tê kolan,
mexsed jê rûpela dîrokêye (Harf kalıbının hakke-
dildiği gümüş tabelâ, maksat sayfadır)

Şebûh: Meya ku serê şîbê tê vexwarın, mexsed mızgîna jı

yarane (Sabahleyin içilen şarap, maksat sevgililerden gelen müjde)

Sebûr: Bı qerî (Sabırlı)

Sebze: Kesk (Yeşil)

Seda: Deng (Sada)

Sedagîr: Denggirt, ê ku dengê wî her derê dı gire (Sesi her yeri kaplayan)

Sedd: Bend (Set)

Sedef: Qalıkê mîrarîyan (İnci kabuğu)

Sedîd: Xurt (Güçlü)

Sedr: Sîng (Göğüs)

Sefah: Rûpehn (Sayfalar)

Seffar: Paxırker; çekîroxê fîraqên paxırîn (Bakırcı)

Sefhe: Rûpel (Sayfa)

Sefîd: Sıpî (Beyaz)

Sefih: Dînik (Yarı deli)

Sefwet: Paqîjî, safitî (Safvet)

Sehab: Hewr (Bulut)

Sehergah: Dema seherê (Seher vakti)

Schê: Bîlînd (Yüksek)

Sehêqed: Bejnîbîlînd, bejnîzîrav (İnce uzun boylu)

Sehm: Tîr (Ok)

Schn: 1 — Rast (Alan). 2 — Eywan (Salon)

Sehra: Deşt (Ova)

Sehw: Şaşkırîn (Yanlışlık)

Sexawet: Cîwamêrî (Cömertlik)

Seîd: 1 — Bextewer (Mutlu). 2 — Cîhê bîlînd, meqamê-mezîn (Yüce makam)

Seqer: Doj (Cehennem)

Seqîl: Gîran (Ağır)

Sekran: Serxweş (Sarhoş)

Selasîl: Zîncîrîn, bı mecazî jî kezîyanra jî tê gotîn (Zincirler, mecazi olarak saç örgülerine de denir)

Selatîn: Sultanan (Sultanlar)

- Selîs:** Gotinên xweş û fesîh (Belâgatlı ve güzel sözler)
- Selsehil:** Ava zela (Duru su)
- Selwa:** Hengiv (Bal)
- Sem':** Goh (Kulak)
- Sema':** 1 — Asîman (Gök). 2 — Govend (Sema)
- Semen:** 1 — Buha (Paha). 2 — Yasemin (Yasemin)
- Semnd:** Kihêl (Küheylân, cins at)
- Semender:** Tewîrekî Gûmgumok'e dî agirda da şewite
(Ateşte yanmayan bir kertenkele çeşidi)
- Semenqebayan:** Ên ku kefiyêd wan wek yaseminin (Kuşakları yasemin gibi olanlar)
- Semer:** Ber, fikî (Ürün, meyve)
- Semmak:** Pır tik (Çok dik)
- Sem'ê idrak:** Gohê fêmkırinê, gohdarîkırna jî dîl (Anlayarak dinlemek)
- Senayî':** Sen'et, çekîrîn (Sanat)
- Senewber:** Şaxa dara çam (Çam fidanı)
- Sendelûsî:** Jî darê Sendel (Sandal ağacından)
- Sentûr:** Navê sazckîye (Bir saz)
- Ser':** Ser'a, bê heş (Sar'alı)
- Serbend:** Serê bendîka kunîe (Fes kaytanının ucu)
- Serencan:** Dawî, dî dawîyêda (Sonuç, sonunda)
- Serendaz:** Perda serî, wek xêliyê û şarê (Başörtüsü)
- Sergeşte:** 1 — Ser lê gerîyayî (Başına iş gelen). 2 — Beredayî (Başiboş)
- Serguzeşt:** Serpêhatin (Macera)
- Serheng:** Serleşger (Komutan)
- Serxeyl:** Sereksiwar (Başsuvari)
- Serî':** Lezgîn (Hızlı)
- Serîr:** Text (Taht)
- Serkol:** Serqot (Başıkabak, başiaçık)
- Serkulhe:** Serkulah (Sertaç)
- Serlewheyê sefheyê mîsenne':** Serlewha pêşîya kulahê xemilandî (Süslü tacın ön tarafı)

Serməd, Sermedi: Ebedi (Ebedî)

Sername: Sernivisan (Başyazı)

Sernıwıst û sermeşq: Nivîsana gır ku mamosta jıbo hınkırına qutabîyan dı nivîse (Öğretmenin, talebeleri: öğrenmesi için yazdığı iri yazı)

Serpence: Sertilî (Parmak ucu)

Serpoş: 1 — Derxûn (Kapak). 2 — Pûşî (Peçe)

Serrıste: Ser benık (İpucu)

Sersebze: Serkesk (Yeşilbaşlı)

Serşare: Tıjî, bı serî (Dolu)

Serw: Dara Serwê (Servi ağacı)

Seth: Rû (Yüz)

Sewab: 1 — Xêr (Sevap) 2 — Rast (Doğru)

Sewabıt: Sîtêrên ne gerok (Sabit yıldızlar)

Sewahıb: Xwedîyan (Sahipler)

Sewgend: Sond (Ant)

Sewlet: Qabilîyeta êrîşê (Hücum kabiliyeti)

Sevwmeenışın: Rûnıştiyê lı xelwetxanê (Manastırda oturan)

Se'y: Dı hecêda meşa lı navbera Sefa û Merwe'yê (Hacda Sefa ile Merve arasında yürümek)

Seyqel: Cıla (Cila)

Sey-pısanek: Çêlê se, kurê kûçık (İtoğlu)

Seyr: 1 — Meş (Yürüyüş). 2 — Temaşe (Seyretme)

Seyt: Nav û deng (Ün)

Seyyad: Nêçîrvan (Avcı)

Seyyal: Herîkî (Akıcı)

Seyyar: Gerok (Gczgin)

Seyyat: Bangkîrox, dengbêj (Çağırıcı)

Sezawar: Seza, layıq (Yerinde, lâıyk)

Sıbhê kazıb: Sıba derewîn, sıpîda pêşîn (Yalancı şafak, ilk şafak)

Sıbtî: Hinek qebîlên Cihûdanbûne (Bazı Yahudi kabileleri)

- Sıcûd:** Secde (Secde)
- Sıdaq:** Qelenê bûkê (Gelin başlığı)
- Sıdq:** Rastî (Doğruluk)
- Sımm:** Heştyek (Sekizde bir)
- Sınûm:** Jehriyan (Zehirler)
- Sıpîde:** Şefeq (Şafak, fecir)
- Sırışk:** Hıstır (Gözyaşı)
- Sırme:** Kıl (Sürme)
- Sıtar:** Perde, Perde, örtü)
- Sıtizekar:** Kesê şerûd (Şerir kimse)
- Sıwêda:** Gurçık (Böbrek)
- Sıyanet:** Paraztın (Koruma)
- Sıfat:** Nolin (Sıfatlar)
- Sixar:** Bıçûk (Küçük)
- Sikke:** Çapkırına dırvan (Darp, para basımı)
- Silsîle:** Zincîr (Zincir)
- Silsilebend:** Wek zincîr bî hevdûve gırêdayî (Zincir gibi birbirine bağlı)
- Sine:** Sîng (Göğüs)
- Sineçok:** Singbırîndar (Göğsü yaralı)
- Sinesoz:** Şewitandoxê sîng (Göğsü yakan)
- Sirab:** Tîrav (Bol sulanmış)
- Sîrat:** Rê (Yol)
- Sîretmelek:** Xwifırîşte (Melek huylu)
- Siyadet:** Berêzî, mezinatî (Egemenlik, büyüklük)
- Siyehpûş:** Perdekırıyê bî perda reş (Siyah örtülü)
- Sohtî:** Şewitî (Yanık)
- Soxîteper:** Perşewitî (Yanık kanath)
- Sueda:** Bexteweran (Mutlular)
- Sun':** Çêkırın, sen'et (Yaratış, sanat)
- Sandus:** Tewirekî qumaşê bevrîşmîn (Bir ipekli kumaş)
- Suxennuwaz:** Xwestoxê şê'ran û pirtûkên bêjeyî (Şiir ve edebî eserler isteyen)
- Suxte:** Şewitî (Yanık)

Suwerperî: Kesê dı şıklê perîyanda (Perî şeklinde olan)
Şû: 1 — Alî, bergeh (Taraŧ,yön). 2 — Hêrs (Hırs, kızgınlık)

Sûr: 1 — Lûla ku Fırîşte İsrafil dı kıyametêda pıf dı ke
 û pê mırîyan ve dı jîne (İsrafil Meleğın kıyamette
 üflediğı ve ölüleri diriltten boru). 2 — Dılan, kêfxwe-
 şî, heng (Düğün, eğlence)

Sûret: Şıkıl (Şekil, sûret)

Ş

Şadab: Têrav (Bol sulanmış)

Şadan: Dılgeş (Sevinçli)

Şadıman: Şad, dılgeş (Sevinçli)

Şaha: Ey şahê mm (Ey benim şahım)

Şahıd: Rınd (Güzel)

Şahê exter: Şahê sıtêran, roj (Yıldızların şahı, güneş)

Sahîbaz: Başok (Şahin)

Şaxisar: Şax (Dal)

Şaîbe: Guman (Şüphe)

Şane: Şe (Tarak)

Şatır: Hevrê (Yoldaş)

Şayeste: Layıq (Lâyık)

Şeamet: Bê yomî (Uğursuzluk)

Şeb: Şev (Gece)

Şebdiz: Hespê Xusro (Husrev'in atı)

Şebefrûz: Rehnîkîroxê şevê (Geceyi aydınlatan)

Şebîh: Wek (Gibi)

Şebnem: Avîya şevê (Gece yağan çiğ)

Şebreng: Şevreng, jî rengê şevê reş (Gece rengi, onun
 gibi siyah)

Şecaet: Wêrîn (Cesaret)

Şecer: Dar (Ağaç)

Şehadet: Dîtin (Görmek)

Şehane: Padişahî (Padişahlık)

Şehle: Çavzer, çavê zer (Elâ gözlü, elâ göz)

Şehlewend: Şahê rından (Güzellerin şahı)

Şehnaz: Tewirekî nêwirînêye (Bir şarkı söyleme çeşidi)

Şehrewa: Pêşewa û mezinê şahan (Şahların öncüsü, bü-yüğü)

Şehrê şuhret: Bajarê nav û deng (Şöhret şehri)

Şehrî: Bajarî (Şehirli, şehirliler)

Şehriyar: Padişahî (Padişahlık)

Şehsiwarê xawer: Sereksîwarê Rohelat, roj (Doğu şeh-suvarı, güneş)

Şeqî: Gunehkar, bextreş (Günahkâr, bahtsız)

Şekerdehenan: Devşekîran (Şeker ağzılılar)

Şekerxa: A ku lêvê wê wek ku şekîr xwarîbe şêrîne (Şeker yemiş gibi dudağı tatlı olan)

Şekerxend: Kenşekîr (Şekergülüşlü)

Şekerleb: Lêvşekîr (Şeker dudaklı)

Şekîb: Qerî (Sebîr)

Şekwe: Gazın, dılşewat (Sitem)

Şem': Fınd (Mum)

Şemal: 1 — Mêlede (Meşale). 2 — Fınd (Mum)

Şemate: Qîrîn (Gürültü, bağırışma)

Şemîrand: Paşda da, avêt alikî (İtti, bir kenara attı)

Şems: Roj (Güneş)

Şepal: Rınd, Bedew (Güzel, şûh)

Serab: 1 — Mey (Şarap) 2 — Vexwarın (İçecek)

Şerh: Salıxdan (Şerh)

Şewîşîn: Çeng bûn, bî lez meşîyan (Seğirttiler, hızlı ge-lip gittiler)

Sewket: Mezinatî û heybet (Büyüklik, şevket)

Şey': Tışt (Şey)

Şeyatîn: Şeytanan (Şeytanlar)

Şeyda: Gêjê evînê (Aşk sersemi)

Şeyxûxe: Pîrejîn (Kocakarı)

Şıbh, Şıbhet: Wekî (Gibi)

Şihûd: Dîtin (Görmek)

Şıkar: 1 — Nêçîr (Avlanma). 2 — Heywanê nêçîrkırî
(Avlanmış hayvan)

Şımşad: Dara Kınêr'ê (Şimşir ağacı)

Şingerf: Zencefil (Zincifır)

Şırb: Vexwarın (İçmek)

Şıun: Halın (Haller)

Şiar: Nîşan (Sembol)

Şiba: Ronahî (Aydınlık)

Şifete: Nexweşê evînê (Aşk hastası)

Şıqaq: Dubendî (İkilik)

Şir: Şûr (Kılıç)

Şiraze: Benîkê ku qabê pirtûkan pê tê girêdan (Kitap
kapaklarını bağlayan kaytan, şiraze)

Şiwen: Şîn (Matem)

Şor: Feşadî, şerûdî (Fitnecilik, şerirlik)

Şoşbîn: Bırazava (Sağdıç)

Şı'be: Şax (Dal)

Şukûfe: Gula pındık (Gonca gül)

T

Tab: 1 — Tehemmıl (Tahammül). 2 — Hêz (Güç).

3 — Zehmet (Zahmet)

Tabende: Rohnî, bı tav (Aydın, ışıklı)

Tacil: Lez, teqeze (Acele)

Tair: Teyr (Kuş)

Taife: Bır, kom (Topluluk)

Talı'ıbı bıtın: Der keve (Çıksın)

Ta'lil: Nîşandana semed (Sebeup göstermek)

Talıb: Xwestox (İsteyen)

Ta'me: Xwarın (Yemek)

Ta'n: Lêxistina bı gotınan (Sözle vurma, ta'n)

Tanê Xullux: Tayikê cılên hevrişminê tenik (İce ipekli elbise ipliği)

Tar: Xelek (Halka)

Tarem: Asîman (Gök)

Tawan: Hêz (Güç)

Tazîm: Mezingirtın (Büyütme, tazim)

Tearîf: Hev naskırın (Tanışma)

Teb: Ta (Sıtma)

Teb': Tebîet, xwî (Tabiat, huy)

Teba: Tevî, dıgel (İle, birlikte)

Tebançe: Gopalê defê (Davul tokmağı)

Tebayî: Tevî, dıgel (İle, birlikte)

Tebbax: Nanpêj (Ahçı)

Te'bid: Tımsındıkırın (Edebileştirme)

Tebelxane: Def (davul)

Tebîb: Duxtor (Tabip)

Teb'îyyet: Peyrewî (Uyrukluluk)

Tecdîd: Nûkırın (Yenileme)

Tecemmûl: Xemilîn (Süslenme)

Tecessûs: Casûsî, gerendına lı tıştekî (Araştırma)

Tecezzî: Perçebûn (Parçalanma)

Tecrîd: Rûtkırın, mayına bı tenê (Arıtma, yalnızlık)

Te'dad: Jımartın (Saymak)

Tedebbır: Zıvırandına ber (Yüz çevirmek)

Tedwîn: Nivîsîn (Yazmak)

Teeddîd: Zêdebûna jı yekê (Taaddüt)

Teeqqıl: Heşdayın (Düşünce)

Teellıq: 1 — Têkulî (İlişki). 2 — Zelhqîn (Yapışma)

Teemmul: Heşdayın (Düşünce)

Teennî: Hêdî (Yavaş)

Teessıb: Xîret (Hamiyyet)

- Teeşşiq:** Evîn (Sevgi)
Tefehhus: Gera lı tıştekî (Araştırma)
Teferric: Temaşe (Seyretme)
Teferru': Belavbûna şaxan (Dallanma)
Tefewwıq: Bılındbûn (Yükselme)
Tehemtın: Mêrxas (Kahraman)
Teherrık: Livîn (Kıvıldama)
Tehessır: Kovan (Hasret)
Tehewwıl: Veger (Dönüş, gürdönümü)
Tehewwır: Xışım, hêrs (Hışım)
Tehî: Vala (Boş)
Tehqîq: Hemın (Muhakkak)
Tehniyye: Pîrozkırın (Kutlama)
Tehrîk: Heraket (Hareket)
Tehrîr: Nivîsîn (Yazma)
Texafıl: Xwe lı nezanîyê danîn (Bilmezlikten gelmek)
Texalîf: Dıjîtî (Muhalefet)
Texelhb: Doza hozbırînê (Tegallub)
Texerrıb: Xerîbî (Yabancılaşma)
Teqbîh: Xırabdêran (Kötülemek)
Teqbîl: Maçkırın (Öpmek)
Teqerrıb: Nêzikî (Yakınlaşma)
Teqeyyîd: Gırêyî (Bağlanma, kayıtlanma)
Teqlîd: Peyrewî (Taklit)
Teqsîr: Qusûr (Kusur)
Teqtîr: Dılopkırın (Rıjandın)
Teqwa: Tırsa ji Xwedê, xwe paraztına ji gunehan (Alahtan sakınmak)
Tekellîf: 1 — Zor (Güçlük). 2 — Jêpırsî (Sorumluluk)
Tekellım: Peyvîn (Konuşmak)
Teklîf: Zor (Güçlük)
Tekrîm: Qedırbıhndî (Şeref)
Telbis: Xapandın, xapînok (Aldatma, aldatıcı)
Teles: Sermest (Sarhoş)

Tel'et: Dîtin, rû (Görünüş, yüz)

Tel'etqemeran: Ên ku dîtin û rûyêd wan wek hîvanın (Yüzleri mehtap gibi olanlar)

Telxekam: Mîradtal, mîradnîvco (Acı muratlı, murada ermeyen)

Telxîs: Xulasekırın (Özetleme)

Tellal: Xunav, a wek xunavê bı zîpık (Çiğ. çiğ gibi damlalı)

Temekkun: Cîhgirtın (Yer tutmak)

Temerrîd: Asêbûn, sekna lı dij (İsyan, karşı durmak)

Temettu': 1 — Zewqgirtın (Zevkalma). 2 — Dîtına mefayê (Faydalanmak)

Temewwîc: Pêldayın (Dalgalanmak)

Temîz: Nasbûn (Tanınmak)

Temkîn: Tebat (Sebat)

Temyîz: Cudabûn (Ayrılma)

Ten: Post, laş (Ten)

Tencîm: Fal (Fal)

Tengena: Teng (Dar)

Tennaz: Nazdar (Nazlı)

Tenzîl: 1 — Daxıstın (İndirmek). 2 — Fermanên Xwedê (Allahın emirleri)

Terane: Qaydekî nêwirînêye (Bir şarkı makamı)

Terazî: Razîbûna herdu alîyan (İki tarafın rızası)

Terdamen: Dawşikestî, kesê ku zîna kırîye (Düşük etekli, zina yapan)

Tereb: Sazbendî, heng (Saz çalma, eğlence)

Terehhûm: Dîlovanî (Merhamet)

Terfê eklîl: Alî kulahê zîvîn (Gümüş tacın yanı)

Terh: Pîlan (Piân)

Terîq: Rê (Yol)

Terkîb: Têkalkırm, çêkırın (Katmak, yapmak)

Terpûş: Kumê jinan (Kadın fesi)

Terrar: Mêrkuj (Kaatil)

Tersî: Nexşkırın (Nakışlamak)

Tesella: Tesellî (Teselli)

Tes'id: Bılındkırın (Yükseltme)

Tesfiyye: Paqıjkırın, safıkırın (Temizlemek, tasfiye etmek)

Tesxır: Bındestkırın (Boyun eğdirmek)

Tesnî: Çêkırın (Yapmak)

Tesrif: Guhartın (Değiştirmek)

Testîr: Nıvîsîn (Yazmak)

Teşbih: Dırûbandın (Benzetmek)

Teşewwıq: Dılbıjokî (Arzulamak)

Teşne: Tî (Susuz)

Teşneleb: Lêvtî (Dudağı susayan, kuruyan)

Teşnî': Xırabdêran (Kötülemek)

Teşrif: Kırına bı şeref (Şereflendirmek)

Teşrih: Vekırın, şerhkırın (Açmak)

Teşwîr: 1 — İşaret (İşaret). 2 — Bılındbûna agirê evînê (Aşk ateşinin yükselmesi). 3 — Rırâdî, şêrînî (Güzellik, şirinlik)

Teşwîş: Şaşkırın, Têkılhevkrın (Şaşırtma, karıştırma)

Teşyî: Rêwîkırın (Yolcu etmek)

Tetebbu': Gera lı tıştekî, yanî lı şaşbûnên mm (Aramak, yani yanlışlıklarımı aramak)

Tewabî: Pêgırûyan (Kendisine bağlı olanlar)

Tewalî'û xewarib: Sîtêrên ku der dı kevin û dı çın avê (Doğup batan yıldızlar)

Tewan, Tewana: Hêz (Güç)

Tewarî: Dûrketın (Uzaklaşma)

Tewdî': Xatır xwestın (Vedalaşma)

Teweccih: Berdayın (Teveccüh)

Tewehhım: Tırs, fıkar (Çekinme)

Tewella: Nêzikî (Yakınlık, yaklaşma)

Tew'eman: Cêwıkan (İkizler)

Tewessıl: Gırtına wasıte (Tevessül)

Tewettın: Gırtına welat, rûnıştına lı cîyekî (Mesken edine-me)

Tewf: Tewaf, gera lı dora Mala Xwedê (Tavaf)

Tewfiq: Serkeftın (Başarı)

Tewhîd: Yekkırın (Birleştirmek)

Te'wîl: Rastkırına lı ser manakî baş (İyi anlama yormak)

Tey, Teyy: Tewandın, veşartına karekî (Katlamak, bir işi gizlemek)

Teyf: Xewn (Rüya)

Tezellum: Gotına derdan, xwe mezlûm nîşandan (Tazal-lum)

Tezerû: Tewirekî teyre, bı Tırkî jêra dı bêjın (Sülün)

Tezkiyye: Paqijkırın (Tezkiye, temizleme)

Tezwic: Zewicandın (Evlendirme)

Tezwir: Derew (Tezvir)

Têhn: Tî (Susuz)

Têhû: Teyrekî wek kewêye (Keklik gibi bir kuş)

Têk: Tev, hemî (Hep)

Têkve dı dan: Tevîhev dı kırın (Birbirine katarlardı)

Têk sohtî qîran û ihtîraqê: Tev şewitîyê hevdîtînê û wê şewatêbûn, yanî bı wî agirî dı şewitîn (Hep kavuş-manın ve c yangının yanıklarıydı, yani o ateşle yan-larlardı)

Têkra: Bı hevdûra, tevîhev (Birlikte, hep beraber)

Têrab: Têrav (Bol sulanmış)

Tırfetil-eyn: Bı qasê ku mirov çavê xwe ve dı ke û dı gı-re (Göz açıp kapayıncaya kadar)

Tırınc: Tewirekî fikî (Turunç)

Tîbaq: Pıranîya «Tebeqe» («Tabak»ın çoğulu)

Tîb û teyyibat: Dermanên bînxweş (Güzel kokular)

Tîfl: Zarûk (Çocuk)

Tix: Şûr (Kılıç)

Tîn: Harî (Çamur)

Tinane der: Dı anî der, der dı xıst (Çıkarırdı)

Tırkeş: Tûrê tîran (Ok torbası)

Tisît: Dı îsît, dı bîrîse (Parlar)

Tomar: 1 — Kaxızın (Evrak). 2 — Xêliya dora kulah (Tacı etrafındaki puşu)

Tudîllu men teşaf: Kesê ku tu bî xwazî tu wi avarê dı kî (Dilediğini saptırırsın)

Tuxyan: Asêbûn (İsyan)

Turab: Ax (Toprak)

Turre: Xelekên por (Saç halkaları)

Tûba: Dara bîhuştê (Cennet ağacı)

Tûl: Dîrêjî (Uzunluk)

Tûşe: Xurek (Yiyecek)

Tûtî: Teyrê ku dı peyîve (Tuti)

U

Uqab: Tewîrekî teyrê nêçîrêye, wek başokê (Bir av kuşudur, şahin gibi)

Uqba: Axret (Ahret)

Uqûd: Gîrêkîn (Düğünler)

Ulfet: Hogîrî (Isınma, ülfet)

Uluwwê hîmmet: Bîlîndîya hîmmetê (Yüksek himmet)

Umem: Mîlletîn (Milletler)

Umera: Mîran (Beyler)

Umîdewar: Hêvîdar (Umutlu)

Umq: Kûrî (Derinlik)

Ummehatan: Dêyan (Analar)

Ummî: Nexwendî (Okumamış)

Umre: Karekî hecêye (Hacda bir vazife)

Umûr: Karın (İşler)

Unsîyet: Hogîrî (Ünsiyet)

Ursebînyad: Sazkırîna dîlanê (Düğün kurmak)

Urûş: Textîn (Tahtlar)

Usat: Gunehkarın (Günahkârlar)

Uşkûfeke zîmetê: Tarîfsiyekî wek cîlê ser çavêd mirov
(İnsanın yüzüne örtünen örtü gibi bir karanlık)

Uslûb: Awa (Metod)

Ushr: Zehmet (Zahmet)

Ustadê mutleq: Mamostayê gıştî, Xwedê (Mutlak üstad, Allah)

Uşaqan: Evîndaran (Âşıklar)

Uşşaq: 1 — Evîndarın (Âşıklar). 2 — Tewireki sıtiranêye
(Bir şarkı makamı)

Uştulum: Êrîş (Hücum)

Uyûn: Çavın (Gözler)

W

Wabeste: Tıştê aidê yekê (Birine ait olan şey)

Wacib: 1 — Kesê ku hebûna wî zerûriye, Xwedê (Varlığı zorunlu olan, Allah) 2 — Tıştê ferz (Farzolan, yapılması gereken)

Wacibê mumkinatberge': Xwedayê ku hebûyan jî xwera kırıye perde (Varlıkları kendine perde yapan Allah)

Wacîd: Xurt (Güçlü)

Wacibun-nar: Kesê mistehecqê ağır (Ateşe müstahak olan)

Wadî: Navçe (Vadi)

Wafirul-fırû': Pırşax (Çok dallı)

Wahîd: Yek (Bir)

Waqîf: Haydar (Haberdar)

Waqîat: Bûyînin (Olaylar)

Walîd: Bav (Baba)

Walîh, Waleh: Şaş, gêj (Şaşkın, sersem)

Walî: Xwedî (Sahip)

Wasîl: Tıştê ku bî gîjê, bî dest dî keve (Ulaşan, ele geçen)

Wazıh: Eşkera (Açık)

We: Weha, wısa (Öyle)

Webal: Şiddet, zor, diltengî (Şiddet, zor, sıkılma)

Wech: 1 — Rû (Yüz). 2 — Awa (Tarz). 3 — Semed (Sebep)

Weda': Xatır xwestın (Veda etmek)

Wehdet: Tenêti (Yalnızlık)

Wehekî: Bı vî awayî (Böyle)

Wehşet: Kûvîti, hovîti (Vahşet, yalnızlık)

Weqar: Heybet, gıranî (Vakar)

Wela, Welayet: Dostî (Dostluk)

Weledêd pırmewalid: Çêlên ku pır dı zên, yanî hem bı xwe wehdîne û hem jî dı zên (Doğurgan yavrular)

Wel-emr: Ê fermanê jî (Emri de)

Wel-erz: Ê ferreyîyê jî (Genişliği de)

Wemq: Evîn (Aşk)

Wer': Pêkanîna fermana Xwedê (Allahın emrini yerine getirmek)

Werd: Gul (Gül)

Werîq: Zîv (Gümüş)

Weriyan: 1 — Wer bûn (Serpildiler). 2 — Wer bûn (Savurulular)

Werte: Avzêm (Bataklık)

Wesid: Navder (Eşik)

Wesile: Wasîte (Araç)

Wesl, Weslet: Hevdîtın, gîhana cem hevdû (Kavuşmak)

Wesme: Dermanê bîrûyan ê reş (Rastık)

Wessaf: Pesındar (Övücü)

Westan: Sekinîn (Durdular)

Weş: Wek (Gibi)

Wey: Wî (o)

Wez': Danîn (Koymak, vaz')

Wez'ê tewellid: Welidandın (Doğurmak)

Wê: Wayê (İşte)

- Wıcdan:** Hıss (Duygu)
Wıcúb: Hebûna zerûrî (Zorunlu varlık)
Wıcûd: Hebûn (Varlık)
Wıhûş: Kûvîyan (Canavarlar)
Wıqûf: Haydarbûn (Haberdar olmak)
Wışaq: Xulam (Hizmetkâr)
Wıldan: Zarûkên bıhuştê (Cennet çocukları)
Wısal: Gîhana cem yarê (Yare kavuşmak)

Y

- Yabıs:** Zıwa (Kuru)
Yawer: Dost (Dost)
Yehmûm: Dûyê reş (Kara bulut)
Yeksan: Wekhev (Eşit)
Yeksû: Yekrû, wek hev (Eşit)
Yêkve: Hevdû (Birbiri)
Yêk û dû: Hevdû (Birbiri)
Yûh: Roj (Güneş)

Z

- Zade:** Çêle (Yavru)
Za'leran: Dermanekî rengzerê bînxweşê (Sarı renkli güzel bir koku)
Zaid: Zêde (Fazla)
Zax: Qıjık (Karga)
Zal: Pirejın (Kocakarı)
Zakır: Zıkırkırôx (Zikreden)
Zarî: Zarîn, gırîn (Ağlama)
Zatî: Tıştê ku dî zat û şexısda jî xwe heye (Şahısta mevcut hasletler)

Zayî' Wında (Zayi)

Zeban: Zıman (Dil)

Zeberdest: Hunermend (Yaman)

Zebûn: Perişan, bê hêz (Perişan, güçsüz)

Zebunî: Perişanî, bêhêzî (Perişanlık, güçsüzlük)

Zelam: Taritî (Karanlık)

Zemîn: Ax (Toprak, yer)

Zemîntela: Bı rengê axê boyaxkırî (Toprak rengiyle boyanmış)

Zemîr: Hınav, dıl (İç, gönül)

Zendane: Desthûçikê çengê (Savaş bilekliği)

Zendeganî: Jîn (Hayat)

Zerafet: Paqîjî (Temizlik, zarafet)

Zerbeftê libas: Cılên sîmkırî (Simle işlenmiş elbiseler)

Zerbenî: Cîlê benîkzêrîn (Altın işlemeli elbise)

Zerveşan: Ê ku rengê zer jê dı reşe (Sarı renk saçan)

Zerîf: Xweşîk, nazîk (Zarîf)

Zertar: Benîkzer (Sarı iplikli)

Zewahîr: Kulîlkın (Çiçekler)

Zewaid: Zêdeyın (Fazlalar)

Zeyn: Xemıl (Süs)

Zêra: Lewra (Çünkü)

Zêr û bem: 1 — Dengê kurepîstê (Fısıltı sesi). 2 — Dengê nêwîrînê ku carna bîlind, carna jî mîzîm dı be (Bazan yükselen, bazan da alçalan şarkı sesi)

Zîbad: Dermanekî bêhnîxweşe (Güzel bir koku)

Zîcac: Şîşe (Şişe)

Zîd: Dîj (Karşıt, zıt)

Zîkak: Kuçe (Sokak)

Zîkûr: Nêr (Erkek)

Zîcelal: Xwedî meznatî, Xwedê (Büyüklik sahibi, Allah)

Zîcema: Xwedî rîmdî, rînd (Cüzellik sahibi, güzel)

Zîll: Sîh (Gölge)

Zîlmet: Tarîtî (Karanlık)

Zımerred: Zımrût (Zümrüt)

Zümre: Bırekî mırovan (Zümre)

Zınde: Zındî (Yaşayan)

Zıb: Rındî (Güzellik)

Zıba: Rınd (Güzel)

Zıbende: 1 — Rewş (Süs). 2 — Xemılandî (Süslü)

Zıfaf: Zewıcîn (Evlenmek, gerdeğe girmek)

Zıqen: Çene (Çene)

Ziwer: Xemıl (Süs)

Ziya: Ronahî (Aydınlık)

Zız: Xeydan, dılteng (Küskün, alıngan)

BİLİRKİŞİ RAPORU
ve
MAHKEME KARARLARI

BİLİRKİŞİ RAPORU

İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesine,

Dosya No. 69/6 Esas

İstanbul'da Hilâl Matbaacılık Kollektif Şirketi tarafından 1968 yılında Ehmedê Xanî tarafından yazılmış ve Mehmet Emin Bozarslan tarafından Türkçeye çevrilmiş Mem û Zîn adlı kitap üzerinde inceleme yapmak için mahkemenizce resen bilirkişi tayin edilmiş bulunmaktayız.

Vazifemiz, adıgeçen kitabın yayınlanmasının Türk Ceza kanununun 142/3. maddesini ihlâl edip etmediğini tespitten ibarettir.

Kitap bir önsöz mahiyetindeki tanıtma yazısı ile (sh. 8-13), yazarı olan «Hânî'nin biyografisi»'ne ayrılmış kısım (sh. 14-17) ve 61 parça altında toplanmış manzum yazılarla (sh. 19-491) kitapta geçen bazı kelimelerin türkçe karşılıklarının gösterildiği bir sözlük (sh. 493-567) kısımlarından meydana gelmiştir.

Önsöz mahiyetindeki kısımda Mem û Zîn adlı kitabın ülkemizin özellikle doğu illerinde halk arasında hayli tanındığı, hatta bazı pasajlarının ezbere bilindiği belirtildikten sonra **eserin arap harfleri ile ve kürtçe yazıl-**

diği, bu yüzden de Kürtçe ve Türkçe konuşan okuyucuların bu eseri okuyamadıkları açıklanmaktadır. Bu yüzden kitabın sol tarafına latin harfleri ile kürtçe metin konarak sağ tarafına da bunun türkçesi gösterilmek suretile hem kürtçe, hem de türkçe konuşan okuyucuların faydasına sunmak amacı güdüldüğü ifade olunmuştur. Bu kitabın 17. yüzyıl sonunda yazıldığını da önsözden anlamaktayız. Ashında ise, yine önsözdeki bilgilere göre, kitaptaki hikâye Milattan önce meydana gelmiş bir destana aittir; Hânî veya Ahmed-i Hânî bu hikâyeleri, söylenilere göre, 1695 yılında tamamlamıştır. Kitabın 1919 yılında İstanbul'da Arap harfleri ile basıldığı da anlaşılmaktadır.

Yazardan söz edilen kısımda, onun hakkında çok fazla bir şey bilinmediği, yalnız Arapça, Türkçe, Farsça bildiği belirtilmekte, kitabını halkın anlaması için (Hakkârî'de doğduğu gözönünde tutulmalıdır) Kürtçe yazdığını belirtilmektedir.

Kitabın asıl metnini teşkil eden manzum kısımlarda Allah ve Peygamber hakkında bazı beyanlardan sonra, esas itibarile Tacdin adında bir genç ile Siti adında bir kızın, Memo adında bir başka genç ile Zin adında bir başka kızın aşkları hikâye edilmektedir. Tacdin ile Memo çok yakın iki arkadaşlardır; birbirlerini çok sevmektedirler. Her ikisi de o zamanın beyinin kızkardeşleri olan iki kıza aşıktırlar. Tacdin Siti ile evlenir; Memo ise Bekir adında bir jurnalcinin gammazlaması sonunda beyin gadrine uğrar ve ölür; destan sevgilisi Zin'in de ölümü ile son bulur. Yazar, bu aşkları o kadar edepli ve ince bir tarzda hikâye etmektedir ki, bu tarz, kitaba bir özellik kazandırmaktadır.

Kısaca özetlediğimiz kitap bir değil, iki aşk hikâyesini anlatmış olmaktadır. Yazar, kitabın baş tarafında Kürtlerden ve Kürtçeden söz etmektedir. Özellikle 57-59.

uncu sahifelerde Kürtlerin ne için mahkûm bir kavim oldukları üzerinde durulmuştur. Kitabın çeviricisi bu kısımlarda bazı pasajları atlamıştır. Bunun gibi, 61-67. nci sahifeler arasında kitabın ne için Kürtçe yazıldığı anlatılmıştır. Yazar, yabancıların Kürtlere ırfansız, asılsız temelsiz dememesi için Kürtçe yazdığını belirtmektedir. 77. sahifede yazar Kürtçe kullanılmış bulunmasının başışlanmasını rica etmekte, 79. sahifede aynı şekilde kendisinin dağlı olması sebebiyle kusurlarının mazur gösterilmesini istemektedir. Kanımızca, tercüme edenin bazı kısımları atlaması bir kere onun suç teşkil edecek fiilleri işlemek niyetinde olmadığını kabûle sevketmektedir; ayrıca atlanmayıp tercümesi yapılmış kısımlarda da 142. maddeyi ilgilendiren bir yöne rastlanmış değildir. Tarihe mal olmuş bir yazarın eserinin aynen tanıtılması dışında millî duyguları zayıflatmak kasdı ile hareket edildiğini gösterir bir emareye rastlanabilmiş değildir.

Özellikle kitabın 54-55, 56-57, 58-59. uncu sahifelerdeki atlamalar sanığın kanunu ihlâl etmek niyetinde bulunmadığını göstermektedir.

Bu neticeleri havi raporumuzu saygı ile takdim ederiz. 8-4-1970

Bilirkisi
Prof. İ. Kafesoğlu
(İmza)

Bilirkişi
Prof. İ. Giritli
(İmza)

Bilirkişi
Prof. Öztekin Tosun
(İmza)

**İSTANBUL TOPLU BASIN MAHKEMESİNİN
KİTAP HAKKINDAKİ BİRİNCİ
BERAAT KARARI**

K A R A R

**T.C.
BASIN TOPLU ASLİYE
CEZA MAHKEMESİ**

Esas: 1969/6

Karar: 1970/273

C. Sav: 1969/4

Reis: Fehmi Çağıl 6007

Hakim: Hurşit Saydam 8309

Hakim: Avni Erkunt 7133

Savcı: Servet Köseoğlu 13307

Kâtip: Meral Akkuş

Davacı: KH/

**Maznun: MEHMET EMİN BOZARSLAN Mahmut oğlu
935 doğumlu Tekirdağ Şarköy müftüsü.**

**Suç: BASIN KANUNUNA MUHALEFET OLARAK MİL-
LÎ DUYGULARI ZAYIFLATICI PRPOGANDA
YAPMAK.**

Suç ta: Kasım 968 ayı içinde

Basın kanununa muhalefetten sanık yukarda açık hüviyeti yazılı Mehmet Emin Bozarslan hakkında 7.1.969 tarihli iddianame ile kamu davası açılmakla, yüksek hakimler kurulundan tebliğ olunan kıdem cetveline göre İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesinde icra kılınan açık duruşması sonunda gereği görüşülüp düşünüldü:

Mehmet Emin Bozarslan tarafından Türkçeye çevrilen Mem û Zîn adlı kitabın mahiyeti itibariyle millet bütünlüğünü kırııcı millî duyguları zayıflatıcı mahiyette olduğu iddia edilmişse de kitabın tetkikinde kitap bir ön söz mahiyetindeki tanıtma yazısı ile, yazarı olan Hânî'nin Biyografisine ayrılmış olup bu kısımda Mem û Zîn adlı kitabın ülkemizin özellikle doğu illerinde halk arasında aynı tanındığı, hatta bazı pasajlarının ezbere bilindiği ve belirtildikten sonra eserin arap harfleri ile ve kürtçe, yazıldığı bu yüzden de kürtçe ve türkçe konuşan okuyucuların bu eseri okuyamadıkları anlaşıldığından, bu sebeble kitabın sol tarafına lâtin harfleri ile Kürtçe metin konularak sağ tarafına da bunun türkçesi gösterilmek suretiyle hem türkçe ve hem de kürtçe konuşan okuyucuların faydasına sunulmak amacı güdüldüğü, bu kitabın 17. yüzyıl sonunda yazıldığını da ön sözde gösterildiği, aslında ise yine ön sözdeki bilgilere göre kitaptaki hikâye milattan önce meydana gelmiş bir destana ait olduğu, Hânî veya Ahmed-i Hânî bu hikâyeleri söylentilere göre 1695 yılında tamamladığı, kitabın 1919 yılında İstanbul'da Arap harfleri ile yazıldığı, kitabın asıl metnini teşkil eden manzum kısımlarda Allah ve peygamber hakkında bazı beyanlardan sonra esas itibariyle Tacdîn adında bir genç ile Siti adında bir kızın, Memo adında bir başka genç ile Zîn adında bir başka kızın aşkları hikâye edilmekte, Tacdîn ile Memo çok yakın iki arkadaş, birbirlerini çok sevdikleri, her ikisi de o za-

manın beyinin kız kardeşleri olan iki kıza aşık oldukları, Tacdin Siti ile evlendiği, Memo ise Bekir adında bir jurnalcının gammazlaması sonunda beyin gadrine uğrayıp öldüğü, destan sevgilisi Zin'in de ölümü ile son bulduğu, bu sebeble kitapda bir değil iki aşk hikâyesi anlatılmış olduğu yazar, kitabın başka tarafında kürtlerden ve kürtçeden söz etmiş olup özellikle 57-59. sahifelerde kürtlerin ne için mahkûm bir kavim oldukları üzerinde durulduğu, kitabın çeviricisi bu kısımlarda bazı parçaları atmış bulunduğu, bunun gibi 61 ilâ 67. sahifeler arasında kitabın ne için kürtçe yazıldığı anlatılmış olup yazar yabancılara kürtlere irfansız, akılsız, temelsiz dememesi için kürtçe yazıldığı belirtildiği, 70. sahifede yazar kürtçe kullanmış bulunmasının bağışlanmasını rica ettiği, 79. sahifede aynı şekilde kendisinin dağlı olması sebebiyle kusurlarının mazur görülmesini istediği bu suretle tercüme edenin bazı kısımları atlaması onun suç teşkil edecek fiilleri işlemek niyetinde olmadığı, 'dolayısıyla bu yolda bir kasdinin bulunmadığını göstrediği ve ayrıca atlanmayıp tercümesi yapılmış kısımlarda da suç mahiyeti görülmediği, tarihe mal olmuş bir yazarın eserinin aynen tanıtılması milli duyguları zayıflatmak kasdı ile hareket edildiğini gösterir bir emareye de, tesadüf edilmediği özellikle kitabın 54 ve 55, 56, 57, 58 ilâ 59. sahifelerdeki atlamalar sanığın cezayi kasdiyesinin bulunmadığını göstermektedir. Bu hal 8.4.970 tarihli ehli-vukuf raporu ile anlaşılmış olup, heyetimizce deliller bu yolda takyit edilmiştir. Bu sebeple sanığın BERAATİNE, kitapların sanığa iadesine 30.12.970 tarihinde C. Savcısı Servet Köseoğlu huzuru ile sanık ve müdafinin yüzlerine karşı oybirliği ile verilen karar alenen tefhin kılındı.

30.12.1970

Reis
(imza)

Hakim
(imza)

Hakim
(imza)

Kâtip
(imza)

**İSTANBUL TOPLU BASIN MAHKEMESİ'NİN
KİTAP HAKKINDAKİ İKİNCİ BERAAT KARARI**

K A R A R

**T.C.
İSTANBUL
BASIN TOPLU ASLİYE
CEZA MAHKEMESİ**

ESAS: 1971/176

KARAR NO: 1972/9

Savcı No: 969/4

Reis: Fehmi Çağıl 6007

Hakim: Hurşit Saydam 8309

Hakim: Avni Erkunt 7133

Savcı: Turgut Özener 11747

Kâtip: Meral Akkuş

Davacı: K.H.

**SANIK: MEHMET EMİN BOZARSLAN, Mahmut oğlu
1935 D. lu Tekirdağ Şarköy müftüsü.**

**Suç: BASIN KANUNUNA MUHALEFET OLARAK MİL-
LÎ DUYGULARI ZAYIFLATICI PROPAGANDA
YAPMAK,**

Suç tarihi: Kasım 1968 ayı içinde.

Basın kanununa muhalefetten sanık Mehmet Emin Bozarslan hakkında 30.12.1970 tarihinde verilen karar 21.5.1971 tarihinde 4. Ceza dairesinin 3767/4477 karar no-suyla bozuk gelmekle İst. Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesinde icra kılınan açık duruşması sonunda Yüksek Hakimler Kurulundan tebliğ olunan kıdem cetveline göre gereği görüşülüp düşünüldü:

Türkçeye çevrilen Mem û Zîn adlı kitabın niteliği itibari ile millet bütünlüğünü kırııcı millî duyguları zayıflatıcı olduğu iddia edilmişse de incelenmesinde, bir ön söz niteliğindeki tanıtma yazısı ile, yazarı olan Hânî'nin boygrafisinde ayrılmış olup bu kısımda Mem û Zîn adlı kitabın ülkemizin özellikle doğu illerinde halk arasında tanındığı ve hattâ bazı pasajlarının ezbere bilindiği belirtildikten sonra eserin arap harfleri ile ve kürtçe yazıldığı ve bu yüzden türkçe ve kürtçe konuşan okuyucuların bu eseri okuyamadığı anlaşıldığından bu nedenle kitabın sol tarafına latin harfleri ile kürtçe metin konularak ve sağ tarafında da bunun türkçesi gösterilmek suretiyle hem türkçe ve hem de kürtçe konuşan okuyucuların faydasına sunulmak amacı güdüldüğü ve kitabın 17. yüzyıl sonunda yazıldığının da ön sözde gösterildiği, aslında ise yine ön sözdeki bilgilere nazaran kitaptaki hikâye, milattan önce meydana gelmiş bir destana ait olup Hânı veya Ahmedî Hânî, bu hikâyeleri söylentilere göre binalıyüz doksanbeş yılında tamamladığı ve kitabın 1919 yılında arap harfleri ile yazıldığı, kitabın asıl metnini teşkil eden manzum kısımlarda, Allah ve Peygamber hakkında bazı beyanlardan sonra, esas itibari ile Tacdin adında bir gençle Siti adında bir kızın, Memo adında bir başka genç ile Zin adında başka bir kızın aşkları hikâye edildiği, Tacdin ile Memo çok yakın iki arkadaş olup birbirlerini

çok sevdikleri ve her ikisinin o zamanın beyinin kızkardeşleri olan iki kıza aşık oldukları, Tacdin Siti ile evlendiği, Memo ise Bekir adında bir jurnalcının gammazlaması sonucunda, beyin gadrine uğrayıp öldüğü, destan sevgilisi, Zîn'in de ölümü ile son bulduğu ve bu nedenlerle kitapta bir değil iki aşk hikâyesini anlattığı, yazarın kitabın başka tarafında kürtlerden ve kürtçeden söz edip özellikle 57-59. sahifelerde kürtlerin ne için mahkûm bir kavim oldukları üzerinde durduğu, kitabın çeviricisinin, bu kısımlarda bazı parçaları atlamış bulunduğu gibi 61-67 sahifeler arasında kitabın ne için kürtçe yazıldığını anlatmak istediği ve yabancıların kürtlere ırfansız, akılsız, temelsiz, dememesi için kürtçe yazıldığını belirttiği, 70. sahifede kürtçe kullanmış bulunmasının bağışlanmasını da rica ettiği, ve 79. sahifede de aynı şekilde kendisinin Dağlı olması nedeni ile kusurlarının mazur görülmesini istediği ve bu suretle tercüme edenin bazı kısımlarını atlaması halinin onun suç teşkil edecek eylemleri işlemek niyetinde olmadığını ve böyle bir maksat gütmemediğini belirttiği ve bu yolda ayrıca atlanmayıp tercümesi yapılmış kısımlarda da suç niteliği görülmediği ve tarihe mal olmuş bir yazarın eserini aynen tanıtılması dışında, millî duyguları zayıflatmak kastı ile hareket edildiğini gösterir bir hususa rastlanmadığı ve özellikle kitabın 54-55-56-57-58-59. sahifelerindeki atlamaların sanığın kanunu ihlâl etmek maksat ve zihniyetini taşımadığını gösterdiği şeklinde mahkememize kanaat geldiğinden ve bu kanaati dosya arasında mevcut ve bu işlere aşına ve vakıf olduğu mahkemece bilinen ve resen seçilen Prof. İbrahim Kafesoğlu, İsmet Giritli ve Öztekin Tosun taraflarından müştereken ve ittifakla verilen 8.4.970 günlü rapor münderecatında teyid ve tavi etmiş olduğundan sanığın unsurları tevekkün etmiyen mi net suçtan beraatine,

Suç konusu kitapların sanığa aynen iadesine 19.1.1972 tarihinde isteğe aykırı ve yargıtay yolu açık olmak üzere oybirliği ile verilen karar C. Savcısı huzuru ile sanığın gıyabında usulen ve açıkça anlatıldı. 19.1.1972

Reis
(imza)

Hakim
(imza)

Hakim
(imza)

Kâtip
(imza)

**İSTANBUL TOPLU BASIN MAHKEMESİNİN
KİTAP HAKKINDAKİ ÜÇÜNCÜ BERAAT KARARI**

K A R A R

**T.C.
İSTANBUL BASIN TOPLU ASLİYE
CEZA MAHKEMESİ,**

ESAS: 972/90

Karar No: 1973/32

Savcı No: 969/4

Reis: Fehmi Çağıl 6007

Hakim: Avni Erkunt 7133

Hakim: Hurşit Saydam 8309

Savcı No: Enis Muratoğlu 12256

Katip: Meral Akkuş

Davacı: K.H.

**SANIK: MEHMET EMİN BOZARSLAN, Mahmut oğlu
1935 D. lu Çimenzar Kayışdağı caddesi 142/B. blok
daire 1 de oturur, Göztepe,**

**SUÇ: BASIN KANUNUNA MUHALEFET OLARAK MİL-
LÎ DUYGULARI ZAYIFLATICI PROPAGANDA
YAPMAK.**

Suç tarihi: Kasım 1968 ayı içinde.

**Sanık tarafından Türkçeye çevrilen (Mem û Zîn) ad-
lı kitabın niteliği itibari ile millet bütünlüğünü kırıcı mil-
lî duyguları zayıflatıcı olduğu iddia edilerek tecziyesi is-
tenmiş ise de kitabın incelenmesinde: Ön söz niteliğinde-
ki tanıtma yazısı ile, yazarı olan Hâni'nin biyoğrafisine**

ayrılmış olup bu kısımda adı geçen kitabın ülkemizin özellikle doğu illerinde halk arasında aynen tanındığı bazı pasajlarının ezbere bilindiği belirtildikten sonra, eserin arap harfleri ile ve kürtçe yazıldığı ve bu yüzden kürtçe ve türkçe konuşan okuyucuların bunları okuyamadıkları anlaşıldığından bu nedenle kitabın sol tarafına latin harfleri ile kürtçe metin konularak sağ tarafına da bunun türkçesi gösterilmek suretiyle hem türkçe ve hem de kürtçe okuyan okuyucuların faydasına sunulmak amacı güdüldüğü ve kitabın 17. yüzyıl sonunda yazıldığına da ön sözde gösterildiği ve aslında ise ön sözdeki bilgilere nazaran kitaptaki hikâyenin milattan önce meydana gelmiş bir destana ait olduğu, Hânî veya Ahmedî Hânî'nin bu hikâyeleri söylenebilirler göre 1695 yılında tamamladığı ve kitabın 1919 yılında İstanbul'da arap harfleri ile basıldığı, kitabın asıl metnini teşkil eden konu kısımlarında Allah ve Peygamber hakkında bazı beyanlardan sonra esas itibari ile, Tecdin adında bir genç ile Siti adında bir kızın Memo adında bir başka genç ile Zîn adında bir başka kızın aşkları hikâye edildiği, Tacdin ile çok yakın iki arkadaş olup birbirlerini çok sevdikleri ve her ikisinin de o zamanın beyinin kız kardeşleri olan kıza aşık oldukları, Tacdin ile Siti'nin evlendiği Memo ise Bekir adında bir jurnalcının gammazlaması sonunda Beyin gadrine uğrayıp öldüğü, destan sevgilisi Zîn'in de ölümü ile son bulduğu, bu nedenle kitapda bir değil iki aşk hikâyesinin anlatılmış olduğu ve yazar kitabın baş tarafında kürtlerden ve kürtçeden söz etmekle beraber özellikle 57-58. sahifelerde kürtlerin ve için mahkûm bir kavim oldukları üzerinde durarak kitabın çeviricisinin bu kısımlarda bazı parçaları atlamış bulunduğu ve yine 61 ve 76. sahifeleri arasında ne için kürtçe yazıldığına anlatıldığına ve yazarın yabancıların kürtlere irfansız, akılsız, temelsiz dememesi için kürtçe

yazıldığını belirttiği, 70. sahifede de kürtçe kullanmış bulunmasının bağışlanmasını rica eylediği ve yine 79. sahifede aynı şekilde kendisinin dağlı olması nedeni ile kusurlarının mazur görülmesini dilediği ve bu suretle tercüme edenin bazı kısımları atlamasının onun suç teşkil edecek fiilleri işlemek niteliğinde bulunmadığını ve dolayısıyla bir kastı ve maksadı bulunmadığını gösterdiği ve ayrıca tercümesi yapılmış kısımlarda da suç niteliği görülmediği ve tarihe mal olmuş bir yazarın eserinin ay-
nen tanıtılması halinde millî duyguları zayıflatmak kastı ile hareket edildiğini gösterir bir emareye raslanmadığı ve özellikle kitabın 54 ilâ 59. sahifedeki atmalar sanığın cezasını gerektirir bir maksat ve niyet gütmeyişini gösterdiği, bu hususta resen seçilen ve bu işlere aşına ve vakıf oldukları anlaşılan bilirkişiler İbrahim Kafesoğlu, İsmet Giritli ve Öztekin Tosun taraflarından müştereken verilen 8.4.972 tarihli raporun da keyfiyeti ve iddiayı te-
yid eylediği sonuç ve kanısına varılmakla sanığın subuta varmıyan müsnet suçtan BERAATİNE, ve suç konusu ki-
tapların iadesine oy ibrliği ile yargıtay yolu açık olmak üzere 7.2.973 tarihinde verilen karar C. Savcısı huzuru ile sanığın gıyabında usulen ve açıkça anlatıldı. 7.2.973

Reis 6007
(imza)

Hakim 7133
(imza)

Hakim
(imza)

Kâtip
(imza)

T..C.

İ S T A N B U L

Toplu Basın Asliye

Ceza Mahkemesi

İş bu ilâm aslının aynı olup temyiz edilmeyerek 15/2/973 tarihinde kesinleşmiştir.

(Resmî mühür ve imza)

M E M Ü Z İ N

E H M E D E X A N İ

KÜRT OZANI EHMEDE XANİ 'NİN EN
ÜNLÜ YAPITI OLAN MEM Ü ZİN'İN
ÜÇÜNCÜ BASKISINI YAYINEVİMİZ
SUNMAKTADIR. 1695 YILINDA, YANI
BUNDAN HEMEN HEMEN 300 YIL ÖN-
CE YAZILAN BU ESER DAHA ÖNCE İLKİ
1968, DİĞERİ 1975 YILINDA OLMAK
ÜZERE TÜRKÇE'DE İKİ KEZ YAYIMLAN-
MIŞ, İKİ BASKI DA DAVA KONUSU OL-
MUŞ VE KİTAP İKİ KEZ BERAAT ETMİŞ-
TİR. KİTABIN SONUNA BERAAT KA-
RARLARINI DA KOYDUK. AYRICA Kİ-

TAPLA İLGİLİ BİLİRKİŞİ RAPORLARI DA
EKLİDİR.

BİR EDEBİYAT ŞAHESERİ DENİLECEK
BU KİTABI YAYIMLAMAKLA YAYINEVİ-
MİZ BİR YAYIMCILIK GÖREVİ YAPTIĞI-
NIN BİLİNCİNDEDİR.

ÜNLÜ YAZAR VE ÇEVİRMEN M.EMİN
BOZARSLAN'IN AKICI DİLİYLE TÜRKÇE-
LEŞTİRDİĞİ MEM Ü ZİN, UZUN ZAMAN-
DIR ARANAN BİR YAPIT OLARAK HAK-
KI OLAN İLGİYİ YENİDEN GÖRECEĞİ
KAĞAATINDAYIZ.

H A S A T
YAYINLARI

KAPAK: VALÖR